

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

CELİLİ'NİN LEYLA VE MECNUN'U VE
NİZAMİ'NİN LEYLA VE MECNUN'U İLE KARŞILAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

ARZU ATİK

İSTANBUL 2009

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

CELİLİ'NİN LEYLA VE MECNUN'U VE
NİZAMİ'NİN LEYLA VE MECNUN'U İLE KARŞILAŞTIRMA

DOKTORA TEZİ

ARZU ATİK

TEZ DANIŞMANI:
Prof. Dr. ORHAN BİLGİN

İSTANBUL 2009

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

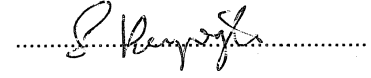
Doktora öğrencisi Arzu Atık'ın "Celili'nin Leyla ve Mecnun'u ve Nizami'nin Leyla ve Mecnun'u İle Karşılaştırma" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Orhan Bilgin
Üniversitesi Marmara

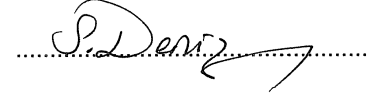
İmza

Üye : Prof.Dr. Süleyman Beyoğlu
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Sebahat Deniz
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Günay Kut
Üniversitesi Boğaziçi

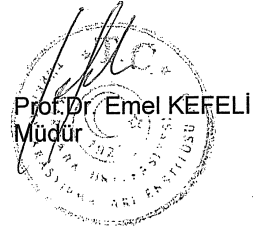

Üye : ^{Doç.} Prof.Dr. Zuhâl Kültürâl
Üniversitesi Marmara

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...16.../...09.../ 2009 tarih ve ...17...4... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Emel KEFELİ
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V-VI
KISALTMALAR.....	VII
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	VIII
GİRİŞ.....	1-3

BİRİNCİ KISIM

Birinci Bölüm

CELİLÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1. HAYATI.....	4-7
2. ESERLERİ	
2.1 Divan.....	8
2.2 Gül-i Sad-berg.....	8-11
2.3 Bahar-nâme.....	11-14
2.4 Husrev ü Şirin.....	14-15
2.5 Leylâ vü Mecnûn	15
2.6 Hecr-nâme.....	15-16
2.7 Mehek-nâme.....	16
2.8 Şeh-nâme Tercümesi.....	16-17
2.9 Yusuf u Züleyha	17-18
3. EDEBİ KİŞİLİĞİ.....	19-21

İkinci Bölüm

LEYLA VÜ MECNÛN

1. YAZILIŞ SEBEBİ.....	22-24
2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	
2.1. Nazım Şekli.....	24-28
2.2. Vezin.....	28-30
2.3. Kafiye.....	30-33
2.4. Dil ve Anlatım.....	33-36

3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3.1. Motifler.....	37-40
3.2. Tahkiye Özellikleri.....	40-45
3.3. Sosyal Hayatla İlgili Konular (Savaşçılık, Ziyafet Törenleri, Ad koyma, Armağan verme, Kız isteme, Ölüm)	45-51
3.4. Dinî Öğeler.....	51-53
3.5. Atasözleri ve Deyimler.....	53-54
4. BÖLÜMLERE GÖRE HİKÂYENİN ÖZETİ.....	55-67

Üçüncü Bölüm

NİZAMÎ VE CELİLÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVİSİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1. Nizamî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi.....	68-89
2. Nizamî'nin Leylâ vü Mecnûn'unun Hikâye Unsurlarıyla Celilî'nin Leylâ vü Mecnûn'unun Hikâye Unsurlarının Karşılaştırılması (olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân).....	90-113
SONUÇ.....	114-116
KAYNAKÇA.....	117-120

İKİNCİ KISIM

LEYLÂ VÜ MECNÛN'UN METNİ

1. Nüshanın Tanıtımı.....	121-122
2. Metin Tespitinde Takip Edilen Yol	
2.1. Transkripsiyonlu Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol.....	123
2.1.1. Farsça ve Arapça Terkipler, Ekler ve Kelimelerin Yazımı.....	123-124
3. Metin	
3.1 Transkripsiyonlu Metin.....	125- 299
3.2 Metnin Günümüz Türkçesi.....	300-376

EKLER

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu çevriyazısıyla ve günümüz Türkçesiyle birlikte şekil ve muhteva özellikleri bakımından inceleyip Celilî'nin hayatı hakkında bilgi vermektir. Tezkire yazarlarının Celilî hakkında verdikleri ayrıntılı; ama kimi zaman hatalı veya tutarsız bilgiler mümkün olduğu kadar düzeltilmiştir. Ayrıca mesnevilerinden edinilen bilgiler de derlenerek tutarlı bir hayat hikâyesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bütün bu bilgilere göre Celilî, Bursa'da doğmuş, İstanbul'da eğitim görmüş, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini Edirne'de yazıp orada bir süre kaldıktan sonra muhtemelen tekrar Bursa'ya dönmüş ve hayatını bu şehirde tamamlamıştır.

Çalışmamızda *Leylâ vü Mecnûn*'dan başka, diğer eserleri olan *Divan*, *Gül-i Sad-berg* ve *Bahar-nâme*, *Husrev ü Şirin*, *Mehek-nâme*, *Hecr-nâme*, *Şeh-nâme Tercümesi* hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Şairin edebi kişiliği değerlendirilmiştir.

Mesnevi şekil ve içerik açısından incelenmiştir. Şekil özellikleri kendi içinde nazım şekli, vezin, kafiye, dil ve anlatım olarak ayrılmıştır. İçerik özellikleri ise motifler, tahkiye özellikleri, sosyal hayatla ilgili konular, dinî öğeler, atasözleri ve deyimler alt başlıklarıyla ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u, Nizamî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u ile tahkiye özellikleri bakımında karşılaştırılmıştır. Ayrıca Celilî, eserini kaleme alırken diğer hangi şairlerden etkilendiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Sonuç kısmında ise çalışmanın bir değerlendirilmesi yapılmış ve Celilî'nin edebiyat tarihimizdeki yeri belirtilmeye çalışılmıştır.

ABSTRACT

In my study I propose first the *Leylâ vü Mecnûn* by Celilî in Latin transcription and translate modern Turkish. Secondly I examine the *Leylâ vü Mecnûn* in terms of its form, content and style. I also offer the Celilî's biography, which was compiled from *Tezkires*, his *divan* and *mesnevis*. Tezkire writers presents Celilî's life in detail but these are generally inconsistent and false in some cases. Thus I tried to check and correct information given by Tezkire writers about Celilî. For compiling his precise and consistent biography I also referred to paratexts of his mesnevis. Celilî was born in Bursa in 893/1487-88 and educated in İstanbul. He wrote *Leylâ vü Mecnûn* in Edirne then returned to Bursa, the city he died.

In the thesis, his *Divan*, *Gül-i Sad-berg* and *Bahar-nâme*, his mesnevis such as *Husrev ü Şirin*, *Mehek- nâme*, *Hecr- nâme*, *Şeh-nâme Tercümesi* were all examined and presented with a short review.

Form of *Leylâ vü Mecnûn* is analyzed in terms of verse, rhymes, meter. In content first motifs, time, place, characters/types and narrator which were mentioned under the title "Narrative Aspects", and then social and religious aspects were all examined and listed.

In the third part, I compared Celilî's *Leylâ vü Mecnûn* and Nizamî's *Leylâ vü Mecnûn* with narrative aspects.

In the Conclusion chapter, I propose a general review of my study and point out the position of Celilî's *Leylâ vü Mecnûn* regarding Turkish literary history.

ÖNSÖZ

Klasik edebiyatın kurallarının ve kaidelerinin oturduğu; Fuzulî, Hayalî ve Bakî gibi önemli şairlerin yetiştiği 16. yy.'da tezkirelerinin mesnevileri ile öne çıkardığı Hamidî-zade Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi bu tezin konusunu oluşturur.

Çalışmamız giriş ve üç kısımdan meydana gelmektedir. Birinci kısım 'İnceleme', ikinci kısım 'Metin-Günümüz Türkçesine Aktarımı', üçüncü kısım 'Tıpkıbasım'dır.

'Giriş'ten sonra birinci kısım kendi içinde üç bölüme ayrılır. Birinci bölüm *Celilî'nin Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği* ana başlıklarından oluşur. Bu bölümde ilk olarak şairin hayatı ayrıntılı olarak ele alınır. Hem tezkirelerden toplanan hem de şairin eserlerinde kendi hakkında verdiği bilgilerden yararlanılarak şairin hayatı hakkında en güncel bilgi oluşturulmaya çalışılmıştır. *Eserleri* başlığı altında şairin eserleri hakkında bulunan bilgiler derlenmeye çalışılmış; ayrıca şimdiye kadar varlığından habersiz olunan *Bahar-nâme* adlı eseri tanıtılmıştır. Ayrıca şairin sadece adı bilinen; ama şimdiye kadar görülmeyen *Şeh-nâme Tercümesi*'nin eksik bir nüshası da tanıtılmıştır. *Edebi Kişiliği*'nde ise şairin edebi şahsiyeti, tezkire yazarları ve kendi şiiri hakkında yaptığı yorumlar ışığı altında değerlendirilmiştir.

İkinci bölüm *Leylâ vü Mecnûn* ana başlığı altında *Yazılış Sebebi, Şekil Özellikleri, Muhteva Özellikleri ve Bölümlere Göre Hikâyenin Özeti* dört bölümde incelenir. *Yazılış Sebebi*'nde şairin eseri kime sunduğu, niçin bu eseri kaleme aldığı; nazım şekli, vezin, kafiye ve dil-anlatım alt başlıklarıyla *Şekil Özellikleri* yönünden eser değerlendirilmiştir. Üçüncü olarak *Muhteva Özellikleri* motifler, tahkiye özellikleri, sosyal hayatla ilgili konular, dinî öğeler, atasözleri ve deyimler alt başlıklarıyla ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Dördüncü olarak hazırlanan metin ışığında hikâyenin bölümlere göre özeti verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise *Nizamî ve Celilî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisinin Karşılaştırılması* ana başlığı altında ilk olarak Nizamî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi hakkında bilgi verilerek mesnevinin bölümlerine göre özeti yapılmıştır. Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u kaynak metin olarak kabul ettiği Nizamî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı mesnevisi ile konu ve hikâye unsurları açısından karşılaştırılmış, Celilî'nin etkilendiği diğer şairler, ana konunun dışında olduğundan, dipnotta gösterilmiştir.

Sonuç bölümünde ise Celilî'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında, özellikle *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi hakkında elde edilen çıkarımlar verilmeye çalışılmıştır.

İkinci kısımda ise *Nüshanın Tanıtımı*'nda Paris nüshasının özellikleri ve ardından bu nüshaya göre metnin nasıl kurulduğu *Metin Tespitinde Takip Edilen Yol* başlıklı bölümde

açıklandıktan sonra, metin, öncelikle Latin harfleriyle, sonra diliçi çevirisi yapılarak günümüz Türkçesine aktarımıyla verilmiştir.

Doktora süreci boyunca bilgilerinden ve tecrübelerinden istifade ettiğim, tez çalışmamızın metin tespitinde ve inceleme kısmında yardımlarını, zamanını ve sabrını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Orhan Bilgin'e şükran borçluyum. Örnek aldığım, her anlamda ilgisini ve yardımını yanımda hissettiğim Prof. Dr. Günay Kut'a ve Orhan Bilgin'in yurtdışında olduğu sırada danışmanlık görevimi üstlenen Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a teşekkür ederim.

KISALTMALAR

- age : adı geçen eser
ay : aynı yer
b. : beyit
bkz. : bakınız
ev. : Çeviren
DİA : Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Haz. :Hazırlayan
İA : İslam Ansiklopedisi
İ.Ü. : İstanbul Üniversitesi
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
Nşr. : Neşir
s. : sayfa
TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK : Türk Dil Kurumu
thk : tahkik
TTK : Türk Tarih Kurumu
ty : tarih yok

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

أ	a, e, ’	ش	ş/Ş
آ	ā, a	ص	ş/Ş
ب	b/B	ض	z, d/Ž,Đ
پ	p/P	ط	t/T
ت	t/T	ظ	z/Z
ث	s/S	ع	‘
ج	c/C	غ	ğ/Ğ
چ	ç/Ç	ف	f/F
ح	h/H	ق	k/K
خ	h/H	ك	k, ñ, g/Ķ,Ñ,G
د	d/D	ل	l/L
ذ	z/Z	م	m/M
ر	r/R	ن	n/N
ز	z/Z	و	v, o, ö, u, ü, ū
ژ	j/J	ه	h, a, e
س	s/S	ي	y, ı, i, ī, Ī

GİRİŞ

Mesnevi kelimesi, Arapça ‘sny’ sülasisinden türemiş ve ikişer ikişer manasına gelen ‘mesnen’ kelimesinin bir nisbeti gibi görünmekle beraber bu terim Arap edebiyatında bir nazım şeklinin adı olarak kullanılmamıştır.¹

Arapçada mesnevi karşılığında bazen kaside kelimesi kullanılmış bazen de bu şiirler müzdevic veya müzdevice olarak adlandırılmıştır. Sonraları ise bu tür şiirler genellikle rezec bahriyle yazıldığı için recez veya urcuze olarak da tabir olunmuştur.² Mesnevi tabiri bir edebî ıstılah olarak ilk defa İran edebiyatında kullanılsa da ilk olarak Arap edebiyatında işlenen bir tür olarak görülmektedir. Arap edebiyatında mesnevi şekliyle edebi bir gaye ve mevzûdan daha çok öğretici amaçla eserler yazılmıştır.³

İran edebiyatında ise önceleri destanî konuların işlenmesinde kullanılan mesnevi nazım şeklinin ilk gelişmiş örneği Firdevsî (X-XI. yy.)’nin *Şeh-nâme*’sidir. Destanî-hamasî konuların yanında tasavvufî, ahlakî konularla aşk ve macera hikâyeleri de bu yolla kaleme alınmıştır.⁴

Arap, Fars ve Türk edebiyatında mesnevi nazım biçimiyle yazılmış en sevilen ve beğenilen hikâyelerin başında Leylâ ve Mecnûn hikâyesi gelir. Öncelikle Leylâ ve Mecnûn hikâyesinin kısaca kaynağına bakılacak olursa Arap kaynaklarında bazı araştırmacılara göre Mecnûn, 690-700 miladî yıllarında ölmüş olan şair Kays b. El-Mulavvah el-Âmirî’nin lakabı olup, aşk yüzünden kendini kaybedince kendisine takılmış, sonraları adının yerini almıştır. Leylâ ise, bir rivayete göre Leylâ bint Mehdi b. Sa’d el-Âmirîye’dır. Bunların başından geçmiş gibi anlatılan hikâyenin hemen hepsi Mecnûn el-Âmirî’ye ait olan veya ona isnat edilen şiirlerde değinilen küçük olayların birtakım yorum ve ilavelerle birbirine bağlanması ve büyük bir hikâye haline getirilmesi suretiyle meydana çıkmış intibanı vermektedir. İbn el-Kelbî’ye göre ise bu hikâye amcasının kızını seven; fakat halini açıkça anlatmak istemeyen Emevîler ailesine mensup bir genç tarafından uydurulmuş olup Mecnûn’a isnat edilen şiirler de ona aittir. 10. yy.’dan itibaren bu hikâye Arap edebiyatında türlü şekillerle nakledilen bir halk hikâyesi halini almıştır.⁵

¹ Ahmet Ateş, ‘Mesnevî’ *İA*, İstanbul: MEB, 1960, VIII, s. 127.

² Amil Çelebioğlu, *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy. ’a kadar)*, İstanbul: Kitabevi, 1999, s. 22.

³ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Alıntıl原因 Amil Çelebioğlu, age., s. ay) Nihad M. Çetin, *Eski Arap Şiiri*, İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1973, s. 58-77.

⁴ İsmail Ünver, ‘Mesnevi’, *TDK Türk Şiiri Özel Sayısı II, Divan Şiiri*, Ankara: TDK, 1983, s. 430.

⁵ Ahmet Ateş, ‘Leylâ vü Mecnun’, *İA*, İstanbul: MEB, 1957, VII, s. 49-50; İsmail Durmuş, ‘Leylâ vü Mecnun’, *DİA*, Ankara: TDV, 2003, XXVII, s. 159-60.

Arap edebiyatında Leylâ ve Mecnûn mesnevisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Agâh Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, Ankara: TTK, 1959, s. 3-8. Belal Saber Mohamed Abd El Maksoud, ‘Leylâ ile Mecnûn Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatında Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî’nin Eseri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2004, s. 8- 72. Süleyman Tevfik, *Leylâ ile Mecnûn*, Haz. Kemal Yavuz, İstanbul: MVT Yayıncılık, 2006, s. 7-9.

12. yy'da ilk defa Nizamî (ö. 1214?) tarafından mesnevi nazım türüyle müstakil bir eser olarak işlenen Leylâ vü Mecnûn hikâyesi, özellikle Arap, Fars, Türk ve Urdu edebiyatlarında en çok bilinen ve tekrar tekrar yazılan eser olarak karşımıza çıkar. Bu konuyu işleyen her şairin kendinden bir şeyler kattığı bu hikâyeye, zamanla bazı farklılıklar gösterse de özde aynı kalmıştır ve Nizamî her zaman bir model olarak takip edilmiş veya ondan övgüyle bahsedilmiştir.

İran edebiyatında Nizamî'den sonra sırasıyla Husrev-i Dihlevî(ö.1325), Câmî (ö.1492), Mektebî (15.yy.), Hâtifî(ö. 1512), Kâtibî(ö. 1436), Süheylî (ö. 1502?) gibi şairler tarafından ele alınan hikâyenin şöhreti gittikçe artar.

Türk edebiyatına Fars edebiyatında geçmiş olan mesnevi türüyle yazılan Leylâ ve Mecnûn'un aşkını konu alan hikâyelerin özellikle Türk edebiyatında nasıl bir seyir izlediğine bakılacak olursa ilk olarak 13.-14. yüzyıllarda Fars edebiyatıyla eşzamanlı olarak yazıldığı görülür. İlk başlarda, müstakil bir eser olarak değil; ana hikâyeyi destekleyen, açıklayan mahiyette çerçeve hikâyeye olarak işlenir. Bilindiği kadarıyla ilk olarak Mevlana, *Mesnevi*'sinde kısa da olsa bu aşka temas eder. 14. yüzyılda Gülşehrî(XIV. yy.), *Mantıku't-tayr* adlı eserinde Leylâ ile Mecnûn'un aşkını "Dâsîtan-ı Leylâ vü Mecnûn" başlığı altında anlatır.⁶ Gülşehrî, bu aşkı tıpkı Nizamî'de olduğu gibi tasavvufî olarak işler. 1320'de Âşık Paşa, *Garib-nâme*'sinin "8. bölümünün 5. kıssası aşka bağlılık ile aşkın tesirini anlatır eğer âşıkı ele geçirirse bazısı gizli bazısı açık olarak sekiz türlü belirti görülür" adlı bölümde öldükten sonra adları ebediyen yaşayan ve aşk yüzünden her şeyden vazgeçip adı çıkan âşıklara örnek olarak Leylâ ve Mecnûn'u verir.⁷

15. yüzyılda ise bu hikâyeyi mesnevi şeklinde konu edinen şairlerinden ilki Şahidî (XV. yy.)'dir. *Gülşen-i Uşşak* adıyla da anılan eser, 1447 yılında yazılmıştır.⁸ Agâh Sırrı'ya göre Şahidî'nin eseri, Fuzulî'nin eserinden sonra Türk edebiyatında en iyi işlenmiş Leylâ vü Mecnûn hikâyesidir. Bu yüzyılda hikâyeyi ikinci olarak kaleme alan Nevayî(ö.1501)'nin eseri ise daha orijinal olması bakımından ondan ayrılır.⁹ Nevayî, Çağatayca yazdığı eserine birçok motif eklemiş, hikâyeye büsbütün başka bir görünüm kazandırmıştır.¹⁰ 15. yüzyılın sonunda Hamdullah Hamdî (ö.1503) tarafından yazılan Leylâ vü Mecnûn hikâyesi ise daha çok Nizamî ve Hâtifî etkisiyle kaleme alınmış bir mesnevi olarak karşımıza çıkar.¹¹ Yine 15.

⁶ Gülşehrî, *Mantıku't-tayr: Tıpkıbasım* (Önsözü yazar Agâh Sırrı Levend), Ankara: TTK, 1957, s. 113-118.

⁷ Âşık Paşa, *Garib-nâme*, Haz. Kemal Yavuz, İstanbul: TDK, 2000, II/1, s. 119-121.

⁸ Agâh Sırrı, age., s. 108-9.

⁹ Age., s. 132.

¹⁰ Age., s. 146-47.

¹¹ Hamdullah Hamdî eserini yazarken önce Nizamî varyantını verir, sonra da Hâtifî böyle nazm etmiştir diyerek onu da, zaman zaman tercüme ederek aktarır. Bkz. Zülfü Güler, 'Hamdullah Hamdî'nin Leylâ ve Mecnûn'u: İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1982, s. 123-138.

yüzyılda yazıldığı tahmin edilen diğer iki eser de Bihişti(ö.1511-12?)¹² ve Ahmed Rıdvân (XV-XVI. yy.)¹³, ındır.

16. yüzyıl hikâyenin en çok yazıldığı yüzyıldır. Bu yüzyılda *Leylâ vü Mecnûn* yazan şairler Hakirî(ö.1585),¹⁴ Sevdayî(XVI. yy.)¹⁵, Fuzulî(ö.1555-6),¹⁶ Larendeli Hamdî(ö.16. yy),¹⁷ Salih Çelebi(ö. 1565),¹⁸ Halife(ö. 1572)¹⁹ olarak sayılabilir. Hikâyeyi işleyişi ve sanatsal yönüyle bu yüzyıla damgası vuran şair ise Fuzulî olmuştur.

16. yy.'ın başlarında Bihişti, Hamdî ve Ahmed Rıdvân'dan sonra Edirne'de 919/1514 yılında Leylâ vü Mecnûn yazan şairlerden biri de Celilî'dir. İlk mesnevisi *Husrev ü Şirin* ile beklediği iltifata mahzar olamayınca ikinci mesnevisini olan *Leylâ vü Mecnûn*'u kaleme alarak hak ettiği ilgiye ve mansıba ulaşacağını düşünür.

Mesnevi nazım şekliyle yazılmış önemli eserlerden biri olan *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinin gelişimine ve Türk edebiyatında 16. yy.'a kadar yazılan *Leylâ ve Mecnûn*'lara kısaca değindikten sonra Celilî'nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği kısmına geçebiliriz.

¹² Rezan İlter, 'Bihişti ve Leylâ ve Mecnûn'u', Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1951. Zeynelabidin Aygün, 'Behiştî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi: İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1999.

¹³ Ağâh Sırrı Levend, 'Ahmed Rıdvân'ın Leylâ ve Mecnûn'u' Türk Dili, Ankara: 1952, VII, s. 389-94.

¹⁴ Hakirî eserini Azerî Türkçesiyle yazmıştır. Ahmet Koçak, 'Tebrizli Hakiri- Leylâ vü Mecnun', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, 2006.

¹⁵ Cemal Bayak, 'Sevdâ'î, Kıssa-i Leylâ birle Mecnûn', Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1987.

¹⁶ Fuzulî, *Leylâ ve Mecnûn*, haz. Muhammed Nur Doğan, İstanbul : Çantay Kitabevi, 1996.

¹⁷ Belal Saber Mohamed Abd El Maksoud, agt.

¹⁸ Zehra Toska, *Sâlih Çelebi ve Mecnûn u Leylâ Mesnevisi (Kıssa-i Pür-Gussa) (İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin)*, Harvard Üniversitesi, 2007.

¹⁹ Ağâh Sırrı Levend, 'Halife'nin Leylâ ve Mecnûn'u' Türk Dili, Ankara: 1952, VIII, s. 447-51.

BİRİNCİ KISIM
Birinci Bölüm
CELİLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

1. HAYATI

Adı Abdülcelil, olan Celilî, ‘Hamidî-zade’²⁰ olarak da bilinir. *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinde mahlasını verir.

Baht eyledi mağlaşum Celilî
Kim ola celâletüm delîli (2098)

Kınalı-zade²¹ ve Beyanî²² adı Abdülcelil olan Bolulu bir Celilî’den daha bahsederler ve Bursalı Celilî’den söz ederken adını vermezler. Âşık Çelebi, tezkiresinde adını Abdülcelil olarak verir.²³ Aynı zamanda tezkirelerde İznikli ve Edirneli olmak üzere iki Celilî daha vardır. Sehî Beg²⁴ ve Latifî,²⁵ Celilî’nin İznikli olduğunu söyler.²⁶ Ahdî,²⁷ Âşık Çelebi,²⁸ Beyanî,²⁹ Gelibolulu Âlî,³⁰ Kınalı-zade³¹ ve Mehmed Süreyya’da³² Bursalı olarak geçer.

Sözü edilen kaynaklarda Celilî’nin doğum tarihi belirtilmez. Celilî, eserlerinde de doğum tarihini vermez; ama *Husrev ü Şirin* mesnevisinin sonunda telif tarihini verirken 25 yaşında olduğunu söylemesinden hareketle doğum tarihini yaklaşık olarak 893/1487-88 olarak hesaplayabiliriz. Doğum yeri de Bursa’dır³³.

Doğuz yüz on sekiz olmuşdı hicret
Ki pâyân buldı bu şomâr-ı miñnet
Çü bañr-ı tab‘dan bu dürr-i nâdir

²⁰ Paris nüshasının başındaki bir kıtanın ilk dizesinde (3^a) künyesi ‘Hamidî-zade Celilî-i Bursevî’ olarak verilir.

²¹ Kınalı-zade Hasan Çelebi, *Tezkiretü’ş-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1989, I, s. 259.

²² Beyanî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1997, s. 63.

²³ Âşık Çelebi, *Meşairü’ş-Şu’arâ*, Facsim ed. G. M. Meredith-Owens, London: Luzac, 1971, 65^a-66^b.

²⁴ Sehî Beg, *Heşt Bihişt: Sehî Beg Tezkiresi (İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin)*, Haz. Günay Kut, Cambridge: MASS, Harvard Üniversitesi, 1978, s. 275-276.

²⁵ Latifî, *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2000, s. 213-214.

²⁶ Sadettin Nuzhet Ergun, *Türk Şairleri*, “Celilî” maddesinde Sehî Beg’in bahsettiği 945/1538-39’ten evvel ölen İznikli Celilî diye bir şairin mevcudiyetinin şüpheli olduğunu ve tecennün edenin İznikli Celilî değil Bursalı Celilî olduğunu söyler. Bkz. Sadettin Nuzhet Ergun, *Türk Şairleri*, 1936, II, 955. Âşık Çelebi (65^a) ve Beyanî (61) de Latifî’nin Celilî’yi İznikli diyerek yanlış olduğunu söylerler.

²⁷ Ahdî, *Gülşenü’ş-Şu’arâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Süleyman Solmaz, İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi, 2005, s. 250.

²⁸ Âşık Çelebi, age., 65^a.

²⁹ Beyanî, age., s. 61.

³⁰ Gelibolulu Âlî, *Künhü’l-Ahbar’ın Tezkire Kısmı*, Haz. Mustafa İsen, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994, s. 203-205.

³¹ Kınalı-zade, age., s. 257.

³² Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, Haz. Nuri Akbayır, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996, II, s. 389.

³³ Âşık Çelebi doğum yerini *Husrev ü Şirin* mesnevisindeki bir beyitten doğrular. Âşık Çelebi, age., 65^b.

Yigirmi beş yaşumda oldu şâdir³⁴

Celilî, İsfahan'da doğan ve 30 yıl çeşitli ülkeleri dolaştıktan sonra İstanbul'a gelip Fatih'in takdirini kazanan, saray şairi olan; ama Kefe Seferi için (880-881/1475-77) yazdığı bir kasidede hediye edilen iki cariye yerine "Biraz tarla ile iki öküz bahşetse idiniz de kûşenişîn olsaydım." deme gafletinde bulunan Mevlana Hamidî'nin küçük oğludur. Hamidî'nin 875'te İstanbul'da doğmuş Mahmud adlı bir oğlu daha vardır. Muhtemelen Âşık Çelebi'nin, "Bir imam biraderi vardır; amma ona da uymaz." dediği ağabeyi Mahmud'dur. Hamidî, Fatih'in gözünden düşerek Bursa'ya, I. Murat türbe ve imaretine şeyh olarak gönderilir. Hamidî'nin sanat yaşamına bakarsak şairliğinin yanında iyi bir hattattır da. Eserlerinin çoğunu el yazısıyla yazmıştır.³⁵

Bursa gibi bir sanat ortamında büyüyen Celilî, medrese tahsili için İstanbul'a giderek eğitimini orada tamamlar. Âşık Çelebi'nin bildirdiğine göre babasının ölmeden önce arkadaşları İskender Lala ve Molla Sinan'a "Oğlumu Balıkpazarı'na uğratmayın." vasiyetine³⁶ rağmen muasırı ve dostu olan Ahî(ö.1517) ile Galata civarındaki meyhanelere dadanır. Bu işret ortamlarında Ahî'ye şiirlerini okutur; ama Ahî'nin iltifatına mazhar olamaz ve ondan şairane bir küfür işitir.³⁷ Daha o zamanlarda çoğunlukla yalnız olmayı tercih eden Celilî'nin bu hali giderek artar. Bir süre sonra her şeyi terk edip ortadan kaybolduğu için öldü diye Muradiyye zevâidinden olan altı akçe ulufesi kesilir.³⁸ Kınalı-zade'ye göre ise tahsilini bitirdikten sonra 'danişmend' olur ve sonra aklî dengesi bozulur. Ondan sonra Bursa'ya gelir.³⁹ Ahdî'nin verdiği bilgiye göre kırk yıl ortadan kaybolmuştur.⁴⁰ Daha sonra akrabaları nerede olduğunu öğrenmiş ve zar zor ulufesinin üç akçesini geri alıp Bursa'ya getirmişlerdir.⁴¹ Âlî'ye göre de İbrahim Paşa zamanında on altı Osmanî olan ulufesi, Rüstem Paşa'nın emriyle üç akçeye indirilince büsbütün şuurunu kaybedip hiç kimseyle konuşmamaya başlamıştır.⁴²

³⁴ İsmail Ünver, 'Hâmîdî'nin Türkçe Şiirleri', *Türkoloji Dergisi*, VI, 1974, s. 198; Hüseyin Ayan, 'Hamidî-zâde Celilî', *Türk Kültürü Araştırmaları*, XVII-XXI, Ankara: 1983, s. 17-18.

³⁵ Hamidî'nin; dibace, hasbihal-nâme, kasaid ve tevarih, gazeliyat ve mukatta'at oluşan ve Fatih için el yazısıyla yazdığı *Külliyat-ı Divan-ı Mevlana Hamidî*, yine el yazısıyla Fatih için yazdığı *Cam-ı Suhanguy* adlı falnâme, kısa manzum bir *Tevarih-i Âl-i Osman* adlı eserleri vardır. Hamidî, padişahın kütüphanesi için, divanında tarih düştüğü, *Dela'ilü'l-İcaz, Istilahat ve Müfredat-ı İbn-i Baytar* adlı eserleri istinsah etmiştir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hikmet Ertaylan, *Külliyat-ı Divan-ı Mevlana Hamidî*, İstanbul: İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, 1948, s. 2-82. Ayrıca eserlerini Farsça yazan şairin külliyatında Türkçe kaside ve gazeller de vardır. İsmail Ünver, 'Hâmîdî'nin Türkçe Şiirleri', s. 214-233.

³⁶ Ertaylan, bu vasiyetnameye rastlamadığını bildirir ve Âşık Çelebi'nin aldığı beyitleri örnek olarak verir. bkz. Ertaylan, *age.*, s. 28.

³⁷ Âşık Çelebi, *age.*, 52^a.

³⁸ Hizmet karşılığı olmaksızın herhangi bir sebeple meccanen verilen şey yerinde kullanılır. Bkz. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB, 1983, III, s. 656.

³⁹ Kınalı-zade, *age.*, s. 257.

⁴⁰ Ahdî, *age.*, s. 250.

⁴¹ Âşık Çelebi, *age.*, 65^b.

⁴² Âlî, *age.*, s. 204.

Âşık Çelebi'nin verdiği bilgilere göre, Celilî'nin Bursa'da kaplıca yolu üzerinde bir evi vardır. Genellikle kapının önünde oturup selam verenin selamını alır; ama konuşmak isteyene cevap vermezmiş. Giyimi acemâne ve danışmendâne; ama bakışı ve yürüyüşü divaneymiş. Ayda bir hamama gider, kimse yoksa yıkanmaz, berbere gittiğinde de kimse yoksa tıraş olmazmış. Sarıksız gezmez ve sarığında muhakkak bir top çiçek bulunurmuş.⁴³

Âlî'nin anlattıklarına göre de yamalı elbisesiyle Bursa çarşılarında dolaşır, esnaftan meyve alır, yanında parası yoksa vermez; esnaf da sonradan kuruşu kuruşuna ödeyeceğini bildiği için ses çıkarmazmış. Yaz kış elinden yelpaze eksik olmazmış. Âlî, kendisini konuşturmak için çok diller döktüğünü; ama Celilî'nin, “Gam bana ağız açdırmaz ne söyleyeyim?” dediğini nakleder.⁴⁴

Âşık Çelebi, Bursa'ya gittiği zaman Celilî'yi bir gün hamamda görmüş ve konuşmayı başaramayınca onun şiirlerini vezinsiz, kafasını gözünü yarararak okumaya başlamış, sonunda Celilî dayanamayarak “Onlar benim şiirlerimdir ve doğrusu şöyledir.” diyerek şiirleri okumuş. Çelebi, fırsattan istifade “Şu aralar ne ile meşgulsünüz?” diye sorunca kitapçıkları (mesnevileri) olduğunu söylemiş. Âşık Çelebi, “Şeh-nâme tercümesi yaptığınızı duyduk doğru mu?” diye sorunca doğrulamış ve yakın zamanda bitireceğini söylemiş. Âşık Çelebi, Zatî ve Hayalî hakkında ne düşündüğünü sorunca “Hep bildiğiniz gibi!” diyerek susmuş.⁴⁵

Şairin hayatı hakkında eserlerinden hareketle söylenebilecek bir bilgi de *Bahar-nâme* adlı eserindeki, şair bu eseri hasb-i hali olarak nitelendirir, müzeyyel bir gazelin mahlas beyitinden sonraki şu beyitlerden yola çıkarak bir oğlu olduğu bilgisidir.

Âteş-i şî 'r-i Celilî umarım şerh ide
Şu'le-i dâğumı maḥdüm-ı sühândānumuza

Nice maḥdüm-ı sipihr-i hüner ü faẓl u kemāl
Ki nüzül eyledi mihrî dil-i vîrānumuza

Ol ki pābūsını devlet bilüriz başumuza
Ol ki kullıgını minnet görürüz cānumuza

İy civān-baḥt meded pîr-i felek cevrenden
Merḥem ur dāğ-ı ğam u ḥasret u ḥirmānumuza⁴⁶

Celilî'nin ölüm tarihi hakkında tezkirelerde ortak bir bilgi yoktur. Ahdî, ölüm tarihi 971/1563-64 olarak verir.⁴⁷ *Tuhfe-i Nailî* de 971/1563-64 tarihini verir.⁴⁸ Ama Âlî, Celilî'yi

⁴³ Âşık Çelebi, age., 65^b-66^a.

⁴⁴ Âlî, age., s. 203.

⁴⁵ Âşık Çelebi, age., 66^a.

⁴⁶ *Bahar-nâme*, Süleymaniye Ktp. Galata Mevlevihanesi 137, 57^a.

977'de Bursa'da görüp konuştuğunu⁴⁹ bildirdiğine göre 977/1569-70'de veya daha sonra öldüğünü söyleyebiliriz. Ergun da Celilî'nin muhtemelen II. Selim(1566-1574) devrinde öldüğünü söyler.⁵⁰ Yani Celilî, II. Bayezid(1481-1512) zamanında doğmuş, eserlerini I. Selim(1512-1520) ve I. Süleyman(1520-1566) zamanında vermiş ve şöhret bulmuş, II. Selim zamanında da vefat etmiştir, diyebiliriz. Divanında, sadece I. Selim'in adı geçer. I. Selim adına yazılmış müstakil gazeller ve onun fetihleri için tarihler vardır.⁵¹ I. Selim'in tahta çıktığı yıl kaleme alınan *Husrev ü Şirin* mesnevisinin 'padişahın övgüsü' bölümünde de I. Selim'in tahta çıkışı için düşürülen Farsça tarih kıt'ası vardır.⁵² Ayrıca *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinde yine 'padişahın övgüsü' bölümünde (b.150-247) I. Selim'e ve şehzadesi I. Süleyman'a övgüler bulunmaktadır; ama hayatından elde ettiğimiz bilgilere göre istediği ilgiye mazhar olamamıştır. Bunda en önemli etkenin, Celilî'nin devlet adamlarıyla ilişkilerinin, tıpkı çevresindeki insanlarla iletişimde olduğu gibi, zayıf olduğu söylenebilir. Belki de şairin bu davranışında babası Hamidî'nin uğradığı kazadan sonra oğluna, devlet adamlarıyla olan ilişkilerinde dikkatli olması konusundaki telkinleri de önemli rol oynamış olduğu söylenebilir.

Kısaca 15. yüzyılın sonlarında Bursa'da doğan Celilî, medrese eğitimini İstanbul'da tamamlayıp, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinden öğrendiğimiz kadarıyla, 919/1513-14 yıllarında Edirne⁵³'de bulunduktan sonra tekrar Bursa'ya gelmiş; büyük ihtimalle ömrünü de bu şehirde tamamlamıştır.

⁴⁷ Ahdî, age., s. 251.

⁴⁸ Nailî, age., s. 154.

⁴⁹ Âlî, age., s. 203.

⁵⁰ Ergun, age., s. 956.

⁵¹ Paris nüshası 84^a, 85^a.

⁵² Şevkiye Kazan, 'Hamidî-zâde Celilî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Hüsrev u Şirin Mesnevisi, İnceleme ve Tenkitli Metin', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 1997, s. 106.

⁵³ Bkz. *Leylâ vü Mecnûn* b.2124-25 ve 2127. Ayrıca *Bahar-nâme* adlı eserindeki bir gazelde de Edirne redifli bir gazel bulunmaktadır. Bu gazelin mahlas beyitinde şair, İstanbul'dan Edirne'ye geldiğini söyler. *Bahar-nâme* 58^a. Tezkirelerde böyle bir bilgi yoktur. O sırada I. Selim de muhtemelen Edirne'dedir.

2. ESERLERİ

Celilî'nin mevcut dört mesnevisi, bir divanı, *Gül-i Sad-berg* ve *Bahar-nâme* adlı iki eseri vardır. Ayrıca Âşık Çelebi, ondan tevatürle Âlî'nin bahsettiği *Şeh-nâme* tercümesinin eksik bir nüshası elimizdedir. Bu eserlerinin yanı sıra bugün elimizde olmayan, sadece Beyanî'nin bahsettiği, *Yusuf u Züleyha*'sı vardır. İleride yapılacak araştırmalarda *Yusuf u Züleyha* mesnevisi ortaya çıkarsa şairin hamsesi tamamlanmış olacaktır.

2.1. Divan

Celilî'nin divanını, kasideleri eksik mürettep bir divan olarak niteyebiliriz. Eser, 'Gazeliyat' kısmı başlar. İlk gazel 'te' harfiyledir ve 31 beyittir; ama sonraki gazeller "elif" harfinden başlayarak alfabetik sırayla devam eder. Elimizdeki Paris nüshasında 3^b-89^b varakları arasında der-kenara yazılmış olan divan, 23 Farsça (ikisi muvaşşah), 417 Türkçe, toplam 440 gazel içerir. Celilî, hemen hemen bütün harflerden gazeller yazmıştır. PE, JE gibi Farsça harflerle gazelleri bulunmaz. Gazellerin beyit sayıları, biri hariç, beş ila yedi arasında değişir. Celilî, en çok yedi beyitlik gazelleri tercih etmiştir.

Türkçe gazeller bittikten sonra kıt'a, müfret gibi diğer nazım şekilleri araya girer. Divanda gazellerden sonra sayı bakımında en çok kıt'a nazım biçimi görülür. Yedisi Farsça, yedisi Türkçe, on dört tarih kıt'ası vardır. Bunlar çoğunlukla I. Selim'in tahta çıkışı ve seferleri için düşürülmüş tarihlerdir. Ayrıca Dukakin-zade Ahmed Paşa'nın vezareti için de iki tarih düşürülmüştür. Bu tarih kıt'alarından başka bir Arapça kıt'a-i kebire, bir Arapça ve bir Türkçe kıt'a, Türkçe-Farsça mülemma bir kıt'a bulunur.

Ayrıca bir murabba, iki Farsça rübaî, on ikisi Türkçe ve beşi Farsça on yedi müfret vardır.⁵⁴

2.2. Gül-i Sad-berg

Celilî, *Hecr-nâme* mesnevisinin sonunda bu mesneviyi 915/1509-1510 yılında, *Gül-i Sad-berg*'den sonra yazdığını belirtmektedir. Buradan anlaşılıyor ki *Gül-i Sad-berg* 915/1509-1510'dan önce kaleme alınmış bir eserdir. Bu eser, belki de Celilî'nin ilk eseridir. Eserin başlangıcındaki mesnevi tarzındaki 68 beyitlik giriş, aruzun *mefâîlün mefâîlün feûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Bu bölümden sonra yüz gazel harf sırasına göre dizilmiştir. Bu eserin elimizde iki nüshası vardır. İlki Ali Nihat Tarlan(A) nüshasıdır. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 72 numarada kayıtlı mecmuanın 36^b-44^a varakları arasında

⁵⁴ Divanın 3^b-46^a varakları tarafımızdan yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Geri kalanını da en kısa zamanda tamamlamayı arzu ediyoruz. Arzu Atik, 'Celilî Divânı(3^b-46^a): İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul 2003.

bulunur. İstinsah tarihi 965/1557-1558'dir. Elimizdeki külliyyatta(P) ise eser, divanın içine yerleştirilmiştir.

Eserin giriş bölümü divanın başında 3^b-5^a arasında yer alır. Gazeller bölümünde de bazı gazellerin başına 'kef' konularak onların 'gül-i sad-berg' olduğu belirtilmiştir; ama sonunda bu 'kef'ler 100 sayısını vermez, 99'da kalır. A nüshasında 100 gazel tamamlanır. Bu iki nüsha arasında başka bir ayırım da A nüshasındaki şiirler ile P nüshasında 'kef' ile işaretlenmiş şiirler çoğu zaman farklılıklar gösterir. İki nüsha arasında sadece 37 'gül-i sad-berg' gazel ortaktır. Bu ortak gazellerin de sıralanışı farklıdır; yani aynı gazel P nüshasında 4. gülken A nüshasında 2. gül olarak işaretlenmiş. Sadece birinci gül olan gazel, her iki nüshada da 1 numara olarak işaretlenmiştir. Her iki nüshadaki gazellerin sıralanışındaki ve gazellerdeki bu belirgin farklılık ya P nüshasının müstensihinin dikkatsizliğinden ya da bizim elimizde olmayan ve bizzat Celilî'nin şairlik hayatının ilerleyen dönemlerinde beğendiği şiirleri yeniden düzenlediği bir *Gül-i Sad-berg* nüshasından da kaynaklanmış olabilir. P nüshasının müstensihisi bu nüshadan yararlanarak şiirleri işaretlemiş; ama birtakım atlamalar yapmış olabilir.⁵⁵ Ayrıca Celilî'nin yine bir tür gazel seçkisi mahiyetindeki *Bahar-nâme* adlı eserinde de A nüshasıyla ortak 33 gazel vardır. Şair, *Bahar-nâme*'yi *Gül-i Sad-berg*'den sonra yazdığını söylediğine göre *Gül-i Sad-berg*'de olan gazellerin *Bahar-nâme*'de olmaması gerektiğini düşünüyoruz. A nüshasının aksine P nüshasında, *Gül-i Sad-berg* olarak işaretlenen hiçbir gazel *Bahar-nâme*'de yoktur. Bu veriler, iki ve daha fazla *Gül-i Sad-berg* seçkisinin olduğu ve P nüshasındaki *Gül-i Sad-berg*'in daha sonra düzenlenmiş şiirlerden oluştuğu kanaatini kuvvetlendirir. Bunun sonucunda elimizdeki mevcut nüshalardan hareketle *Gül-i Sad-berg*'i oluşturan yüz gazelin hangileri olduğunu veya sadece bir *Gül-i Sad-berg* olduğunu söylemek olanaksızdır.

Eserin içeriğine bakacak olursak başlangıcı bir mesnevinin giriş bölümü gibidir. 'Der amd-i bār-i te'ālā 'azze ismehu ve a'lā' başlığı altında 11 beyitlik bir bölüm ile başlar, 13 beyitlik na'tten (Der na't-ı seyidü'l-mürselin 'aleyhi's-selām) sonra(son beyit 4 halife için) 8 beyitlik bir bahar tasviri (Şıfat-ı bahār ve teferrüc kerdem-i gülzār) vardır. 'Nazenin, ince yüz yapraklı gülü görmesi ve bülbülün feryadını duyması' (Dīden-i gül-i şad-berg-i nāzenin ve şeniden-i feryād-ı bülbül) başlıklı 8 beyitlik bölümde şair-anlatıcı, bahar günü bağda gezinirken yüz yapraklı gülü ve onun için inleyen, ağlayan bülbülü görür. 'Gül bahçesinin solmasının sırrı ve dikensiz *Gül-i Sad-berg*'i tertib etme'(Efsün kerdem-i be-fenā-yı gül-i

⁵⁵ Arzu Atik, agt.

güzlār u tertīb kerden-i gül-i şad-berg-i bī-hār) bölümünde şairin bağda gezinirken gördüğü inleyen bülbül, şaire ilham kaynağı olur ve dikensiz, solmayan şairlik kabiliyetinin yeni, orijinal güllerinden derlediği bir eser yazmaya karar verir (13 beyit). ‘Bu şiirlerin dikensiz *Gül-i Sad-berg* olarak adlandırılmasının sebebi’ (Sebeb-i tesmīye-i ĩn eş‘ār bā Gül-i Sad-berg-i bī-hār) (6 beyit) bölümünde Celilī, bu şiirleri niçin *Gül-i Sad-berg* olarak adlandırdığını anlatır. Son olarak ‘İtimās-ı du‘ā’da (6 beyit) da şair, bu şiir bahçesini görenlerin, gezenlerin bu bahçenin bahçıvanını hayırla anmalarını ister.⁵⁶

Bu mesnevi tarzında yazılan bir nevi mukaddime (önsöz) kısmından sonra gazellere geçilir. Harf sırasına göre yüz gazel tamamlanır. A nüshasında bu gazellerden sadece biri Farsçadır. P nüshasında ise 97., 98. ve 99. gazeller Farsçadır ve 100 gazel tamamlanmaz.

A nüshasında gazellerin sonunda Celilī, eserini bitirdiğini ve eserin ismini, bize şu kıt‘ayla söyler:⁵⁷

Husrev-nişān nazm-ı Celilī ki eyledi
Bu āteşin cerīdeye tertīb yüz gazel
Her bir gazel şarāvet ile berg-i güldür
Dinse ‘aceb degül gül-i şad-berge fı’l-meşel (A 44^a)

Yine A nüshasında bu kıt‘adan sonra aynı varakta son iki beyti Farsça olan yedi beyitlik mesnevi biçiminde bir şiir vardır.

Eserin şekil ve içerik özelliklerini verdikten sonra eseri bir nazım biçimi olarak hangi kategoride değerlendireceğimiz cevaplanması gereken önemli bir soru olarak karşımıza çıkar. Divan edebiyatında ‘*Gül-i Sad-berg*’ tamlaması yüz beyit, yüz hadis, yüz mektup, yüz gazel, yüz beyitlik kaside gibi yüz sayısı esas alınarak yazılan eserlere verilen addır.⁵⁸ Çetin Derdiyok, Mesihî’nin *Gül-i Sad-berg*’i adlı tezinin inceleme kısmında, Türk edebiyatında ‘*Gül-i Sad-berg*’ isimli on iki eserin olduğunu ve bu eserlerde daha çok dinî ve ahlakî konular işlendiğini söyler. Bunlardan farklı olarak Âlî⁵⁹’nin eserinin matla beyitlerinden oluşturulmuş bir şiir mecmuası olduğunu ve Celilī’nin eserinin de mesnevi bölümünde bahar tasviri ile

⁵⁶ Arzu Atik, agt., s. 60-64.

⁵⁷ P nüshasında bu kıta Farsça gazellerin bitiminde, 89^b’de bulunur.

⁵⁸ Çetin Derdiyok, ‘Gül-i Sad-berg’, *DİA*, İstanbul: TDV, 1996, XXIX, 225.

⁵⁹ Âlî’nin *Gül-i Sad-berg* adlı eseri de mesnevi biçiminde bir girişle başlar. Eseri niçin yazdığını, eserin nasıl oluştuğunu belirttiği 18 beyitlik bir giriş var. Ali Emiri Manzum 1108, 286-290. Bkz. ‘Gelibolulu Mustafa Âlî’nin *Gül-i Sad-berg*’i’, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas: 1997, IV, s. 163-175. Ayrıca yine Âlî’nin Sade-i Sad-güher adlı eseri de mesnevi biçiminde 276 beyitlik bir önsözden oluşur ve bu önsözde eserin ismi verilir, Gelibolu’nun evliyasından, alimlerinden, şairlerinden, kendi hayatından ve eserlerinden söz eder. Aksoyak, ‘Gelibolulu Âlî: Sade-i Sad-güher Önsözü’, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas: 1997, V 283-285.

dindışı gazellerden oluşan yeni bir biçim olduğunu belirtir.⁶⁰ Celilî hakkında ilk araştırmayı yapan akademisyenlerden biri olan Hüseyin Ayan, *Gül-i Sad-berg*'i farklı bir mesnevi olarak sınıflandırmış ve diğer küçük mesnevileri, *Hecr-nâme* ve *Mehenk-nâme*, de sayarak Celilî'nin hamsesini tamamladığına kanaat getirmiştir ve ona göre 'penc-genc'i tamamlayamayan şair, daha sonra hamsesini bu eserlerle tamamlamak zorunda kalmıştır.⁶¹ Muhtemelen bu yargıya ulaşmasındaki en büyük etken, külliyyatın başında "hamse-i Celilî" yazıyor olmasıdır. Daha sonraları Celilî hakkında yapılan bilimsel çalışmalarda da eser için çok farklı şeyler söylenmez ve eserin bir mesnevi olduğu bilgisi tekrar edilir.

Eserin tamamına baktığımız zaman giriş kısmı dışında eserin yüz gazelden mürekkep olduğu görülür. Bu da eseri klasik bir mesnevi olarak değerlendirmemize mânî olmaktadır. Klasik bir mesnevi giriş, konu ve bitiş bölümü içerir ve müstakil bir konuyu ele alıp dile getirir. *Gül-i Sad-berg*, sebep-i telif veya dibacesi, mesnevi olarak kaleme alınmış bir divançeyi andırır. Şairin bizzat kendisi de *Bahar-nâme* adlı eserinde, *Gül-i Sad-berg*'ini divan olarak adlandırır.⁶² Bu eseri, Celilî de hamsesini tamamlamak için yeterli bir mesnevi olarak görmez. *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini yazarken ondan önce kaleme aldığı *Husrev ü Şirin* mesnevisinden bahseder ve eğer gam tuzağına düşmezse üç mesnevi daha yazıp penc-genc sahibi olacağını söyler(2117-2118). Bir anlamda şairlik kariyerinde ne yaptığını ve ne yapacağını okuyucusuna verirken daha önce yazıldığı bilinen *Gül-i Sad-berg* ve *Hecr-nâme* adlı eserlerinden bahsetmez. Bu da şairin, bu eserleri hamsesini tamamlayacak birer mesnevi olarak kabul etmediğini gösterir. Ayrıca Celilî hakkında bilgi veren tezkirelerden sadece Sehî Bey, Celilî'nin, Nizamî'nin hamsesini Türkçeye aktardığını söyler;⁶³ ama Celilî hakkında ayrıntılı bilgi veren ve onunla bizzat konuşan Âşık Çelebi, böyle bir bilgi vermez.

Sonuç olarak, çok istemesine rağmen Celilî, 'gam ağız açtırmadığından' hamse sahibi bir şair olamamıştır, diyebiliriz.

2.3. Bahar-nâme

Celilî'nin *Bahar-nâme* adlı eserinden, tezkirelerde ve şimdiye kadar Celilî hakkında yapılan akademik çalışmalarda bahsedilmez. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Galata

⁶⁰ Çetin Derdiyok, 'XV. Yüzyıl Şairlerinden Mesihî'nin Gül-i Sadberg'i', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1994, 29-30.

⁶¹ Hüseyin Ayan, 'Hamidî-zade Celilî', 22-23. Ayrıca Hüseyin Ayan makalenin devamında Gül-i Sad-berg hakkında şunları söyler: "Mesnevilerin içinde gazellerin bulunması öteden beri adet olagelmıştır. Şeyhoğlu gibi şairlerin 7903 beyitlik mesnevinin içine, eserin kahramanın dilinden gazeller, terci-i bendler yerleştrmesi yadırganmaz. Rıfâî gibi 327 beyitlik Bülbülname'nin içine 21 gazel alanlar da hoş karşılanabilir. Lakin 'Gül-i Sad-berg-i bi-har' gibi 67 beyitlik bir mesneviye 100 gazelin ilave edilmesi o zamana kadar görülmüş bir şey değildi. Onun için bütün tezkireler 'Gazeliyatta Gül-i Sad-berg'i vardır.' diyerek kimisi tek esere kimisi iki eser veya risaleye kimileri bu ad altında bir divana işaret etmektedirler." agm., 30.

⁶² *Bahar-nâme*, 5^a

⁶³ Sehî Beg, age., s. 276.

Mevlevihanesi 137 numarada Hamidî-zade Celilî-i Bursevî adına kayıtlıdır. Daha önce Divan Edebiyatı Müzesi Kitaplığı'nda olan eser, sadece *Bahar-nâme* adıyla kayıtlı olduğu için araştırmacıların gözünden kaçmıştır. 72 varak olan eserin kapağı kopuktur. Başka bir hatla eserin başına “[Bahar-nâme] Hamidî-zade Celilî-i Bursevî [.....] Fatih devri şuarasındandır.” yazılıdır.

Eser, 1^ada manzum-mensur bir dibaceyle başlar. Bu dibacenin, geleneğe uygun olarak Allah'ın övgüsü veya tevhit tarzı bir başlangıç yerine “Muhakkak şiirde hikmet ve beyanda sihir vardır.” mealinde bir hadis-i şerifle başlaması kapağı kopuk olan nüshanın başlangıcının eksik olduğunu düşündürür. Hadisin devamında *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinde na't bölümünde de yer alan üç beyit gelir (bkz. *Leylâ vü Mecnûn* b.139, 142, 143). Daha sonra Celilî, söz söylemenin, konuşmanın kutsallığından, fesahat ve belagat sahibi yeni gelin gibi olan sözün, nazım ve nesir olarak ikiye ayrıldığından bahseder ve nazmın hurşid, nesrin kevkeb, nazmın sultan, nesrin ise vezir (destur) olduğunu belirten bir kıt'a ile devam eder (1^b). Nazmın kısımlarının, güzel söz söylemenin en latifi ve sanatın en şerefli olduğunu, özellikle dertli ve gönlü yaralı aşığı anlatan gazelin iffetli bir güzele benzediğini; ama bunlardan yoksunsa duvardaki nakış gibi dert çekenleri etkilemeyeceğini söyler. Devamında gazelin yakıcı olması gerektiğini yoksa tatlı bir şerbete benzeyeceğini, şarabın keyfini veremeyeceğini söylediği bir kıt'a nazmeder(2^a). Daha sonra, Osmanlı coğrafyasında mesnevi ve kaside yazmada konusunda çok mahir büyük şairler olduğunu; ama bu ateş saçan gül bahçesinin ilkinin, padişahının Husrev-i Dihlevî olduğunu, ikincisinin ise o mürşidin takipçisi olan Câmî, üçüncüsünün de Türkçenin “sühan-perdazi” Nevayî ve dördüncüsünün de zamanın İskender'i, Hicaz'dan Irak'a, Çin'den Maçin'e ve Rus'a, Macaristan'a kadar uzanan himayet ışığı olan saltanat ve ululuk gökyüzünün kalem-revi olan Yavuz Sultan Selim olduğunu söyler (3^{a-b}). Yavuz'u övgüdüğü beş beyit yine *Leylâ vü Mecnûn*'da “Medh-i Padişah” bölümündendir (4^a) (sırasıyla b. 166, 182, 181, 184, 185). Onu şair taifesinden saymak gibi edep dışı bir şey yaptığını; ama Yavuz'un mücevher gibi seçtiği kelimelerle yazdığı şiirleriyle Farsça'yı çok iyi kullandığını, şiirde Husrev'in nazîri olduğunu; hatta Husrev'in şiirinin aşk, şevk bakımından onun şiirlerinin yanında bir “gulgule”ye benzediğini söyleyerek Yavuz'u ve onun şiirini oldukça tafsilatlı bir şekilde över (4^b) ve bu görüşü teyit için şahit olarak dört Farsça beyit verir. Celilî, kendisinin de “bu aşk bülbüllerinin hem-destanı ve bu şevk fahtelerinin hem-zebanı” olduğunu belirterek *Gül-i Sad-berg* nam divanından sonra kendi halini anlatan 201 gazeli harf sırasına göre dizdiğini ve adını da *Bahar-nâme* koyduğunu söyler(5^a). Ardından bir kıt'ada eserin *Gül-i Sad-berg*'den sonra yazıldığını ve adının *Bahar-nâme* olduğunu tekrar eder ve sonraki dörtlükte bu eserini 921'in Safer (1515 Mart-Nisan) ayında

tamamlandığını bildirir ve okunulan meclislerde yad edilmeyi ümit ederek şu kıt‘ayla mukaddimeyi(önsözü) bitirir:

Ben yād itdür iy dīvān-ı eş ‘ār
Niçün anılmaz ol meclisde nāmum
Bahār-nāme-i eş ‘ārum iletüp
Hās u hāşākına ‘arz it peyāmum (5^b)

Bundan sonra harf sırasına göre gazeller başlar. 195 Türkçe gazel vardır. Bu gazellerden sadece 12’si hariç, diğerleri divanda bulunur; ama bu ortak gazellerin bazılarında zaman zaman farklılıklar görülür. Örneğin divanda 69 numaralı gazel *Bahar-nāme’de* bir beyit eksikken, divanda 214. gazel, *Bahar-nāme’de* bir beyit fazladır veya divanda “perçemüñ” redifli 206 numaralı gazel *Bahar-nāme’de* “kākülñ” redifiyle yer alır.

66^{a-b}’deki son gazel Yavuz’a ithafen yazılmıştır. Bir türlü Yavuz tarafında takdir edilmemesinden, ona ulaşamamasından bahseder; ama buna sebep şiirinin kötü olması değildir. 66^b’de “vecehu tesmiye” başlıklı bir beyitte tekrar eserinin ismini verir. Sonra Yavuz’un tahta çıkışı için düşürülen Farsça ve Türkçe olmak üzere iki tarih kıt‘a sı vardır. 67^a’da dostlarından onu yad etmelerini istediği bir kıt‘a vardır. Bu kıt‘anın devamında bu şiirleri yazacak kâtibe seslenir. Şiirleri bulduğu gibi yazmasını, eğer olmayan harfler eklerse onun da ömür harfinden o kadar silinsin, der. Sonrasında bu divandan, nazımdan, nesirden fayda olmadığını amelsiz ilimden kimsenin fayda görmediğini ifade ettiği bir rübaî vardır.

Rübaîden sonra ikisi 67^a’da biri 67^b’de üç müfret vardır. Yine 67^b’de Muamma-yı Fethullāh, Hızır, Haydar, Haydar Çelebi Mustafa, 68^a’da Mustafa Çelebi, Memi başlıklı müfretler var. Bu şiirler de P nüshasında 84^a mevcuttur. 68^a “vecehu tesmiye” ile sona erer. Bu beyit 66^b’deki ile aynıdır.

68^b’de ise kaside-i münacat başlığı ile 16 beyitlik bizce biçim ve içerik açısından uzun bir gazeli andıran bir şiir vardır.⁶⁴ 69^a-72^a arasında son iki gazel hariç alfabetik sıraya göre dizilmiş 14 Farsça gazelle eser sona erer. Farsça gazellerin hepsi divanda 85^a-89^a varakları arasında mevcuttur.

Farsça gazelleri ve kaside başlıklı şiiri de gazel kabul edersek eserde toplam 210 gazel bulunur. Bu da şairin dibace kısmında verdiği 201 sayısı ile uyumsuz. Belki de şair sonradan beğendiği 9 gazeli daha eserine eklemiş; ama dibacedeki verdiği sayıyı değiştirmemiş olabilir.

Sonuç olarak, *Bahar-nāme*’nin, şairin kendi deyimiyle *Gül-i Sad-berg* adlı eserinden sonra yazdığı, düzenleniş şekli olarak da ona benzer, mensur-manzum dibacesi olan divançe

⁶⁴ Âşık Çelebi hiç kasidesinin duyulmadığını söyler. Âşık Çelebi, age., 66^a Ayrıca bu şiir divanda da gazeller arasında 82^b-83^a’da yer almaktadır.

tarzında bir eser olduğu söylenebilir.

2.4. Husrev ü Şirin

Şairin kaleme aldığı ilk hacimli mesnevisidir. Daha önce belirtildiği gibi bu mesneviyi yirmi beş yaşında 918/1512 Aralık ayında tamamlamıştır (bkz. Hayatı). Mesnevi aruzun *mefâilün mefâilün feûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Külliyyatta 3^b-64^a varakları arasında bulunan mesnevi 1967 beyittir; ama Celilî, mesnevinin 2019 beyit olduğunu eserinin sonunda söyler.⁶⁵ Agâh Sırrı, mesnevinin diğer bir nüshasının Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Ktp., No: 44923'te olduğu söyler; ama bu nüshanın beyit sayısını belirtmez.⁶⁶ *Husrev ü Şirin* mesnevisini yüksek lisans tezi olarak çalışan Şevkiye Kazan, tezini hazırlarken bu nüshaya ulaşamadığını; ancak daha önce Ali Rıza Ertan tarafından yapılmış olan lisans tezinin arkasındaki fotoğrafları kullandığını belirtir.⁶⁷ Mesnevinin bir diğer nüshası da Mısır Milli Kütüphanesi'nde (Darü'l-kütüp) Mecâmi Türkî Talat 1 no'lu mecmuada 176-211 varakları arasındadır. Katalogta şairin ismi Celilî-i Bursevî (Havarî-zade) olarak kaydedilmiştir.⁶⁸

Mesnevinin giriş bölümü, “Şıfat-ı Lafzatu'llâh” ile başlar, klasik tertibe uygun olarak tevhid, münacat, na't ile devam eder. Şair ‘Sebeb-i nazm ve padişahın övgüsü’ bölümünde eserini Selim Şah’a sunduğunu belirtir. Onun tahta çıkışını ilk olarak mesnevi düzeni içinde verir ve ardından bununla gönlünün kanaat etmediğini söyleyerek üç beyitlik Farsça bir tarih kıt‘asıyla cülûs tarihini tekrarlar.⁶⁹ ‘Mesnevi’ başlığı altında kendi eserinden sonra, daha önce *Husrev ü Şirin* yazan Husrev-i Dihlevî, Câmî ve Nevayî'nin tarzlarının eskidiğini, hükmü kalmadığını ve bu güzel eseri padişaha arz edeceğini söyleyerek mesnevisine başlar.⁷⁰ Mesnevinin konu kısmı ise 45 ara bölümden oluşur.⁷¹ Agâh Sırrı'ya göre, Celilî, mesnevisinde ilk usta olan Nizamî'yi izlemiştir. Ancak bunu yaparken hikâyenin yalnız özünü almış, ayrıntıları atarak, tasvirlerin çoğundan vazgeçmiştir.⁷²

Mesnevinin sonunda şair, eserinin yazılış tarihini ve beyit sayısını verdikten sonra Nizamî'nin ‘penc-genc’ine el atmak niyetinde olduğunu söyler; ama içinde bulunduğu maddi zorluklar nedeniyle de ümitsizdir. Daha sonra Celilî, kendi mesnevisinin Şeyhî'nin *Husrev ü Şirin*'inden daha kısa olduğunu belirtir; ama eserinin kısalığının onun değerini

⁶⁵ Şevkiye Kazan, agt., s. 259.

⁶⁶ Agâh Sırrı Levend, ‘Celilî'nin Husrev ü Şirin'i’, *TDAY Belleten* 1965 Ankara: TDK, 1966, s. 103-127.

⁶⁷ Şevkiye Kazan, agt., s. 90.

⁶⁸ *Fihrişü'l-mahtutati't-Türkiyye el-Osmaniyye: 1870-1980*, i'dad Nasrullah Mübeşşir et-Tırâzi, Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Amme li'l-Kitâb, 1988, II, s.2.

⁶⁹ Agt., s. 106.

⁷⁰ Agt., s. 107.

⁷¹ Agt., 27.

⁷² Agâh Sırrı Levend, agm., s. 103.

azaltmayacağını da ekler. Eserini beyit sayısı olarak Şeyhî'yle karşılaştırırken “Sebeb-i nazm” bölümünde *Husrev ü Şirin* yazan şairleri sayarken Şeyhî'nin adını anmaması dikkat çekicidir. Bu karşılaştırmadan sonra eğer keder ve üzüntü yakasını bırakırsa *Şeh-nâme* tercümesine el atacağını ve Firdevsî'nin otuz yılda yazdığı eseri otuz ayda tamamlayacağını söyler. Böylece hâtıme kısmında eseriyle ilgili şekilsel ve içeriğe ait bilgileri verip eserini değerlendirdikten sonra şair olarak ne yapmak istediğini de okuyucusuyla paylaşır. Son olarak Yavuz Sultan Selim'e dua eder ve eserini okuyanlardan dua isteyerek mesneviyi bitirir.⁷³

2.5. Leylâ vü Mecnûn

İkinci bölümde ayrıntılı olarak işlenecektir.

2.6. Hecr-nâme

Hecr-nâme, 915/1509-1510 yılında aruzun *mefâilün mefâilün feûlün* kalıbıyla yazılmıştır. Külliyyatta 108^b-121^a varakları arasında der-kenara yazılmış olan eser 483 beyitten oluşur. Mesnevinin sonunda şair, mesnevinin diğer adının *Hazan-nâme* olduğunu ve *Gül-i Sad-berg*'den sonra yazıldığını söyler. Mesnevinin giriş bölümü, besmele ve onun harfleriyle ilgili benzetmelerin olduğu yirmi beyitlik kısım, tevhit, na't ve dört halifeye övgüden oluşur. 110. beyitten itibaren asıl konuya geçilir.⁷⁴ Anlatıcı-şair, ilimle uğraşıp, zamanını hoşça geçirirken hayırhahları ona seyr ü seferi münasip görürler. Bunun üzerine o da yola çıkar. Denizde bir iki gün gittikten sonra Hurrem-abad şehrine gelir. O şehrin özellikleri tasvir edildikten sonra oranın Cennet-abad olduğu; gül yüzlü huriler, servi boylularla dolu olduğu ve onların içinden bir güzele âşık olması, bu güzelin ona yüz vermemesi, âşığın halini anlatan bir mektubu sevgilisine göndermesi, sevgilisinin bu mektuba gösterdiği hışmı, bunun üzerine âşığın Allah'ın takdirini beklemesi ve mükâfat olarak sevgilisine kavuşması, vuslattan sonra hercai sevgilisinin başka birisini sevmesi ve onun payına düşenin yine ayrılık olduğu anlatılır. Duadan önce bu mesnevide, ‘İran sanatkârlarından faydalanmadığımı, başkalarının şiirinden etkilenmediğimi, bu mesnevinin tamamen kendi fikrinin ürünü olduğunu söyler. Agâh Sırrı, bu mesnevinin Celilî'nin kendi başından geçen bir aşk acısını anlattığı bir sergüzeşt olarak kabul edilebileceğini söyler.⁷⁵

Son yıllarda, eserin şairin başından geçen bir sergüzeşt olmadığını, orijinal bir eser olmayabileceğini söyleyen çalışmalar yapılmıştır. Orhan Kemal Tavukçu'nun Halilî'nin

⁷³Şevkiye Kazan, agt., s. 259-262.

⁷⁴Hüseyin Ayan, ‘Celilî'nin Hecr-nâme'si’, *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, Erzurum: 1986, XIV, s. 155-172.

⁷⁵Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK, 1973, s. 142.

Fürkat-nâme'si ile Celilî'nin *Hecr-nâme*'sini karşılaştırdığı makalesinde Celilî'nin eserinin konu benzerliğinin, benzerlik sınırlarını zorladığını, bu eserin Halilî'nin *Fürkat-nâme*'sinin eksik bir kopyası olduğunu belirtir.⁷⁶

2.7. Mehek-nâme

Celilî'nin küçük mesnevilerinden biri olan *Mehek-nâme*, aruzun *feilâtün mefâilün feilün* kalıbıyla yazılmıştır. Külliyyatta 89^b-92^a varakları arasında der-kenara yazılmış olan mesnevi 87 beyittir. *Mehek-nâme*'nin bu külliyyat dışındaki diğer bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 59/5'te bir mecmua içinde 187^a-190^a'da *Miheng-nâme*⁷⁷ adıyla kayıtlıdır. *Mehek-nâme* ilk defa Hüseyin Ayan tarafından yayınlanmıştır.⁷⁸

Mesnevinin giriş bölümü tevhid, na't, 'pend'den oluşur. Konu bölümü (90^b) de başlar. Alegorik bir mesnevi sayılabilir. Hikâye sim, zer ve mehekk ağzından anlatılmıştır. Sim ve zer'in, mehekk'i padişaha şikâyet etmeleri ve padişahın bu konuda mehekk'i haklı bulması, altın ve gümüş'e damga basıp şehrin içinde dolaştırması hikâye edilir. Celilî, hikâyeyi bitirirken 'batın rumuzunu zahir etme, suret halka, has mana ise ehl-i deruna' diyerek zer, sim ve mehek'in temsil ettiği şeyleri vermez ve sembolleri çözmeyi mana ehline bırakır. Son beyitte eserinin ismini vererek bitirir(92^a).

2. 8. Şeh-nâme Tercümesi

Celilî, *Husrev ü Şirin* mesnevisinin hâtîme bölümünde *Şeh-nâme* tercümesine girişeceğini, böyle bir niyeti olduğunu söyler. Âşık Çelebi de şairle konuştuğu zaman "Şeh-nâme tercümesi yaptığınızı duyduk doğru mu?" diye sorunca doğrulamış ve yakın zamanda bitireceğini söylemiş.⁷⁹ Âlî, bazılarının onun *Şeh-nâme* tercümesinden bahsettiğini; ama hâlâ kimsenin ne bir beyitini gördüğünü ne de hangi bölümde olduğunu bildiğini söyler ve Âşık Çelebi'den yukarıdaki olayı naklen verir.⁸⁰

Bugüne kadar yukarıdaki tezkire yazarlarının bahsettikleri, şairin yaşadığı zamanda bile görülemeyen eserin eksik bir nüshası Milli Kütüphane A3825/2'de 18a-38b yaprakları arasındadır. 17a'da 'Şeh-nâme-i Celilî' yazılıdır. Oldukça yıpranmış, tamir görmüş, yer yer okunamayan nüshada, yırtık sayfalar vardır. Nüshada bazı beyitlerin üzerinin çizilip

⁷⁶ Orhan Kemal Tavukçu, 'Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâk-nâmeler', *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul: 2007, X, 209. Ayrıca iki eserin karşılaştırılması için bkz. Orhan Kemal Tavukçu, "Türk Edebiyatında Firak-name Adlı Eserler", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: Kocav, 2004, X, s. 106-112.

⁷⁷ Katalogda Miheng-nâme olarak kayıtlı olan bu nüsha Şekiye Kazan tarafından Paris nüshası ile karşılaştırılmış ve metni yayınlanmıştır. Bkz. Şevkiye Kazan, "Celilî'nin Mehekk-nâme'sinin İkinci Nüshası Üzerine", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: 2001, V, s. 121-136.

⁷⁸ Hüseyin Ayan, 'Celilî'nin Mehek-nâme'si', *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, Harun Tolasa Özel Sayısı, İzmir: 1983, II, s. 5-13.

⁷⁹ Âşık Çelebi, age., 66^a.

⁸⁰ Âlî, age., s. 204-205.

kenarlarda düzeltildiği, (34b'de) takdim-tehir yapıldığı görülür. *Şeh-nâme* vezni olarak bilinen feülün, feülün, feülün, feül vezni ile yazılan mesnevi tarzındaki eserin elimizdeki kısmı bir nevi Osmanlı tarihidir.

Eser, Bursa'nın kuşatılması ile başlar. Arada okunamayan bölümün ardından 20^a'da 'Pâdişâh Şoden-i Sulţân Murâd' bölümüne geçilir. Ardından 'Ceng Kerden-i Sulţân Murâd bâ Engeruz?' tam okunamayan bir başlıktan sonra 20^b'de yine başlığı tam okunamayan bir bölümün ardından Fatih dönemine geçilir. 21^a'da 'Ceng Kerden-i şâh be-ķal'a-yı İstanbul' ve ardından 21^b'de '..... şoden-i şâh-ı İstanbul' başlıklı bölümden sonra 22^a'da İstanbul'un fetih tarihi olan 857/1453 verilir. 23^b'de Celilî'nin adı geçer.

Celilî eger her ser-i müy-ı ten
Ola bir zebân-ı feyz-i sühan (23^b)

Daha sonra 24^a'dan itibaren Fatih'in Karaman, Kastamonu, Sinop seferleri anlatılır. 25^a-28^b yapraklarında Uzun Hasan ile Sultan Mehmed'in mektuplaşmaları, 28^b-29^b'de Uzun Hasan'ın Yusufca Mirza adındaki komutanını Karaman üzerine göndermesine karşılık Fatih'in Davud Paşa'yı göndermesi ve Davud Paşa'nın zafer kazanması, 30^{a-b}'de Fatih'in her beye ve mirzaya mektup göndererek Akkoyunlu Uzun Hasan'a karşı bir savaş açacağını ve asker topladığını haber vermesi; asıl amacının ise Semerkand'ı almak olduğu belirtildiği bölümleri işlenir. 31^{a-b}'de ordu Karaman'a gelir. Karaman'daki Şehzade Mustafa da askerleriyle orduya katılır. Ardından Nevruz zamanı Bâyezîd de gelir. 32^b'de öncü kuvvet olarak giden Rumeli Beylerbeyi Murad yenilgiye uğratılır Uzun Hasan tarafından. 33^b'de Uzun Hasan bu sonuca çok sevinir; ama Fatih, 'Asıl ordu duruyor, denizden sadece katre eksildi.' diyerek savaşın devam ettiğini söyler ve 34^a-38^b'de tarihte Otlukbeli Savaşı olarak bilinen ve Fatih'in zaferiyle sonuçlanan savaş anlatılır. 38^b'nin son beyitlerinde 'Sultan-ı Rum' olan Fatih'in asıl amacının Acem ülkesini ele geçirmek, Irak ve Horasan'ı almak olduğu; ama vezirinin buna mânî olduğu anlatılır. Nüsha, Fatih'in ölümüne geçilen beyitlerde sona erer.

2. 9. Yusuf u Züleyha

Celilî'nin bu mesneviyi yazdığı sadece Beyanî tarafından haber verilir.⁸¹ Bu eserin sadece Beyanî'de bulunması, Celilî'nin böyle bir mesnevisi olduğunun şüpheli olduğunu düşündürür. Ayrıca, Celilî'nin niyeti Nizamî'nin hamsesine el atmaktır. Bu hamseyi oluşturan

⁸¹ Beyanî, *age.*, s. 61.

mesneviler arasında *Yusuf u Züleyha*'nın olmaması da şairin böyle bir eseri olabileceği ihtimalini iyice azaltır.

3. Edebî Kişiliği

İlk olarak tezkire yazarlarının Celilî'nin edebî kişiliği hakkında neler söylediklerine bakılacak olursa, birleştikleri nokta; mesnevi tarzında daha “rengîn ve çeşnidâr” nazma kâdir olduğudur.

Âşık Çelebi'ye göre iyi yetişmiş bir şairdir. Gazelleri benzer ve tekdüze, mesnevileri ise çeşnidârdır. Kasidesi ise hiç duyulmamıştır.⁸²

Âlî'ye göre, gazellerinde beliğ bir üslûp kullanmamıştır; ama mesnevideki mahareti beklenenin üzerindedir. Beyitlerinin çoğu beğenilmeye ve takdir edilmeye layıktır.⁸³

Latîfi'ye göre de gazelleri ile meşhur değildir ve herkes tarafından bilinmez. Farsça şiirler de yazdığını sadece Latîfi söyler. Latîfi'nin bildirdiğine göre Türkçe hamsesi vardır; Hâtîfi'nin külliyatından *Leylâ vü Mecnun* ve *Husrev ü Şirin*'i tercüme etmiştir.⁸⁴

Ahdî de genel görüşe katılarak mesnevilerini ‘rengin’ bulur. Onu, zamanının makbul şairleri arasına almıştır.⁸⁵

İkinci olarak Celilî'nin, kendi şiiri hakkındaki fikirlerini bakılırsa o da her şairde olduğu gibi kendi şiirinden övgüyle bahseder. Eserlerinde kendi edebî kişiliği hakkında geniş bilgi verir. Celilî, gazellerinde yaşam tarzına uygun olarak her şeyden vazgeçmiş bir insanın duygularını anlatan şiirler kaleme almıştır. Kalender-meşreb bir havada yazılmış şiirleri vardır. Şiirleri çoğunlukla aşk üzerine yazılmıştır. Kendi şiirini ‘bülbülün divanı’ olarak niteler. Bir anlamda divanı bülbülün dilinden güle yazılan şiirler olarak görebiliriz.⁸⁶

Gül-i Sad-berg'inde şiirinin bir gülzara benzediğini ve her gazelinin bir gül yaprağı olduğunu ve sonbahardan renginin solmadığını söyler. Ayrıca divanında 155. gazelinde herkesin şiire merak salması nedeniyle kendinin yenilik meydana getiren ‘ter-engiz’ şiir yazması gerektiğini, 90. gazelinde şiirinin olgun bir şiir olduğunu ve rakiplerinin kınamalarının ona bir eksiklik vermeyeceğini ifade eder.⁸⁷

Tezkire şairlerinin mesnevide kudretli dediği Celilî, *Leylâ vü Mecnûn*'unun hâtime kısmında tezkire şairlerinin hakkında yaptıkları yorumları haklı çıkaracak söylemlerde bulunur. Şair, kendisini şiir ülkesinin dördüncü halifesi Hz. Ali'ye benzeterek kılıca benzeyen kaleminin korku saçtığını; iki ağızlı ve inci saçan kaleminin sanki elinde zülfikar olduğunu; söz cennetine rehber olduğundan kevser şarabının sakisi olduğunu (2079-81); kıskananlar bu nazma boş hayaller derler diyerek şiirden anlamayanların onun şiirlerinin değerini

⁸² Âşık Çelebi, age., 65^b-66^b

⁸³ Âlî, age., s. 204.

⁸⁴ Lâtîfi, age., s. 213.

⁸⁵ Ahdî, age., s.250.

⁸⁶ Atik, agt., s.12

⁸⁷ Agt., s.11-12.

anlamadığını (2084-85) söyler. ‘Eğer şiirde Nizamî ya da mülkün Husrev’i veya Câmî’nin nazmına ulaşsan da senin hamseni kim bir kuruşa alır, ancak sana dert ve zahmeti kalır; bu zamanda Şeh-nâme yazanı gören sırtında çalı çırpı taşıyan dilenci zanneder (2094-96).’ diyerek yazdığı eserlerin hak ettiği değeri bulamadığından dem vurur.

Devamında ise tekrar kendi şairliğini övmeye başlar. Bu destanı kaleme aldığı zaman eserinin her nüktesi mucize ortaya koyduğunu; büyüklüğünün delili olarak talih mahlasımı Celilî yaptığını, gazel tarzında Husrev olduğunu; eğer Câmî sözlerini işitirse bu zevk dolu kadeh onu sarhoş edeceğini; gazeli okununca Nevayî üslubundan haber verdiğini; söz kapısının el yapımı kilidine benzeyen mesneviyi kolunun çekecek kadar kuvvetli olduğunu; Câmî’nin kırıntılarını toplayan ya da Nizamî şarabının tortusunu içen (bir şair) sanılmaması gerektiğini(2097-2103); yaratıcı kabiliyetinin fakirliğe düşür olmasaydı tozunu Nizamî’nin göremeyeceği, Câmî’nin dikenini kirpik edineceği bir merhaleye deve sürereceğini; dağınık zihni toplanınca şairlik tabiatının, inci saçan deniz olacağını(2105-6) belirterek diğer şairler kadar saygı görse çok daha iyi şiirler yazacağını söyler.

Şairin yukarıda da değindiği gibi şiir alanında, özellikle mesnevide etkilendiği şairlerin başında Nizamî, Husrev, Câmî, Hâtîfî; gazelde de Nevayî gelir. Celilî, divanında ise sadece Hassan, Selman, Husrev ve Nevayî’nin adını anar. Bu şairlerin ilk üçü gibi olmak istediğini söylerken Nevayî tarzından yararlanmadığını söylemek gereğini duyar.⁸⁸

Ayrıca gazellerinde Celilî, divan edebiyatında bir gelenek olarak süregelmiş olan kendinden daha önceki usta şairlerin şiirlerine aynı ölçü, uyak ve redifte şiir -nazire⁸⁹ - yazma geleneğini devam ettirmiştir. Celilî’nin Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-nezâir*’inde ve Hacı Kemal’in *Cami’ü’n-nezâir*’inde ve *Pervane Bey Mecmuası*’nda nazirelerine rastlanır. Bu nazirelerinin çoğunluğunun Ahmed Paşa ve Necatî Beg’in şiirlerine yapılan nazirelerdir.⁹⁰

Celilî’nin etkilediğini bildiğimiz şairler ise Cinanî ve Çeşmî’dir. Her iki şair de Celilî’nin gazellerini tahmis etmiştir.⁹¹

Buna ek olarak, Cinanî, *Riyâzü’l-Cinân* adlı mesnevisinin sebab-i telif bölümünde Bursa’da birçok şairin, eserlerinde gösterdikleri hünerle şöhret sahibi olduğunu, halk tarafından devamlı takdir edildiğini ve bunların başında da Celilî’nin geldiğini söyler. Onun çok iyi bir münşi olduğunu, ikinci bir Vassaf kabul edilebileceğini, Anadolu’nun Nizamî’si, yazdıklarının çokluğuyla Anadolu’nun Câmî’si olduğunu söyler.⁹²

⁸⁸ Agt., s. 14.

⁸⁹ Nazire konusundaki tartışmalar ve kapsamlı bilgi için bkz. Fatih Köksal, ‘Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı’, *Diriözler Armağanı*, Ankara: 2003. 216-290.

⁹⁰ Atik, agt., s. 15-23.

⁹¹ Agt., s. 23-24.

⁹² Menderes Coşkun, ‘Mesnevilerde Edebî Tenkit’, TUBA 27/1, 2003, s. 336.

Daha da dikkat çekici olan, Türk edebiyatının en iyi *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini şairi Fuzulî, eserinin ‘sebeb-i nazm-ı kitab’ bölümünde birkaç Anadolu şairiyle bir sohbetle bir araya geldiğini, sohbetle Şeyhî, Ahmedî, Celilî ve Nizamî’den övgüyle bahsedildiğini söyler. Bu şairlerin Kanunî’nin Bağdat seferine katılan Hayalî ve Taşlıcalı Yahya’dır.⁹³

Özellikle Fuzulî gibi önemli bir şairin, eserinin yazılış amacını açıkladığı bölümde Celilî’nin adını anması, Cinanî’nin onu üstad olarak kabul etmesi aslında Celilî’nin eserlerinin ve edebi kabiliyetinin zamanının şairleri tarafından bilindiğini ve takdir edildiğini gösterir.

Sonuç olarak gazelleri ve mesnevileriyle şairlik kabiliyetini ortaya koymaya çalışan şairin, döneminin iyi şairleri arasında sayıldığını, tanındığını söyleyebiliriz. Hayalî ve Taşlıcalı Yahya gibi döneminin önemli edebi şahsiyetlerinin Celilî’nin mesnevilerinden haberdar olup, Fuzulî gibi bir şaire Celilî’yi övmeleri, onun hiç de azımsanmayacak bir şair olduğunu gösterir.

⁹³ Agm., s. 335-6.

İkinci Bölüm

LEYLÂ VÜ MECNÛN

Celilî hakkında bilgi veren Sehi⁹⁴, Latifi⁹⁵, Ahdî⁹⁶, Âşık Çelebi⁹⁷, Beyanî⁹⁸, Gelibolulu Âlî⁹⁹, Kınalı-zade¹⁰⁰, Mehmed Süreyya¹⁰¹, onun *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisinden bahsederler. Celilî, bu ikinci mesnevisini, *Husrev ü Şirin*'den yaklaşık bir sene sonra 919/1514 yılının, evahir-i Zilhicce'de, Ocak ayı sonlarında Edirne'de tamamlar. Celilî, eserinin beyit sayısını 2145 olarak verir.

Ebyâtı şumâr iy güher-senc
Oldı iki biñ şad u çihil penc (2126)

Ancak elimizdeki nüshada, mesnevinin beyit sayısı 2132'dir. Aradaki 13 beyitlik farkın nereden kaynaklandığını açıklayamıyoruz.¹⁰²

Celilî, eserinin isminin de *Leylâ vü Mecnûn* olduğunu bizi şu beyitte söyler:

Bu nâme-i müşknâb u pür-hûn
K'oldı aña nâm Leylî Mecnûn (35)

1. YAZILIŞ SEBEBİ

Celilî, bu eseri niye yazdığını açıkladığı 'Sebeb-i Nazm' adıyla müstakil bir başlık açmaz. "Medh-i Pâdişâh-ı 'Âlem-penâh" başlıklı padişahın övgüsü bölümünde Celilî, *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini niye kaleme aldığını açıklar.

Bu bölümde Celilî, öncelikle, daha önce yazmış olduğu *Husrev ü Şirin* mesnevisi hakkında bilgi verir. *Husrev ü Şirin* adlı eserini şehzade Süleyman'a sunar. Şehzade eseri beğenir.

Çün nāmemi gördi dil-pesend ol
Taḥsîn taḥsîn didi bülend ol
Pây-ı melaḥı ol Âşaf-eyvân
Çün eyledi 'arza-i Süleymân (220-21)

⁹⁴Sehi Beg, *age.*, s. 275-276.

⁹⁵Latifi, *age.*, s. 213-214.

⁹⁶Ahdî, *age.*, s. 251.

⁹⁷Âşık Çelebi, *age.*, 65^a-66^b.

⁹⁸Beyanî, *age.*, s. 61-62.

⁹⁹Gelibolulu Âlî, *age.*, s. 203-205.

¹⁰⁰Kınalı-zade Hasan Çelebi, *age.*, s. 258.

¹⁰¹Mehmed Süreyya, *age.*, s. 389.

¹⁰²Eserin bir başka nüshası da Mısır Milli Kütüphanesi'nde Edebî Türkî Talat 118 numarada 1-74 yaprakları arasındadır. Uzun uğraşlar vermemize rağmen nüshaya ulaşip incelemeye fırsatını bulamadık. Katalog bilgileri için bkz. *Fihrisü'l-mahtutati't-Türkiyye el-Osmaniyye: 1870-1980*, III, s. 16.

Celilî, şehzadenin eseri beğenmesine rağmen umduğu mansıbın eline geçmediğini ve bundan dolayı *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesine başladığını aşağıdaki beyitlerde bize anlatır.

Hem manşib u hem 'aṭā umardum
Reşh-i ḳadeh-i şehā umardum
Lîk ol şeh-i ebr-dest-i hurrem
Ṭab'um çemenine virmedi nem
Evvel ki ḳadeḥ ki eyledi nūş
Ḳıldı ğam-ı sâḳî[yi] ferāmūş
Ḳaşd eyledüm oluban füsün-sāz
Bir nāmeye daḥi itdüm āġāz
İtdüm ğam-ı dil rivāyetin nazm
Leylî Mecnûn ḥikâyetin nazm (224-28)

Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini tekrar ele almasının asıl amacı yenilemek, 'teceddüt etmek' ve hikâyeyi hem konu yönünden hem de üslup yönünden geliştirmektir. Diğer mesnevi şairleri de benzer amaçlarla aynı hikâyeleri tekrar tekrar ele alırlar. Bir anlamda şairler, konusu herkesçe bilinen bir hikâyeyi en orijinal şekilde yenileyerek şairlik kabiliyetlerini ortaya koymaya çalışırlar.

Ol nazm serîrin eyleyem nev
Taḥsîn diye aña rûḥ-ı Ḥusrev
Ṭarz-ı sūḥanı mücedded idem
Müşkîn raḳamı zeberced idem(229-30)

Celilî, daha sonra şiir ve dil hakkındaki görüşlerini kısaca belirtir. Edebiyatı, özellikle şiiri bir bütün olarak görür. Şiir ister Türkçe ister Farsça yazılsın, dilin şiir güzeline üzerindeki farklı elbiseler olduğunu, aslında dilin güzelleştirici bir araç olduğunu şöyle ifade eder:

Birdür meze-i kelām-ı manzûm
Ger şi'r-i 'Acem ola vü ger Rûm
İki luġat üzre şi'r-i zîbā
Bir ḥûba iki libās-ı dîbā (233-34)

Ayrıca eserini kısa zamanda yazdığını, Selim Han'ın bu gül bahçesi gibi süslü esere hak ettiği değeri verip eserin nâzımını hatırlamasını ister. Padişahın istediklerini de şöyle sıralar:

Ceybüm zer ü sîmden ide pür
Dāmānumı eşk bigi pür-dür

Hem kırtara bî-nevālīgumdan
Ol şāh-ı cihān gedālīgumdan

Bir manşıb ide naşīb-i bende
Düşmen ola mürde dost zinde (242-44)

Celilî'nin hayat hikâyesinden öğrendiğimiz kadarıyla padişahın beklediği ihşanı, ilgiyi; istediği mansıbı elde edememiştir. Bütün hayatını maddi imkânsızlıklar içinde geçiren Celilî, arzu ettiği halde hamsesini tamamlayamamıştır. Belki de bu yüzden Celilî, hayata ve insanlara küsmüş; yaşamının büyük kısmını tecrit halinde geçirmiştir. (bkz. Hayatı)

2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1. Nazım Şekli

Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u, mesnevi biçiminde yazılmış bir aşk hikâyesidir. Genel olarak eser, mesnevi nazım şeklinin geleneksel tertibine uygun olarak kaleme alınmıştır.¹⁰³ Bölüm başlıkları da geleneğe uygun olarak Farsçadır.

Eserin giriş bölümü Allah'ın övgüsüyle(1-36) başlar. Şair, geçmiş ve geleceğin Allah lafzından yazıldığıyla konuya girer. Beş harften oluşan Allah lafzının beş hazineye benzediğini; onun elif harfinin şeker kamışı, vahdet meclisinin hikmet sırlarını söyleyen ney olduğunu; sevgilinin saç kıvrımına, misk kokusuyla dolu bir saç kâkülüne benzeyen o lam harfinin sanki ebedi bereket bağının bülbülü ve Hz. Muhammed'in mis kokulu saçları gibi olduğunu; he harfinin ise bağın guncasının ağzına benzediğini söyler.¹⁰⁴

İkinci olarak tevhid bölümü gelir(37-84). İlk beyit Arapçadır. Her şeyi O'nun yarattığını ve insana söz söyleme yeteneği vererek yarattıklarının en şerefli kıldığını ve kâinatındaki her şeyin niçin yaratıldığından bahseder. Son olarak da kendisinin bu sonsuz kudreti övmeye kadir olmadığını düşünür.

İnsanın söz söyleme yeteneğinin ne kadar önemli olduğu şu beyitle vurgulanır:

¹⁰³ Ahmet Kartal, 'Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri', *Bilgi*, 2001, XIX, s. 9-117.

¹⁰⁴ Benzer bir kullanımını *Husrev ü Şirin* mesnevisinde de görüyoruz. Kazan, agt, s. 94.

Söz oldu tezerv-i serv-i nâzı
Bu zâğ u zağandan imtiyâzı (51)

Üçüncü bölüm ise münacat bölümüdür (85-110). Dördüncü bölümde, na'te başlanır. (111-149) Hz. Muhammed'in, Kureyş kabilesinden Haşimoğulları ailesinin başı olduğu söyleyerek soyunu verir. Sonra kısaca Peygamber'in fiziksel özelliklerinden, masumiyetinden bahseder.

Bununla birlikte Celilî, dört halifenin övgüsü için ayrı bir bölüm açmaz. Dört halifenin ismini anmadan, onların din hisarının dört direği olduğunu ve onların Peygamber'in yolundan gittiklerini söyler ve Peygamber'in şefaatine nail olmak duasıyla bu bölümü bitirir.

Beşinci bölüm hükümdarın övgüsüdür (150-247). Padişahı övmeye başlamadan, onu övebilecek kudrette olduğunu kanıtlamak için önce kendi şairliğini ve bu şairlik yeteneği ile ortaya çıkardığı eserini metheder. Ondan önce yaşamış Firdevsî, Nizamî, Câmî ve Attar gibi ünlü şairlerin hayatta olsalar kendisini beğeneceğini söyleyerek aslında onlar kadar iyi bir şair olduğu mesajını hem padişaha hem de okuyucuya vermeyi amaçlar. İlk olarak, daha önce yazmış olduğu *Husrev ü Şirin* mesnevisini padişaha sunduğunu söyleyerek padişahın adını verir.

Daha sonra, Selim Han'ın övgüsü başlar. Selim Han'ın övgüsünde onun savaşçı kişiliği ve etrafına salmış olduğu korku ve haşyetten bahsedilir.

Onun cömertliğini de mübalağalı bir şekilde över ki alacağı bahşış veya mansıp bu hazineye layık bir kıymette olsun.

Aşağıdaki beyitte Yavuz'un cömertliğini anlatmak için satranç tahtasını kullanması, Yavuz'un çok iyi satranç oynadığına işaret içindir. Anlatılagelen bir hikâyeye göre, Yavuz, şehzadeligi sırasında Safevi topraklarında tebdil-i kıyafetle tüccar olarak dolaşmış. Satrançtaki ününü duyan Şah İsmail, bu tüccarla bir oyun oynamak istemiş. Yavuz, Şah İsmail'i yenmiş.

Her sâ'ile bahşış eyler ol genc
Taz'îf-i hisâb-ı nağ'-ı şatranç

Olmış kefi desti ma'den ü kân
Ahsente zihî şehâ vü ihsân (184-85)

Ayrıca Yavuz dönemindeki Osmanlı toprakları aşağıdaki beyitte şöyle verilmiştir:

Gerdün saña kıldı tâc[1] teslîm
Olduñ şeh-i taht-ı heft-i kîlîm

Çün efser ü taht-ı Cem senüñdür
Mülk-i 'Arab u 'Acem senüñdür (188-89)

Daha sonra şehzade I. Süleyman'ın övgüsünü geçilir. Onun da babası Selim kadar cesur, yetenekli, ilim sahibi ve cömert olduğunu söyleyerek ona dua eder.

Giriş bölümünden sonra konunun işlendiği “Āğāz-ı Dāsītān” bölümüne geçilir (248-2057). Hikâyenin anlatıldığı bu bölüm de kendi içinde 25 ara bölüme ayrılır.

Sonuç bölümü, “Tāb dāden-i meşāta-i nev-'arūs-ı sūhan ser-zülf-i Īn silsile-i müşk-bār-rā” (Söz gelininin süsleyeninin, misk kokulu zincir gibi olan saçı süslemesi) olarak adlandırılmıştır (2058-2132). Celilî bu bölümde, Nizamî'nin açtığı çığırın en iyi dört takipçisi olan; Husrev, Câmî, Hâtîfî ve son olarak da kendisini sayarak şairlik yeteneğini över. Celilî, burada ilginç bir benzetme yapar. Nizamî'yi şiir dininin peygamberine ve üç şairi de sırasıyla onun halifelerine benzetir. Kendisi de son halife olan Hz. Ali'dir. (2060-2083) Ardından kendi şairlik yeteneğini anlayacak insanların olmamasından, fakirlikten şikâyet eder. Daha önce de *Husrev ü Şirin* mesnevisini yazdığını; *Leylâ vü Mecnûn* 'un ikinci mesnevisi olduğunu ve Allah'ın izniyle hamsesini tamamlayacağını söyler. Mesnevisinin yazılış tarihini, beyit sayısını ve nerede yazıldığını söyler (2124-27). Son iki beyitte duayla eserini bitirir.

Mesnevinin tertip hususiyetlerinden sonra Celilî'nin şekilsel olarak mesnevi nazım biçimini nasıl kullandığına bakacak olursak eserde diğer nazım şekillerinde şiirler olmadığını görürüz. Kaynak metin olarak kabul ettiği Nizamî de *Leylî vü Mecnûn*¹⁰⁵, unu bu şekilde kaleme almıştır. Bu, klasik İran edebiyatında bir mesnevi yazım tarzıdır, denilebilir. Başlangıçta, İran edebiyatında mesnevi yazımında iki ekol söz konusudur. Birincisi, İslam öncesi döneme ait bir aşk hikâyesini kaleme alan Fahreddin Gurganî(XI.yy)'nin *Vis ü Ramin* mesnevisindeki gibi başka şiir türlerine yer vermeyen tarz, ikincisi ise Ayyukî(XI.yy)'nin bir Arap hikâyesinden nazma aktardığı *Varka vü Gülşâh* mesnevisinde aralara on gazel yerleştirmesiyle başlayan mesnevilerde değişik nazım türlerine yer verilmesidir.¹⁰⁶ Ayyukî'nin mesnevisi bu tarzın İran edebiyatında ilk örneği olarak kabul edilir ve sonrasında

¹⁰⁵ Nizamî-i Gencevî, *Leylî vü Mecnûn*, nşr. Ejder Alioğlu Asgarzade, F. Babayev, Moskova : Akademi-i Ulum-u İttihad Şurevî, 1965.

¹⁰⁶ Robert Dankoff, 'The Lyric in the Romance: The Use of Ghazals in Persian and Turkish Masnavis' *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 43, No. 1, 1984, s. 22.

Husrev-i Dihlevî sadece *Kıranü's-sadeyn* adlı mesnevisinde gazelin yanında kasideye de yer verir.¹⁰⁷

Genel olarak Türk edebiyatında yazılan mesnevilere bakıldığında, şairlerin mesnevi ustası, üstadı olarak Nizamî'yi kabul ederken tarz olarak Ayyukî'nin tarzını sürdürmeyi tercih etmişlerdir. Bunda en büyük etken, Dankoff'un da belirttiği gibi, Dede Korkut'tan başlayarak halk hikâyelerinde eserlerin arasına manzum parçaların alınması olmalıdır.¹⁰⁸

Dankoff, Gûrganî ekolünün temsilcilerini, Nizamî ve onun takipçileri Husrev-i Dihlevî, yukarıda bahsedilen mesnevisi hariç) Câmî, doğu Türkçesinde Kutb(XIV. yy.) ve Nevayî, batı Türkçesinde Fahrî(XIV. yy.) olarak verir.¹⁰⁹ Bunlara ek olarak İran edebiyatından Hâtifi'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu, batı Türkçesinden Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu ve *Husrev ü Şirin*'ini ve Salih Çelebi'nin *Mecnûn u Leylâ*'sını bu tarzın diğer örnekleri olarak verilebilir.

Celilî'nin mesnevisini yazarken tercih ettiği mesnevi tarzının en büyük özelliği, hikâyenin akışının başka nazım türleriyle kesilmemesidir. Hikâyeyi anlatan üçüncü tekil kişi anlatıcının yanında anlatıyı hareketlendirmek, kahramanların ruh halini anlatmak için bizzat “gazel veya nazm” kelimeleri kullanılarak bir şiire başlanır; anlatıcı değişir, birinci tekil kişiye dönüşür ve kahraman-anlatıcı konuşmaya başlar. Bir anlamda gazel kimin ağzından söyleniyorsa onun halini anlatır; ama biçim olarak mesnevi nazım şeklinin dışına çıkılmaz.

Nizamî'yi kendisine üstad olarak kabul eden Celilî, *Leylâ vü Mecnûn*'unda, zaman zaman mesnevinin, nazım şekli ve kafiye düzenini bozmadan gazel havasında şiirler kaleme alır. Örneğin, “Reften-i Leylî be-temâşâ-yı lâlezâr-ı eşk-i Mecnûn der-dâmen-i deşt ü çeşm-i çeşme-i hâmun” bölümünde Leylâ, Mecnun'u görmek için çöle gider ve ondan gönlünü ferahlatacak, halini anlatacak bir gazel okumasını ister (977-79). Biçare Mecnun, kendini toparlayarak aşağıdaki uzun şiiri irticalen (980) okumaya başlar(981-1015):

(Diğerler örnekler için bkz. b. 351-355, 853-865, 1160-1165, 1674-1689)

K'iy bād-ı bahār hayra-mağdem

Büy-ı gül-i yâr hayra-mağdem

İy şubh-ı mübâreküñ nesîmi

V'ey 'âşık-ı şâdıkuñ nedîmi

¹⁰⁷ Mustafa Çiçekler, ‘Mesnevi’, s. 320. Ahmet Ateş, ‘Mesnevi’, s. 130–31.

¹⁰⁸ Dankoff, agm., s. 22.

¹⁰⁹ Agm., s. ay.

Büy-ı gül-i gülsitân getürdüñ
Hâr u has-ı dilsitân getürdüñ (981-83)

(...)

Ger gönca-şifat dehānum olsa
Süsen bigi yüz zebānum olsa

Şükr idemezem bu ni'mete ben
Bu cāh u celāl u 'izzete ben (1014-15)

Sonrasında üçüncü tekil anlatıcı hikâyesini kaldığı yerden anlatmaya devam eder.

Mecnûn çü ğazelden oldı hāmūş
Leylî anı kıldı dürr-i mengüş

Taḥsînler idüp o sîne-çāke
Aḥsent didi o ṭab'-ı pāke (1016-17)

Sonuç olarak Celilî, bu mesnevi yazım tarzını hikâyesini anlatmak için daha uygun bir biçim olarak görür ve *Husrev ü Şirin*¹¹⁰ mesnevisinden sonra *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini de aynı şekilde yazarak bunun bilinçli bir tercih olduğunu gösterir.

2.2. Vezin

Celilî, eserini kaleme alırken üstad olarak kabul ettiği Nizamî'nin *Leylâ vü Mecnûn* 'u ile aynı vezin olan aruzun hezec bahrinin *mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün* kalıbını kullanır.

Celilî'nin bu vezni seçmesinin bir başka nedeni de sadece bu vezne has olan “sekt-i melih”i bazı beyitlerde kullanma olanağı olabilir, böylece bir beyitte iki vezin kullanarak bir anlamda beyiti hareketlendirir. Bilindiği gibi sözlükte “güzel kesme, güzel durgunluk” anlamına gelen sekt-i melih yalnız “*mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün*” kalıbında yapılır ki *mef'ülü mefâ'ilün* parçalarındaki “lü” ve “me-” açık hecelerinin birleşerek bir uzun hece oluşturmasıyla bir uyum kesikliği yaratmaktır. Bu durumda ölçü “*mef'ülün fâ'ilün fe'ülün*” biçimine girer.¹¹¹ Aşağıdaki beyitlerde, ‘sekt-i melih’ yapılmış dizeler koyu şekilde gösterilmiştir.

Çün nāmemi gördi dil-pesend ol

¹¹⁰ *Husrev ü Şirin*'de sadece giriş bölümünde I. Selim'in tahta çıkışı için bir tarih kıt'ası vardır. Hikâyenin anlatıldığı bölümde ise başka nazım şekline rastlanmaz. Şevkiye Kazan, agt.

¹¹¹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK, 1983. s. 16-17.

Taḥsīn taḥsīn didi bülend ol (220)

Dir seyyid-i 'Āmirīye ḥurrem
K'el 'ıyşl-ıyşl ḥayre maḳdem (698)

Söz muṭrib oldı çün nevā-sāz
Kıldı bu terāneyi ser-āgāz (1122)

Allāh Allāh bahāne-cūsın
Şīrīn-ḥarekāt u telḡ-gūsın (1473)

Ṭarz-ı gāzel içre Ḥusrevem ben
Ol kevkeb mihr-i pertevem ben (2099)

Aşağıdaki birinci beyitte de “Şīrīn” ve “Leylī” kelimelerinden sonra, ikinci beyitte sadece “Şīrīn” kelimesinden sonra gelen atıf vavı atıldığı takdirde beyitleri sekt-i melih ile okuyabiliriz. Anlam olarak da beyitlerde atıf vavı kullanılmaması gerekir.

Leylī Mecnūn gül zamīri
Şīrīn Ḥusrev meh-i münīri (2076)

Olmışdı dāsītān-ı evvel
Şīrīn Ḥusrev diyü müseccel (2117)

Mesnevîde, klasik edebiyatta vezin kusuru olarak sayılan, Arapça ve Farsçada uzun okunması gereken bir hecenin kısa okunmasıyla meydana gelen ‘zihaf’ çok az görülür. Şair, genellikle ‘Allah’ sözcüğünü ikileme şeklinde kullandığında, ‘Allah’ sözcüğünün ikinci hecesini açık olarak okutur. Şairin divanında da *Husrev ü Şirin* mesnevisinde de aynı okumalara rastlamak mümkündür.¹¹²

Āvāz ile dirken Allāh Allāh
Ṭayrındı 'aşāsı düşdi nā-gāh (468)

Zihaf yapılan diğer bir kelime de ‘āhū’ nun ikinci hecesi açık olarak okunur.

Eṭrāfi biraz ki eyledi geşt
Görindi gözine āhū-yı deşt
Gördi ki bir āhū-yı ḥuceste

¹¹²Arzu Atik, *agt.*, s. 28. Şevkiye Kazan, *agt.*, 95.

ılımlı anı dām pāy-beste (901-2)

Klasik Şiirde “ān” ekiyle biten hecelerde ve Türkçe kelimelerde imale-i memdud yaparak bir buçuk hece değerinde okumak bir vezin kusuru sayılır. Klasik edebiyatta Şairlerin Türkçe kelimelerde zaman zaman benzer kullanıma gittikleri görülür.¹¹³ Celilî’nin, mesnevîde Türkçe ‘al, a’ gibi daha çok tek heceli kelimelerde imale-i memdud yaptığı görülür. AŞağıdaki beyitlerde ‘a’ kelimesi bir buçuk hece olarak okunduğunda vezin düzelir.¹¹⁴

n hüsrev-i mihr çekdi sanca
Őubh oñce getürdi a bayraç (1186)

Yine “al” kelimesiyle imale-i memdud yapılırsa vezin düzelir.

Her nze nihāl-i sebz-peyker
Her bayraç-ı al bir gl-i ter (1212)

Bazı durumlarda vezin gereği nl ile biten bir kelimeyi yine nl ile başlayan bir kelime takip ettiğinde ikinci kelimenin ilk harfi düşer. Celilî’de de bu durumun örneklerine rastlanır. Özellikle “ki”den sonra gelen kelimelerde sıklıkla görülür. “ki ol-” genellikle “k’ol- (b. 35, 134, 139, 168, 171, 278, 367, 494, 551...)”; aynı Şekilde “ki iy” “k’iy(b. 351, 439, 564, 567)” Şeklinde okunur. Diğer bir örnek ise “ne ola” kelimesinin yine vezin gereği “n’ola (b.710-11, 794, 855-59, 896...)” biçiminde okunmasıdır.

Eldeki nüshada, muhtemelen mstensihden veya istinsah edilen nüshanın harekeli bir metin olmasından kaynaklanan, bazı vezin aksaklıkları vardır. Özellikle akuzatif ekinin zaman zaman harfle gösterilmediği ve atlandığı görülür. Bunlar açık heceye tekabül ettiği zaman metinde parantez içinde verilmedi. (b.34, 226, 241, 258, 262, 275, 294, 302, 306, 311, 352, 453, 491, 544, 600, 624, 631, 673, 804, 819, 924, 1062, 1142, 1259, 1281, 1298, 1341, 1415, 1433, 1527, 1640, 1710, 1742, 1750, 1766, 1813, 1830, 2057)

Sonuç olarak Celilî’nin, eserin genelinde vezne hākim bir Şair olduğunu söyleyebiliriz.

2.3. Kafiye

Klasik anlayıŐta vezin ve veznin doğru kullanımı kadar kafiye de önemli bir yere sahiptir. Celilî, mesnevisini yazarken kafiyeye önem verir. Çoğunlukla aynı işlevdeki (isim-isim, eylem-eylem) ve kökendeki sözcükleri kafiye olarak seçer; ama aşağıdaki beyitlerde

¹¹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Taş, ‘Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med’, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: Kocav, 2008, XIX, s. 106-112.

¹¹⁴ Aynı okumalara divanında da rastlanır. Atik, agt, 27-28.

görüldüğü gibi bazı durumlarda farklı işlevdeki sözcüklerle ve Türkçe-Farsça, Türkçe-Arapça gibi farklı köklerdeki sözcüklerle kafiye oluşturur.

Çenber ki tutar 'izār-ı **ale**
Şan tolanur āfitāb **hāle** (308)

Dendāne-i sīne iy güher-**pāş**
Her nokta-i şīn urur birer **taş** (448)

Eserde, Türkçe kelimelerin kafiye oluşturulurken çok tercih edilmediğini görürüz. Türkçe kelimeler uyak olarak kullandığında da daha çok eylemler kafiyeyi oluşturur ve ses benzerliği açısından bakıldığında sıklıkla yarım kafiyenin kullanıldığı görülür.

Mecnūn tutup āhūyı öperdi
Şefkat idüp arkasın yeperdi (923)

El şāh-ı çınār gibi açdı
Yārānı şükūfe gibi kuçdı (1062)

Çalmış iki gözleri çapağda
Zırnıh bigi yeşil çanağda (1376)

Bu gülleri serv çünki gördi
Ta'zīm idüp ayağ üzre tırdı (1656)

Geh gerdine lāleveş yüz urdı
Nergis gibi geh gözine sürdi (1691)

Celilî, eserin genelinde daha çok tam kafiyeyi tercih eder. Aynı zamanda tunç kafiyeler de dikkati çekmektedir. Aşağıdaki beyitler, tunç kafiyeye örnek olarak verilmiştir.

Bu künbed-i çarhıdur pür-āfāt
Ne kılsañ aña ider mükāfāt (1021)

Şalmışdı benefşe ferş-i sincāb
Tā deşt-i dürüşte başmaya āb(1028)

Şanma ki bu gence urasın el
K'oldı o garībden muğaffel (1359)

Bir pīre-zen irdi aña nā-gāh
Geh gögsin urur gehī ider āh (1372)

Ben şīri koyup o çeşm-i āhū
Niçün diye gurg-ı deşte yāhū (1400)

Ayrıca Celilî'nin hem anlam zenginliği yaratmak hem de şairlik kabiliyetini göstermek için cinaslı kafiyeye de ara sıra yer verdiği görülür.

Sildükçe sirişk eli olur **al**
Hımnālu durur diyü ider **āl** (432)

Ebrūları şanma müşk-i **Çīndür**
Kim hışm u gāzabla çīn-be-**çīndür** (607)

Şebgūn geyer egnine **perīvār**
Şan nāfe-i müşkden **peri var** (834)

N'oldı 'aceb ol ruḥ-ı **perī şān**
Ol sünbül-i gīsū-yı **perīşān** (1986)

Bu örneklerin yanı sıra birkaç beyitte kafiyeli kelimelerden biri ek diğeri gövde şeklidir.

Ben bī-ser ü pāya eyle çāre
Aş ḥalka-şıfat der-i nigāra(799)

İnsān ki za'īf bir bedendür
Her ne ki olursa kendüdüdür (1025)

Bazı kelimelerin kafiyelenişinde yazılıştan çok telaffuzun önem kazandığı görülür. Aşağıdaki beyitlerde de görüldüğü gibi “ḥoş” kelimesi “āteş, müşevveş” kelimeleri ile kafiyeli olabilmesi için “ḥ^veş” şeklinde okunmuştur.¹¹⁵ (Diğer örnekler için bkz. b.640, 1093, 1140)

Ol noḳta-i ḥāl ü ebrū-yı ḥ^veş
Urur dil-i nūna dāğ-ı āteş (450)

Yine “sūsen” kelimesi ile uygun kafiyeleniş için “nāḥun” kelimesi “nāḥen” şeklinde okunmuştur.

Kim sīne kebūd şanki sūsen

¹¹⁵ Bu tür okumalara Divan şiirinden başka örnekler için bkz: Cem Dilçin, *Fuzuli Üzerine Notlar*, Harvard Üniversitesi 2001, s. 222-225.

Ser-tā-kağem oldı zağm-ı nāhen (1931)

Eserde bağ/dağ, çeşme-eşme, mehr-çehr, müşevveş-ateş, hurrem-nem, fesane-bahane, Leyli-tufeyli, zahir/ahir gibi kelimeler birden fazla beyitte kafiye olarak tekrarlanır. Ancak bu şekilde aynı kelimelerin tekrarlanması veya telaffuzdaki bazı zorlamalar bir mesnevide büyük bir kusur olarak sayılmayabilir. Zaman zaman kafiye konusunda pek titiz davranmasa da Celilî'nin çoğunlukla eserde ahengi sağlamak için bilinçli bir şekilde kafiye özen gösterdiği söylenilebilir.

Son olarak, diğer bir ahenk unsuru olan redifin eserde kullanıma bakılırsa Celilî, kısa bir vezin kalıbı kullanmasına rağmen redife yer vermiştir. Genellikle Türkçe kelimelerle redif yapmış, kimi zaman da Türkçe-Arapça kelimelerle söz öbeği halinde redifler kullanmıştır.

Pāyına kişi teber urur mı
Terk-i ten ü cān u ser urur mı (647)

Ol bāđ-ı cemāli gördi çün Kays
Nev-reste nihāli gördi çün Kays (318)

Bülbül çemene yakīn yaraşur
Serv-i semene yakīn yaraşur (864)

Hem puşt-ı penāh idüñ baña sen
Hem mesned ü cāh idüñ baña sen (1751)

K'on barmağum on hüner ide 'arz
Gencīne-i pür-güher ide 'arz (2121)

2. 4. Dil ve Anlatım

Eserin geneline baktığımızda Celilî'nin eserlerinde Arapça ve Farsça kelimeleri ve ibareleri daha az kullandığını görürüz. Eserin giriş bölümü olarak kabul edilen tevhid, münacat, na't ve methiye bölümleri, olayın anlatıldığı bölümden biraz daha ağır bir dille yazılmıştır; ama tevhid, na't gibi ayet ve hadislerin yoğun olarak kullanılabilceği bölümlerde bile, Celilî yalnızca ayetlerin bir kelimesini alarak ayete gönderme yapar (b. 112, 114, 115, 213).

Hā oldı dehān-ı gonce-i bāđ

Yā nergis-i bostān-ı مَا زَاغَ (15)¹¹⁶

Na't bölümünde de iki hadisten iktibas vardır.

Yetmez mi tırāz-ı cāmuñ iy pāk
Levlāke lemā ḥalaqtü'l-eflāk (130)

Çün **küntü nebiyyen** oldu yāruñ
Nev-bāve-i şāḥ-ı nev-bahāruñ (142)

Hikâyenin anlatıldığı kısma gelindiğinde birkaç Arapça tamlamaya ve bir Arapça dizeye yer verilir; ama bunlar eserin anlaşılmasını zorlaştıracak yoğunlukta değildir.

Her biri idüp şabāḥü'l-ḥayr
Dönerdi yirine görmedin ḡayr (366)

Çün irdi der-i nigāra nā-gāḥ
Çağırdı ki dost şey'ü lillāḥ (456)

Dir seyyid-i 'Āmirīye ḥurrem
K'el 'ıyşı'l-'ıyşı ḥayre maḡdem (698)

Eserdeki tek Arapça beyit tevhid bölümünün başında kullanılmıştır.

El-ḥamdü li-ḡāfiri'l-ḥaṭāyā
Ve's-şükrü li-vāhibi'l-'aṭāyā (37)

Bunun yanında, Celilî'nin eserinde zaman zaman çok işlek olmayan Türkçe kelimeler kullandığı görülür.

Leylīyi **kıgırdı** kim vire pend
Didi aña iy ḥuceste ferzend (385)

Āvāz ile dirken Allāḥ Allāḥ
Ṭayrımdı 'aşāsı düşdi nā-gāḥ (468)

Ol servi kenāra **irgürürseñ**
Bu ḥārı bahāra **irgürürseñ** (673)

K'ol ḥasta-i 'ışḡ ya'nī Leylī
Ṭoy itmege bir gün itdi meyli (1554)

¹¹⁶ Kur'an: 53/17

Sen sağ ol oğul diyüp öperdi
Şefkat idüp arkasın **yeperdi** (1799)

Yundukça **kızılcası** yüzinden
Şan hün-ı ciger akar gözinden (1862)

Karcaşmış olup saçı müşevveş
Şan dūd-ı siyāh-ı āh-ı āteş (1612)

Bu kelimelerin yanı sıra eski Anadolu Türkçesine ait birkaç eke de eserde rastlanır.

Omuzdağı nīze mār-ı Dehḥāk
Kim mağz-ı 'aduvdur aña tiryāk (1192)

Başka bir dil ve anlatım özelliği ise bazı beyitlerde Türkçe bir sözcük olan “al” kelimesiyle Farsça terkip yapılır. Celilî'nin divanında da benzer bir kullanıma rastlanır.¹¹⁷

Çenber ki tutar 'izār-ı ale
Şan tolanur āfitāb hāle (308)

Şan müze-i al alup ayağa
Hindū beçedür ki girdi bāğa (836)

Hünin dile k'irdi tīg-i hindī
Şan buldı ḥarīr-i alı şındı (1195)

Her nīze nihāl-i sebz-peyker
Her bayrak-ı al bir gül-i ter (1212)

Penbe koyup ol nihāli şardı
Ol şāha ḥarīr-i alı şardı (1527)

Aşağıdaki beyitte de Farsça ve Arapça terkinin birlikte kullanıldığı görülür.

Şan şî'r aña vaḥy-i āsumāndur
Peygām-ber-i āhirü'z-zamāndur (2061)

Genel olarak bakıldığında Celilî'nin mesnevîde çok fazla tekrara düşmediği görülür. Eserin çok hacimli olmaması, bunun en önemli etkeni olarak gösterilebilir. Sadece birkaç beyitte benzer veya aynı ifadelere rastlanır. Aşağıdaki beyitlerin ikinci dizeleri tamamen aynıdır.

K'ol gül-bün-i ter yüz urdı tağa

¹¹⁷Atik, agt, 83. Aynı kullanım Ahî Divanı'nda da vardır. *Ahî Divanı*, Haz. Necati Sungur, Ankara : Kültür Bakanlığı, 1994, s. 78.

Bulut bigi yaşı yağa yağa (494)

Divâne bigi yüz urdı tağa

Bulut bigi yaşı yağa yağa (756)

Aşağıdaki beyitlerde de anlam farklılığı olsa da aynı tamlamalar ve ifadeler kullanılmıştır.

Her çeşm-i zirih ki çeşme oldı

Şan cüy-ı ecelden eşme oldı (1207)

Her çeşmesi cüy-ı çeşme beñzer

Hünābe-i dilden eşme beñzer (1815)

İy tîğ-i ecel ol ebr-i hurrem

Kim almaya bāğ-ı merg bī-nem (2007)

ılmasa hayā ol ebr-i hurrem

ayruñ çemenin iderdi bī-nem (2078)

Celilî, bazı beyitlerde de anlatımı güçlendirip zenginleştirmek için ikilemeler kullanır. İkilemeleri kullanırken yalnızca pekiştirme amacı gütmeyiz; aynı zamanda dizelerin müzikalitesini arttıran bir unsur olarak da görür.

Leylî Leylî diyü şitābān

Yürürdi tutup reh-i beyābān (519)

Allāh Allāh bahāne-cūsın

Şîrîn-harekāt u telh-gūsın (1473)

Bazı beyitlerde anlatılan olaydaki sesi ikilemeyle okuyucuya vermeye çalışır.

Āvāze-i gürz çak çakı

Tutmuşdı Hicāzdan 'Irākı (1196)

Şan hançer-i tîz çāk-çākı

Şalmış dile rahne-i helāki (1205)

Sonuç olarak, Farsça ve Türkçeye hâkim olan Celilî'nin mesnevisini kaleme alırken bu iki dilin imkânlarını kullanarak, zaman zaman mesnevinin bölüm başlıklarında kullandığı Farsça ibareler dışında, dil ve anlatım açısından başarılı bir eser ortaya çıkardığı söylenebilir.

3. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3. 1. Motifler

Mesnevilerde, özellikle aşk ve macera mesnevilerinde, küçük farklarla birbirine benzeyen motifler kullanılır.¹¹⁸ Celilî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unda bu motiflerin kullanımı aşağıdaki başlıklarla verilecektir.

Çocuğu olmayan varlıklı ve makam sahibi kişi: Çift kahramanlı aşk hikâyelerinin çoğunda rastlanan ortak bir motiftir.¹¹⁹ Eserde bu motif, Arap kabilelerinin birinde soy sopça bilinen, zengin bir adam olan Seyyid-i Âmirî'nin tek eksiği, adını bırakacağı bir oğla sahip olmaması olarak karşımıza çıkar.

Hem manşib-ı cāh u hem hıredmend
Dürçinde yoğ idi dürr-i ferzend (252)

Sadaka ve dua yardımıyla Tanrı, ona bir oğul bağışlar.

Ferzend dilerdi çün Hudādan
Umardı taşadduğ u du'ādan
Çün ebr-i murād-ı kaṭre-engīz
Kıldı şadefini gevher-āmīz (264-65)

Çün gördi nihād-ı İmrü el-Ḳays
Bünyād ider adını peder Ḳays (272)

Âşık olma motifi: Mesnevilerde âşık olma, daha çok resimden görerek, duyarak, rüyada görerek gerçekleşir. Hikâyenin ana karakterleri, Leylâ ve Kays, okulun ilk günü birbirlerini görünce âşık olurlar.

Leylî dahı 'ışqdan dil-efgār
Ol serv-ḳade olur hevādār (272)

Ol Ḳaysa vü Ḳays aña 'āşık
Dil-dāde vü dilsitān muvāfiḳ (322)

Mecnûn'un Leylâ'ya kavuşması için Leylâ'nın kabilesine savaş açan Nevfel, Leylâ'yı görünce ona âşık olur.

Cilve idicek cemāl-i Leylî
Nevfel dil ü cāndan itdi meyli

¹¹⁸ Motifler, İsmail Ünver'in 'Mesnevi' adlı makalesindeki başlıklara göre işlenmiştir. İsmail Ünver, agm., s. 456-7.

¹¹⁹ Agâh Sırrı Levend, 'Divan Edebiyatında Hikâye', *TDAY Belleten* 1967 Ankara: TDK, 1968, 80-1.

Çün esdi hevā-yı bāğ-ı Leylî
Ol lāleyi yaqdı dāğ-ı Leylî (1224-25)

İlerleyen bölümlerde İbn Selâm'ın oğlu Leylâ hakkında anlatılanları duyarak âşık olur.

Başında velî hevā-yı Leylî
Göñlinde ğam u belā-yı Leylî
Olmışdı kulağdan aña 'âşık
Gül-berge benefşe-i muvâfık (1267-68)

Kılık değiştirme motifi: Aşk ve macera mesnevilerinde kahramanların, kılık değiştirerek amaçlarına ulaşmaya çalıştıkları görülür. Erkek kahramanlar tanınmamak için dilenci ve çoban olabilir.¹²⁰

Celilî, bu motifi iki âşığın görüşebilmeleri için bir araç olarak kullanır. Leylâ, ev hapsindeyken Kays, bir sabah siyahlar giyip eline bir tas alarak dilenmeye çıkar ve Leylâ'nın kapısına gelir.

Bir şubh ider bahāne ol pāk
Şebgün geyünür libās-ı şad-çāk
Tās alup eline bî-nevāveş
Deryūze içün yürür gedāveş
Çün irdi der-i nigāra nā-gāh
Çağırdı ki dost şey'ü lillāh (454-56)

Kays, başka bir gün yine dilenci kılığında kör gibi, bir asaya dayanarak Leylâ'nın kapısına gelir.

Tebdîl ider kamu libāsın
Egnine alur gedā pelāsın
Kūrāne tayanurak 'aşāya
İrdi der-i kaşr-ı dil-rübāya (466-67)

“Leylâ'nın ziyafet vermesi ve Mecnûn'un kâsesini kırması” bölümünde Leylâ'nın verdiği ziyafeti duyan Mecnûn, kılık değiştirerek ziyafete gelir.

Bu 'işret[i] çün işitdi Mecnûn
Şād u ferağ oldı ol ciger hün
Tebdîl idüben libās-ı pāki

¹²⁰ İsmail Ünver, agm., s. 456.

Egnine şalar palās-ı çāki (1577-78)

Mektuplaşma: Genellikle ki âşık arasında haberleşmeye sağlayan önemli motiflerden biri de mektuplaşmadır.

Celilî “mektuplaşma”yı hikâye içinde sadece iki kez kullanır. İlk mektuplaşma Nevfel ile Leylâ'nın babası arasında olur. Nevfel, Leylâ'nın babasına, Leylâ'yı Mecnûn'a vermezse kabilesine karşı savaş açacağını bildiren bir mektup gönderir. Leylâ'nın babası, Nevfel'e bu işin olmayacağını bildiren cevabî bir mektup yazınca savaş başlar.

Çün irdi cevāb-ı nāme çālāk
Nevfel göricek olur ğazabnāk

Sancağ çeküp urdı tabl-ı nāmūs
Kim ide ḥasūd sīnesin kūs (1183-84)

İkinci mektuplaşma ise Leylâ ile Mecnûn arasında gerçekleşir. Yaşlı bir kadın, Mecnûn'a, Leylâ'nın ona verdiği sözü unutup başkasıyla evlendiği haberini verir ve Mecnûn, Leylâ'ya kıskançlık ateşiyle, zehir gibi acı sözlerle dolu bir mektup yazar.

Yağdı cigerin şerār-ı ğayret
Pür oldı dimāğı dūd-ı ḥayret

Aldı ele ḥāme-i fūsūn-sāz
Bir nāme-i ḥasret itdi āğāz (1393-94)

Leylâ da kendi halini, bu kadar acı çekerken, bu düşmanca tavrı hak etmediğini anlatan cevabî bir mektup gönderir.

İnsan olmayan varlıklarla konuşma: Mesnevilerde daha çok kahramanların sıkıntılı zamanlarda hayvanlara veya başka varlıklara içlerini döktükleri, hallerini anlattıkları; bazen onlarla bütünleşmeye bazen de kendilerini onlardan daha güç durumlarda göstermeye çalıştıkları görülür. Bu motif kahramanların iç dünyalarını yansıtan en önemli motiflerden biridir.¹²¹

Hikâyede Mecnûn, yalnızlığını ve derdini, karga ve baykuşla paylaşır. İlk olarak çok sıcak bir temmuz günü dalda gördüğü bir kargayla konuşmaya başlar. Onun siyahlığıyla kendi kara bahtı arasında benzerlik kurar ve sevgiliye kendi halini iletmesini ister; ama karga bu sırada daldan dala uçar ve Mecnûn'u dinlemez.

Mecnûn ki bu sözi dirdi küstāḥ
Ol zāğ uçardı şāḥ-ber-şāḥ

Hem-derd şanup o ṭurfe zāğ

¹²¹ İsmail Ünver, agm., s. 457.

Urur yüregine taze dağ (866-67)

İkinci olarak, karganın uçup gitmesiyle iyice canı sıkılan Mecnûn, gece vakti insana benzeyen bir baykuşla dertleşmeye başlar. Onu dünyadan el etek çekmiş, yokluk âleminin temsilcisi bir dervişe benzetir ve yokluk âleminde kendisine yol göstermesini ister; ama sabah olunca baykuş ortadan kaybolur.

Çün bûy-ı fenâ gelür demüñden
Terk-i dü-serâ gelür demüñden (888)

Olsañ n'ola mürşid-i tarîküm
Yokdur çü senüñ gibi refîküm

Mecnûn ider iken âh u efgân
Şubh irdi vü cuğd oldı pinhân (896-97)

Agâh Sırrı Levend'e göre ilk defa Celilî'nin kullandığı Mecnûn'un başına kuşların yuva yapması motifinde de Mecnûn, başına yuva yapan bülbülle konuşur, dertleşir, bülbül onun okuduğu şiirleri dinler.¹²²

Ol mûy ki görmemişdi şâne
Bülbül ider anı âşiyâne

Mecnûnı çü hem-zebân idindi
Bülbül saçın âşiyân idindi (1614-15)

Mecnûn çü niyâz u nâz iderdi
Bülbül güle keşf-i râz iderdi

Mecnûn dile kılsa dağ-ı hûnbâr
Bülbül olur idi sine efgâr

Mecnûn dem-i serd kılsa nâ-gâh
Bülbül dil-i germden ider âh (1625-27)

Gül mevsimi bitince bülbül yavruları da yuvadan uçar ve Mecnûn yine dağın yolunu tutar(1634-37).

3. 2. Tahkiye Özellikleri

Hikâye anlatılırken kullanılan motiflerden sonra hikâyeyi oluşturan zaman, mekân ve anlatıcının konumu gibi tahkiye unsurları aşağıdaki sırasıyla ele alınacaktır.

¹²² Agâh Sırrı Levend,age., s. 208.

Zaman: Modern edebiyatta olay çevresinde gelişen edebi metinlerde yer verilen olayların geçtiği zaman dilimini belirlemek için nesnel zaman, vaka zamanı ve anlatma zamanı olmak üzere üç zaman kavramından bahsedilebilir.¹²³ Klasik anlatıda ise nesnel ve vaka zamanından ziyade hikâye anlatma zamanından söz edilebilir. Zaman bazı durumlarda sadece anlatılmak istenen duruma uygun şekilde, simgesel olarak, kurgulanır ve kullanılır.

Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde zaman Kays'ın doğumuyla başlar ve onun ölümüyle son bulur. Hikâye anlatılırken okurda bir zaman kavramı oluşturmak için gece, gündüz, öğle, yaz, kış gibi zaman dilimleri verilir; ama bunlar çoğunlukla benzetmelere yardımcı unsur olarak görev alır.

Diğer aşk ve macera mesnevilerinde olduğu gibi olay-zaman ilişkisi modern anlamdaki gibi orantılı değildir.¹²⁴ Kaysın, dört yaşına gelişi üç beyit içinde özetlenir.

Bir yaşa çün irdi ol semen-ber

Şan bitdi çemende gonca-i ter

Ol şâh-ı gül irdi çün dü-sâle

Gonca dehenine düşdi jâle

Çün müddet-i çâr-sâle irdi

Meh gibi ruhı kemâle irdi (280-82)

Ayrıca dört yaşında okula başlayan Kays ve Leylâ'nın sonrasında kaç yaşında oldukları, olayın ne kadar sürdüğü hakkında somut bir zaman dilimi hikâyenin sonuna kadar verilmez. Bu özellik de genel olarak mesnevilerde olayların gelişimini izlerken ne zaman, nasıl ve niçin gibi soruların cevabının olmamasından kaynaklanır.¹²⁵ Şair, olay ve zaman arasında mantıksal bir bağ kurmak gereğini duymaz ve bu da o dönem mesnevileri için bir eksiklik olarak kabul edilmez.

Mesnevilerde, zaman olarak mevsimlerin kullanılması, genellikle, kahramanların içinde buldukları ruh halleriyle veya o bölümde meydana gelecek olayla bağlantılı olarak seçilir. Örneğin, Leylâ'nın İbn Selâm'ın oğluyla evleneceği bölüm çok şiddetli bir kış tasviriyle başlar (1242-55).

Çün ef'î-i çarh kılmağa kahr

Dendâne-i berfden döker zehr

Ser-rişte-i mihr üzüp ufukdan

¹²³ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara: Edebiyat Otağı, 2006, s. 128

¹²⁴ İsmail Ünver, agm, s. 451.

¹²⁵ Agâh Sırrı Levend, agm., 75.

Pür-tūşe-i yah olur şovukdan

Bu tābiş-i mihrden muḳaddem

Şubḥ urmazidi meger şovuk dem (1242-44)

Āteşkedeyi ki düzdi Nemrūd

Bu demde gören idine ma'būd

Ger cennete şalsalar muḳaddem

Bu günde olan diler cehennem (1252-53)

Leylâ'nın ölümünün anlatıldığı bölüm de bir sonbahar tasviri ile başlar. Bir anlamda gül gibi olan Leylâ, hazanın gamıyla solmaktadır.

Çün tutdı ḥazān ḥarīm-i bāğı

Söyindi gül ü çemen çerāğı

İrdi yereḳān çü gülsitāna

Reng-i ruḥı döndi za'ferāna (1824-25)

Mātemkede oldı ḥāne-i bāğ

Feryād ider idi her taraf zāğ

Ṭutıldı ḥünük hevādan āvāz

Murğ eylemez oldı nağme-perdāz

Gördi meger āfetin ḥazānuñ

Kim ḳanı ḳurıdı erguvānuñ (1828-30)

Şan urdı ṭapanca bād-ı şarşar

Kim yirde yaturdı mīve-i ter

Tārāc idicek ḥazān-ı rehzen

Gök göñlek içinde ḳaldı süsen (1832-33)

Mekân: Mekân, anlatıya özgü olayların ve anlatı kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahnedir. Tıpkı zaman unsurunun kullanımı gibi mekânın kullanımının da geleneksel anlatı türlerinde bilinçli bir işlevselliği yoktur ve sadece olaylara bir çerçeve niteliğindedir.¹²⁶

Hikâyede, geçen dağ, sahra, kır, çadır, su kenarı, gibi çeşitli yer adları verilerek olay-mekân bağlantısı oluşturulmaya çalışılır. Anlatı "Arap kabilelerinin birinde" diye başlar ve kabilenin adı verilmez. Okuyucu sadece hikâyenin bir Arap kabilesinde geçeceğini öğrenir.

¹²⁶ Nurullah Çetin, age., s. 135

İlerleyen bölümlerinde Nevfel'in, Leylâ'nın babasına yazdığı mektupta, Leylâ'nın kabilesinin adının "Benî-hay" (1172) olduğu okuyucuya bildirilir.

Olayın geçtiği en somut iki mekân, Kays'ın her şeyi bırakıp sığındığı Necd¹²⁷ dağı (495) ve aşk derdinden kurtulması için götürüldüğü Hicaz yani Kâbe'dir(758-59). Böylece okuyucuda nesnel ve gerçekçi bir mekân duygusu oluşturulur.

İç mekân olarak anlatılan ilk yer "mektep"tir; ama mekteple ilgili somut bir tasvir yapılmaz. Sadece birbirinden güzel çocuklarla okul değil, cennet olduğu söylenir. İkinci iç mekân ise Leylâ'nın evidir. Kays, evden çıkması yasaklanan Leylâ'nın kapısına kılık değiştirerek gelir. Daha sonra Leylâ'yı istemeye gittiklerinde kabilenin zenginliği ve evin köşk gibi siyah atlastan bir çadır olduğu anlatılır.

Hikâyenin geçtiği genel mekân Arabistan coğrafyasında bir yer olmasına rağmen olaylar anlatılırken klasik edebiyatın bahçe tasvirlerine rastlanır, akarsu ve kenarında serviler, gül bahçesindeki çeşit çeşit çiçekler eğlence meclislerinin birer unsuru olarak verilir. Bunun nedeni de şair, mekân tasviri yaparken dış dünyayı resmetmek veya taklit etmek endişesinde değildir; sadece okuyucuya güzel mekân fikri verecek unsurları bir araya getirmek ve kahramanların ruhsal durumlarını yansıtan tablolar oluşturmak amacındadır.¹²⁸ Celilî'nin örnek aldığı Nizamî, sebep-i telif bölümünde sadece çölde geçen bir aşk hikayesi süslemeden kaleme almanın istediği etkiyi yapmayacağını, bu yüzden olayın farklı mekânlarla süslenmesini gerektiğini söyleyerek aslında şairlerin olayda mekân algısını nasıl kullandıklarını gösterir. Celilî'nin eserinde de mekânın kullanımı bu çerçeveye uyar.

Anlatıcı: Anlatıcı, romancının/şairin hikâyeyi anlattığı, romancı/şairin ile okuyucu arasında bir ara kişidir.¹²⁹ Modern anlatıda roman yazarı ile roman anlatıcısı farklı iken klasik anlatıda zaman zaman şair ve anlatıcı birbirine karışarak bir nevi şair-anlatıcı karşımıza çıkar.

Mesnevilerin neredeyse tamamında üçüncü tekil şahıs hâkim bakış açısı ve her şeyi bilen anlatıcı vardır. Bu anlatıcı, tıpkı Tanzimat edebiyatındaki romanlarda olduğu gibi her şeyi bilen yazardır aslında. Şair-anlatıcı, her bölümün başlangıcında ve sonunda kendini daha etkin şekilde hissettirir. Hikâyeyi neredeyse mesnevilerin klasik başlangıç söylemiyle anlatmaya başlar.

Ḥakkāk-i dūr-i rivāyet-i 'ışk

Dihkân-ı gül-i hikāyet-i 'ışk

¹²⁷ Orta Arabistan'da etrafındaki çukur alanlara göre yüksek olan bölgenin adı Necd olup Nücud şeklinde de geçer. Klasik kaynaklarda, Arabistan yarımadasının sahil şeridini teşkil eden Tihame üzerinde yükselen bölge ve yüksek kısımları Tihame ve Yemen'e, alçak kısımları Irak ve Suriye'ye bakan ve büyük bir bölümü çöl olan geniş arazi için kullanılmaktadır. Zekeriya Kurşun, 'Necid', *DİA*, İstanbul: TDV, 2006, XXXII, s. 491.

¹²⁸ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ, 2003, 126-7.

¹²⁹ Nurullah Çetin, age., s. 105.

Bu resme deler dür-i rivāyet
Bu veche diker gül-i hikāyet (248-49)

Zaman zaman bölüm sonlarında şair, bölümü özetleyen bir iki beyit söyler. Mecnûn'un avcının elinden ahuyu kurtarmasının anlatıldığı bölümü şöyle sonlandırır:

Her ne ki iderseñ iy birāder
İrür gerü saña hayr eger şer

İnsân ki za'îf bir bedendür
Her ne ki olursa kendüdüdür

A'māline göre yaradur Hâk
Kim feyzde buhl yok muhâkkağ (1024-26)

Mecnûn, Leylâ ile konuşurken şair mahlasını da vererek tamamen anlatıya dâhil olur.

Ten olsa şikeste cān sağ olsun
Hâs olmasa gülsitān sağ olsun

Olmasa Celilî dil şikeste
Manzûr-ı Hâk olmaz iy huçeste (1592-93)

Mesnevilerde kullanılan ikinci anlatıcı türü ise kahraman anlatıcıdır. Hikâyede, anlatıcı üçüncü tekil iken değişerek birinci tekile döner ve bir anlamda o kişi konuşur. Böylece istenilen şey bizzat birinci tekil kişi anlatıcıyla anlatılarak olayın önemli olduğu hissettirilir. Bir anlamda, modern anlatıdaki diyalog, mesnevilerde bu şekilde gerçekleşir ve anlatıya canlılık katar. Celilî veya şair-anlatıcı, üçüncü tekil şahıs anlatıcının değişeceğini okura bildirir ve birinci tekil anlatıcı genellikle "ey" hitabı ile konuşmaya başlar.

Ol seyyid-i 'Āmirî-i dil-teng
Mağşûd-ı nevâsın itdi āheng

Buldı peder-i 'arûsa taqrîb
Efsâne-i rāzı kıldı tertîb

K'iy mihter-i bihter-i kabāyil
Hem-efser ü hem-ser-i kabāyil (707-9)

Örneklerden görüldüğü üzere, Celilî, hikâyeyi kaleme alırken nasıl anlattığına değil neyi anlattığına odaklanır. Onun şairliğini göstereceği alanlar, klasik anlatıda ortalama bir şair için, anlatıcının tavrından çok vezni düzgün kullanması, uyakta ve sanatlarda maharetini

göstermesi ve daha da önemlisi okuyucusuna vermek istediği mesajları anlatı içinde iletebilmesidir.

3. 3. Sosyal Hayatla İlgili Konular (Savaşçılık, Ziyafet Törenleri, Saçı Saçma, Kız İsteme-Evlenme, Ölüm, Yas Tutma)

Savaşçılık, savaş araçları ve savaş:

Leylâ vü Mecnûn'da, Nevfel ile Leylâ'nın kabilesi arasında geçen savaşta, savaşa hazırlık, savaş araçları, savaşın şekli hakkında fikir verir.

Öncelikle Nevfel, Leylâ'nın babasına kızını Mecnûn'a vermezse sonucuna katlanacağını bildiren bir mektup gönderir ve gelen olumsuz cevaptan sonra savaş hazırlığı yapar. Sancak çekilir, kös vurulur.

Sancağ çeküp urdı tabl-ı nāmūs
Kim ide ھاşūd sīnesin kūs (1184)

Davullar, borular çalınır, etrafi müthiş bir gürültü ve toz kaplar.

Çün ھusrev-i mihr çekdi sancak
Şubhı öñce getürdi aq bayraq

Şan bād-zen oldı nāy-ı zerrīn
Kim şaçdı şerāre āteş-i kīn

Şubhı felek itdi penbe-i gūş
Kim gitmeye şavt-ı kūsdan hūş (1186-88)

Savaşta ok, kılıç, mızrak, hançer, gürz, demir şiş, topuz kullanılır ve askerler zırh giyerler; ama kılıç vuranlar zırh giymezler. Savaş tasvir edilirken savaşın hararetini, şiddetini vermek için her olay abartılı olarak anlatılır.

Revzenler iderdi ھاnçer-i tīz
Tā kim ola murğ-ı cān sebük-ħīz (1199)

Şemşīr çü kesdi mihr-i merdüm
Mihr-i felek oldı ortadan güm (1203)

Ebrū-yı kemān ki oldı pür-çīn
Şan kıldı sipāh-ı düşmene kīn

Meydān yiri oldı bāğ u gülşen
Tīğ anda nihāl-i serv-i sūsen

Her nīze nihāl-i sebz-peyker

Her bayrak-ı al bir gül-i ter
Zencîre-i âb anda cevşen
Her hançer-i tîr berg-i süsen
Şeş-per diyü server-i beş engüş
Eylərdi havâle düşmene müşt
Geymezdi zirih çü tîğ-zenler
Dirler aña çeşm-bend zenler (1210-16)

Savaşın meydanın dağdağası bir müzik nağmesi olarak tasvir edilir.

Āvāze-i gürz çāk-çākı
Tutmuşdı Hicāzdan ʿIrākı (1196)

Mecnūn-ı şikeste-hāl u dil-teng
Kılmışdı[1] bu sāza gerçi āheng (1220)

Ziyafet törenleri ve eğlence meclisleri:

Mesnevilerin genel öğelerden biri olan ziyafet törenleri bir olayı kutlamak veya bir misafiri ağırlamak için verilir. Eserde en ayrıntılı ziyafet tasviri Leylâ'nın iyileştikten sonra verdiği "toy"dur. Bu ziyafette yakılan ateş gökyüzünü kör eder, pişirilen yemekler yıldızlar kadar çeşitlidir; ama bu toyda ne içildiği konusunda bir şey söylenmez.

Celilî, ziyafet sofrasını tasvir ederken gök cisimleri ile ilişkilendirerek anlatmayı tercih eder.

Ṭabbāḥ şu deñlü yaqdı āteş
Kūr itdi sipihri dūd-ı serkeş (1556)

Envā'ı ni'am pişürdi ṭabbāḥ
Şan şaldı bisāṭ çarḥ-ı küstāḥ

Şan keh-keşān-ı dil-pezi
Ol sofranuñ itdi pişgiri

Pervîn ki felekde oldı manzūr
Bir kâsede şanki turş-ı engür

Şan turş-ı çükündüri şafağdur
Kim çarḥ aña sebzgün çanağdur

Meh şanki o bezm-i ʿizz ü nāza

Bir kâse-i mâst oldı tâze (1558-62)

Başka bir meclis tasviri ise Nevfel'in Mecnûn'a davet ettiği eğlence meclisidir.

Geh bâde-i la'l-nâb içelüm
Def-i ğam için şarâb içelüm

Geh meclisimiz olup leb-i cû
Muṭrib okısun sūrūd-ı dil-cû (1154-55)

Saçı saçmak- Ağzı mücevherle doldurmak:

Klasik edebiyatımızda sıkça rastlanan bir motif olan, İslam öncesi bir geleneğin izleri veya biçim değiştirmiş bir şekli diyebileceğimiz saçı saçma geleneği mesnevîde Kays'ın doğumu sonrasında, Leylâ ile İbn Selâm'ın oğlunun nikâhı kıyıldıktan sonra ve Leylâ'nın hastalıktan kurtulduktan sonra verdiği ziyafet sırasında görülür.

Şükrâne nişâr ider peder genc
Ol sîm-beri alur güher-senc (271)

Her muhteşemî vü nâm-dârî
Ol kavmüñ ider güher nişârı (1293)

Sîm ü zer idüp nişâr nâsa
Virdi dene-zerde kâse kâse (1576)

Gelenekte, şairlerin, şiir inşat edenlerin ağızları, buldukları mecliste okudukları güzel şiirlere karşılık olarak değerli taşlarla doldurulur. Nevfel, Kays'ın okuyacağı mevzun şiir için ağzını inciyle dolduracaktır.

Sen bezmde oğı şî'r-i mevzûn
Ben vireyin aña dürr-i meknûn

Sen nazm-ı bedîhe kıl terâne
Dür ṭoldurayın ben ol dehâne (1156-57)

Leylâ, Mecnûn'un şiirleri okuyan kişinin üstüne gümüş ve altın saçar ve inci kutusu gibi olan ağzına da mücevher, inciyle doldurur.

Geh üstine sîm ü zer saçardı
Ol dürc-i düre güher saçardı (1692)

Ol şî'r-i ter okıduğça mevzûn
Pür itdi lebin o dürr-i meknûn (1722)

Çocuğa ad verme:

Bin bir sıkıntı ve duayla elde edilen oğla ad verme oldukça önemli bir olaydır. Doğan çocuğun kabiliyetine göre isim verilir. Hatta Dede Korkut'ta çocuğun adı; ancak bir kahramanlık gösterince konulur. Seyyid-i Amirî, İmrü'l-Kays'ın yaratılışında, asaletinde olduğunu görünce oğlunun adını Kays koyar.

Çün gördi nihād-ı İmrü el-Çays
Bünyād ider adını peder Çays (272)

Evlenme:

Toplumlarda önemli bir evre olan evlilik ve öncesi; dinlere, yaşanılan coğrafyaya vb. unsurlara göre çeşitlilik gösterir.

Mesnevideki ilk kız isteme tasviri, Seyyid-i Amirî'nin kabilesinin ileri gelenleriyle Leylâ'yı istemek üzere onun kabilesine gitmesidir. Leylâ'nın kabilesi, misafirleri karşılar, babası misafirler için ipek yaygı döşetir ve mükellef bir sofraya hazırlar. Yemek âdeti bittikten sonra Mecnûn'un babası Leylâ'nın babasına yaklaşarak sebep-i ziyaretlerini açıklar.

K'iy mihter-i bihter-i kabāyil
Hem efser ü hem ser-i kabāyil

Olsa n'ola berg-i bāğ-ı cānuñ
Peyvend-i nihāl-i gülsitānuñ

Bülbül n'ola bāğa maḥrem olsa
Ne tañ güle ḥār hem-dem olsa

Ya'nī idüben ri'āyet-āyīn
Kim Leylī vü Çaysa ola kābīn (709-12)

Mehir olarak ise “bin ay yüzlü köle; her biri siyahî yüz zenci hizmetçi; gece gündüz hizmetini görecek gönül aydınlatan, iç açıcı yüz Hintli köle, çölün eteğini dolduracak kadar altın ve inci, Samanyolu katarını dolduracak kadar semirmiş bin deve, her biri gökyüzü vadisini ayaklar altına alacak hilal halhallı deve, felek korusunu otlak edecek yıldızlar gibi bin koyun sürüsü” vereceğini vaat eder. Ayrıca eğer akraba olurlarsa düşmanlarına karşı onu koruyacağını, bu güce sahip olduğunu söyler. Leylâ'nın babası çok sinirlenir ve bu işin asla olamayacağını; adı deliye çıkmış birine kızını vermeyeceğini, mehir olarak vereceklerinin onu başkasının kınamasından, “Arap'ın serzenişi”nden koruyamayacağını belirtir. Bir anlamda evlilikte mal, mülkten ziyade denkliğin her şeyden önemli olduğunu ve insanların ne düşüneceğinin önemini vurgular.

İkinci kız isteme ise İbn Selâm'ın oğluna Leylâ'yı istemesidir. İbn Selâm kabilesinin ileri gelenleriyle yanlarında görenin kıskanacağı kadar mehirle yola çıkar. Leylâ'nın babası yine misafirlerin yoluna ipek yaygı döşetir. Bu sefer ziyafet anlatılmaz. Sadece “Dünyayı yoluna saçıp misafirleri çadıra götürdü.” diyerek misafirlere gösterilen önem belirtilir. İbn Selâm yakınlık görünce ziyaretinin sebebini anlatır ve Leylâ'nın babası bu tekliften çok memnun olur.

İki taraf da razı olunca ileri gelenler mehri belirler ve kadı nikâhı kıyar. Nikâhtan sonra inci saçılır. Leylâ bu kötü haberi alıp talihine veryansın ettiği sırada onu süslemek için gelin süsleyicisi “meşşata” gelir; ama Leylâ'nın ağlamasından hiçbir boya yüzünde durmaz. Leylâ'nın bu halini annesine haber verirler ve annesi edepsizlik etmemesini, soylarına laf getirmemesini söyler. Leylâ itiraz etse de sonunda annesinden utanıp ses çıkarmaz.

Aşk mesnevilerinin önemli bir unsuru olan düğün merasimi, bu eserde verilen ziyafetler ve düzenlenen eğlenceler ayrıntılı şekilde anlatılmaz. Düğün ile ilgili şu ayrıntılar verilir:

Ṭāvūs gibi o gül-bün-i ter
Ser-tā-ḳadem oldı zīb ü zīver

Eṭrāf-ı 'arūsa dil-rübālar
Pervīnveş irişdi meh-liḳālar

Olmışdı dimāğlar mu'aṭṭar
Alup nefes-i 'abīr ü 'anber (1346-48)

Düğün merasimi bittiği zaman gelin, damada gelmesi için izin verir. Leylâ'ya kavuşacağını uman damat, onun yanına bile yaklaşamaz ve Leylâ, ona bir tokat atar; ona hiçbir zaman sahip olamayacağını, Mecnûn'un emanetine asla ihanet etmeyeceğini söyler. Damat, Leylâ'yı çok sevdiğinden onun her isteğini kabul eder.

Ölüm:

Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinin temel unsuru olan aşk temasına daima ölüm temi eşlik eder.¹³⁰ Celilî'nin Leylâ vü Mecnûn'unda da önce üzüntüsünden Mecnûn'un babası, sonra Leylâ ve en son Mecnûn ölür.

İlk olarak Mecnûn'un babasının ölümünün nasıl işlendiğine bakalım: Seyyid-i Âmirî ecelinin yaklaştığını hisseder. Mecnûn'un babası ölmeden önce dostlarından birkaçı gidip Mecnûn'a babasının durumu haber verirler. Babası ölmeden önce oğluna dünyanın geçiciliği, faniliği hakkında nasihat eder ve ardından ruhunu teslim eder. Mecnûn, pişmanlık içinde gönlüne taş basıp ağlayıp inler. Daha sonra omuzlarında çul, her birinin gönlü yaralı ve şaşkın kavmi gelir. Ağlayarak ve hüznle toprağı kazıp o ihtiyarı oraya gömerler. Mecnûn,

¹³⁰ Pervin Çapan, *Mesneviye Düşen Aşklar: Ali Şir Nevayî ve Fuzulî'nin Leylâ ve Mecnûn'ları*, Muğla: [yy], 1999, s. 182.

mezara kendinden geçerek düşüp onu kara bağı gibi kucaklar; üstüne kara toprak döker. Bu felakete sabrı olmadığından kabrin taşıyla göğsünü döver. Gönlünün dumanı ile kabrine taş diker, kandil yakar. Bazen o ciğeri kanlı içinin derdinden orada vezinli mersiye okur. Bazen ruhunu anıp dua eder, o bahçeyi süsler. Mecnûn, keder ve gam çulunu giyerek bir iki gün yas tutar.

Mecnûn'un babasının ölümünden sonra bir sonbahar günü Leylâ'nın ölümü anlatılır. Leylâ, gam sonbaharından solup vücudu üzüntüden takatsiz kalır. Rüyasında Mecnûn'un öldüğünü görür. Dehşete kapılıp uyandığı zaman sıtma ateşinden bütün vücudu yanar ve git gide bütün vücudu erir. Öleceğini anlayan Leylâ, annesini çağırır ve ona, Mecnûn'a söylemesi için vasiyet eder ve Mecnûn diye diye can verir. Ailesi ve kabilesi kederli ve mahzun bir şekilde gül harmanı içinde servi gibi Leylâ'yı gömerler. Oraya, o dönemde kimsenin benzerini görmediği bir türbe inşa ederler. Adını 'Gülzar-ı Behişt' koyarlar.

Hikâyenin sonunda, Mecnûn'un ölümü ise şöyle verilir:

Acılı anne Mecnûn'a Leylâ'nın öldüğünü haber verir, ağlayıp inlemekten takatsiz düşen Mecnûn ölmek için dua eder. Mecnûn birden yere düşer, ruh kuşu vakit gelince "Gülzar-ı behişt"e çabucak ulaşır. Ten perdesinden uzaklaşınca nur dolu bir köşk görür. Melek makamını gösterir, toprak vücudu yokluğa uzandığından Leylâ diyerek günahsız ruhunu teslim eder.

Mecnûn, çölde öldüğünde etrafında sadece hayvanlar vardır. Ceylan gözyaşıyla gasleder, örümcek ağıyla kefen yapar, arslan pençesiyle mezar kazar. O sırada oradan bir Hicaz kervanı geçer ve Mecnûn'u tekfin ederler ve namazını kılıp gömerler.

Yas tutma:

Ölen kişinin ardından tutulan yas anlatılırken eski topluluklardaki yas adetleriyle benzerlikler görülür. Leylâ'nın ölümünün ardından anlatılan elbise yırtmak, baştan aşağı toprak dökmek, kanlı gözyaşı dökmek, göğsünü dövüp morartmak ve tırmalayıp yara açmak, saç yolmak gibi yas tutma motifleri kullanılır.

Kim gül bigi câmesin ider çāk
Kim sebzeveş üstine döker hāk

Kim ğarķ ola eşk-i lālebāra
Dönüp siyeh-ebr-i nev-bahāra

Kim sīnesini hūrāş iderdi
Kim baĝrını tāze baş iderdi

Kim sīne kebūd şanki süsen
Ser-tā-ķadem oldu zaħm-ı nāhen

Ak pürçegini yolardı mâder
Urup kıara bağrına ğam-âzer (1928-32)

Ayrıca ölen kişinin ardından birkaç gün yas tutma, mersiye söyleme, dua etme gibi adetler de mesnevîde yerini alır. Mecnûn, babasının kabri başında mersiye okur, dua eder ve sonrasında birkaç gün yas tutar.

Geh derd-i derûndan ol ciger hûn
Merşîyye oğırdı anda mevzûn

Geh rûhın anup du'â iderdi
Ol ravzayı dil-küşâ iderdi (1794-95)

Mecnûn bir iki gün itdi mâtem
Geymişdi palâs-ı ğuşşa vü ğam (1797)

Matem rengi ise laciverttir. Leylâ'nın annesinin boyu menekşe gibi iki büküm, üstündeki çulu da nil rengidir.

Şan şâh-ı benefşedür kıadi hâam
Egninde palâs-ı nîl-i mâtem (1964)

3. 4. Dinî Öğeler (Ayet ve Hadis)

Celilî, mesnevisinde çok fazla ayet ve hadise yer vermemiştir. Sadece giriş ve sonuç bölümlerinde birtakım ayet ve hadislerden iktibas yapmıştır.

İlk olarak, Necm sûresi 17. ayetinden “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.” ‘mazag’ iktibas edilmiştir. Bu ayette Hz. Muhammed’in Cebrail’i gördüğü anda bakışlarının onda sabitleştiği, başka bir şeye bakmadığı anlatılmaktadır. Ondan önceki beyitlerde Allah lafzını oluşturan harfler ‘elif’ten başlayarak benzetmelerde kullanılır. Burada da ‘he’ harfi bağın guncasının ağzına ya da ‘mazag’ bahçesinin nergisine benzetilir. Hz. Peygamber’in Cebrail’i gördüğü yer de bir bahçeye benzetilir.

Hâ oldı dehân-ı ğonce-i bâğ
Yâ nergis-i bostân-ı مَا زَاغَ (15)

Na‘te, Necm sûresi 9. ayetinden “(Peygambere olan mesafesi) iki yay arası kadar, yahut daha az oldu.” iktibasla miraç hadisesine telmihle başlanır.

Ser-ğayl-i rûsül imâm-ı kevneyn
Serdâr-ı sipâh-ı قَابَ قَوْسَيْنِ (112)

Na‘t bölümünde Hz. Muhammed’in özellikleri anlatılırken benzetmeler için kısa kısa ayet alıntılarına yer verilir.

Şāh-ı Kureşî vü Hāşimî-ḥayl
Gīsūlaruñ oldı şām-ı وَاللَّيْلِ¹³¹

İy nükte-güzār-ı şafḥa-i ḡayb
V’ey perde-küşā-yı rāz-ı رَبِّبَ لَّا¹³²(114-15)

Padişah’ın methi bölümünde Yavuz’u överken onun yayını “nun”a okunu ise “kalem”e benzeterek gücünün “ilahî” kaynaklı olduğunu ima eder.

Eyler kaçan olsa ḥaşm-gîr ol
ن وَالْقَلَمِ¹³³ kemān u tîr ol (173)

Celilî, *Leylâ vü Mecnûn* yazarları sıralarken Nizamî’yi peygambere, ondan sonra yazan Husrev’i de Hz. Ebubekir’e benzeterek “ikincinin ikincisi” ile ayetten iktibas yapar.

Dîn-i sūḥana çü viridi ol zeyn
Ḥusrev aña oldı ثَانِي اثْنَيْنِ¹³⁴(2066)

Hz. Osman’a benzettiği Hâtifi’nin şiirinin Allah’ın rengiyle, süsüyle işlenmiş olduğunu söyler.

Rengîn sözi naḡş-ı صِبْغَةَ اللَّهِ¹³⁵
Ser-nāme-i nazmı şemse-i māh (2075)

Bazı beyitlerde de ayetlerden kelime iktibas etmek yerine Kur’an’da geçen olaylara telmihte bulunur. Aşağıdaki beyitte, Hz. Musa’nın asasıyla Allah’ın izniyle Nil nehrini ikiye ayırması olayına telmihte bulunmuştur. Bu olay Kur’an’da da Bakara sûresi 50. ayette “Bir zamanlar biz sizin için denizi yarıdık, sizi kurtardık, Firavun taraftarlarınızı da siz bakıp dururken denizde boğduk.” şeklinde geçer.¹³⁶

Ol oldı ‘aşā Kelīme el-Ḥaḡ
Kim eyledi Nîl şafḥasın şaḡ (8)

Mesnevîde geçen hadislere gelince bilinen ve eserlerde sıklıkla kullanılan birkaç hadis

¹³¹ Kur’an: 92/1.

¹³² Kur’an: 3/9, 25; 45/26.

¹³³ Kur’an: 68/1.

¹³⁴ Kur’an: 9/40.

¹³⁵ Kur’an 2/138.

¹³⁶ *Kur’an-ı Kerim Açıklamalı Meâlî*, Ankara: TDV Yayınları, 1999, s. 9.

vardır. “Sen olmasaydın bu felekleri yaratmazdım.” hadisinin onu övmek için yeteceğini, feleğin de onun ümmeti olduğu söyler.¹³⁷

Yetmez mi tırâz-ı cāmuñ iy pāk
Levlāke lemā ḥalaktü'l-eflāk(130)

Dinin gülüne benzettiği Hz. Muhammed’i “Ben nebi oldum idi. Adem su ile (tın) öz toprak arasında iken.” hadisine telmihle ilk peygamber olduğunu ve onun mesajının olduğu Kur’an’ın sonsuza dek insanlığı güzelleştireceğini belirtir.

Çün küntü nebiyyen oldı yāruñ
Nev-bāve-i şāḥ-ı nev-bahāruñ (142)

Celilî, Allah’tan “Allah’ım fayda getirmeyen ilimden sana sığınırım.”¹³⁸ hadisinden telmihle şairlikte gösterdiği başarıyı korumasını ister.

Çurtar beni ‘ilm-i bî-‘amelden
Tevfîküm esāsını ḥalelden (86)

Aşağıdaki beyitte de "Namaz dinin direğidir, kim onu terk ederse dinini yıkmıştır."¹³⁹ şeklindeki hadise telmihte bulunarak kendi nefsinden Allah’a sığınmıyor.

Sen ejder-i nefsumi idüp rām
Çıl baña ‘imād-ı dīn’atā nām (87)

3. 5. Atasözleri ve Deyimler

Klasik Türk edebiyatının malzemelerinden biri olan atasözleri ve deyimler anlamı kuvvetlendirmek ve konuyu daha özlü bir şekilde anlatmak için beyitlerde sıklıkla kullanılır. Celilî de mesnevisinde gerek hikâyenin akışı içinde gerekse ders vermek istediği, şair olarak metne dâhil olduğu beyitlerde atasözleri ve deyimleri kullanmıştır. Tespit edilen atasözlerinin bir kısmı şöyledir.

Ayağına yorganına göre uzat (Eyüboğlu 29)¹⁴⁰

Lāyık budur ehl-i dāniş u rāy
K’uzada kilimine göre pāy (1181)

Ne ekersen onu biçersin (Eyüboğlu 186)

Bu künbed-i çarḥdur pür-āfāt
Ne kılsañ aña ider mükāfāt (1021)

¹³⁷ Aclunî, *Keşfü'l-Hafa ve Müzili'l-Ilbas: Amma İstehere Mine'l-Ehâdis Ale's-Sümneti'n-Nas*, Thk. Ahmed Kalaş, Haleb: Mektebetü't-Türasi'l-İslâmî, [ty.], II, s.164.

¹³⁸ *Hadis Ansiklopedisi: Kütüb-i Sitte*, Haz. İbrahim Canan, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993, XVII, s. 501.

¹³⁹ Aclunî, age., II, s. 31.

¹⁴⁰ Kemal Eyüboğlu, *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler*, [y.y. : y.y.], I, 1973.

Bir elin sesi çıkmaz (Eyüboğlu 43)

Çıkmaya yalũuz elden āvāz

Perr olmasa murđ ider mi pervāz (1148)

İyilik yapan iyilik bulur (Eyüboğlu 143)

İyilik idene irişür uzluğ

Yavuzluğ iden bulur yavuzluğ (1237)

Meyveli ağacı taşlarlar (Aksoy 390)¹⁴¹

Ger olursañ dıraht-ı pür-bār

İrür saña seng-i dest-i āzār (1957)

Misk yerini belli eder (Aksoy 392)

Nāfe bigidür maħabbet iy dost

Gizler mi nesīm-i misk ol post (371)

Muhabbet iki baştan olur. (Aksoy 393)

Çün oldı maħabbet iki başdan

Derd ü ğam u miħnet iki başdan (328)

Yararlandığımız kaynaklarda bulamadığımız; ama atasözü veya özlü söz olduğunu düşündüğümüz bazı ifadeler de şunlardır:

Horoz yumurtasından fayda gelmez.

Andan ne göre bu ğuřřa fersūd

Yok beyza-i ħurūsdan sūd (1333)

Kişi göz göre göre kuyuya düşmez, bal olmasa karınca zehre üşüşmez, toplanmaz.

Göz göre kişi kuyuya düşmez

řehd olmasa mūr zehre üřmez (645)

Alışana virane cennet gelir.

Vīrāne egerçi zişt olur

Me'nūs olana behiřt olur (1107)

Celilī, eserinde deyimlere de yer verir. Böylece, anlatmak istediğini deyimlerle kuvvetlendirir. Aşağıda kullanılan deyimlere bazı örnekler verilmiştir.

Alın yazısı(Eyüboğlu 22)¹⁴²

Sevdā-yı dile velī ne tedbīr

¹⁴¹ Ömer Asım Aksoy, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılāp Yayınları, 1998.

¹⁴² Eyüboğlu, age., II, 1975.

Çün alnuma yazdı kilik-i taqdîr (643)

Ateşe su serpmek(Eyüboğlu 33)

Ger sepmeziseñ bu âteşe âb

Virme has u hârdan aña tâb (1486)

Ele girmek(Eyüboğlu 165)

Şahrâ yaqasını yâ idem çâk

Yâ gire ele o dâmen-i pâk (542)

El sunmak (Eyüboğlu 161)

Ger şunmaziseñ fütâdeye dest

Ayaqlayup eyleme anı pest (1487)

Gam çekmek (Eyüboğlu 185)

Ġam çekme tabîb-i derdüñem ben

Dem-sâz-ı figân-ı serdüñem ben (1139)

Kan ağlamak (Aksoy 903)¹⁴³

Ķan ağladuğınca sen siyeh hâl

Pîrâhenüm eşkden olur al (1466)

Kan yutmak (Eyüboğlu 280)

Ben la'lüñe teşne yudarum kan

Ol âb-ı hayâtı içdi hayvân (1417)

Kuyu kazmak (Eyüboğlu 326)

Lâzımdur eger gedâ vü ger şâh

Kim ola boyunca kazduğı çâh (1234)

Yaraya tuz ekmek(Eyüboğlu 419)

Ķılma baña ta'na 'işve-âmîz

Mecrûh-ı dile olup nemek-rîz (1469)

Yakasını yırtmak (Eyüboğlu 413)

Ķaşd eyledi ol garîb ü gamnâk

Kim şabr yaqasın eyleye çâk (1338)

¹⁴³ Aksoy, age., Deyimler Sözlüğü, 1998.

4. BÖLÜMLERE GÖRE HİKÂYENİN ÖZETİ

Destanın başlangıcı

Celilî “Aşk rivayetinin inci delicisi, aşk hikâyesinin gülünü yetiştiren; bu şekilde rivayet etti, hikâye gülünü bu tarzda dikti. Arap kabilelerinin (birinde) soy sopça bilinen bir adam vardı.” diyerek *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesine başlar.

Şair, *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesinin başlangıcı için genel kabul gören “çocuğu olmayan adam ve dua ve sadaka ile Tanrı’dan çocuk dileme” motifini kullanarak hikâyeye giriş yapar. Seyyid-i Âmirî, adını yaşatacak bir oğlu olsun diye sadaka verip dua ederken isteği gerçekleşir ve ay gibi güzel bir oğlu olur. Seyyid-i Âmirî, böyle bir çocuğa sahip olduğu için pek çok sadaka verir ve İmrü’l-Kays’ın yaratılışında, asaletinde olduğunu görünce adını Kays koyar. Kays bir dadıya verilir; dadı onu bir an bile kucağından bırakmaz; ama Kays devamlı ağlar. Ancak güzel yüzlü birini görünce susar; eğer o servi boyluyu kucaklamazsa yine gözyaşları sel olup akar. Çocuğun bu halini görenler, onun âşıklık ile şöhret kazanacağını söylerler. O yasemin göğüslü bir yaşına girdiği zaman sanki çemende yeni bir gonca yetişti. İki yaşına girince dişi çıkar. Kays, dört yaşına girdiği zaman ay gibi yüzü olgunlaşır, dolunay gibi olur ve babası onu edepli olsun, ilim öğrensin diye mektebe gönderir. Mektepte çocuklar boylarına göre bir tarafa dizilirler, kızlar erkeklerin karşısına otururlar. Kays’ın karşısına bütün herkesin hayran olduğu Leylâ oturur. Leylâ, çok güzel bir kızdır.(Uzun uzun Leylâ’nın tasviri yapılır.) Birbirlerine görür görmez âşık olurlar. İkisi de aşk acısı çekmeye başlar. Kays kanlı gözyaşı döker, Leylâ’nın yüreği yaralıdır; Kays göğüs geçirerek, iç çekerek ah eder, Leylâ göz ucuyla bakar. Kays’ın elife(okumaya) meyli, hevesi yoktur; Leylâ’nın boyunun hevesindedir. Elif (harfî yazmak) yerine sevgilinin servi gibi boyuna bakmayı yeğler. Cim (harfî gibi olan) saçı görünce o tatlı tatlı esen rüzgâra benzer sümbül saçlıyı anar. Her nokta sevgilinin beninin hayali olmasa hicran yarası olur. Boyunu büküp hilal gibi iki büklüm eder, o saçın aşkı, hevesiyle dal(harfî gibi) yapar. Leylâ ve Kays bir araya gelince aşk hevesinin ahengine uyarlar. Mektepteki hocaya hikâye uydurup her birisi bir bahane bularak biraz konuşurlar ve birbirlerine sırlarını açıklarlar. Bir nefes feleğin vefasını bulunca dünya ve ahiretin sefasını sürerler. O iki sevgili ayrı ayrı dönüp yerli yerlerine otururlar. Başka öğrencilerden çekinerek gizlice görüşürler. Mektepten çıkınca Kays, bir bahane bulup Leylâ ile birlikte yürümeye başlar; ona aşkını, derdini anlatır. Leylâ’nın kapsına kadar bu şekilde inleye ağlaya gelirler. Kays, evine dönünce hastalanır, sabaha kadar ağlar, inler. Sabah olunca tekrar canlanır. Herkesten önce okula gelir. Leylâ gelmeden onun kokusunu alır, sorular soran hocaya hikâyeler anlatır. Leylâ’ya merhaba diyerek hatırını sorar. Leylâ da göz ucuyla selamına mukabele eder. Birbirlerine ayrılık gecesini anlatırlar. Hayırlı sabahlar deyip yerlerine otururlar. Aşklarının herkesten gizli olduğunu düşünürler, bir çeşit aşk oyunu oynarlar. Mecnûn, Leylâ’ya

veda eder, ne yapacağını bilemez bir şekilde döner ve bir gazel söyler.

Mektepteki diğer çocuklar, bu aşkı anırlar ve evde annelerine anlatırlar, herkes olaydan haberdar olur.

II. Bölüm: **(Katı) yürekli annenin kızın yüreğini yakan sırdan haberdar olması ve kanlı gözyaşı akıtmasından dolayı o servi boylunun hapsedilmesine dair**

Leylâ'nın annesi bu aşkı öğrenip kahrolur. Leylâ'ya nasihat verir, cazibesini, çekiciliğini saklamak için süslenmemesi, dikkat çekmemesi gerektiğini, kendi namusu ve ailesinin şeref ve haysiyetini korumak için edepli olmasını, kısaca “Başkaları ne der?”i düşünüp yaşamasını, kendisi âşık olsa da karşısındakine güvenilmeyeceğini öğütler. (386-416) Leylâ, Kays'la bir alakası olmadığına dair yemin eder. Annesi, babasına olayı anlatır ve babası Leylâ'nın okula gitmesini ve evden çıkmasını yasaklar. Leylâ, bu duruma çok üzülür; ama annesine üzüldüğünü belli etmez. Yüzündeki nil renkli süs, gönlündeki paslı temrenin yüzüne aksetmesidir. Her akşam sabaha kadar uykusuz kalmasına ateş ve sıtma nöbetini bahane eder, sebepsiz yere ah ettiği zaman ölüm gamını bahane eder. Kan dolu gözyaşı belli olmasın diye sırtına kıvrık renkli elbise giyer. Gözyaşını sildikçe eli kırmızı olur. “Kınalıdır.” diyerek görenleri kandırır. Birisi vücudunda morluk gördüğü zaman gömleğin renginden fark etmesin diye mavi gömlek giymeyi adet edinir. Gözyaşını silse, mendilimi kırmızıya boyadım, diye kandırır.

III. Bölüm **Mecnûn'un korkarak aşk talimine yeniden başlaması ve yaşlı gözlerle talim tahtasını temizlemesi, yıkaması**

Leylâ, okula gelmeyince Kays, perişan olur. Kays'ın okulda öğrendiği bütün harfler ona Leylâ'yı hatırlatır. Leylâ'nın yokluğuna ağladığı için sad harfinin gözü kör olmuştur, mim harfinin başı, bütün her şeyini Leylâ'ya teslim etmesinden dolayı gamdan küçülmüştür.

Kays, bir sabah Leylâ'nın ayrılığına daha fazla dayanamayıp siyahlar giyerek eline bir tas alır ve dilenmeye çıkar. Leylâ'nın kapısına gelir. Leylâ, bu dilencinin Kays olduğunu anlar; hemen kapıya koşar ve kimse görmeden hasret giderirler. İki âşık veda ederek ayrılırlar. Leylâ ağlayarak eve dönünce annesine, ağlamasının dilencinin çok gönül yakıcı hikâyeler söylemesinden dolayı olduğu bahanesini uydurur.

Kays, başka bir gün yine dilenci kılığında kör gibi bir asaya dayanarak Leylâ'nın kapısına gider. Allah Allah diye bağırdıkça asası kayıp aniden düşer. Kapıda düşen dilenciye yardım etmek için Leylâ, annesinden izin alır. Leylâ, dilencinin Kays olduğunu anlar, onu yerden kaldırırken gizlice bakışırlar. Etraftakiler, bu dilencinin Kays olduğunu anırlar ve onu kovarlar. Kays bunun üzerine üstünü başını yırtar, vücudunu taşla döver. Baykuş gibi viranede yaşamaya başlar. İradesini elden bırakıp her şeyi terk ederek kırlara doğru yola çıkar ve ona Mecnûn lakabı verilir.

IV. Bölüm: Mecnûn'un babasının deli oğlunu dağın eteğinde bulması ve çeşitli hile ve büyülerle (kandırarak) annesinin yanına getirmesi

Tanıdıklardan biri, Kays'ın kırım yolunu tuttuğunu ve ağlaya ağlaya Necd dağına doğru yol aldığını Kays'ın babasına haber verir. Babası bu haberi duyunca yola çıkar ve Kays'ı bulur. Babası Kays'a bakınca göğsünü tırnaklayıp parçalar. Kays'a bakınca sanki kurumuş ot; büyüemeyen fidan görür, üzerinde ne elbise ne başında örtü vardır, toprak ve dağın taşları ona elbise olmuştur, saçı ayağına kadar uzayan, taşla göğsüne vuran, yüzünü toprağa süren bir zavallı oğluna acıyarak bakar. Babası, yanına gidip neden bu hale düştüğünü sorar. Mecnûn, Leylâ Leylâ diyerek çölde yürüyüp dururken babasının sesini duymaz, onu tanımaz.

Mecnûn, babasını, boyu iki büklüm, sözleri ok gibi tesirli bir ihtiyar olarak görür. Ona isteğinin, sadece sevgiliye kavuşma arzusu olduğunu söyler. Babası, Mecnûn'a Leylâ'ya kavuşma sözü verir. Bunu için ne gerekirse yapacaktır. Annesinin, Mecnûn'un yolunu beklediğini, ağladığını, üzüntüsünden saçı beyazladığını söyler. Mecnûn, kavuşma ümidiyle eve geri döner. Annesi, oğlunu görünce sevinçten ne yapacağını bilemez, yüzünü gözünü gözyaşlarıyla temizler, yırtık çulunu çıkartıp temiz elbise giydirir.

V. Bölüm: Akıllı babanın oğlunun yanık gönlünü nasihat ve öğüt şerbetiyle teskin etmesi, sakinleştirmesi

Babası, Mecnûn'a nasihat eder. Kendisinin artık ihtiyarladığını, oğlunun yanında olmasını istediğini, başında ihtiyarlık derdi varken bir de oğlunun buna dert eklememesini, kendisi ölünce yerine onun geçmesini arzu ettiğini söyler.

Bu nasihatlerden sonra dünyanın geçici olduğunu, dünya hayatına kapılmamak gerektiğini, önemli olan bu dünyada iyi bir ad bırakmak olduğunu, kadınlardan uzak durması gerektiğini, kadınlarının güzelliğinin aslında nasıl da mihnet verici olduğunu vurgular. Sevgili aşkı yerine ilim aşkına düşmesi gerektiğini, her harfte sevgilinin bir güzelliğinin olduğunu söyler. Babası "Sevgilinin saçını istersen lam harfiyle doldur kâğıdını, eğer gönlün inci gibi dış görmek isterse sin harfinin dişlerine gülümseyerek bak, sevgilinin ağzına bakmak istersen mim harfinin baş halkasına göz dik, ders bağı içinde sad harfinin nergisi(gözü) sana sevgilinin gözünü hatırlatır." der.

Babası, onun kendisini istemeyen birine niye bu kadar âşık olduğunu anlayamaz. Mecnûn'a Leylâ'nın bile kıskanacağı bir kız bulmayı teklif eder.

VI. Bölüm: Yay gibi iki büklüm babanın yeniden nasihate başlamasına, Mecnûn'un gam ve melâmetle dolu kalkana benzeyen göğsünü siper etmesi

Mecnûn, babasını saygıyla dinler; ama bu kadar laftan sonra susmayı bırakır ve

babasına cevap verir. Mecnûn, bile isteye bu derde düşmediğini, bunun kaderi olduğunu, iradesinin elinde olmadığını anlatır.

Kendisini ancak bu derde düşenlerin anlayabileceğini vurgular. Aşk bilmeyenlerin onu ayıplamasını mazur görür. Onda oluşan hallerin sevgiliden kaynaklandığını divan şiirinin klâsik mazmunlarıyla anlatır. Onun kaşını görelî boyu iki büklümdür, sevgilinin gözü ve saç sibirleyeli beri gam gecesinde hasta ve inleyen olmuştur.

Babasına bu sevdadan vazgeçmeyeceğini, nasihatın bir fayda vermeyeceğini; çünkü bu sevginin alınyazısı olduğunu, ya sevdiğini ele geçireceğini ya da bu hevesle, aşkla bedeninin toprak olacağını söyler.

VII. Bölüm: **Mecnûn'un adamlarının lale gibi tertemiz olan Leylâ'yı istemeye gitmesi ve gönülleri yaralı ve istediklerinden alamadan geri dönmeleri**

Bölüm, güzel gelin süsleyicisi, şiire bu şekilde diba giydirdi, beyitiyle başlar. Bu beyitten sonra hikâyeye kaldığı yerden devam eder.

Babası, Mecnûn'un derdinin son bulması ve oğluna verdiği sözü tutmak için kabilenin ileri gelenleriyle birlikte Leylâ'nın kabilesine doğru yola çıkar. Zahmetli bir yolculuk sonrası Leylâ'nın kabilesine ulaşırlar. Kabile oldukça zengindir. Leylâ'nın kabilesi misafirleri karşılar, önlerine halı serilir, Leylâ'nın babası da onları karşılamaya çıkar. Leylâ'nın babası misafirler için özel bir ziyafet düzenler. Sofra gökyüzü kadar geniş, yemekler gökteki yıldızlar kadar çeşitli ve boldur. Yemekten sonra Seyyid-i Âmirî, sebab-i ziyaretlerini açıklamak için kızın babasına yaklaşır. Önce babayı över ve ardından oğluna Leylâ'yı ister. Vereceği mehrin çokluğundan ve daha da önemlisi diğer kabileler karşısındaki gücünden söz eder.

Leylâ'nın babası duyduklarından hiç de memnun olmaz. Herkesin divane olarak bildiği oğluna Leylâ'yı vermeyeceğini söyler. Mecnûn'un babası üzgün bir şekilde eve döner. Olanları karısına anlatır. Mecnûn'a bu olaydan bahsetmez.

VIII. Bölüm: **Mecnûn'un, sevgilisinin çadırını yad ederek Kâbe'yi tavaf etmesi ve kokulu, kıvrım kıvrım saç buklesinin hayâliyle Kâbe'nin halkasına elini sürmesi**

Sözün Kâbe'ye benzetilip kalemin de ona siyah elbise giydirmesi beyitiyle bölüme giriş yapılır.

Mecnûn, Leylâ'yı vermediklerini öğrenir. Babası, bu habere çok üzülen Mecnûn'un, Kâbe'de deva bulacağına inanır ve Kâbe'ye gitmek için yola çıkarlar. Mecnûn, deve üzerinde giderken çölün kumuyla, rüzgârıyla, çöl dikenleriyle, deveyle konuşup derdini döker, ağlar.

Hac kafilesi, Kâbe'ye ulaşır. Babası, dua için Mecnûn'u, Kâbe'nin kapısına getirir. Mecnûn, derdinden kurtuluş yerine aşk derdinin artması için dua eder. Mecnûn'un duasını

duyan babası, bu derde deva olmadığını anlar ve akrabalarına olayı anlatır.

IX. Bölüm: Dünyayı kavuran temmuzun tasviri ve vahşileşmiş Mecnûn'un dal tahtında oturan kargayla konuşması

Sıcak bir temmuz günü tabiat anlatır. Mecnûn, bu sıcak temmuz gününde ağlaya ağlaya her şeyden ve herkesten sıyrılmış bir şekilde kıra yönelir.

Bir ağaç gölgesinde gözü, bir kargaya ilişir ve onunla konuşur. Kargayı, gözleri geceleri parlayan inciye, yanık siyah yaraya, çemen goncası gibi olan gagasını meclisin nafe açanına, sırtına peri misali siyah renk giyen, misk nefesinden kanadı olan, bir siyah sarık sarınarak zikir eden güvercin şeyhine, ayağına kırmızı çizme giymiş, bağa girmiş bir hintli çocuğa, garibin felaket gününe, nasipsizin gam ve dert gecesine, aşk ehlinin kara bahtı ya da ahının isine, o siyah örtülü başını hırkaya çekmiş bir Halvetî dervişine benzetir. Mecnûn, kargaya sevgilisinin damına uçup ondan haber vermesini ister. Mecnûn dil döktüğü sırada karga uçup gider.

X. Bölüm: Gecenin tasviri ve dertsiz, virane köşesinde oturan baykuş ile değerli şeyleri ayırt eden Mecnûn'un konuşması

Bölüm,“(Gece) yıldızlar gibi parlayan karganın gözünü parlak inci kadehini gösterdiği zaman nurlu ay bir mum yakıp yıldızlar pervane gibi etrafına toplandı.” beyitleriyle başlar.

Mecnûn, bir baykuş görür ve onunla konuşur. Baykuş tasavvufi bir kişilik gibi anlatılır. Dünyadan elini eteğini çekmiş uzlet içinde yaşayan bir dervıştır. Mecnûn ondan bu yolda mürşidi olmasını ister. Sabahla birlikte baykuş gözden kaybolur.

XI. Bölüm: Kükreyen arslan olan Mecnûn'un tuzağa düşmüş ceylanı avcı tuzağından kurtarması

“Sevgi geyiği ansızın erdiği zaman gökyüzü çemenini otlak edip üzüntü ve sıkıntı dolu, perişan Mecnûn ayağa kalktı.” beyitleriyle başlayan bölüm Mecnûn'un, derdinden kurtulmak için gezerken avcı tarafından tuzağa düşürülmüş bir ahı görmesiyle devam eder. Mecnûn, ahuyu serbest bırakması için avcıya dil döker. Avcı, fakir olduğunu kan bahası karşılığında ahuyu serbest bırakacağını söyler. Mecnûn, avcıya kolundaki la'li verince avcı ahuyu bırakır. Mecnûn, sevgilisine benzettiği ahıyla konuşur, dertleşir. Bundan sonra çölde ahularla gezmeye başlar.

XII. Bölüm: Leylâ'nın çölün kenarında Mecnûn'un gözyaşından yeşeren lale bahçesini ve kırın çeşmesini ziyaret etmesi

Mecnûn'un hali dillere destan olur ve Leylâ da bu hikâyeden haberdar olur. Leylâ, sırdaşı olan Hemzad ile birlikte annesini kandırarak Mecnûn'u görmek için Necd dağına

gider.

Mecnûn, geldiklerini görünce onları karşılar, birbirlerine sarılıp hasret giderirler. Leylâ, Hemzad'dan hoş vakit geçirmek için bir meclis kurmasını ister. Leylâ, Mecnûn'un gazellerinin ününün her yana yayıldığını söyler ve ondan gönlünü ferahlatan, hallerini anlatan yeni bir gazel okumasını ister. Leylâ, gazeli dinledikten sonra evine geri döner, Mecnûn, bülbül gibi tek başına hasret bahçesinde üzüntü içinde kalır.

Şair, Leylâ'nın bir an da olsa Mecnûn'un yanına gelmesini onun ahuyu azad etmesine bağlar ve bununla ilgili darb-ı meseller aktarır.

XIII. Bölüm: **İlkbaharın başlangıcının tasviri ve gam ortağı dostların çöl baykuşundan hastayı gül bahçesi tarafına davet etmeleri ve dağın eteğine gitmeleri**

Bölüm, baharın gelmesiyle doğada meydana gelen olayları tasvirle başlar. Böyle güzel bir bahar gününde Mecnûn'un arkadaşları, Mecnûn'u gezmeye çağırmak için Necd dağına giderler. Mecnûn, hayvanlarla hemhal olmuştur, arslan ona yastık, kaplan ise koruyucusu olmuştur. Gelen kişileri gören hayvanlar dağılır, Mecnûn, arkadaşlarını karşılar. Arkadaşları, ona nasihat etmeye başlarlar. Mecnûn'u derdinden kurtulması için eğlenceye davet ederler; ama Mecnûn, onları reddeder. Ayrılık derdiyle darmadağın olanın bahardan, bağdan zevk alamayacağını söyler.

Şair, Mecnûn'un ağızından insanlara güvenilemeyeceğini, dostluğun olmadığını, herkesin birbirinin kuyusunu kazdığını söyleyerek belki de biraz da olsa hayata karşı takındığı tavrı bize gösterir.

Bu cevap karşısında arkadaşları, Mecnûn'u tek başına bırakarak mahzun bir şekilde evlerine dönerler.

XIV. Bölüm: **Sayırsız askeri olan Nevfel ile Mecnûn'un tanışması ve padişah meclisinin güzel söz söyleyen dostu olması**

Bir gün Nevfel, kırdan avlanırken av yerine yakın bir yerde Mecnûn'a rastlar. Mecnûn'un kim olduğunu sorup öğrenir. Nevfel kendi de bir güzeli sevdiği için Mecnûn'a acır. Nevfel ile Mecnûn'un konuşurlar. Nevfel, Mecnûn'a sevgilisine kavuşma ümidi verir, ya güzellikle alacaklardır Leylâ'yı ya da savaşarak; ama öncelikle Nevfel, Mecnûn'dan bu garip halinden vazgeçmesini ister.

Nevfel, Mecnûn'a gamdan kurulmak için şarap içmeyi, eğlenmeyi teklif eder. Bu mecliste onun irticalen şiir okumasını, buna karşılık ağzını mücevherle dolduracağını söyler. Mecnûn, Nevfel'i överek başladığı şiirine bu dert giderilmesi herkesin çok uğraştığını; ama kimsenin deva bulamadığını söyleyerek bitirir. Nevfel bu derde çare olacağına yemin eder ve Mecnûn ona inanır. Nevfel, Mecnûn'u sarayına götürür.

Nevfel, Leylâ'nın kabilesine Leylâ'yı Mecnûn'a istediklerini, eğer vermezlerse kılıcın bu işi çözeceğini anlatan bir mektup gönderir. Leylâ'nın babası, Nevfel'e meydan okur. Ona karşı çıkacak güçleri olduğunu yazarak mektubu tamamlar. Mektubun cevabına çok sinirlenen Nevfel, savaş ilan eder.

XV. Bölüm: Dünyaya hükmeden Nevfel'in ay motifli sancağı çekmesi ve yıldızlar kadar çok ve coşkun deniz misali askerin tozundan dünyayı karartması

Bölüm, güzel bir sabah benzetmesiyle başlar ve Nevfel ile Leylâ'nın kabilesi arasındaki savaş anlatılır. Uzun ve mübalağalı bir savaş tasviri yapılır (1189-1219). Gökyüzü, davul sesinden aklının gitmemesi için sabahın kulağına pamuk tıkar. Askerin çıkardığı tozu, siyah bulut; kılıç süsü, bir meşale tutan olur. Taşı ufalayacak güçteki zehirli mızrak yılan gibi dil uzatır. Her okun süratli bir kuzgun misali, kan içmekten gagası kızılışır. Omuzdaki mızrak, panzehiri düşmanın beyni olan Dehhak'ın yılanıdır. Dönen gökyüzünü hayrete düşürmesi gibi düşmanın başına keskin kılıç sallar. Ok ciğerde düşman kanı içip, ağzını silip belde oturur. Hint kılıcı kanlı gönle ulaşınca sanki makas kırmızı ipek bulmuş gibi olur. Gürzlerin sesi Hicaz'dan Irak'a kadar duyulur. Savaş olanca hararetiyle devam ederken Mecnûn, Leylâ'nın kavminin yenmesi için dua eder; ama savaş sonunda Leylâ'nın kavmi yenilir ve Leylâ esir düşer. Nevfel, Leylâ'yı görünce âşık olur ve Nevfel, Mecnûn'u zehirlenmek ister; ama sâkî yanlışlıkla zehri Nevfel'e sunar ve Nevfel zehirli içkiyi içerek ölür.

Anlatıcı-şair araya girerek “Bu benzersiz felek çemberi sanki yapılan amellerin toplandığı bir ekin yeridir gibidir. Yeni ayın orak olduğu o ekin yerine kim buğday ekerse arpa biçmez. İster dilenci ister padişah olsun; kendi düşüp ansızın yerle bir olursa kuyunun başına ulaşıp el uzatabilsin diye kazdığı kuyunun boyunca olması gerekir. Gökyüzü kubbesine seslensen, ne dersen ona karşılık verir. İyilik edene güzellik erişir, kötülük eden kötülük bulur.” gibi atasözleriyle okuyucusuna öğüt verir.

Nevfel ölünce tacı, tahtı varislerine kalır. Leylâ'nın babası Leylâ'yı alarak oradan gider ve Mecnûn yine ayrılık acısıyla yanar, harabenin yolunu tutar.

XVI. Bölüm: İbn Selâm'ın oğlunun sünbül ve gül destesinden kemer kuşanması, nafe kokulu aşk nakşından Leylâ'nın güzellik yaprağına bağlanması

“Gökyüzü yılanı eziyet etmek için kar tanesinden zehir akıtır.” beyitiyle başlayan bölümde çok soğuk bir kış tasvir edilir. Cennete girenlerin cehenneme gitmek isteyecekleri bu soğuk kış gününde, Leylâ, eğlence düzenlemek için çadırında ateş yakar. Mecnûn'un Leylâ'ya olan aşkı duyuldukça Leylâ'nın da şöhreti artmıştır. İbn Selâm'ın oğlu, Leylâ hakkında anlatılanları duyarak ona âşık olur. İbn Selâm, durumdan haberdar olur ve Leylâ'yı istemeye gider. Yanında mehir olarak neredeyse bir hazine götürür. Leylâ'nın babası,

misafirleri karşılar ve İbn Selâm niyetini açar. Leylâ'nın babası memnun olur ve nikâha karar verilir; kadı nikâhı kıyar. Leylâ, bu kötü haberi işitir ve feleğe veryansın eder. Gelin süsleyen kadın, Leylâ'yı süslemeye gelir. Leylâ, süslenmeyi reddeder. Sürülen her boya rengi dolayısıyla Leylâ'nın bir acısına benzetilir, çekilen sürme gönül penceresini dumanla doldurur, taranan saçı tekrar karışır. Annesine bu durumu haber verirler ve annesi Leylâ'ya onları rezil etmemesi nasihatini verir. Leylâ ise sabrının ve huzurunun kalmadığını, eğer aşk ayıpsa bile âşık olduğunu, babası ondan razı değilse kadıya, müftüye gidip şikâyet edebileceğini söyler. Leylâ, nam u namusu bırakıp içindekileri dışa vurmak ister; ama annesinden utanır. Düğün vakti gelir. Düğün ayrıntılı olarak tasvir edilmez. Leylâ, damada içeri girmesi için izin verir; ama vuslata ermek isteyen damada Leylâ güzel bir tokat atar. Bu bağ senin makamın değil, bu hazineye el süremezsün; çünkü o çölde yaşayan bir garibe ait, der. Zavallı damat, bir selama razı olarak günlerini geçirir.

XVII. Bölüm: Hüzünlü Mecnûn'un Leylâ'ya alay ve sitem yollu mektup yazması:

Cadı gibi, ağızda diş olmayan, kötü bakışlı yaşlı bir kadın, Mecnûn'a Leylâ'nın evlendiğini haber verir. Mecnûn, bu acı haberi öğrenip Leylâ'ya sitem dolu bir mektup yazar. Leylâ, mektubu alır.

XVIII. Bölüm: Leylâ'nın Mecnûn'un mektubuna cevap yazması:

Leylâ, Mecnûn'un suçlamalarına cevap verir, hiçbir şey olmadığını anlatır. Leylâ, Mecnûn'un bir düşman gibi bahane aramasına çok üzülür. Mecnûn'un istediği gibi davranabildiğini; ama kendinin anne-babasından, çevresinden dolayı bir şey yapamadığını söyler. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bir de Mecnûn'un, bu acısını çoğalttığından yakınır.

Mecnûn, mektubu alır, okur ve Leylâ'nın cevabı sayesinde rahatlar, gözünün yaşı durur.

XIX. Bölüm: Gül yüzlü ve lale yanaklı Leylâ'nın canına kast etmek istemesi, çölde oturan ve hasta Mecnûn'dan kan akması

Leylâ üzüntüden hastalanır, bunalım geçirir. Bütün vücudu ateş gibi yanmaktadır. Kâse kâse şerbet içer; ama yine de vücudunda su kalmaz. Hekim çağırırlar. Hekim, Leylâ'nın koluna neşter vurur ve kan akıtır; çünkü kan unsuru vücuduna galip gelmiştir.

Bu sırada Mecnûn'un yanına bir adam gelir. Mecnûn hüzünlü bir şekilde inledikçe kolundan kan gelir ve gelen kanla yere "Leylâ" yazılır. Adam, nedensiz yere niçin kan geldiğini, toprakta niçin Leylâ isminin yazdığını sorar. Mecnûn, "Leylâ'nın onun gönlünü yaralayan olduğunu, Leylâ'ya bir hastalık geldiğini ve cerrahın onun koluna neşter vurunca bu amansız yara o yüzden bende de ortaya çıktı; çünkü iki sevgili birliğe ulaşınca iki vücut, damar ve deri bir olur; ben aşk Leylâ'sı, Leylâ Mecnûn; iki bedende hüzünlü ruh birdir." der.

Adam, Leylâ'nın kabilesine dönüp bu olayı araştırır ve doğru olduğunu öğrenir. Mecnûn'un anlattığı hikâyeye inanır.

XX. Bölüm: **Leylâ'nın ziyafet vermesi ve Mecnûn'un kâsesini kırması**

Bölüm, “Söz bezminde çeşnicibaşı bir kâsede şeker ve sütü şöyle karıştırdı.” beyitiyle başlar.

Aşk hastası Leylâ, ziyafet vermeye karar verir. Zengin fakir herkesi çağırır. Aşçı çeşit çeşit yemekler pişirir ve mükellef bir sofraya hazırlanır. Leylâ, kendisi yemek dağıtır. Bu eğlenceyi Mecnûn, duyduğu zaman mutlu olur. Halka yemek verilirken Mecnûn da yetişip kâse uzatır. Leylâ, Mecnûn'u tanımıyor gibi davranır. Yemek verirken Mecnûn'un kâsesine bir kepçe vurur ve kâse kırılıp yere düşer. Mecnûn, bu olaya çok sevinir. Yanındakiler neden sevindiğini sorunca Mecnûn, bunun cefa değil vefa göstergesi olduğunu, Leylâ'nın, onu başkalarıyla bir tutmadığının bir nişanesi olduğunu söyler.

Şair-anlatıcı bu bölümün sonunda kâsenin kırılmasıyla-nefis-gönül bağlantısını “Celilî, gönül kırık olmasa, ey uğurlu kimse, Hakk'ın nazarına mazhar olmaz. Gönül kırılmasa sine aydınlanmaz, toprak bellenmezse gül bahçesi olmaz. “Lütfun zuhur ettiği yer, gönül kırık olursa ey kırık dökük, Allah sendedir.” beyitleriyle örneklendirir.

XXI. Bölüm: **Aşkın oyuncağı olan Mecnûn'un başında (öten) bülbülün yuva yapması**

Bölüm, “Bu sır yuvasının bülbülü, (şöyle) yeni bir şarkıya başladı.” beyitiyle gönlü daralan Mecnûn'un dolaşmaya çıkmasının anlatılmasıyla başlar. Gördüğü her şeyi sevgilisine benzetip halini anlatan gazeller okuyarak gezer. İçten haykırdıkça bülbül ona arkadaş olur. Karmakarışık, birbirine karışıp dağılmış olan saçına bülbül yuva yapar. Toprak gibi olmuş o kırık gönüllü Mecnûn dertli arkadaşını, o başında yuva yapanı ve kendisine ağız birliği yapmış olanı gördüğü zaman o garip, gönlü gibi nasipsiz kuşu incitmez.

Mecnûn, ülkenin her tarafında meşhur olunca küçükten büyüğe herkes tarafından tanınır. Her kavim gelip ziyaret eder, sır ehlinin gönlünün nasıl olduğunu gösterir. Gül mevsimi sona erdiği zaman bülbül yavruları kanat açıp hevesle yuvadan uçunca, Mecnûn yine dağın yolunu tutar.

Sevgilisinin ayrılığıyla yanan Leylâ, gönlü daraldığından arkadaşlarıyla birlikte bahçeye, bağa eğlenmeye giderler. Herkes içip gülerken Leylâ kendi kendini yer. Gölge bir yer bulup eğlence meclisi kurarlar. Leylâ, eğlence kadehi tutmasına rağmen coşkuya tam olarak katılmaz. Bazen uzun zamandır çektiği gamını, can yakan gönül derdini serviye söyler. Bazen laleye bağrının yanıklığını, dertli gönlünün yarasını anlatır. Bağdaki her canlıyla derdini paylaşır. O sırada çemende dolaşan dertli biri, ansızın meclise gelir. Mecnûn'un

gazelini okur. Leylâ, bu kişiye ihsanlarda bulunur, ağzını mücevherlerle doldurur. Bu şiir, Leylâ'nın ayrılık acısını biraz olsun dindirir. Leylâ, adama Mecnûn'un ne halde olduğunu sorar. Adam, onun da acısından, gamından eziyet içinde yaşadığını söyler. Leylâ sevdiğinin halini, kederini ve derdini ayrıntısıyla öğrenince ara sıra kadeh gibi ferahlık dolar, bazen ham kişi gibi olgunlaşmış şarap içer, ne yaptığını bilemez olur. Adam eğlence meclisini terk edince Leylâ da gamla dolu evine döner.

XXII. Bölüm: **Ölümün soğuk rüzgârının kar saçmasından beyaz yapraklı gülün solması**

Bölüm, “Efsane söyleyen matemzede (şöyle) bir dert ağzına başladı.” beyitiyle başlar. Seyyid-i Âmirî, ecelinin yaklaştığını anlar ve ölmeden önce oğlunu görmek ister. Dostlardan birkaçı toplanıp Mecnûn'a haber verirler ve Mecnûn, babasının başucuna gelir. Babası, dünyanın geçiciliği hakkında nasihat eder. Oğul sevgisinin esiri ihtiyar, Mecnûn'a tavsiye ve öğütte bulunurken arş hümasına arkadaş olup can kuşu kafesten uçar. Mecnûn, ağlayarak tek dayanağı olan babasının kendisinden razı olduğunu duymak ister; çünkü o babasına çok cefa çektirmiş, destek olmamıştır.

Mecnûn gönlüne taş basıp ağlayıp inerken; kabile gelir. Toprağı kazıp o ihtiyarı oraya gömerler. Mecnûn, o mezara kendinden geçerek düşüp onu kara bağı gibi kucaklar ve kabrin taşıyla göğsünü döverdi. Bazen mersiye okur, bazen ruhunu anıp dua eder, Mecnûn, keder ve gam çulunu giyerek bir iki gün yas tutar. Annesi yırtık pırtık çulunu çıkarıp ona saf ipekten elbise giydirir ve babasının makamına oturtur. Annesinin gönlünü rahatlatmak, mutlu etmek için bir iki gün orada istemeden durur. Sonunda dayanamayıp üstündekilerden kurtulup Necd dağının yolunu tutar.

Vahşi hayvanların yaşadığı bu dağda, Mecnûn ahının kıvılcımından mum yaktığı zaman pervane gibi vahşi hayvanlar toplanır. Benek, ben dolu kaplan kuyruk sallayarak hal diliyle konuşur, arslan el açıp dua eder hem de pençeye benzer güneşe merhaba der.

XXIII. Bölüm: **Sonbaharın soğuk rüzgârının yaprak dökümünün tasviri ve o gül etekli fidanın toprağa düşüşü**

Öncelikle sonbaharın gelişyle birlikte tabiattaki değişimlerden bahsedilir. Artık gül ve çemenin mumu sönmüş, gül bahçesinin yüzü safrana dönmüştür.

Aşk baharının gülü Leylâ gam sonbaharından solup vücudu üzüntüden takatsiz kalır. Rüyasında Mecnûn'un öldüğünü görür. Dehşete kapılıp uyandığı zaman sıtma ateşinden bütün vücudu yanar ve git gide bütün vücudu bu ateşe dayanamayıp erir. Bu hastalıktan o beyaz göğüslü güle benzeyen güzel, baştan ayağa kıl gibi olur. Ecel kuyusu üzerindeki gam ipliği gibi olan kıvrım kıvrım saçı çenesine erer. Şeker saçan dudağı şeker içse ağzı ölüm

şerbeti dolar. Leylâ, mutsuz ruhunun vücut kafesinden uçmak istediğini anlayınca derdini annesine anlatmak için döner; ona sır kitabını anlatsın diye yönelir. Annesine artık ölümün yaklaştığını, bunca zamandır onun zahmetini çektiğini, ölünce kabir içinde yönünü sevgiliye çevirmesini, Mecnûn'a selamını ve hayallerini iletmesini ister. Ruhu bedenden uçtuğu zaman söylediği söz şudur: “Ey biçare ve ayrılmış(mehcur) âşık, sevgilinin hareminden uzaklaşma.

Ben senin yoluna can verdim, göz nurunu toprağa kattım. Kabrin tuğlasını sığınak, o yastığı dayanak edindim. Ömrümün eğlence yeri mezar oldu, kabrin başındaki levha(yazı) sarayımın kubbesi oldu. Dikensiz bahar istersen gel iki dert ortağı bir yerde olalım. Kefenin perde olarak kullanıldığı o topluluk bizim eğlence yerimiz olsun. Ey zavallı ve kendinden geçmiş, benle kucak kucağa olmak istersen bu kasra gel. Yüz istersen işte cemalim; dudak istersen işte tatlı suyum. Susamış gönülden kederi uzaklaştır; işte şekerli dudağın tatlı suyu. Şiir yazan, eğer bağımlı bülbülüysen işte sır gülşenin güzellik gülü. Eğer şevk dolu aşk kumrusuysan, işte sana amber kokulu saç boyunluğu. Tatlı dilli papağan isen işte gönlün aktığı tatlı dudak. Eğer sonsuz hayat istersen işte karanlık (işte) saki gibi olan Hızır. Kefen (olarak) beyaz gülün, ümit gülfidanı süsün (olarak) yetmez mi? Kıyamet kopunca kendimizden geçelim, eş, arkadaş ve kucak kucağa olalım. Bülbül, gül bahçesinin gülüne; ruh ruha ve vücut vücuda erişsin. Ey sevgili gerçi, soğuk ah ettim; ancak vücut ve deri hala sıcaktır. Kan sıcakken yumuşak kucağa al, kan sıcak olduğu zaman söz dinler. Bilirim gönlün ürker; çünkü canlı kimse mezarı ev olarak istemez. Benim gibi vefalı olan için aşk ehli dert ortağı olmalıdır ancak. Bu gam yüklü toprak vücut yok olduğu zaman senin oturduğun yeri dolaşır.” Tekrar tekrar Mecnûn diyerek dert ortağı ruh, sevgiliye kavuşur. Ailesi ve kabilesi durumdan haberdar olunca kimi elbisesini yırtar, kimi üstüne toprak döker; kimi göğsünü tırmalar, kimi bağına taze yara açar. Annesi saçını başını yolar. Leylâ'nın bedeni, mis kokulu gözyaşlarıyla yıkanıp tekfin edilir. Vefalı güzeller, tabutu götürürler. Kederli ve mahzun bir şekilde gül harmanı içine Leylâ'yı gömerler ve oraya o dönemde kimsenin görmediği bir türbe inşa ederler. O türbe ve haremi tamamlandığı zaman ona “Gülzar-ı behişt” denilir.

Bölüm, dünyanın geçiciliği, ölümün herkesin başında olduğu, her güzelin bir zevali olduğu, gururlu olmamak gerektiği vurgulanan beyitlerle biter.

XXIV. Bölüm: Safa tatlı suyunun bulanıklığından Mecnûn'un tiksinişi ve vefa yolunun toprağına tatlı canını saçması

‘Bir ağıt söyleyen bu ani ölüm için yanan gönülden soğuk ah çekti.’ diyerek hikâyenin son bölümüne başlar anlatıcı.

Leylâ'nın annesi üzüntüden sırtında lacivert matem elbisesiyle iki büklüm menekşe gibi olur. Yüzünü, saçını yolar. Bu haliyle Mecnûn'un yanına gider ve “O temiz elbise giyen

gölün, ecel dikenini eteğini yırttı. O serviye ecelden kasırga ulaştı, yolun toprağıyla bir etti, yere yatırdı. Bağrı yaralı ve gönlü kanlı Leylâ, Mecnûn diyerek mahzun ruhunu teslim etti.” diyerek Mecnûn’a, Leylâ’nın öldüğünü haber verir. Mecnûn bu ah ve inlemeyi işitip yaralı gönlünü yırtar ve güzel Leylâ’sı için ağıt yakar, ağlar. Susunca sarhoş gibi kendinden geçerek yere yığılır. Ayılınca “Ey ruh, vücut kafesi daraldığından “Gülzar-ı behişt”e gitmeye niyet et. Ey ölüm, beni bu ıstıraptan kurtar, hayat gül bahçesini kurut.” Diyerek bir an önce ölüp Leylâ’ya kavuşmak için el açıp dua eder. Bu sırada yere düşüp uzanır, ölüm vâkî olur, Helak kucağı üstüne baş koyar, taş ona yastık ve toprak yatak olur. Mecnûn topraktan yatağa düşüp helak yastığına baş koyduğunda gamlı ruh kuşu vakit gelince “Gülzar-ı behişt”e çabucak ulaşır. Ten perdesinden uzaklaşınca nur dolu bir köşk görür. Bir melek makamını gösterir. Topraktan vücudu yokluğa uzandığından Leylâ diyerek günahsız ruhunu verir. Ruh, o dünyaya (doğru) yol alınca ansızın feryat ve ağlama kopar. Yabanî hayvanlar ve kuşlar feryat edip uğurlarlar. Eşsiz güzellikteki ceylan gasletmek için gözyaşı döker. Kıvrak, hareketli örümcek o ölüye can ipliğini kefen teli eder. Bu kederden dolayı üzülen arslan pençesiyle ona mezar kazar. Kaplana keder ve gam erdiğinde vücuduna matem yarası vurur. Ahu ona gam ortağı olur, boynuzları mezar taşı olur. Bu deritten yiyeceksiz kalıp zayıflayan arslan göğsünü ona tahta tabut yapar. Bu sırada Allah’ın takdiriyle aniden Hicaz kervanı ulaşır. Hicaz kafilesi ulaşınca niyaz ve naz erbabı gelir. Orada ölmüş bir kişi görürler. Tekfin ederler ve hazırlarlar; o topluluk, Mecnûn’un namazını kılar. Kederli ve hüzünlü bir şekilde onu gömerler.

Anlatıcı-şair hikâyeyi hayatın geçiciliğine vurgu yaptığı “Ömür baharın sonsuz değil, ömür lale bahçen bir gün solar. Eğer sonbahar afeti olmasa dünya gül bahçesiyle süslüydü. Dünya bir köprü geçidi, çarha benzer gür sesli davul gibidir. Şu bilgin ve ince fikirliler âleme akan bir su çeşmesi derler.” gibi beyitler söyler ve “Ya Rab, nebiler nefesi hakkı için, o can rahatlatan nağme hakkı için; velilerin gönül sırrı hakkı için, dünyayı gösteren ayna hakkı için; dertli gönlün ateşinin, günahsız gözün bakışının hakkı; hem lale yarasının alevinin hem de çiğ tanesi gibi olan gözyaşı damlasının hakkı; ciğeri kanlı Celilî şu günde ağlayarak ve hüzünlü dergâhına vardığında senin lütfunun saki olacağı o bezmi bereketlendir ki orada cur’a sonsuz olsun, tükenmesin. Sen gönlüne tecritlik sefası ver ki orada tevhit nuru şimşek gibi çaksın. Sen ona başarıyı arkadaş yap ki taklit gidip gerçek görünsün.” diyerek duayla hikâyesini bitirir.

Üçüncü Bölüm

NİZAMÎ VE CELİLÎ'NİN LEYLÂ VÜ MECNÛN MESNEVİSİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

1.Nizamî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi

Nizamî, yazılış sırasına göre üçüncü mesnevisi olan *Leylâ vü Mecnûn*'unu *Husrev ü Şirin* mesnevisinden yaklaşık sekiz sene sonra 584 yılının Recep ayının sonunda (Eylül 1188) tamamlar(413-14). Mesnevi 4558 beyittir.¹⁴⁴ Nizamî, bu 4000 beyitten fazla olan mesneviyi dört aydan daha az bir zamanda bitirdiğini; eğer başka uğraşları olmasa on dört gecede bitireceğini söyler(410-11).

Nizamî, bu uzun yol için kısa bir vezin olan aruzun hezec bahrinin *mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün* kalıbını kullanır. Bu veznin hafif; fakat akıcı bir vezin olduğunu, bu vezinle çok sözler söylendiğini ama onlarda bu tazeliğin olmadığını, bunun her beyti, kusursuz hüner dolu bir inci dizisidir, diyerek vezni ne kadar iyi kullandığını belirtir(401-406).

Eserini Ahtısan bin Minuçîhr'e sunar.

Nizamî, kitabın yazılış sebebi, padişahın ondan bakir olan Mecnûn ve Leylâ hikâyesini şiire dökmesini bir mektup yazarak istemesi olarak verir(344-45). Oğlu Mehmed Nizamî de onu bu hikâyeyi yazması için cesaretlendirir. *Husrev ü Şirin*'i yazıp bu kadar insana sevdirdiğini, şimdi de *Leylâ vü Mecnûn*'u yazıp iki kıymetli cevheri olacağını söyler (362-63). Nizamî'nin bu eseri nazma çekmekte tereddüt etmesinin nedenleri olarak efsanenin içinde neşve ve neşatın olmaması, sadece aşk, bend ve zincir üzerine söylenen sözün süssüz ve sıkıcı olacağını sayar(371-375). Bu efsanedeki melal yüzünden şimdiye kadar kimsenin kaleme almadığı bu hikâyeyi sadece şah istedi diye nazma çeker(379-82). Ayrıca oğlu da, onun, efsane kaleme almakta üstat olduğunu ve bu efsaneyi de en güzel şekilde onun yazacağını söyler(389).

Sebeb-i nazm bölümünden sonra padişahın methi bölümüne geçer (417-500). Nizamî, “Hitâb-ı zemîn-pūs” başlıklı bölümde de padişahı övmeye devam eder(501-39). Daha sonraki bölümde ise Nizamî, şehzadeyi över ve oğlunu şehzadeye emanet eder (540-572). Ardından şiirini kışkananlardan uzun uzun şikayet ettikten sonra(573-627) bu şikayetinde ne kadar haklı olduğunu ispat ettiği bölüme geçer(628-39). Bu aradan sonra oğlu Mehmed Nizamî'ye nasihat

¹⁴⁴ Bu sayı, “Nizamî-i Gencevî, *Leylâ vü Mecnûn*, Nşr. Ejder Alioğlu Asgarzade, F. Babayev, Moskova : Akademi-i Ulum-u İttihad Şurevi, 1965.” künyeli çalışmadaki beyit sayısıdır. Bundan sonra verilecek beyit numaraları ve bölüm başlıkları da bu çalışmaya aittir. Aynı zamanda bölümlerin özeti verilirken “Nizamî, Leylâ ile Mecnun, Çev. Ali Nihat Tarlan, Ankara: MEB, 2001.” adlı çalışmadan da yararlanılmıştır.

eder (640-75) ve hikâyeye başlamadan evvelki son bölümde de kendi halinden, ölen anne ve babasından, eski arkadaşlarından, zulme katlanmamaktan, padişahların hizmetinde bulunmamaktan, alçak gönüllülük gibi konuların ele alındığı uzunca bir bölümle giriş kısmı sona erer(676-811).

Bölgümlere Göre Hikâyenin Özet

“Destanın başlangıcı”

“Ağaz-ı Dasitan” başlığıyla mesnevinin konu bölümüne geçilir. Bu bölüm 52 ara bölümden oluşur. Nizamî, hikâyeye 812. beyitte “hikayeyi söyleyen, bu söz incisini deldiği zaman şöyle dedi.” diyerek başlar. Arap ülkesindeki Benî Âmir kabilesinin reisi olan kişinin bütün zenginliğine rağmen bir halefi yoktur. Bu dileğinin olması için fakirlere ihsanda bulunur. Burada anlatıcı araya girerek gecikmede bir hayrın, güzelliğın olduğunu, birçok isteklerin ele geçmemesi insan için hayırlıdır, gaybı kimse bilemez gibi olanda ve olmayanda hayır olduğu inancını dillendirir.

Sonunda Tanrı ona istediği gibi bir evlat verir ve babası oğlunun güzelliğini görünce hazineler saçır. Oğlanı sütnineye verirler. Ayın on dördüncü günü çocuğa “Kays” adını verirler. Kays, bir yaşına gelince güzelliği artar ve onda aşk cevheri parlar. İki üç sene zevk ve oyunla geçer. Yedi yaşına gelince lale gibi yanağının etrafında menekşe belirir. On yaşına gelince güzelliği halk arasında efsane olur. Babası onu mektebe götürür. Mektepte birçok çocuk onunla arkadaş olur. Her çocuk ümit ve korkudan dersle meşguldür. Bu erkek çocuklar arasında birkaç da kız vardır. Bu kızlardan başka bir kabileden inci ve cevher dizisi gibi, akıl gibi iyi şöhrete sahip bir kız vardır. Leylâ'nın güzelliği uzun uzun anlatılır. Saçları gece gibi siyah olduğundan adı Leylâ'dır. Kays, ondaki cazibeye kapılır. Arkadaşları bilgi edinmeye çalışırken onlar aşk teneffüs ederler.

II. Bölüm “Leylâ ve Mecnûn'un birbirine âşık olması”

Bölüm, sabah tasviriyle başlar. Güneş, turunca benzetilerek Hz. Yusuf'un hikayesine telmihle Leylâ'nın turunç gibi çenesinin gamıyla Kays, sararıp perişan olur. Leylâ ve Kays arasındaki bu sevda, dedikoduya sebep olur ve bu ilişkiyi herkes farklı farklı anlatır. Dile düşünce biraz akıllanır gibi olurlar, birbirlerine kaçamak bakışlar atmaya başlarlar. Kays, Leylâ ile beraberken sabr u kararı elinden gider ve böyle âşık olmayanlar ona “Mecnûn” lakabını takarlar. Mecnûn'a Leylâ'yı görmeyi yasaklarlar. Mecnûn, ayrılığın verdiği elemle çarşı pazar dolaşıp inleyerek şiirler okur, herkes arkasında Mecnûn, Mecnûn diye bağırır. Her sabah yalın ayak kıra gider; o, Leylâ'nın bendesi, Leylâ mahpus, birbirlerinin kokusunu

duymaya çalışırlar. Her gece ayrılığın üzüntüsüyle şiirler okuyarak gizlice sevgilinin mahallesine gider; kapısını öper, döner.

III. Bölüm “Mecnûn’un aşkının tasviri”

Bölüm, Mecnûn’un âşıklığının derecesi anlatılarak başlar. Mecnûn her seher vakti birkaç arkadaşı ile Leylâ’nın evini tavaf eder. Leylâ’nın kabilesi Necd bölgesinde otururlar. Mecnûn ancak bu dağda biraz sükun bulur. Gözü yaşlı, saba rüzgârıyla dertleşir ve ondan Leylâ’ya söylemek istediklerini iletmesini ister.

IV. Bölüm “Mecnûn’un Leylâ’yı görmeye gitmesi”

Mecnûn, Leylâ’yı görmeye gider. Mecnûn, Leylâ’nın çadırına kadar gelir ve çadır kapısında oturan Leylâ’yı görünce hasret dolu bir ah çeker, Leylâ, onu görünce içten bir ah çeker. Çevreden, rakiplerden çekindikleri için uzaktan uzağa bakışırlar.

V. Bölüm “Mecnûn’un babasının Leylâ’yı istemeye gitmesi”

Ayrılığın verdiği acıyla gazeller söyleyen Mecnûn, onun gibi birkaç dostuyla her gece Necd dağına gider. Onu bu halde görenler, babasına durumu anlatırlar. Nasihat ederlerse de kâr etmez. Zavallı babası oğlunun durumuna çok üzülür ve ev halkına bunun sebebini sorar. Mecnûn’un babası, oğlunun bir kıza âşık olduğunu öğrenince onun bu sıkıntısını gidermeye karar verir. Seyyid-i Âmirî, kabilesinin ileri gelenleriyle yola çıkar. Leylâ’nın kabilesindeki zengin fakir herkes gelenleri karşılamak için yola çıkarlar. Seyyid-i Âmirî’ye geliş maksadını sorarlar. Seyyid-i Âmirî, Leylâ’nın babasına, oğlunu kızıyla evlendirmek istediğini söyler. Leylâ’nın babası, aklını ve şuurunu kaybeden birine verecek kızı olmadığını belirtir. Âmirî ve kabilesi bu sözü duyunca üzüntü içinde evlerine geri dönerler. Mecnûn’u da Leylâ’dan daha güzel kızlar olduğunu söyleyerek avutmaya çalışırlar.

VI. Bölüm “Mecnûn’un Leylâ’nın aşkı yüzünden ağlayıp inlemesi”

Leylâ’ya kavuşamayan Mecnûn, evi barkı terk eder. Üstünü başını yırtar. Leylâ Leylâ diye divane gibi mahallede dolaşır. Yemanî yıldızının şevkiyle herkesin hayran olup ezberlediği şiirler okur. Ağlayarak Leylâ’nın aşkıyla düştüğü durumu, ona olan sevgisi karşısında Leylâ’nın vefasızlığını anlatır. “Senin aşkın gönülden çıkmaz, kimseye bu sırrı açamam, bu sır benim tenime ana sütüyle sindi; ancak can bedenden ayrılınca çıkar.” dedikten sonra bayılır ve yere düşer. Görenler kaldırıp eve getirirler.

Bundan sonra anlatıcı araya girer ve ancak ebediyette zeval bulacak ölümsüz aşkın gerçek aşk olduğunu, büyük aşkıyla âleme ün salmış Mecnûn’un aşk rüzgârıyla açılmış gülünün mahvolduğunu; ama ondan bir damla gül yağı kaldığını ve bu hikayeyi o güzel kokulu su ile güzelleştiriyorum, der.

VII. Bölüm “Babasının Mecnûn’u Kâbe’ye götürmesi”

“O cihangirin aşk bayrağı gece yükselen ay gibi gökyüzünü kaplamıştı.” (1169) beyitiyle bölüm başlar. Dolunay zamanı deliliğin artması gibi Mecnûn’un da aşk deliliği günbegün artar. Bu durum karşısında baba çaresiz kalır. Son çare olarak Mecnûn’la dua makamı olan Kâbe’ye gitmeye karar verir, hac mevsimi gelince Mecnûn’u zar zor ikna ederek yola koyulurlar. Kâbe’ye vardıkları zaman Mecnûn’un elinden tutar ve Kâbe’nin halkasına yapışıp gam halkasından, aşktan kurtulmak için dua etmesi tembihler. Mecnûn, aşktan kurtulmak yerine sevgisinin birken yüz olmasını diler. Mecnûn’un söylediklerini duyan babası eve dönünce duyduklarını akrabalarına, Mecnûn’un, Leylâ’yı methedip kendine lanet ettiğini anlatır.

VIII. Bölüm “Leylâ’nın kabilesinin Mecnûn’u öldürme planından babanın haberdar olması”

Dile düşen bu aşk hakkında insanların iyi kötü konuşmalarından rahatsız olan Leylâ’nın kabilesinden iki kişinin gidip Mecnûn’un okuduğu hayâsız gazeller yüzünden kabilelerinin küçük düştüğü, Leylâ’nın üzüldüğünü söyleyerek kabile reisinden Mecnûn’u öldürmek için izin istemeleri ile bölüm başlar. Sonrasında, Âmirî kabilesinden bu haberi alan kişiler Seyyid-i Âmirî’yi uyarırlar ve Mecnûn’u bu haberi vermek için her yerde ararlar; ama bulamazlar. En sonunda onun ya eceliyle ya da yırtıcı bir hayvan tarafından öldürüldüğüne hükmederler. Mecnûn, bu sırada hazine gibi bir köşeye gizlenir. Beni Saad kabilesinden biri, mesut bir alın yazısı gibi Mecnûn’un karşısına çıkar. Kafiyesiz; ama manası geniş şiirler okuyan Mecnûn’la konuşmak ister; ama cevap alamayınca oradan uzaklaşır. Mecnûn’un kabilesinden geçerken harabelikte bir deri bir kemik birini gördüğü söyler ve bu haberi duyan zavallı baba oğlunu aramaya çıkar. Her yere bakar, sonunda kendi kendine gazel okuyup gah ağlayan gah inleyen oğlunu bulur. Mecnûn, babasını görünce Selâm verir, gönül alıcı sözler söyler. Mecnûn, babasının ayaklarına kapanarak bile isteye bu durumda olmadığını, alın yazısını yaşadığını söyler.

IX. Bölüm “Babanın Mecnûn’a nasihat etmesi”

Babası herkesin sevgilisinin peşinde koştuğunu; ama her şeyden vazgeçemediklerini, ümitsiz olmamasını, devlet ve parayla elde edemeyeceği şeyin olmadığını, aklını başına almasını, evine dönmesini ve peşinde onun canına kast edenlerin olduğunu söyler.

X. Bölüm “Mecnûn’un cevabı”

Mecnûn, babasını över, nasihatleriyle yarasına merhem olduğunu söyler; ama bu yolda kendi isteğiyle dolaşmadığını, kaderin takdiri olduğunu, kimsenin kara alın yazısını silemeyeceğini, bizim irademizle işlerin olup bitmediğini tekrar belirtir.

XI. Bölüm “Hikâye”

Hikâye başlığıyla bir keklik ile karıncanın öyküsü anlatılır. Keklik, ağzına aldığı karıncaya eziyet eder, karınca kahkahayla gülmeye başlar ve kekliğin böyle gülemeyeceğini söyler. Keklik, bu benim işim deyip gülmeye başlayınca ağzındaki karıncayı düşürür.

Bu hikâyeden sonra Mecnûn, yerinde olmayan gülüş ağlamaya bedeldir, madem ben azap ve mihnet için yaratılmışım, nasıl rahat isteyebilirim? Ben bu halimden memnunum, der. Babası bir yanda ağlar, Mecnûn bir yanda düşkün, üstü başı perişan şekilde oturur. Babası, Mecnûn’u ikna ederek eve götürür. Mecnûn, bir zaman sabreder ve sonunda tahammülü tükenir, ah u feryat ederek çöle geri döner. Aşk vecdiyle bazen Necd dağına gider, orada sarhoş bir aslan gibi dolaşır, gazeller okur. Her yerden onu görmek için gelirler, ondan işittikleri her güzel sözü ezberler ve yazarlar. Bu şiirler, hediye olarak her yere yayılır ve âşıklar için ruhanî bir servet olur.

XII. Bölüm “Leylâ’nın ahvali”

Güzellik ayetinin serlevhası, güzellik mülkünün şehinşahi olan Leylâ’nın dillere destan güzelliği anlatılır. Bu nazlı ve gönül alan güzel aşktan dolayı kan ağlar. Bazen gizlice dama çıkar, sabahtan akşama kadar Mecnûn’u görmek için etrafa bakınır. Rakip ve kötülüğünü isteyenlerden dolayı gece yarısı gizli gizli ah u feryat eder. Gülü, gözyaşıyla hırpalar, odun parçalarından Mecnûn’un heykelini, resmini yapar. Ayrılık ateşinden için için yanar, ne dumanı çıkar ne de ışık verir. Belki biri sevgilisinden bir haber getirir, gönlünü ferahlatacak bir Selâm getirir diye bekler. Evde her yerde onun bir gazelinin okunduğunu, çarşıdan gelen her çocuğun ondan okuduğu birkaç beyit Mecnûn’dan bir iz, haber taşıdığını görür. Mecnûn’un bu güzel gazellerine cevap olarak delinmemiş inci misali güzel şiirleri kağıda yazarak yola atar ve o şiiri yolda bulup okuyan kişi, onu hemen garip Mecnûn’a götürür; çünkü bu orijinal bir şiirin nüvesi olacaktır. Mecnûn, (şiiri okuyunca) irticalen bir gazel söyler ve bir nevi iki âşık haberleşirler. Bu hal, düşmanların kınamasına sebep olur ve iki âşık gözyaşlarıyla kendilerini temize çıkarırlar. İki âşık birbirlerinin hayaliyle yetinerek bir seneyi geçirirler.

XIII. Bölüm “Baharın tasviri ve Leylâ’nın bahçenin temaşasına gitmesi”

Bahçede bulunan gül, lale, menekşe, nilüfer, sümbül, susen, nesteren, şimşad, çınar, servi ve bülbülle ilgili benzetmelerle bahar tasviri yapılır. Leylâ gül mevsiminde, evinden dışarı çıkar. Etrafında kabilenin tatlı dudaklı güzelleri bir inci dizisi gibi dizilmiştir. Leylâ, biraz çimenlerde dolaşmak, kırmızı gül gölgesinde oturmak ister. Görünüşte servi ve güle bakıp neşeleniyor gibi görünse de aslında maksadı ne gül ne de servidir. Amacı bir gölgede oturup dertliler gibi ah etmektir. Belki gülistandan esen rüzgârda garip yârinden bir eser bulur

da biraz gönlü ferahlar. Leylâ, servi boylular ve lale dudaklılarla oturup biraz eğlendikten sonra onlardan ayrılarak bir servi ağacının altında oturan Leylâ, gizlice feryat edip Mecnûn'un yanına gelmesini, hiç olmasa haber göndermesini dileyen beyitler söyler. Sözlerini bitirmeden Mecnûn'un gazelini okuyan bir kişi oradan geçer. Bu gazel, acı çeken Mecnûn'un Leylâ'ya sitemidir. Leylâ bu gazeli duyunca ağlamaya başlar. Leylâ'nın bahçedeki arkadaşlarından birisi gizlice onun bu halini görür. Bu gördüğü hali belki bir çare bulur diye Leylâ'nın annesine anlatır. Leylâ'nın annesi kızının durumuna çok üzülür ve eğer onun elinden tutmazsam o Mecnûn oldu, bu da sarhoş olur, der. Kızının bu haline çok üzülür; ne yazık ki elinden bir şey gelmez. Leylâ, kılıç gibi öldürücü acılara gark olur, gönlü sıkıntı içindedir; ama sevip de acı çekmeyen var mıdır?

XIV. Bölüm “İbn Selâm'ın Leylâ'yı istemesi”

“Bu bağın yaygısının muhteviyatını yazan söze şöyle bir dağ vurur.” beyitiyle bölüm başlar (1540). Leylâ, bağa gittiği gün ayın on dördü gibi güzeldir. Yolda Benî-Esed kabilesinden bir delikanlı, onu bütün gülleri açılmış bir gülistan gibi görür. Bu genç, hünerli ve değerli, Arapların arasında yüksek payeli bir kişidir. Adı İbn Selâm'dır Vatanına dönünce bu ay gibi güzele kavuşma yollarını arar. Halbuki ayı kimsenin kucaklayamayacağından haberdar değildir. Leylâ'yı istemek için bir kişiyi gönderir. Bu haberciler, hem anne hem de babasına İbn Selâm'ın niyetini anlatır, her ikisi de bu işi uygun bulurlar. Ama kızlarının hasta olduğunu, iyileşince hemen nikah yapacaklarını söylerler. İbn Selâm, bunu duyunca sabretmekten başka çaresi olmadığını anlar.

XV. Bölüm “Nevfel ile Mecnûn'un tanışması”

Leylâ nam ve namus perdesinden ney ve çeng perdesine gider, gazel okuyanların ağzına düşer, şöhreti güzel kokular gibi etrafa yayılır.

Mecnûn ise çölde, bahtı perişan, vahşi hayvanların arasında tek başına dolaşır. O kadar vecdlidir ki sanki Necd dağında şeyh gibidir; ama şeyh-i Necdî değildir. Aşk mızrabından ayağı çatlar ve ahın sadmesinden yeri süpürür. Onun ahını işiten her âşık üstünü başını yırtar. O diyarda mum gibi yumuşak huylu, su verilmiş demir gibi sert, kuvvetli ve cesur Nevfel adında bir zat vardır. Hem haşmetli hem de asabi, aynı zamanda kudret sahibi ve zengindir. Bir gün o taraflarda avlanmak üzere dolaşır. Bu sırada saçı sakalı birbirine karışmış bir dertli görür. İnsanlardan kaçan bu dertlinin yanında birkaç vahşi hayvan vardır. Nevfel bu kişinin kim olduğunu sorar ve ona bu hale nasıl geldiğini anlatırlar. Mecnûn'un hikayesini öğrenen Nevfel, Mecnûn'un gönlünün isteğini yerine getirecek kudrette olduğunu söyler ve onu yanına çağırır, birlikte sofraya otururlar. Nevfel çeşitli hikayeler, efsaneler anlatır; o içinde Leylâ olmayan hikayeler anlattıkça Mecnûn bir lokma yemek yemez. Ancak onun adını

duyunca rahat eder ve irticalen güzel şiirler, kasideler okur. Hoş sözlü Nevfel, harap gönüllü, nur dolu çerağın ayrılığından mum gibi erime, dert çekme, ya parayla ya da zorla onu sana alacağım, diyerek Mecnûn'un gönlüne su serper. Mecnûn ümitlenir, bu güzel kokulu hikâye beni aldatmıyorsa çok tatlıdır; ama annesi o güzel yüzlüyü bana vermez; gül nasıl rüzgâra verilir, ay yavrusunu nasıl canavar azığı yapar, der. Bu söz çeşmen bir serapsa beni bırak, kendi başımın çaresine bakayım, bu senin için daha iyi olur, der.

Nevfel, Mecnûn'un bu sözlerine üzülür, ona yardım etme kararı daha da kuvvetlenir. Mecnûn'dan, deliliği bırakmasını, oturmasını ve birkaç gün sakin olmasını ister. Mecnûn bu şerbeti görünce, canının kurtulmasının ona bağlı olduğunu anlar. Nevfel ile birlikte onun karargâhına, yurduna gider; üzerine elbise giyer, rahatlar, birlikte şarap içerler. Arap usulü başına sarık bağlar, Birlikte şarap ve saz sohbeti yaparlar. Mecnûn, sevgilisinin güzelliğini anlatan latif gazeller söyler. Mecnûn'un bu rahat ve huzurlu ortamda sarı yüzü erguvan gibi pembeleşir, iki büklüm boyu doğrulur. Mecnûn sükunet bulur, büyük ve derin meselelerin konuşulduğu meclislerin akıl danışılan kişisi olur. İki üç ayı eğlenerek ve şarap içerek geçirirler.

XVI. Bölüm “Mecnûn'un Nevfel'e serzenişi”

Bir gün Nevfel ve Mecnûn, oturmuş, mutlu mesut eğleniyorlarken Mecnûn zamandan şikâyet eden âşıkane birkaç beyit okur. Mecnûn “Ben yârsız, zayıf ve yaralıyım; ab-ı hayattan uzak kaldığımdan susamışım, susamışa su vermek, harabeyi hazineye çevirmek şarttır; benim zincirime bir çare bul, bulmazsan yeniden delireceğim. Leylâ'yı bana getir, getirmezsən ben yaşamam.” der.

XVII. Bölüm “Nevfel ile Leylâ'nın kabilesinin savaşması”

Nevfel, bu itab, serzeniş karşısında ateşe tutulmuş bir mum gibi erir. Hemen kalkar, sefere çıkmaya karar verir. Kılıç kuşanır, zırh giyer; at üzerinde kuş gibi kanatlanmış yüz seçkin adamıyla beraber cenk arayan kara bir arslan gibi süratle yola düşer. Leylâ'nın kabilesine gelince bir haberci talep eder ve haberciye, Leylâ'yı ona teslim etmelerini, yoksa o ve adamlarının savaşmaya hazır olduğunu, kabilesine iletmesini ister. Kâsid bu haberi iletince araları bozulur. Leylâ'nın kabilesi Leylâ'yı istemenin yolunun bu olmadığı ve sen kılıç çekersen biz de çekeriz, şeklinde cevap verirler. Haberci bu mesajı ister istemez Nevfel'e iletir. Nevfel, daha da kızarak “yolumdan çekilin, yoksa felakete düşersiniz” diye tekrar haber gönderir. Haberci, yine olumsuz bir cevap getirir. Nevfel bu hışımla askerleriyle birlikte aslan gibi Leylâ'nın kabilesine saldırır. Bu sırada Leylâ'nın kabilesi de toplanır ve savaş başlar. Herkes cenk meydanında at sürerken Mecnûn, barış için dua eder. Bu tarafın askeri içinde, diğer askerin zaferi için çalışır. (Nevfel'in askerlerinden) biri, Mecnûn'a “Niçin uzakta

duruyorsun? Biz senin için canımızı ortaya koyuyoruz, sen düşmanın tarafını tutuyorsun.” der. Mecnûn, düşman sevgili olduğu zaman bana kılıç gerekmez, elim kılıç tutmaz, cevabını verir. Bu arada savaş olanca hızıyla devam eder, Leylâ'nın kabilesi önden arkadan ok yağdırırlar, Nevfel bu kadar askeri gördüğü zaman barış yapmaktan başka çare olmadığını anlar. Nevfel, barışmak için karşı tarafa bir aracı gönderir. Aracı, Nevfel'in barış isteğini iletir ve iki taraf savaşmaktan vazgeçer.

XVIII. Bölüm “Mecnûn'un Nevfel'e itabı”

Mecnûn, Nevfel'e, bu savaş sonrasında Leylâ'ya kavuşma ümidinin tamamen bittiğini söyler. Nevfel ise yeterli askeri olmadığı için yenildiğini ve her kabileden asker toplayarak Leylâ'yı ele geçireceğini söyler. Medine'den Bağdat'a kadar her yerden asker toplar.

XIX. Bölüm “Nevfel'in ikinci savaşı”

Nevfel'in, Leylâ'nın kabilesine doğru yola çıktığını görenler hayrete düşer. İki taraf savaşmaya başlar, sonuçta Nevfel galip gelir. Kabilenin ileri gelenleri, ihtiyarları başlarına toprak saçarak Nevfel'in huzuruna gelirler. Bu savaşa son vermesini isterler, Nevfel Leylâ'yı getirirlerse bu savaştan vazgeçeceğini söyler. Dertli gelinin babası gelir, önünde eğilir. Arapların serzenişinden, kendisini küçümsyerek ona Acem lakabı taktıklarından bahseder. Her şeye razı olduğunu; ama o divaneye kızını vermeyeceğini, feryadını duyup, anlayıp onu serbest bırakmasını; eğer bırakmazsa kızını öldürüp yoldaki köpeklere atacağını; böylece onun yüzünden iki paralık olan şerefının kurtulacağını ve savaşın da son bulacağını söyler.

Nevfel, Leylâ'nın babasının söylediklerine cevap veremez. Ona acır ve “Gerçi ben bir komutanım; kızını senin gönül hoşluğuyla/rızanla almak isterim. Ben hayır dua almak için geldim, böyle cefa vermek istemem.” der. Nevfel'in yanındaki dostları ve oradaki ihtiyarlar, Leylâ'nın babasını haklı bulurlar ve “O akli başında olmayan Mecnûn, ev bark kuramaz Biz düşmanla savaşırken, o düşmanın kazanması için dua ediyordu. Biz şan-şeref sahibi insanlarız, bu işten el çekmemiz daha iyi olur.” derler.

Bu durum karşısında Nevfel, askeriyle birlikte geri çekilir. Gönlü yaralı, Mecnûn bu işten çok zarar görür, yaralanır. Sinirden yanardağ gibi ateş saçarak Nevfel'in yanına gelir. Ona “Benim avımı ele geçirmişken kaçırdın. Ben susamış suyun kenarına getirdin. İçirmeden cehenneme attın. İpin sonu/işin sonu böyle düğüm olacaksa keşke pamuk bu ipi eğirmeseydi.” der ve oradan uzaklaşır.

Nevfel, memleketine, yurduna doğru yola çıkar. Arkadaşlarıyla otururlar. Mecnûn'u da gönlünü almak için çağırmağa giderler, her yerde ararlar; ama Mecnûn daha önceki yerinde yoktur.

XX. Bölüm “Mecnûn’un ahuları avcının tuzağından kurtarması”

“Bu sazın erganunu çalan, perdeden şöyle bir ses çıkarıyor” diyerek bölüm başlar (1894). Muradına eremeyen Mecnûn, Nevfel’in yaptıklarından yanmış bir şekilde dolaşır. Uğradığı her yerde kara bahtından şikayet eder. Gözü yaş dolu ve yaralı bir şekilde dolaşırken uzaktan bir tuzak görür. Tuzakta eli-ayağı iyice bağlanmış birkaç ahu vardır. Avcı ahuları kesmek için hazırlanır. Mecnûn, ahuları kurtarmak için atını oraya doğru sürer, avcı süvariye görünce durur. Mecnûn, ona “Adete göre misafirin avda hakkı vardır. Ben, onları serbest bırakmanı istiyorum.” der. Avcı, ona “Söylediklerin içimi acıttı; ama fakirim ve iki aydır avladığım tek şey bunlar, bir ailem, çoluk çocuğum var ve bu av onların; eğer bu avları korumak, almak istiyorsan onların canını satın al.” der.

Mecnûn, fakir avcıya hızlı koşan atını verir. Ahu gibi hızlı atına karşılık ahuları alır. Avcı gider ve Mecnûn iki ahuyla yalnız kalır. Acıyarak değil, sevgiyle ahuların, sevgilisine benzeyen, gözlerinden öper. Sabaha kadar ah etmekten uyumaz, ömrünü gece gibi karartır.

XXI. Bölüm “Mecnûn’un geyiği avcının tuzağından kurtarması”

Bölüm bir sabah tasviriyle başlar.(1940) Mecnûn beyitler okuyarak yola düşer, sevgilisinin izini sürer. Ansızın yine bir tuzağa rastlar. Bu tuzağa bir geyik düşmüş ve iple bağlı boynuna bıçak dayanmıştır. Mecnûn, avcının yanına gelir ve neşter gibi keskin bir dille avcıdan bu zavallıyı bırakmasını ister. Avcı, Mecnûn’un nesi var nesi yoksa alır ve avı serbest bırakır. Mecnûn, avla uzun uzun dertleştikten sonra avın bağını çözer. Mecnûn da oradan ayrılır. Uzun uzun, kilometrelerce yürür. Mum misali ayakta sönüp ölecek gibidir.

XXII. Bölüm “Mecnûn’un karga ile konuşması”

“Lacivert renkli gökyüzü sarıyla süslendi.” diyerek güneşin doğuşuyla başlar bölüm (1994). Mecnûn yanan güneşin altında öğleye kadar yürür. Mecnûn’un üzerinde neredeyse hiçbir şey yoktur. Bir ağacın altında/gölgesinde oturur. O ağacın altında toplanmış sudan içer. Ağacın dalına konmuş bir karga görür. Karganın gözleri çerağ gibi parlaktır. Mecnûn, böyle bir yolcuyla görünce ona gönlünü açar. Halini sevgilisine iletmesini ister. Mecnûn, uzun uzun derdini anlatırken karga daldan dala uçar. Mecnûn, yere düşer ve gözleri kapanır. Kendi kendini yakan mum gibi sabaha kadar ağlar.

XXIII. Bölüm “Bir ihtiyar kadının Mecnûn’u Leylâ’nın oturduğu yere götürmesi”

Bölüm yine bir sabah tasviri ile başlar(2032-33). Mecnûn, yârinin diyarına doğru yola çıkar. Sevgilinin kokusunu duyar ve oturur, bir an elini göğsüne koyar/bastırır. Sanki ölü gibidir, tekrar dirilir. Bu sırada uzaktan ihtiyar bir kadın ve yanında deli (şeyda) görünömlü bir kişi gelir. Kadın, baştan ayağa kadar bağlı olan adamı çekmektedir. Mecnûn bu bağlı esiri

görünce kadına, adamı niçin böyle bağladığını sorar. Kadın, bu yolla dilendiklerini söyler. Mecnûn hemen kadının ayağına kapanır ve ‘‘Bu zinciri arkadaşından çıkarıp bana tak, deli/şifte olan benim, böyle dolaşmak ona değil, bana layık.’’ der. Kadın, bunu duyunca çok sevinir, Mecnûn’un elini kolunu bağlar, yola çıkarlar. Gezdikleri her bir çadırda sarhoşlar gibi nara atar, Leylâ diye bağırır ve dayak yedikçe raks eder. Bu kadar cefadan sonra bir gün Leylâ’nın kapısına gelirler. Orada bir çemen üstüne oturur, ilkbahar bulutu gibi yaş dökmeye başlar. Ve halini anlatmaya koyulur. Mecnûn, bir nevi sayıklama gibi bu halden sonra zincirlerini koparır. Necd dağına gider, orada ağlar, dövünür. Bu durumunu öğrenen anne-babası, ondan ümitlerini keserler. Leylâ’dan başka bir şey hatırlamaz, başka bir şeyden bahsedilirse ya vücudunu yaralar, ya şuursuzca dolanır, ya titreme gelir.

XXIV. Bölüm ‘‘Babasının Leylâ’yı İbn Selâm’a vermesi’’

‘‘Mana cevherinin dalgıcı, dudağından şu mücevheri saçtı.’’ diyerek bölüm başlar(2100). Leylâ’nın babası, kabilesine Nevfel’le konuşup Mecnûn derdinden kurtulduğunu anlatır. Leylâ, babasının anlattıklarına çok üzülür. Gizli saklı ah etmeye başlar. Başından bağlanmış bir yılan gibi evde hapistir. Uzak, yakın çevredeki varlıklı insanlar Leylâ’yı isterler. Ona kavuşmak için hazineler dökerler. Hem babası hem de o akıllı Leylâ, izzet ve iffet şişesini taştan daha sağlam muhafaza ederler. O ay gibi güzele talip olanlar yüz Zühre gibi onun etrafında beklerler. Bu durumu haber alan İbn Selâm kendisine verilen sözün tutulması için, gelini istemeye sultanlara layık bir şatafatla gelir.

Birkaç gün yol yorgunluğunu attıktan sonra meramını iletme için bir haberci ister. Ulak; Rum, Çin, Taif ’ten getirilmiş hediyelerle Leylâ’nın babasına gelir ve tek tek hediyeleri yayar ve tatlı sözlerle gizli hazineyi açar ve İbn Selâm’ı öven sözlerle Leylâ’nın babasını ikna eder. Ertesi gün, gelinin babası gelir, düğün hazırlıklarına başlar, köşe bucağı süsler. Damat ve yanındakileri çağırır, ziyafet sofrası yayılır. Mükellef bir eğlence meclisi düzenlenir. Arap adetlerine göre beraber otururlar ve nikâh kıyılır. Tufan gibi paralar saçılır, O gönül yükselten put gibi güzel geline şeker getirilir. Sevgili için yapılanlar işe yaramaz, İbn Selâm’ın maksadı hâsıl olmaz. Kadeh ağza yaklaşmadan kırılır, pişmiş olan yemek bozulur.

Bunun devamında şair-anlatıcı durumu anlatan özlü sözler söyler. Leylâ cihanı ferahlatacak bir güzelken canı helak eden olur.¹⁴⁵ Şah’ın çerağı gibi parlak olan sabah güneşi bu mavi (kebud) gülşen üstüne (berin) çadırını kurduğu zaman gece seyyaresi erguvana döner, mavi renkli Dicle’de seyrederek gider. Damat, neşeli bir şekilde gelin için bir mahmil hazırlatır, süsletir. Leylâ’yı alıp götürür ve tacını tahtını ona verir, iyi kötü ne hüküm verirse uygular.

¹⁴⁵ Diğer nüshalarda ‘‘İbn Selâm’ın Leylâ’yı eve götürmesi’’ bölümü var, burada bölüm devam ediyor. Metin hazırlayan tarafından aparatatta nüsha farkı olarak verilmiştir. Age., s. 267.

Birkaç gün Leylâ'yı rahat bırakır, İbn Selâm, muradına ermek için Leylâ'ya yaklaşır, Leylâ, ona öyle bir tokat atar ki ölü gibi kendinden geçip yere düşer. Leylâ, “Allah’a and olsun ki benim kanımı akıtsan da istediğini elde edemezsin.” diyerek yemin eder. İbn Selâm, bu yemini duyunca bu put gibi güzel Leylâ'yı sadece Selâmlamakla mutlu olmaya çalışır. Yoluna dünyayı harcadığı Leylâ'yı yalnız seyretmekle iktifa eder. Leylâ her an ağlayarak kendinden geçmiş bir halde çadırından çıkar. Gizli aşkı ortaya çıkar, ne kocasından ne babasından çekinir, utanmaz.

XV. Bölüm “Leylâ'nın evlenmesinden Mecnûn'un haberdar olması”

Bağdatlı şiiir ustası, büyük şair, sözün sırrından şöyle bir haber verdi, diyerek bölüm başlar(2203). O ipini koparmış yeni ay, gülmemiş divane, ciğeri yanmış Mecnûn'un ah u vahtan başka dostu yoktur. Ansızın, deveye binmiş bir bedevî, bir yılan gibi Mecnûn'un olduğu yere gelir. Bedbaht bir esir gibi olan Mecnûn'u görünce devesinin dizginini çeker, durur. Mecnûn'a, Leylâ'nın bir gençle evlendiğini, kadınlarda vefa olmadığını uzun uzun anlatır. Mecnûn, bu uğursuz adamın söylediklerinden gönlünün ateşi ciğerini yakar. Başını taşlara vurur, kanıyla dağı gül rengine boyar. Elbisesi ve bedeni parça parça bir taş üzerine yığılır kalır. Ona bu haberi veren canavar (div) söylediklerinden utanır. Mecnûn kendine gelmeye başlayınca ondan özür diler, söylediklerinin yalan olduğunu anlatır. Leylâ'nın evli olduğu halde ona bağlı olduğunu söyler. Mecnûn, buna inanmaz; ama biraz teselli bulur. Bu olay onu çok üzer. Kanlı gözyaşları dökmeye devam eder. Ahdini bozan Leylâ hakkında beyitler söyler. Sevgilisi, onun bu halinden habersizdir.

XVI. Bölüm “Mecnûn'un Leylâ'nın hayaline şikayet etmesi”

“Bu yeni gelinin süsleyicisi onu mahfede şöyle çıkarıp böyle teşhir etti.” beyitiyle başlar bölüm(2262). Evlendiğinden beri Mecnûn'u düşünen Leylâ, onun bu kötü haberi aldığını öğrenir. Ab-ı hayatı aramak için doğrulan Mecnûn, peri yüzlü sevgilinin diyarına doğru gider. Esen rüzgârla Leylâ'ya ahdini tutmadığı için sitemlerini gönderir.

XVII. Bölüm “Mecnûn'un babasının oğlunu görmeye gitmesi”

“Fars'ın fasih dihkani Arap'ın halinden şöyle bahsetti.” beyitiyle bölüm başlar (2322). Mecnûn'un babası Mecnûn'u böyle gönlü yaralı görünce onun (tekrar) huzur bulacağından ümit eder. Çareler arar; çok paralar harcar; ama muvaffak olamaz. Artık ümidini sonsuza kadar keser. İhtiyar zayıf ve bitkin, öleceğini anlar. Ecel gelmeden oğlunu görmek ister; bitkin, cansız olduğundan esasını alır ve iki gençle birlikte yola çıkar. Allah'ın yarattığı her yerde oğlunu arar; ama bulamaz. Ta ki birisi, Mecnûn'un çok korkunç bir mağarada yaşadığını haber verene dek. . Zavallı ihtiyar, bir gün yürüyerek oğlunun olduğu yere gelir. Ama gördüğü manzara kimsenin görmek istemeyeceği bir görüntüdür. Mecnûn'un bu hali

karşısında ciğeri yanan ihtiyar, yavaşça oğlunun yanına yaklaşır, başını okşar. Mecnûn gözünü açar, başındaki kişiye bakar; ama tanımaz ve ondan kaçır. (Anlatıcı, ‘‘Kendini unutan başkalarını hatırlar mı?’’ diye araya girer.) Kim olduğunu sorar, babası olduğunu söyleyince onu tanır ve babasının ayaklarına kapanır, sarılırlar ve ağlaşırlar. Babası, yanında getirdiği elbiseleri oğluna giydirir (ayakkabıdan sarığa kadar giydirir) ve aklını başına alması için nasihat etmeye başlar. ‘‘Bu gece beni terk edersen yarın beni istediğin halde bulamazsın. Ey can oğul, babanın canı gitmeden gel! Sen eve geldiğin zaman bunu görememekten korkarım, o zaman başını toprağıma koyup ayrılık acısından ağlarsın; ama onun bana bir faydası olmaz.’’ der.

XVIII. Bölüm ‘‘Mecnûn’un babasına cevabı’’

Mecnûn, babasının bu nasihatini duyunca bu nasihati tutmak ister; ama aşka tövbe etmeyi düşünürken aşk gelir ve onun kulağını çeker. Babasına, kendini bile unuttuğunu, aklının harap olduğunu, bir oğlunun olmadığını farz etmesini, kendisinin zaten ölü olduğunu ve ölünün başkasının ölümüne ağlayamayacağını söyler.

XIX. ‘‘Babasının Mecnûn’a veda etmesi’’

Babası oğlunun ne kadar dertli olduğunu görünce onun düzeleceğinden ümidi keser. Biçare baba, oğluna sarılıp veda ederek eve döner. Birkaç gün üzüntü, ızdırap içinde yaşar. Ansızın ecel gelir ve işini tamamlar. Feleğe ait ruh kuşu tuzaktan kurtulur. Arşa ait olan arşa yükselir, toprağına ait olan toprağına girer. Anlatıcı şair, dünyanın rahat yeri olmadığını, dünyayla alakasını kesenin ahirette huzur bulacağını, iyilik yapmanın önemini anlatan beyitler söyler.

XXX. Bölüm ‘‘Mecnûn’un babasının ölümünden haberdar olması’’

Bir sabah vakti, avlanmaya giden bir avcı Necd’de taç üzerinde duran değerli inciye benzeyen Mecnûn’a rastlar. Mecnûn’a sitem dolu bir tarzla, ne anasını ne babasını düşündüğünü, babası öldükten sonra hiç olmazsa bir kere mezarını ziyaret etmesini, onun ruhundan af dilemesini söyler. Mecnûn, bu kötü niyetli haberden sonra ağlar ve çeng aleti gibi iki büklüm olur. Acıdan kendini yerlere atar, alnına vurur, dövünür. Biraz sakinleşince babasının mezarına koşar. Kendinden geçmiş bir halde o türbenin üzerine düşer, onu ciğeri gibi kucaklar. Kanlı gözyaşı döker, etrafı kan dolar. Pişmanlıkla dolu sözler söyler. Bütün geceyi feryadıyla inletir. Sabah olunca Mecnûn, mezardan ayrılıp Necd’e döner. Günler geceleri kovalarken, gönül açıcı bir ömür geçiririm diye bu ömre katlanır.

XXXI. Bölüm ‘‘Mecnûn’un vahşi hayvanlarla halinin tasviri’’

‘‘Bu efsaneyi söyleyen râvî bu kıssadan şöyle rivayet eder.’’ diyerek başlar bölüm. (2592) O çölleri döşek, dağları yastık yapan Mecnûn, babasının ölümünden sonra yeniden yollara koyulur, dağda ve çölde avare avare dolaşır. Bir gün yine dolaşırken yolu sevgilisinin

diyarına düşer. Yerde vefa kalemiiyle Leylâ-Mecnûn yazılıdır. Tırnağıyla Leylâ ismini o varaktan kazır, yalnız kendi ismi kalır. Görenler, bunu anlayamaz ve niye iki ismi bire indirdiğini sorarlar.”Onun kabuk (post) benim iç olmam doğru değil, ben dostun örtüsü olmalıyım, o iç olmalı.” der ve oradan ayrılır. (Hz.) Rabia gibi yollara düşer. Âşıkâne gazeller okur, derdine ilaç arar. Vahşi bir hale gelir, insanlıktan çıkar. Çöldeki her vahşi hayvan ona hizmet eder. İnsanlar, Mecnûn’un bu tarz hareketine ve vahşi hayvanların ona bağlılığına hayret ederler. Her gün yoldan geçenler onu ziyaret eder.

XXXII. Bölüm “Hikâye”

“Şöyle bir hikâye işitmişim.” diyerek bir hikâye anlatılır(2647-94). Bu hikâyede Merv’de bir padişahın zulüm etmek için kullandığı yırtıcı köpeklerine bir gün yem olmaktan korkan padişahın nedimlerinden bir gencin bu köpeklere her gün birer koyun götürerek onlarla ünsiyet peyda etmesinden sonra padişahın bir gün bu gence kızarak onu köpeklere atması; ama köpeklerin onu tanıyarak yememeleri, padişahın bir gün sonra pişman olarak gencin sonunun ne olduğunu merak etmesi, köpeklerin bakıcısının gencin köpeklerin dibinde oturduğunu söylemesi üzerine padişahın o genci oradan çıkarıp huzuruna istemesi ve ondan nasıl kurtulduğunu anlatmasını istemesi ve gencin köpeklerin bile yapısını unutmadığını; ama kendisinin hizmetini unuttuğunu söylemesinden sonra padişahın gaflet uykusundan uyanarak köpeklerinden vazgeçmesi anlatılır. Daha sonra şair-anlatıcı, hikâyeden maksadım şudur, diyerek iyilik ve ihsanın, insanın canını bir kale gibi koruduğunu, Mecnûn’un da vahşi hayvanlara iyilik yaptığından onun etrafında dolaştıklarını söyler ve okuyucuya da sen de onun yaptığını yaparsan dünyanın gamından kurtulursun ve senin sofranda oturup yemek yiyen halife bile olsa kölendir, diyerek ders verir.

XXXIII. Bölüm “Gecenin tasviri ve Mecnûn’un Allah’a yalvarması”

“Aydınlık bir gündüz kadar parlak bir gece, gökyüzü yeşil bir gülşen gibi canlı” diyerek bir gece tasviriyle başlayan bölümde gök cisimleriyle ilgili uzun uzun benzetmeler yapılır. (2696-2751) Bu yıldızları seyrederken Mecnûn, ilk önce Zühre’yi görür ve ona yalvarmaya başlar. Onun özelliklerini sayar ve sevgiliden ona bir koku getirmesini ister¹⁴⁶. Müşteri ufukta belirince onun da özelliklerini saydıktan sonra Müşteri yıldızından ona vefa göstermesini ve eğer elinden gelirse onun derdine çare bulmasını ister. Bunlardan sonra her şeyi yaratan Allah’a bütün aciziyetiyle karanlık gece gibi olan ömrünü aydınlatması ve mutlu bir gün göstermesi için yalvarır.

¹⁴⁶ Diğer nüshalarda “Mecnun’un Zühre’ye Yakarışı”, “Mecnun’un Müşteri’ye Yakarışı” “Mecnun’un Tanrı’ya Yakarışı” başlıkları olduğu halde bizim kullandığımız kitapta bu başlıklar kullanılmamış; aparatında nüsha farkı olarak verilmiştir. Age., s.336-38

Bu sözleri söyleyerek uykuya dalar. Rüyasında dalında bir kuş olan büyük bir ağaç görür. Kuş, Mecnûn'un başından inciler saçır. Sabahleyin uyanır, gördüğü rüya onu neşelendirir; ama aşkta kavuşmak kolay değildir, ya hayal ya da rüyayla biraz mutlu olunur.

XXXIV. Bölüm “Leylâ'nın Mecnûn'a haber göndermesi”

“Alemi aydınlatan parlak bir gün” mısraıyla bir sabah tasviri ile başlar bölüm (2795). Çok meşakkat çeken Mecnûn, o gün Necd dağında etrafında hayvanlarla otururken bir toz bulutu yükselir ve o toz bulutundan bir atlı gelir. Nur yüzlü bu atlıya, Mecnûn neden geldiğini sorar ve o da dün filan yerden geçerken peri gibi bir güzele rastladım; ama gözleri yaşlıydı. Ona sebebini sorunca bir sevgilisi olduğunu; fakat kocasıyla oturmak zorunda kaldığını söyler. Sen kimsin diye sorunca adının Leylâ olduğunu; ama şimdi Mecnûn'dan daha Mecnûn olduğunu, Mecnûn'un aşkını istediği gibi yaşadığını, onun ise kocasıyla mücadele edemediğini, babasından kaçamadığını, nihayetinde bir kadın olduğunu elinden bir şey gelmediğini, tek derdinin sevgilisi olduğunu ve onun hakkında bir şeyler biliyorsa anlatmasını söyler. Adam da Mecnûn hakkında bildiklerini Leylâ'ya anlatır ve Mecnûn'un kasidelerinden birkaç beyit okur. Leylâ ah etmeye, ağlamaya başlar. Sonra adama, Mecnûn'a bir mektup yazacağını yarın gelip mektubu almasını söyler. Bir sonraki gün maviler içinde gelir ve gizlice mektubu verir. Adam, gam mührüyle mühürlenmiş bu mektubu koynunda çıkarır, öper ve Mecnûn'a verir. Mecnûn, bu mektubu görünce onun için her şeyini parçalar. Başı üzerinde pergel gibi yüz kere döner. Sersemleyerek düşer; ama mektup elindedir. Kendine gelince gönülden sabredilmesi gerektiğini anlar.

XXXV. Bölüm “Mecnûn'un Leylâ'nın mektubunu okuması”

“Mektup canı yaratan padişahın namıyla başlar.” beyitinden sonra Allah'ın sıfatları sayılır(2893-2901). Mektupta, Leylâ, hâlâ Mecnûn'a sadık bir sevgili olduğunu, babasının ölümüne çok üzüldüğünü, Allah'ın kimsesizlerin kimsesi olduğunu yazar. Mecnûn, mektubu bitirince çoşar, bir müddet kendinden geçer. Ayılınca ağlamaya başlar. Mektubu getiren adama sarılır. Adama, ne kâğıdım var ne kalemim ki mektup yazayım, der. Adam ona kalem kâğıt verir ve Mecnûn, mektubu yazmaya başlar ve bitirince adama/haberciye verir. O da rüzgâr gibi koşarak mektubu Leylâ'ya ulaştırır. Leylâ, mektubu görünce gözyaşlarıyla mektubu ıslatır.

XXXVI. Bölüm “Leylâ'nın Mecnûn'un mektubunu okuması”

“Bu uğurlu mektup, evvela eşi benzeri olmayan yaratıcının adıyla başlar.” beyitinden sonra yine Allah'ın sıfatları sıralanır(2965-69). “Bu mektup ciğeri kebab gibi yanan, bî-karar benden gönlümün karar kıldığı sanadır.” diyerek devam eden mektupta Mecnûn, Leylâ'ya sevgisinin sözde olduğu, onu yeterince sevmediği için uzun uzun sitem eder.

XXXVII. Bölüm “Selim-i Âmirî’nin Mecnûn’un halini görmeye gelmesi”

“Şiirin sarrafi altın gibi kelimelerle ipe şöyle inci dizdi.” beyitiyle başlar bölüm (3080). Mecnûn’un ihtiyar, hasta bir dayısı vardır. İsmi Selim-i Âmirî’dir. Her işi sihirbaz Sâmirî gibi bir çare bulan Selim-i Âmirî, her ay Mecnûn’a elbise ve yemek götürür. Bir gün ata binip o garibi görmeye gider. Mecnûn, bir dağın yamacında oturur. Etrafında bulunan vahşi hayvanlar onu yol kesenlerin vahşetinden korur. Selim, hayvanlardan korktuğu için uzaktan Selâm verir. Mecnûn, onun Selâmını duyar ve kim olduğunu sorar. Selim-i Âmirî dayısı olduğunu söyler. Mecnûn onu yanına çağırır. Konuşurlar, dayısını onun üzerinde bir şey olmadığını görünce kendi elbiselerini ona verir. Mecnûn, elbiseyi giymek istemez. Sonunda dayısının ısrarı üzerine giyer. Onun getirdiği yiyecekleri de yemez, yanındaki hayvanlara verir. Selim-i Âmirî, yemek yemeden nasıl yaşadığını sorar. Mecnûn, bu kadar zayıf olduğu için yemeğe ihtiyacı olmadığını, tek gıdasının ot olduğunu söyler. Selim-i Âmirî, bunu duyunca, tane peşinde gezenleri çok tuzağa düştüğü, ota kanaat edenlerin ise kendi alemlerinin padişahı olduğu nasihatini verir.

XXXVIII. Bölüm “Hikâye”

Padişah ile yolda karşılaştığı bir zahidin hikâyesi anlatılır. Ota beslenen zahide, vezir, padişahın hizmetine girip bu durumdan kurtulmasını söyleyince zahid cevaben asıl sen ot ye de padişaha hizmet etmekten kurtul, der ve bunu duyan padişah atından inerek zahidin ayağına kapanır.

Mecnûn, bu hikâyeye çok sevinir, dostlarını sorar; ama hatırına annesi düşünce ağlamaya başlar. Onu görmek ister. Dayısı, annesini alıp Mecnûn’un yanına getirir.¹⁴⁷ Annesi, Mecnûn’un halini görünce ağlamaya, dövünmeye başlar. Zaman zaman/gah gözyaşıyla onun yüzünü yıkar, bazen de saçını tarar. Yüzündeki kiri pası silip, sevip okşadıktan sonra baban öldü, ben de ölmek üzereyim; artık evine dön, diye nasihat eder. Mecnûn ise bunun alın yazısı olduğunu, istese de bunu değiştiremeyeceğini söyler, annesine veda ederek çölde kaybolup gider. Annesi de ağlaya ağlaya eve döner. O da kocası gibi bu dünyadan göçer. Dünyanın insana ölümden ve mahrumiyetten başka bir nimet sunmadığı; ancak kendinden geçersen, iplerini koparırsan kurtulursun, diye nasihat verir anlatıcı.

XXXIX. Bölüm “Mecnûn’un annesinin ölümünden haberdar olması”

Bölüm sabah tasviri ile başlar(3204-6). Mecnûn, annesinin öldüğünden habersiz kasideler okuyarak dolaşır. Selim-i Âmirî, Mecnûn’un yanına gelir ve annesinin öldüğünü haber verir. Annesinin öldüğünü öğrenen Mecnûn, dövünür, inler. Ağlayarak onların

¹⁴⁷ Diğer nüshalarda burada “Mecnûn’un annesini görmesi” bölüm başlığı var. Metin hazırlayan tarafından aparatta nüsha farkı olarak verilmiştir. Age., s. 384.

mezarlarına başına gider. Onun bu çıđlıđını duyan kabilesi tek tek gelir. Mecnûn ađlamaktan halsiz dűşer, kendinden geçer. Her biri gűzyaşı dűker, onu gűlsuyuyla ayıltmaya çalıřır. Ayıldıktan sonra onu yurduna dűnmek için ikna etmeye çalıřırlar; ama o tekrar űle dűner. Mecnûn, bu âlemden kaçıp kurtulmak ister. řair-anlatıcı, űlűmű dűřűnmemenin gaflet olduđu, gururlu olmamak gerektiđi, kiřinin kimseye minnet etmemesi gerektiđi gibi nasihatler vererek Nizamî'nin yolundan git ki cihan sultanı sana kűle olsun diyerek bűlűmű bitirir.

XXXX. Bűlűm “Leylâ'nın Mecnûn'a haber gűndermesi”

Leylâ da mutlu bir hayat geçirmez. Evde hapistir. Kocası ona çok iyi davranır; ancak Leylâ ona yűz vermez. Bir gűn kocası evde yokken Leylâ, Mecnûn'ű dűřűnerek, dıřarı çıkar. Dűřmanlardan uzak, yol kenarında oturur. Yoldan geçenlerden biri yârinden haber verir diye bekler. Ansızın daha űnce mektubunu Mecnûn'a gűtűren yařlı(pir) Hızır gibi yetiřir, gelir. Leylâ, “Mecnûn'dan haber var mı, o vahřilerle oturan kimi anarak řiirler okur?” diye sorar. İhtiyar, Mecnûn'un onsuz kuyuda hapis kalmıř Yusuf gibi olduđunu ve onun adını sayıklayarak dolařtıđını sűyer. Leylâ, sevgilisinin bu halini duyunca akik gibi kanlı gűzyaşı dűker. Leylâ, bu duruma kendinin sebep olduđunu; ama hiç olmazsa Mecnûn'un dađlarda ah edip gezebileceđini; fakat kendinin evde hapis olduđunu sűyleyerek kulađından çıkardıđı kűpeleri űper ve ihtiyara verir. Leylâ, bunu al, geri dűn ve Mecnûn'ű bulup bana getir. Uzaktan gűreyim. Gizlice onu seyredeyim. Belki yeni řiirlerinden birkaç beyit okur da benim de derdim azalır, der. İhtiyar delinmiř inci kűpeleri kemerine sokar, delinmemiř inci olan Leylâ'dan ayrılır. Rűzgâr gibi dađ dađ, harabe-mamur her yeri bir iki gűn dolařır. Sonunda Mecnûn'ű bir dađın kenarında yere dűřműř bir halde bulur. 89. Mecnûn, bu ihtiyarı gűrűnce çocuklar gibi sevinir. İhtiyar, Mecnûn'a, Leylâ'nın onu gűrmek istediđini sűyer. Yanında getirdiđi elbiseyi, zorla Mecnûn'a giydirir ve onu ikna ederek Leylâ'yla bulařacakları yere gűtűrűr. İhtiyar, Leylâ'ya haber salar. Leylâ uçarak gelir. Uzakta durur ve ihtiyara bundan fazla yaklařmasının uygun olmayacađını, ne de olsa evli olduđunu, bir adım daha atarsa helak olacađını, bunun ařk mezhebinde ayıp olduđunu sűyer. Sadece, Mecnûn'dan birkaç tatlı beyit okuyarak onu řereflendirmesini ister. İhtiyar, Mecnûn'un yanına geldiđinde onu bayılmıř halde bulur. Gűzyařıyla onu ayıltır. Leylâ'nın ondan birkaç beyit istediđini sűyer.

XXXXI. Bűlűm “Mecnûn'un Leylâ'nın huzurunda gazel okuması”

“Sen nerdesin biz nerdeyiz, sen kiminsin, biz seniniz.” beyitiyle bařlayan uzun bir řiir okur (3339-3433). řiiri bitirdikten sonra gűnlű űzűntűyle dolu sahranın yolunu tutar. Leylâ'da o çemeni terk ederek evinin yolunu tutar.

XXXXII. Bűlűm “Selâm-ı Bađdadî'nin Mecnûn'ű gűrmeye gelmesi”

“Şiir bilen şöyle söyledi.” mısrasıyla bölüm başlar(3436). Bağdat zenginlerinden Selâm namlı âşık bir delikanlı vardır. Aşk âleminde çok dolaşmış, şiire meraklı biridir. Mecnûn’un şöhreti Bağdat’a kadar ulaşır. Selâm, bu aşığı görmek için devesine biner ve kilometrelerce yol gider ve Mecnûn’u arar. Sonunda onu etrafında vahşi hayvanlar toplanmış bir halde bulur. Mecnûn, onu görünce hayvanları dağıtır, kalkar. Selâm, ona candan Selâm verir. Mecnûn, “Hoş geldin, nereden geldin?” diye sorar. Selâm, onun ününü duyup Bağdat’tan buraya geldiğini, bundan sonra eğer izin verirse, onun yanında kalıp şiirlerini ezberleyeceğini ve ona hizmet edeceğini, söyler. Mecnûn, güler ve ona, ey nazlı, güzel efendi, bu yol tehlikelerle dolu, sen burada yapamazsın, şeklinde cevap verir.¹⁴⁸ Selâm ısrar eder. Mecnûn sonunda kabul eder. Selâm yanındaki yemeği çıkarır. Mecnûn’a yemek yemesinin bir ihtiyaç olduğunu söyleyince o da yemek isteyen nefsinin yok ettiğini, kendinden geçtiğini söyler. Selâm, bu ciğeri yanmışın, gece gündüz bir şey yemediğini, uyumadığını görür. Biraz teselli etmek için bu dertten gün gelip kurtulacağını, sabretmesini söyler. Mecnûn bu sözlere çok kızar ve “Sen, beni sarhoş, hevaperest bir deli(şifte) mi zannettin?” der. Aşkının fani şehvetlerden, hazlardan uzak olduğunu, varlığının tümünün aşk olduğunu söyleyerek haddini bilmesini tembihler ve bir edep dersi verir. Bu arada şair-anlatıcı, kimseye küstahlık etmemeli ki özür dilemek zorunda kalmayasın manasında özlü birkaç beyit söyler. Selâm ve Mecnûn birkaç zaman birlikte yaşar. Selâm, Mecnûn’un her söylediği beyti ezberler. Mecnûn ne yemek yer, ne de uyur; fakat Selâm yemek içmekten vazgeçemez. Yiyecekler tükenince Mecnûn’a veda etmeye mecbur kalır ve Mecnûn, onu vahşi hayvanların arasından geçirerek uğurlar. Selâm, ezberlediği kasidelerle, Bağdat’a doğru yola koyulur. Geçtiği yerlerde okuduğu kasidelere hayran olurlar.

XXXXIII. Bölüm “Ulu Mecnûn’un tasviri”¹⁴⁹

Oruçsuz, namazsız, nursuz, akıldan ve edepten uzak zavallı, gizli bilginin bileni, beyit ve gazeli taze, yeni bir inci Mecnûn âşıklık yolunda arkadaş, dost aramaz. Şair-anlatıcı, bilgili bir üstada kuvvetli, takatli aşığın halini sordum, muradına erebilecekken niçin otuz yıl isteğine ulaşmadan yaşadı diye sorar. Üstat, muradına erseydi ruhunun neşesini kaybederdi, tek bir murada kavuşmaktansa otuz yıl onun sevincini yaşadı, cevabını verir.

XXXXIV. Bölüm “Zeyd ile Zeynep’in aşkının tasviri”¹⁵⁰

Hünerli, temiz, latif gazeller söyleyen Zeyd adlı genç, aşk derdine tutulmuştur. Amcasının kızı ile birbirlerini severler; ama amcası Zeyd fakir olduğu için kızını ona vermez.

¹⁴⁸ Mecnûn’un “Selâm-ı Bağdadî’ye cevabı” başlığı metni kuran tarafından alınmamış. Aparatta nüsha farkı olarak verilmiştir. age., s. 427.

¹⁴⁹ Bu bölüm, Vahid Destgirdî’ye göre başka bir şair tarafından eklenmiş. Levend, age., s. 25.

¹⁵⁰ Bu bölüm, Vahid Destgirdî’ye göre başka bir şair tarafından eklenmiş. Age., s. 25-6

Gece gündüz sevgilisi yüzünden acı çeker, gönül yakıcı şiirler söyler. Mecnûn gibi olur, baştan ayağa zincire vurur kendini. Sevgilisi başka biriyle evlenir. Bela içinde tek başına kalan yanmıştan, haberdar olan Leylâ zaman zaman onu çağırıp teselli eder. Halini açan Zeyd'e kendi sırrını anlatır. Bir zaman sonra, Mecnûn'a sevgilisinden haber getirir. Mecnûn çok sevinir, şiirler söyler. Zeyd, iki aşğın mektuplarını birbirlerine ulaştırır. Zeyd, Mecnûn'a çok güzel şiir okuduğunu ve burada ona yazık olduğunu söyleyince Mecnûn, ona sevgilisinden haber getirdiğini ve fazla ileri gitmemesi gerektiğini söyler. Zeyd, bu cevap karşısında susar. Şair-anlatıcı edepli olmak gerektiği nasihatinde bulunur.

XXXXV. “Leylâ’nın kocası İbn Selâm’ın ölmesi”

“Hiçbir nükte, iş sebepsiz değildir ve zaruri olarak bir maksadı vardır.” (3699) beyitiyle başlayan bölümde her şeyin bir sebebi olduğu, görünüşte kötü olan şeylerin iyi olabileceği konusunda nasihat edilir. Leylâ çok ızdırap çeker. Kocası da bu durumdan azap içindedir; ama Leylâ’da görünüşte bile sahip olmak onu sevindirir. Leylâ, kocası olmadığı zaman ağlar, inler; içten içe kendini tüketir. Bir gün felek işini açığa vurur ve İbn Selâm hastalanır, ateşler içinde yatar. Hekim gelir, tedavi eder, perhiz verir. İyileşir; ama iyileştikten sonra perhizi bırakır. Tekrar hastalanır, birkaç gün yatakta inler. Sonunda cihan işkencesinden canını kurtarır. Şair-anlatıcı araya girerek dünyanın geçiciliğini anlatan beyitler söyler. Leylâ, muradına eremediği için kocası için üzülür, gerçi onun ölmesi Leylâ için faydalıdır; ama ne de olsa kocasıdır. Ancak kocası için feryat ederken Mecnûn’u anar. Kocasını bahane ederek sevgilisi için ağlar. Arap âdetine göre kocası ölen kadın, iki sene boyunca hiç kimseyle görüşmez, kimse de onu göremez. Leylâ bunu bahane ederek evine, çadırına kimseyi almaz. İsteddiği gibi dövünür, feryat eder.

XXXXVI. “Zeyd’in Mecnûn’a Leylâ’nın kocasının öldüğünü haber vermesi”¹⁵¹

“Bütün vücudu beynindeki bu hikayeye dolmuş olan bu tatlı hikâyenin söyleyeni” beyitiyle bölüm başlar(3782) .

Zeyd sevgilisinden ayrıldığı için üzgündür. Dostları bir çare ararlar ve bulurlar. İki sevgili gizlice buluşurlar. Muradına eren Zeyd, Mecnûn’u da unutmaz. Onun da derdine çareler arar. Harap Mecnûn’a İbn Selâm’ın öldüğünü haber vermek için rüzgâr gibi onun yanına gider. İbn Selâm gitti, sen sağ ol, uzun yaşa.” der. Bu acı haber karşısında Mecnûn, geh sevincinden dans eder, geh o mezarda kendi hayalini görür. Bu iş bir tarafıyla hoş görünür, buna sevinir, bir yandan da ağlar. Zeyd’e, “Bu gün bana verdiğin haber yanlıştı, İbn Selâm ömrünü sana değil, Leylâ’ya bağışladı.” demeleydin der. Zeyd de, “Bir gün Leylâ ve

¹⁵¹ Bu bölüm, Vahid Destgirdî’ye göre başka bir şair tarafından eklenmiş. Age., s. 27.

Mecnûn adlarını görünce, Leylâ'yı silip kendi adını bıraktığım için böyle söyledim.” diye cevap verir. Mecnûn bu yanıtı sevinir, Zeyd'i kucaklar. Birkaç gün beraber gezerler, dolaşırlar. Ayrırlılar, Mecnûn kendi yuvasına doğru gider. Zeyd ise evinin yolunu tutar.

XXXXVII. Bölüm “Leylâ'nın Allah'a yakarması”

“Gece, evrenin kulağını ve gerdanını inciyle doldurunca” beytiyle başlar bölüm (3838). Leylâ, böyle bir gecede dert ve gamla yalnız başınadır. Pervane gibi mumla söyleşir. Derdini ona anlatır. Allah'a yalvarır.

XXXXVIII. Bölüm “Leylâ ve Mecnûn'un buluşmaları”¹⁵²

“Mutluluk veren sabah güneşi gökyüzü tahtına oturunca” diyerek bir sabah tasviriyle bölüm başlar (3854). Leylâ artık gamını, üzüntüsünü açıkça, kimseden gizlemeden yaşar. Anne babasından korkmadan ağlar, gönül derdini açar. Kocası için tuttuğu matem sona erince gam çekmeye babasının evine döner. Odaya kapanır, derdine bir çare arar ve Zeyd'i çağırır ve Mecnûn'u görmek istediğini söyler. Zeyd, bu müjdeyi ulaştırmak için dağın yolunu tutar. Mecnûn, bu haberi alınca çok sevinir. Zeyd'le birlikte yola çıkar. Vahşi hayvanlar da onlarla birlikte. Nerede otururlarsa onlar da oturur. Zeyd, geldiklerini haber verir Leylâ'ya. Leylâ, yalnız başına çadırından çıkar. Şimşadın yanındaki ot gibi misafirin ayağına kapanır. Mecnûn da sevgilisinin yüzünü görünce ayağına düşer. İki sevgili kendilerinden geçer. Vahşi hayvanlar etraflarını çevirdiği için onları kimse görmez. Zeyd, gülsuyu ve abirle oarak iki sevgiliyi kendine getirir. Leylâ, utanır, yerinden kalkar ve Mecnûn'un elinden tutarak çadırına götürür. Bir gün bir gece birlikte kalırlar. Mecnûn, şaşkınlık içinde suskun kalır. Leylâ, sevgilisine “Bostanın gülüne yüz hikâye anlatırdın, şimdi niye susuyorsun?” der. Mecnûn kanlı gözyaşı döker, ateş saçan şu sözleri söyler. “Senin dudağının yâdı şekerden nasıl daha tatlıysa senin dudağına ulaşmak da benim dilimi bağladı. Söyleyen adam bir şey arıyor demektir, aradığını bulunca artık söze yer kalır mı? Sen varken ben yokum, bu el seninse benim elim yoktur.” Bundan sonraki beyitlerde ikilikten birliğe ulaştığını söyler Mecnûn. Leylâ bu sözlerden mest olur. Ama gül meltemi biter ve Mecnûn, üstünü başını yırtar, nara atarak çölün yolunu tutar. Mecnûn kasideler okur, Zeyd duyduğu bu beyitleri toplar. Şair-anlatıcı bundan sonraki beyitlerde; “Aşkın saf, ismetli olması için şehvet ve hevesten uzak olmalıdır.” tarzında beyitler söylerek gerçek aşkın maddeden uzak olması gerektiğini vurgular.

XXXXIX. Bölüm “Sonbahar tasviri ve Leylâ'nın vefatı”

“Yaprakların döküldüğü zamanda, hazanda dökülen yapraktan kan akması şarttır.”

¹⁵² Bu bölüm, Vahid Destgirdî'ye göre 'şair-i ilhaki' tarafından eklenmiş. Age., s. 27-8.

(4058) beyitinden sonra bölüm bir sonbahar tasviri ile devam eder. Leylâ, böyle bir zamanda gurur tahtından hastalık, dert kuyusuna düşer. Gönlündeki sevda başa çıkar, başındaki ateş gönlüne iner. Yüzü tere batar, vücudunu sıtma tutar. Yatağa düşer. Yalvararak annesine sırrını açar. Leylâ, “Canım artık ağzıma geldi, sana sırrımı açıklayacağım. Eğer vasiyetimi yerine getirmezsen ahirette on parmağım yakanda. Ben sevgilime hasret gittiğim zaman gözlerime sevgilimin yolunun toprağından sürme çek. Kefenimi kana batır; çünkü ben şehidim. Beni böyle bir gelin gibi süsleyip toprağa teslim et. Sevgilim haberdar olup mezarıma gelince ay arayacak; ama toprak bulacak. O benim sana yadigârımdır. Onu hoş tut. Benim maceramı ona anlat, Leylâ canını senin adını anarak verdi, de. Mezarda bile senin yolunu gözlüyor. Onu bu bekleyişten kurtar. Mezarını ziyaret et.” vasiyetini tamamladıktan sonra gözlerini yumar ve öteki aleme göçer. Annesi bunu görünce saçını başını yolar. Mersiyeler okur, kanlı gözyaşları döker ve bununla cenazeyi gasleder. Leylâ’yı defnedeler. (Cümle Arap), cenazeye katılanlar üzgündür, ah u vah ederler.

L. Bölüm “Mecnûn’un Leylâ’nın vefatından haberdar olması”

“Bu meşhur misalin, fermanın tuğra çeken kâğıda şöyle yazdı:” beyitiyle bölüm başlar (4182). O ay gibi sevgili Leylâ’nın öldüğünü Zeyd’den haber alan gönlü kırık, biçare Mecnûn acı acı ağlar, bahar bulutu gibi gürleyerek sevgilisinin mezarına koşar. Sevgilisinin mezarına kapanarak kan dolu gözyaşı döker. Onsuz nasıl yaşacağını, nasıl toprağa girdiğini, zahiren gözden kaybolursa bile gönlünde yaşadığını söyler. Gözyaşı dökerek kendini yere atar. Sonra yola koyulur; bu yıldırım, onu hem düşürmüş hem de yakmıştır. Ateşiyle yoldaki dikenleri yakar. Çölü vahşi hayvanlarla dolaşır, vücudu hasta, elbisesi yırtıktır. Bir gün yine sevgilisinin mezarını ziyaret etmek ister. Başı yarılmış, yüreği yarık boyu iki büklüm olmuştur. Mezarı uzaktan görünce düşer, kıvrık bir yılan gibi yuvarlanır. Onun türbesi üzerine hazine üzerine çöreklenmiş yılan gibi kıvrılır. Ciğerinden kanlı yaşlar dökerek bir mum gibi ağlar, beyitler okur, mersiye okur. Allah’a canını alması için yalvarır. Bu ıstırap içinde burada iki üç köpekle yaşar, bu haldense ölüm daha iyidir. Bazen yarının mezarını kible yapar, bazen de yaban eşeğini taht edinerek mezar mezar dolaşır. Sonunda kendinden vazgeçer ve ayrılık mektubunu okur, ölmeye hazırlanır.

LI. Bölüm “Selâm-ı Bağdadî’nin Mecnûn’u ikinciye görmeye gelmesi”¹⁵³

“Aşk oyununun tarih yazıcısı, tarihini yazan mazinin neşidelerini şöyle söyler:” diye başlar bölüm (4288) Selâm ikinciye yollara düşer. Mecnûn’u her yerde arar. Sonunda dar bir geçitte perişan halli Mecnûn’u görür. Kendini görmeye ve kasidelerini okumaya geldiğini;

¹⁵³ Bu bölüm, Vahid Destgirdî’ye göre başka bir şair tarafından eklenmiş. Age., s. 30.

fakat bu sefer farklı onu üzüntülü, garip gördüğünü söyleyerek “Sen nasılsın, sevgilin ne haldedir?” diye sorar. Mecnûn sevgili sözünü işitince ağlamaya başlar. Sevgilisinin öldüğünü yana yakıla Selâm’a anlatır. Şiirler okur. Söylediği her şiiri ezberleyerek Bağdat’a hediye olarak götürür.

LII. Bölüm “Mecnûn’un Leylâ’nın kabri başında vefat etmesi”

“Şairlerin başı, meşhuru bu hikâyeyi şöyle bitirdi, nihayete erdirdi.” beyitiyle hikayenin sonunun geldiği okuyucuya haber verilir (4338). Mecnûn gün geçtikçe daha mecalsiz kalır, canı bedenden ayrılmak ister. İnleye inleye toprağın gelininin yanına gelir. O mezarın halkasına düşer. Ağlaya inleye birkaç beyit okur, acı acı birkaç damla yaş döker. Ellerini gökyüzüne doğru kaldırarak, gözlerini kapar ve canını alması için Tanrı’ya dua eder. Başını yere koyar, mezarı kucaklar ve ey dost diyerek canını verir. Bundan sonra şair-anlatıcı geçişi dünyaya kanmamak gerektiğini vurgulayan beyitler söyler. Mecnûn ölür ve bu dünyanın serzenişinden, derdinden kurtulur.¹⁵⁴ Leylâ’nın yatağı üzerinde uykuya dalar. Bir ay veya işittiğime göre yaklaşık bir sene orada öylece kalır. Vahşi hayvanlar etrafında halka olurlar ve halk bunların korkusunda oraya yanaşamaz. Mecnûn’u onların ortasında oturuyor zannederler. Hâlbuki Mecnûn’dan eser olarak sadece kemikleri kalmıştır. Bir sene sonra vahşi hayvanlar ister istemez Mecnûn’un başından ayrılır. Hayvanlar gittikten sonra ordan geçenler Mecnûn’un öldüğünü ve sadece kemiklerinin kaldığını görürler. Onu o kadar iyi tanıyotlardı ki bunun Mecnûn olduğunu vefa yolundan anlarlar. Bu olay her tarafa yayılır ve her arap bu efsaneyi duyar. Akrabalar, büyükler/ileri gelenler, dertliler toplanırlar. Çok üzürlüler, elbiselerini yırtarlar. Onu temizleyip hoş koku sürerler. Onu gözyaşlarıyla gasledip Leylâ’nın yanına gömerler. Bu iki sevgilinin mezarının üzerine bir ravza, türbe yaparlar. Bir çiçek bahçesi gibi güzel türbeye gelen garipler ve zavallılar dert ve tasalarından kurtulurlar. Şair-anlatıcı iki aşğa dua eder ve sıra bize gelince de lütuf et diyerek bölümü bitirir.

LIII. Bölüm “Zeyd’in Mecnûn ve Leylâ’yı cennette görmesi”¹⁵⁵

Zeyd, bu iki nur kaynağı olan türbeden ayrı kalamaz, her gün ziyaret eder. Onların halini anlatan beyitler okur. Bir gün bunları düşünürken uykuya dalar. Uykusunda cihanı aydınlatacak kadar güzel bir bahçe görür. Etrafta yüksek ağaçlar, renk renk çiçeklerle süslü, zebercedden daha yeşil çimenler ve su kenarında bir taht görür. Bu tahtta cennet elbisesi giymiş iki melek görür. Zeyd, önlerinde bahar gibi bir bahçe birbirlerine hikâye anlatan, bazen içen bazen öpüşen, birbirine şiir okuyan ve bir ihtiyarın hizmet ettiği bu iki kişinin kim

¹⁵⁴ Diğer nüshalardaki “Mecnun’un vefatından kabilesinin haberdar olması” başlığı alınmamış. Metin hazırlayan tarafından aparatta nüsha farkı olarak verilmiştir. Nizamî, age., s. 555

¹⁵⁵ Bu bölüm, Vahid Destgirdi’ye göre başka bir şair tarafından eklenmiş. Levend, age., s. 30.

olduğunu ihtiyara sorar. İhtiyar, bu eşsiz iki kişinin Leylâ ve Mecnûn olduğunu, dünyada huzur bulamadıklarını, ahirette elemden kurtulduklarını söyler. Zeyd uykudan uyanır ve bütün sırları ortaya döker. Bundan sonra şair-anlatıcı bu âlemin fani olduğunu diğer alemin sonsuz ve temiz olduğunu, aşkın varlığın düğümlerini çözdüğünü nefesine tapanların yolda kaybolduğunu söyler ve söz, şiir deryasının sonsuz olduğunu, hikâyenin Allah'ın minnetiyle sona erdiğini belirterek kendine “Ey Nizamî bu kıssa sadakatin kilidi olsun, onun okunmasından mutluluk ortaya çıksın. Hem başlangıcı mesut olsun hem de sonunda övülsün.” beyitleriyle hikâyeyi bitirir.

Kitabın Hatimesi, Sonu

Şirvanşah'ın övgüsü ve Nizamî'nin padişaha öğütlerini içeren bu bölüm padişaha dua ile sürer. Onun ismini taşıyan kitap (name) da onun devleti sayesinde uğurlu olsun, diyerek eser biter.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Diğer nüshalarda eser, “Hem başlangıcı mesut olsun hem de sonunda övülsün” beytiyle sona erer. Bu beyit elimizdeki kitapta bir önceki bölümün son beyti olarak verilir. Nizamî, age., s. 569.

2. Nizamî'nin Leylâ vü Mecnûn'unun hikâye unsurlarıyla Celilî'nin Leylâ vü Mecnûn'unun hikâye unsurlarının karşılaştırılması (olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân)

12. yy'da ilk defa Nizamî tarafından mesnevi nazım türüyle müstakil bir eser olarak işlenen Leylâ vü Mecnûn hikâyesi, özellikle Arap, Fars, Türk ve Urdu edebiyatlarında en çok bilinen ve tekrar tekrar yazılan eser olarak karşımıza çıkar. Bu konuyu işleyen her şairin kendinden bir şeyler kattığı bu hikâye, zamanla bazı farklılıklar gösterse de özde aynı kalmıştır ve Nizamî her zaman bir model olarak takip edilmiş veya ondan sitayişle bahsedilmiştir.

16. yüzyılda *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisini yazan şairlerden biri olan Celilî, eserine kaynak metin olarak Nizamî'nin eserini alır; onunla aynı vezni kullanır; ama eserini Nizamî'ye göre daha kısa tutar. Celilî'nin eseri 2132 beyitken, Nizamî'nin eseri 4558 beyittir. Celilî, Agâh Sırrı'nın *Türk Edebiyat Tarihi*'nde 'Tercüme' başlığı altında dördüncü tercüme tarzı olarak aldığı daha çok edebi eserlerde görülen genişletilerek yapılan çeviri anlayışına benzer bir tarzda eserini kaleme almıştır.¹⁵⁷ Bu tür eserlerde, şair, kaynak olarak aldığı eseri olduğu gibi çevirmeyi asla düşünmez. Celilî de hikâyeyi işlerken, çatı olarak Nizamî'yi alsa da diğer şairlerden de etkilenecek, bazı eklemelerde ve çıkarmalarda bulunur; önemli bulunduğu yerleri genişleterek okuyucuya aktarır.

Bu bölümde ilk olarak Celilî'nin eseri, Nizamî'nin eseriyle hikâye unsurları, özellikle motifler ve olay örgüsü, açısından bölüm bölüm karşılaştırılarak iki eser arasındaki benzerlikler ve farklılıklar gösterilmeye çalışılacaktır.¹⁵⁸ Daha sonra da iki eser, şahıs kadrosu, zamanın ve mekânın işleniş bakımından karşılaştırılacaktır.

Olay Örgüsü ve Motifler:

Destanın başlangıcı

Ağaz-ı Dastan bölümüne, her iki şair de hikâyeye ana motiflerden biri olan çocuğu olmayan adam, dua ve sadaka ile Tanrı'dan çocuk dileme" motifini kullanarak giriş yaparlar. Nizamî bu kişiyi, yani Seyyid-i Âmirî'yi, Benî-Âmir kabilesinin reisi olarak hikâyenin başında tanıtır. Celilî ise Arap kabilelerinin birinde diyerek daha genel, muğlak bir ifadeyi tercih eder.

¹⁵⁷ Agâh Sırrı Levend, age., s. 80-81.

¹⁵⁸ Celilî'nin eserinin diğer mesnevilerle olan ilişkisi ana konumuzun dışında olduğu için bu benzerliklere ve etkilenmelere dipnotlarda değinilecektir.

Seyyid-i Âmirî'nin duası kabul olup, böyle bir çocuğa sahip olduğu için pek çok sadaka verir. Seyyid-i Âmirî, İmrü'l-Kays'ın yaratılışında, asaletinde olduğunu görünce oğlunun adını Kays koyar. Nizamî'de bu nimete şükür için hazineler saçılır ve oğlanın güzelliğinin belirtisi olarak ayın on dördünde Kays ismi konur.

Kays bir dadıya verilir; Nizamî ise bir Arap geleneği olan doğan çocukların sütnineye verilmesine gönderme yaparak çocuğun sütnineye verildiğini belirtir.

Dadı onu bir an bile kucağından bırakmaz; ama Kays devamlı ağlar. Ancak güzel yüzlü birini görünce susar; eğer o servi boyluyu kucaklamazsa yine gözyaşları sel olup akar. Çocuğun bu halini görenler, onun âşıklık ile şöhret kazanacağını söylerler.¹⁵⁹ Bir anlamda onun mayasının aşk ile yoğrulduğu hissettirilmeye çalışılır. Bu durum Nizamî'de “onda aşk cevheri parlar” gibi müphem bir ifadeyle verilir.

İki yaşına girince dişi çıkar. Kays, dört yaşına girdiği zaman ay gibi yüzü olgunlaşır, dolunay gibi olur ve babası onu edepli olsun, ilim öğrensün diye mektebe gönderir. Nizamî'de Kays, yedi yaşına gelince yanağının etrafında tüyler belirir, on yaşına gelince de mektebe gider.

Mektepte çocuklar boylarına göre bir tarafa dizilirler, kızlar erkeklerin karşısına otururlar. Kays'ın karşısına bütün herkesin hayran olduğu Leylâ oturur. Leylâ, çok güzel bir kızdır.(Uzun uzun Leylâ'nın tasviri yapılır.) Birbirlerine görür görmez âşık olurlar. Nizamî'de de bu olay benzer bir şekilde işlenir. Erkeklerin içinde birkaç kız vardır ve en güzeli de Leylâ'dır.

İkisi de aşk acısı çekmeye başlar. Bu olay Celilî'de daha ayrıntılandırılır. Her harf sevgiliden bir işaret olarak işlenir. Gizlice görüşürler, konuşurlar, Kays mektep çıkışı bir bahaneyle Leylâ ile birlikte yürümeye başlar; ona aşkını, derdini anlatır.¹⁶⁰ Leylâ'nın kapısına kadar bu şekilde inleye ağlaya gelirler. Kays, evine dönünce hastalanır, sabaha kadar ağlar, inler. Sabah olunca tekrar canlanır. Herkesten önce okula gelir. Leylâ gelmeden onun kokusunu alır, sorular soran hocaya hikâyeler anlatır. Leylâ'ya merhaba diyerek hatırını sorar. Leylâ da göz ucuyla selamına mukabele eder. Birbirlerine ayrılık gecesini anlatırlar. Hayırlı sabahlar deyip yerlerine otururlar. Aşklarının herkesten gizli olduğunu düşünürler, bir çeşit aşk oyunu oynarlar. Nizamî ise bu durumu, daha yüzeysel betimlemelerle “Arkadaşları bilgi edinmeye çalışırken onlar aşk teneffüs ederler. Leylâ'nın turunç gibi çenesinin gamıyla Kays, sararıp perişan olur.” kısaca anlatır.

¹⁵⁹ Bu motif, ilk defa Hâtifi'de görülür. Agâh Sırrı Levend, age., s. 77- Hâtifi 18^{a-b} (Hâtifi'nin eseri için verilecek varak numaraları Süleymaniye Ktp. Kadızade 424 no'lu yazmaya aittir.)

¹⁶⁰ Celilî, Hâtifi'de kullanılan harf sembolizasyonunu ve bahaneyle eve gitmesi motifini geliştirerek kullanmış. Hâtifi 22^b; 23^b.

Aşkın ortaya çıkışı, mektepteki diğer çocukların, bu aşkı evde annelerine anlatması¹⁶¹ şeklinde işlenirken Nizamî’de kimin tarafından çıkarıldığı belli olmayan bir dedikodu tarzında anlatılır. Bir anlamda bu durumu gören herkes bu sevdâyı fark eder imajı okurda yaratılmak istenir.

II. Bölüm: **(Kati) yürekli annenin kızın yüreğini yakan sırdan haberdar olması ve kanlı gözyaşı akıtmasından dolayı o servi boylunun hapsedilmesine dair**

Bu bölümün başlangıcında olayı haber alan anne, kahrolur, kızına nasihat eder, edepli olmasını tembihler, Leylâ bu aşkı inkar eder. Annesi, babasına olayı anlatır ve babası, Leylâ’nın okula gitmesini ve evden çıkmasını yasaklar. Leylâ, bu duruma çok üzülür; ama belli etmemek için birçok bahane uydurur.¹⁶² Nizamî’de böyle bir nasihat bölümü yoktur; onun eserinde ikinci bölüm “Leylâ ve Mecnûn’un birbirine âşık olması” bölümüdür. Bu bölümünde iki âşık dile düşünce birbirlerine uzaktan bakmaya başlarlar, Kays, Leylâ’nın yanında sabredemez ve onun bu halini görenler ona Mecnûn lakabını takarlar.

III. Bölüm **Mecnûn’un korkarak aşk talimine yeniden başlaması ve yaşlı gözlerle talim tahtasını temizlemesi, yıkaması**

Leylâ, okula gelmeyince Kays, perişan olur. Kays’ın okulda öğrendiği bütün harfler ona Leylâ’yı hatırlatır. Harf sembolizasyonu ile ayrılık acısı anlatılır.¹⁶³

Bu bölümde iki sevgilinin görüşmesini sağlayan iki kılık değiştirme motifi kullanılır. İlk olarak, Kays siyahlar giyerek eline bir tas alır ve dilenmeye çıkar. Leylâ’nın kapısına gelir. Leylâ, bu dilencinin Kays olduğunu anlar. İkincisi, Kays, başka bir gün yine dilenci kılığında kör gibi bir asaya dayanarak Leylâ’nın kapısına gider. Leylâ’nın kapısında düşer. Leylâ, dilencinin Kays olduğunu anlar, onu yerden kaldırırken gizlice bakışırlar. Etraftakiler, bu dilencinin Kays olduğunu anlarlar ve onu kovarlar.¹⁶⁴ İki aşğın haberleşmeleri Nizamî’de “Mecnûn’un Leylâ’yı görmeye gitmesi” başlıklı 4. bölümde anlatılır. Mecnûn, Leylâ’nın çadırına kadar gelir ve çadır kapısında oturan Leylâ’yı görünce hasret dolu bir ah çeker, Leylâ, onu görünce içten bir ah çeker. Çevreden, rakiplerden çekindikleri için uzaktan uzağa bakışırlar.

Celilî’de etraftakiler tarafından kovulan Kays, üstünü başını yırtar, vücudunu taşla döver. İradesini elden bırakıp her şeyi terk ederek kırlara doğru yola çıkar ve ona, Mecnûn

¹⁶¹ Aşkın duyulması, Hâtîfî’de de aynı şekilde işlenir. Hâtîfî 23^b; Levend, age., s. 79.

¹⁶² Muhtemelen ilk defa Hâtîfî’de, Leylâ ağlayıp inlemesi anlaşılmasın diye türlü bahaneler uydurur. Hâtîfî 27^a

¹⁶³ Celilî, Hâtîfî’deki harf sembolizasyonundan esinlenir; ama harflerle ilgili farklı hayaller kurar. Hâtîfî 27^b

¹⁶⁴ Bu motif ilk defa Hâtîfî tarafından kullanılır. Levend, age., s.79. Celilî bunu iki bölüm halinde işlemiştir. Hâtîfî’de sadece kılık değiştirip kör gibi asaya Leylâ’nın kapısına gitmesi var. Hâtîfî 29^a. Ahmed Rıdvan’da da iki kere Leylâ’nın kapsına gider. Levend, age., s. 179.

lakabı verilir.¹⁶⁵

Nizamî’de Kays’ın Mecnûn lakabını alması, yukarıda da belirttiğimiz gibi aşkları ortaya çıkınca Leylâ’ya uzaktan bakmaya dayanamayan Kays’ın taşkınlıkları neticesinde gerçekleşir.

IV. Bölüm: Mecnûn’un babasının deli oğlunu dağın eteğinde bulması ve çeşitli hile ve büyülerle (kandırarak) annesinin yanına getirmesi

Tanıdıklardan biri, Kays’ın kırım yolunu tuttuğunu ve ağlaya ağlaya Necd dağına doğru yol aldığını Kays’ın babasına haber verir. Babası bu haberi duyunca yola çıkar ve Kays’ı bulur ve üstü başı yırtık, saçı dağınık oğluna neden bu hale düştüğünü sorar. Mecnûn, Leylâ Leylâ diyerek çölde yürüyüp dururken babasının sesini duymaz, onu tanımaz.

Mecnûn, babasını boyu iki büklüm, sözleri ok gibi tesirli bir ihtiyar olarak görür. Babasına isteğinin, sadece sevgiliye kavuşma arzusu olduğunu söyler. Babası, Mecnûn’a Leylâ’ya kavuşma sözü verir. Annesinin, Mecnûn’un yolunu beklediğini, ağladığını, üzüntüsünden saçının beyazladığını söyler. Mecnûn, kavuşma ümidiyle eve geri döner.¹⁶⁶ Annesi, oğlunu görünce sevinçten ne yapacağını bilemez, yüzünü gözünü gözyaşlarıyla temizler, yırtık çulunu çıkartıp temiz elbise giydirir.

Nizamî’de ise “Mecnûn’un babasının Leylâ’yı istemeye gitmesi” bölümünde gazeller söyleyen Mecnûn, onun gibi birkaç dostuyla her gece Necd dağına gider. Onu bu halde görenler, babasına durumu anlatırlar. Nasihat ederlerse de kâr etmez. Zavallı babası oğlunun durumuna çok üzülür ve ev halkına bunun sebebini sorar. Mecnûn’un babası, oğlunun bir kıza âşık olduğunu öğrenince onun bu sıkıntısını gidermek için Leylâ’yı istemek üzere kabilenin ileri gelenleri ile yola çıkar.

V. Bölüm: Akıllı babanın oğlunun yanık gönlünü nasihat ve öğüt şerbetiyle teskin etmesi, sakinleştirmesi

Babası, Mecnûn’a nasihat eder. Kendisinin artık ihtiyarladığını, oğlunun yanında olmasını istediğini, başında ihtiyarlık derdi varken bir de oğlunun buna dert eklememesini, kendisi ölünce yerine onun geçmesini arzu ettiğini söyler.

Babası, kadınlardan mihr ü vefa olmadığını, onlara kanmamak gerektiğini vurgular ve Mecnûn’un kendisini istemeyen birine niye bu kadar âşık olduğunu anlayamaz. Sevgili yerini ilimle uğraşmasını tembihler. Yine harf sembolizasyonunu kullanır. Sevgilinin dudağı yerine mim harfinin başına bakmasını söyler. Mecnûn’a Leylâ’nın bile kıskanacağı bir kız bulmayı

¹⁶⁵ Hâtîfî’de kabilenin çocukları tarafından taşlanır, bundan sonra Mecnûn lakabını alır. Hâtîfî 30^a. Ama bundan önce de Hâtîfî, Kays yerine Mecnûn’u kullanır. Hâtîfî 28^b.

¹⁶⁶ Bu bölüm ilk defa Emir Husrev’in eserinde işlenir. Levend, age., s. 37.

teklif eder.¹⁶⁷

Nizamî'de bu bölüm, “Babanın Mecnûn’a nasihat etmesi” adlı 9. bölüm olarak karşımıza çıkar. Nizamî'de baba, herkesin sevgilisinin peşinde koştuğu; ama her şeyden vazgeçemedikleri, ümitsiz olmamasını, kuvvet, itibar ve parayla elde edemeyeceği şeyin olmadığı, aklını başına alması, evine dönmesi şeklinde nasihatler eder. Ayrıca Mecnûn’a peşinde onun canına kast edenlerin olduğunu söyler.

VI. Yay gibi iki büklüm babanın yeniden nasihate başlamasına, Mecnûn’un gam ve melâmetle dolu kalkana benzeyen göğsünü siper etmesi

Mecnûn, babasını saygıyla dinler; ama bu kadar laftan sonra susmayı bırakır ve babasına cevap verir. Mecnûn, bile isteye bu derde düşmediğini, bunun kaderi olduğunu, iradesinin elinde olmadığını ve bu sevdadan vazgeçmeyeceğini anlatır.

Nizamî'de babanın nasihatinden sonra 10. bölüm olarak Mecnûn’un cevabı bölümü gelir. Benzer bir şekilde babasını över, nasihatleriyle yarasına merhem olduğunu söyler; ama bu yolda kendi isteğiyle dolaşmadığını, kaderin takdiri olduğunu, kimsenin kara alın yazısını silemeyeceğini, bizim irademizle işlerin olup bitmediğini söyler.

VII. Bölüm: Mecnûn’un adamlarının lale gibi tertemiz olan Leylâ’yı istemeye gitmesi ve gönülleri yaralı ve istediklerinden mahrum olarak geri dönmeleri

Babası, Mecnûn’un derdine son bulmak ve oğluna verdiği sözü tutmak için kabilenin ileri gelenleriyle birlikte Leylâ’nın kabilesine doğru yola çıkar. Kabilenin zenginliğinden, sofranın büyüklüğünden ve yemeklerden kısaca bahsedilir. Seyyid-i Âmirî, Leylâ’yı oğluna istediğini, vereceği mehrin çokluğundan ve daha da önemlisi diğer kabileler karşısındaki gücünden bahseder.

Leylâ’nın babası divaneye verilecek kızı olmadığı cevabını verir. Mecnûn’un babası üzgün bir şekilde eve döner. Olanları karısına anlatır. Mecnûn’a bu olaydan bahsetmez.

Nizamî'de bu olay 5. bölümde işlenir. Mecnûn’un babası, oğlunun bir kıza âşık olduğunu öğrenince onun bu sıkıntısını gidermeye karar verir. Seyyid-i Âmirî, kabilesinin ileri gelenleriyle yola çıkar. Leylâ’yı babasından ister ve deliye verecek kızımız yok cevabını alır. Âmirî ve kabilesi bu sözü duyunca üzüntü içinde evlerine geri dönerler. Bu bölümde Celilî’den farklı olarak Mecnûn’u Leylâ’dan daha güzel kızlar olduğunu söyleyerek avutmaya çalışırlar ve Leylâ’nın kabilesinin zenginliğinden ve ziyafet sofrasından bahsedilmez.

¹⁶⁷ Hâtifi’de de Mecnûn’un babası eve geldikten sonra tekrar nasihat eder ve Mecnûn’a Leylâ’dan başkasını almayı teklif eder. Levend, age., s. 79. Celilî bu bölümü Hâtifi’yle çok benzer kurgular. Babanın oğluna nasihatleri, aşk yerine ilim tahsil et demesi, sevgili yerine harfleri hatırlatması, kabileden başka bir kız bulmayı teklif etmesi zaman zaman benzer kelimelerle ifade edilmiştir. Hâtifi 33^a-34^a.

VIII. Bölüm: Mecnûn'un, sevgilisinin çadırını yad ederek Kâbe'yi tavaf etmesi ve kokulu, kıvrım kıvrım saç buklesinin hayâliyle Kâbe'nin halkasına elini sürmesi

Mecnûn, Leylâ'yı kendisine vermediklerini öğrenir. Babası, bu habere çok üzülen Mecnûn'un, Kâbe'de deva bulacağına inanır ve Kâbe'ye gitmek için yola çıkarlar. Mecnûn, deve üzerinde giderken çölün kumuyla, rüzgârıyla, çöl dikenleriyle, deveyle konuşup derdini döker, ağlar.

Hac kafilesi, Kâbe'ye ulaşır. Babası, dua için Mecnûn'u, Kâbe'nin kapısına getirir. Mecnûn, derdinden kurtuluş yerine aşk derdinin artması için dua eder. Mecnûn'un duasını duyan babası, bu derde deva olmadığını anlar ve akrabalarına olayı anlatır.

Nizamî'de de “Mecnûn'un Leylâ'nın aşkı yüzünden ağlayıp inlemesi” adlı bölümden sonra babası Mecnûn'un şifa için Kabe'ye götürür. Bu bölüm genel olarak her iki eserde de aynı şekilde işlenir; Celilî'deki farklılık Mecnûn, Kâbe'ye giderken yolda gördüğü her şeyle konuşup derdini dökmesidir.

IX. Bölüm: Dünyayı kavuran temmuzun tasviri ve vahşileşmiş Mecnûn'un dal tahtında oturan kargayla konuşması

Sıcak bir temmuz günü anlatır. Mecnûn, bu sıcak temmuz gününde ağlaya ağlaya her şeyden ve herkesten sıyrılmış bir şekilde kıra yönelir. Bir ağaç gölgesinde gözü, bir kargaya ilişir ve onunla konuşur. Karga; gözleri geceleri parlayan inci, yanık siyah yaraya, sırtına peri misali siyah renk giyen, misk nefesinden kanadı olan, bir siyah sarık sarınarak zikir eden güvercin şeyhi, o siyah örtülü başını hırkaya çekmiş bir Halvetî dervişi gibi benzetmelerle anlatılır. Mecnûn, kargaya sevgilisinin damına uçup ondan haber vermesini ister. Mecnûn dil döktüğü sırada karga uçup gider.

Nizamî'de Mecnûn'un kargayla konuşması hikâyenin ilerleyen bölümlerinde gerçekleşir. 22. bölümde sıcak bir günde öğleye kadar yürüyen Mecnûn'un bir ağacın altında gölgelenirken gördüğü kargayla konuşmaya başlar. Karga, Celilî'deki gibi ayrıntılı olarak betimlenmez.

X. Bölüm: Gecenin tasviri ve dertsiz, virane köşesinde oturan baykuş ile değerli şeyleri ayırt eden Mecnûn'un konuşması

Bölüm,“(Gece) yıldızlar gibi parlayan karganın gözünü parlak inci kadehini gösterdiği zaman nurlu ay bir mum yakıp yıldızlar pervane gibi etrafına toplandı.(868-69)” beyitleriyle başlar.

Mecnûn, bir baykuş görür ve onunla konuşur. Baykuş tasavvufî bir kişilik gibi anlatılır. Dünyadan elini eteğini çekmiş uzlet içinde yaşayan bir dervîştir. Mecnûn ondan bu

yolda mürşidi olmasını ister. Sabahla birlikte baykuş gözden kaybolur.¹⁶⁸

Bu bölüm Nizamî’de bu şekliyle yer almaz. Nizamî’de de bir gece tasviri vardır; ama bu bölümde Mecnûn’un Zühre ve Müşteri’ye ve Allah’a yakarışı anlatılır.

XI. Bölüm: Arslan yaratılışlı olan Mecnûn’un tuzağa düşmüş ceylanı avcı tuzağından kurtarması

Mecnûn, derdinden kurtulmak için gezerken avcı tarafından tuzağa düşürülmüş bir ahı görür. Mecnûn, ahıyı serbest bırakması için avcıya dil döker. Avcı, fakir olduğunu, kan bahası karşılığında ahıyı serbest bırakacağını söyler. Mecnûn, avcıya kolundaki la’li verince avcı ahıyı bırakır.¹⁶⁹ Mecnûn, sevgilisine benzettiği ahıyla konuşur, dertleşir. Bundan sonra çölde ahularla gezmeye başlar.

Bu olay, Nizamî’de 20. bölümde Celilî’den farklı bir şekilde işlenir. Öncelikle, Mecnûn, Nevfel’in savaş sonrası Leylâ’yı babasına vermesinden dolayı üzgün üzgün atıyla dolaşırken tuzağa düşmüş birkaç ahı görür. Mecnûn, avcıya “Adete göre misafirin avda hakkı vardır. Ben, onları serbest bırakmanı istiyorum.” der. Avcı ise evde çocuklarının aç olduğunu; eğer çok istiyorsa ahulara karşılık bir şey vermesini ister. Mecnûn, avcıya hızlı koşan atını verir. Mecnûn iki ahıyla yalnız kalır. Sabaha kadar ah etmekten uyumaz, ömrünü gece gibi karartır.

XII. Bölüm: Leylâ’nın çölün kenarında Mecnûn’un gözyaşından yeşeren lale bahçesini ve kırım çeşmesini ziyaret etmesi

Mecnûn’un hali dillere destan olur ve Leylâ da bu hikâyeden haberdar olur. Leylâ, sırdaşı olan Hemzad ile birlikte annesini kandırarak Mecnûn’u görmek için Necd dağına gider.

Mecnûn, geldiklerini görünce onları karşılar, birbirlerine sarılıp hasret giderirler. Leylâ, Hemzad’dan hoş vakit geçirmek için bir meclis kurmasını ister. Leylâ, Mecnûn’un gazellerinin ününün her yana yayıldığını söyler ve ondan gönlünü ferahlatan, hallerini anlatan yeni bir gazel okumasını ister. Leylâ, gazeli dinledikten sonra evine geri döner, Mecnûn, bülbül gibi tek başına hasret bahçesinde üzüntü içinde kalır.

Şair, Leylâ’nın bir an da olsa Mecnûn’un yanına gelmesini onun ahıyı azad etmesine bağlar ve bununla ilgili darb-ı meseller aktarır.

Aslında bu bölüm Nizamî’de bulunmaz. Bu bölüme işlevsel olarak, yani iki aşkın buluşmaları açısından, en yakın bölüm 40. bölüm olabilir; ama işleniş açısından oldukça

¹⁶⁸ Eldeki bilgilere göre baykuşla konuşma motifi ilk defa Celilî tarafından kullanılmış olabilir.

¹⁶⁹ Celilî, burada muhtemelen Hâtîfî’deki Mecnûn’un ağacı kesmek üzere olan bahçıvana, kolundaki la’li vererek ağacı satın alması motifini değiştirerek kullanır. Hâtîfî 74^a. Ayrıca Türk edebiyatında Ahmed Rıdvân’ın Leylâ vü Mecnûn’unda Mecnûn, ahuları bazusundaki la’li vererek kurtarır. Levend, age., s. 183.

farklıdır. Leylâ, daha önce Mecnûn'a mektubunu ileten yaşlıya kulağından küpelerini çıkararak Mecnûn'u bulmasını ister, ihtiyar Mecnûn'u bulup getirir. Leylâ, on on beş adım geriden Mecnûn'u seyrederek, başkasının nikahında olduğunu söyleyerek bundan fazla yaklaşmaz ve Mecnûn'dan şiir okumasını ister. Mecnûn, bu arada kendinden geçmiştir. İhtiyar, onu ayıltır. 41. bölümde Mecnûn, Leylâ'nın arzusu üzerine uzun bir şiir okur. Sonra da sahranın yolunu tutar. Leylâ da evine gider.

XIII. Bölüm: **İlkbaharın başlangıcının tasviri ve gam ortağı dostların çöl baykuşundan hastayı gül bahçesi tarafına davet etmeleri ve dağın eteğine gitmeleri**

Güzel bir bahar gününde Mecnûn'un arkadaşları, Mecnûn'u gezmeye çağırmak için Necd dağına giderler. Mecnûn, hayvanlarla hemhal olmuştur, arslan ona yastık, kaplan ise koruyucusu olmuştur. Gelen kişileri gören hayvanlar dağılır, Mecnûn, arkadaşlarını karşılar. Arkadaşları, ona nasihat etmeye başlarlar. Mecnûn'u derdinden kurtulması için eğlenceye davet ederler; ama Mecnûn, onları reddeder. Ayrılık derdiyle darmadağın olanın bahardan, bağdan zevk alamayacağını söyler.

Bu cevap karşısında arkadaşları, Mecnûn'u tek başına bırakarak mahzun bir şekilde evlerine dönerler.¹⁷⁰

Bu bölüm Nizamî'de bulunmaz.

XIV. Bölüm: **Sayırsız askeri olan Nevfel ile Mecnûn'un tanışması ve padişah meclisinin güzel söz söyleyen dostu olması**

Bir gün Nevfel, kırdan avlanırken av yerine yakın bir yerde Mecnûn'a rastlar. Mecnûn'un kim olduğunu sorup öğrenir. Nevfel, kendi de bir güzeli sevdiği için Mecnûn'a acır. Nevfel ile Mecnûn'un konuşurlar. Nevfel, Mecnûn'a sevgilisine kavuşma ümidi verir, ya güzellikle alacaklardır Leylâ'yı ya da savaşarak; ama öncelikle Nevfel, Mecnûn'dan bu garip halinden vazgeçmesini ister.

Nevfel, Mecnûn'a gamdan kurtulmak için şarap içmeyi, eğlenmeyi teklif eder. Bu mecliste onun irticalen şiir okumasını, buna karşılık ağzını mücevherle dolduracağını söyler. Mecnûn, Nevfel'i överek başladığı şiirini bu derdin giderilmesi herkesin çok uğraştığını; ama kimsenin deva bulamadığını söyleyerek bitirir. Nevfel bu derde çare olacağına yemin eder ve Mecnûn ona inanır. Nevfel, Mecnûn'u sarayına götürür.

Nevfel, Benî-hay kabilesinin reisi olan Leylâ'nın babasına, Leylâ'yı Mecnûn'a istediklerini, eğer vermezlerse kılıcın bu işi çözeceğini anlatan bir mektup gönderir. Leylâ'nın

¹⁷⁰ Bu motif ilk defa Husrev'in eserinde bir bahar günü, arkadaşları Mecnûn'u ziyarete giderek Leylâ'nın ara sıra çemenzara geldiğini söylemeleri ve Mecnûn'u onlarla beraber gelmesi için kandırmaları şeklinde görülür. Levend, age., s. 38. Celilî ise motifî Hâtîfî'deki şekliyle, zaman zaman bazı beyitlerdeki söyleyiş benzerliğiyle, kullanmayı tercih eder, Mecnûn, Leylâ'sız ona hiçbir yerin zevk vermediğini söyleyerek arkadaşlarıyla gitmez. Hâtîfî 60^b-63^b.

babası, Nevfel'e meydan okur. Ona karşı çıkacak güçleri olduğunu yazarak mektubu tamamlar. Mektubun cevabına çok sinirlenen Nevfel, savaş ilan eder.¹⁷¹

Mecnûn ile Nevfel'in tanışmaları bölümü Nizamî'de daha önce gerçekleşir. 15. bölümde anlatılan olay, Celilî'den bazı farklılıklar içerir. Mecnûn, Nevfel'le birlikte onun yurduna gider; üzerine elbise giyer, birlikte şarap içerler. Arap usulü başına sarık bağlar, birlikte şarap ve saz sohbeti yaparlar. Mecnûn, sevgilisinin güzelliğini anlatan latif gazeller söyler. Mecnûn'un bu ortamda eski sağlığına kavuşur. Mecnûn sükunet bulur, büyük ve derin meselelerin konuşulduğu meclislerin akıl danışılan kişisi olur. İki üç ayı eğlenerek ve şarap içerek geçirirler. Bundan sonra 16. bölüme geçilir. Mecnûn, Nevfel'e bir an önce verdiği sözü yerine getirmesini söyler.

XV. Bölüm: Dünyaya hükmeden Nevfel'in ay motifli sancağı çekmesi ve yıldızlar kadar çok ve coşkun deniz misali askerinin tozundan dünyayı karartması

Uzun ve mübalağalı bir savaş tasviri yapılır. Savaş olanca hararetiyle devam ederken Mecnûn, Leylâ'nın kavminin yenmesi için dua eder; ama savaş sonunda Leylâ'nın kavmi yenilir ve Leylâ esir düşer. Nevfel, Leylâ'yı görünce âşık olur ve Nevfel, Mecnûn'u zehirlemek ister; ama sâkî yanlışlıkla zehri Nevfel'e sunar ve Nevfel zehirli içkiyi içerek ölür.¹⁷²

Nevfel ölünce tacı, tahtı varislerine kalır. Leylâ'nın babası Leylâ'yı alarak oradan gider ve Mecnûn yine ayrılık acısıyla yanar, harabenin yolunu tutar.

Nizamî'de Nevfel ile Leylâ'nın kabilesinin savaşı oldukça farklı işlenir. Öncelikle savaşın ilanı farklıdır. Nevfel, yüz seçkin adamıyla beraber yola düşer. Leylâ'nın kabilesine gelince bir haberci talep eder ve haberciye, Leylâ'yı ona teslim etmelerini, yoksa o ve adamlarının savaşmaya hazır olduğunu, kabilesine iletmesini ister. Kâsid bu haberi iletince araları bozular. Leylâ'nın kabilesi sen kılıç çekersen biz de çekeriz, şeklinde cevap verirler. Haberci bu mesajı ister istemez Nevfel'e iletir. Nevfel, daha da kızarak "Yolumdan çekilin, yoksa felakete düşersiniz." diye tekrar haber gönderir. Haberci, yine olumsuz bir cevap getirir. Nevfel, Leylâ'nın kabilesine saldırır. Nizamî'de ayrıca iki savaş vardır. İlkinde Nevfel az adamla gittiğinden barış istemek zorunda kalır. İkincisinde Medine'den Bağdat'a kadar asker toplar ve ikinci savaşta Nevfel galip gelir. Her iki savaşında neredeyse hiç tasviri yapılmaz. Ayrıca savaş sonunda Leylâ'nın babası her şeye razı olduğunu; ama o divaneyeye kızını vermeyeceğini, onu serbest bırakmasını; eğer bırakmazsa kızını öldürüp yoldaki köpeklere atacağını; böylece onun yüzünden iki paralık olan şerefının kurtulacağını ve savaşın

¹⁷¹ Bu bölüm ana hatlarıyla Hâtifi'nin eseriyle benzer şekilde işlenmiştir. Hâtifi 68^a-70^b.

¹⁷² Bu bölüm Hâtifi'nin eseriyle benzer şekilde ele alınmıştır. Levend, age., s. 81. Hâtifi 67^b-72^b.

da son bulacağını söyler. Nevfel'in yanındakiler, babanın haklı olduğunu ve o delinin ev bark kuramayacağını, savaşta karşı taraf için dua ettiğini söylerler. Nevfel de onları dinleyerek Leylâ'dan vazgeçer ve askeriyle geri döner. Mecnûn, bu duruma çok üzülür ve Nevfel'e sitem ederek çölde izini kaybettirir.

XVI. Bölüm: İbn Selâm'ın oğlunun sünbül ve gül destesinden kemer kuşanması, nafe kokulu aşk nakşından Leylâ'nın güzellik yaprağına bağlanması

Bölüm çok soğuk bir kış tasviri ile başlar. Leylâ, bu soğuk kış gününde, eğlence düzenlemek için çadırında ateş yakar. Mecnûn'un Leylâ'ya olan aşkı duyuldukça Leylâ'nın da şöhreti artmıştır. İbn Selâm'ın oğlu, Leylâ hakkında anlatılanları duyarak ona âşık olur. İbn Selâm, durumdan haberdar olur ve Leylâ'yı istemeye gider. Yanında mehir olarak neredeyse bir hazine götürür. Leylâ'nın babası, misafirleri karşılar ve İbn Selâm niyetini açar. Leylâ'nın babası memnun olur ve nikâha karar verilir; kadı nikâhı kıyar. Leylâ, bu kötü haberi işitir ve feleğe veryansın eder. Gelin süsleyen kadın, Leylâ'yı süslemeye gelir. Leylâ, süslenmeyi reddeder. Annesine bu durumu haber verirler ve annesi Leylâ'ya onları rezil etmemesi nasihatini verir. Leylâ ise sabrının ve huzurunun kalmadığını, eğer aşk ayıpsa bile âşık olduğunu, babası ondan razı değilse kadıya, müftüye gidip şikâyet edebileceğini söyler. Leylâ, nam u namusu bırakıp içindekileri dışa vurmak ister; ama annesinden utanır.¹⁷³ Düğün vakti gelir. Düğün ayrıntılı olarak tasvir edilmez. Leylâ, damada içeri girmesi için izin verir; ama vuslata ermek isteyen damada Leylâ güzel bir tokat atar. Ona el süremeyeceğini; çünkü çölde yaşayan bir garibe ait olduğunu söyler. Zavallı damat, bir selama razı olarak günlerini geçirir. Celilî'nin bu bölümü işlerken yaptığı en önemli değişiklik Leylâ'nın kocasını İbn Selâm'ın oğlu olarak almasıdır.¹⁷⁴

Nizamî'de “Babasının Leylâ'yı İbn Selâm'a vermesi” başlıklı 24. bölümde işlenen konunun başlangıcı 14. bölüme dayanır. Leylâ, bağa gittiği gün yolda Benî Esed kabilesinden

¹⁷³ Bu motif, Hâtîfî'nin eserinden geliştirilerek alınmıştır. Hâtîfî 52^b.

¹⁷⁴ Celilî'den sonra bu eseri kaleme alan Salih Çelebi (Toska, age., s. 57) ve Tebrizli Hakîrî (Koçak, age., s. 13)'de de İbn Selâm'ın oğluyla evlenir Leylâ. Bilindiği kadarıyla diğer Leylâ vü Mecnûn mesnevilerinde olmayan bu farklılık Hâtîfî'nin eserindeki kullanımdan kaynaklanıyor olabilir:

Bûd İbn-i Selâm-ı nâmdârî

Der hayl-i 'arab bozorgvârî

Büdeş püserî çü serv-i âzâd

Mîdâd be-'işve hüsn-râ dâd (51^a)

...

(İbn Selâm'ın Leylâ'nın babasından Leylâ'yı istemesi sırasında)

H'âhem ki konî zi rû-yı ihlâş

Ferzend-i merâ be-bendegî-i hâş (52^b)

Ayrıca eserin Süleymaniye Ktp. Bağdatlı Vehbi 1634 no'lu nüshasında 46b'de “İbn Selâm'ın oğlunun Leylâ'yı istemesi ve mahrum olması” başlığı vardır.

İbn Selâm adlı bir delikanlı onu görür ve ona âşık olur. Leylâ'yı istemek için birini gönderir. Bu haberci, hem anne hem de babasına İbn Selâm'ın niyetini anlatır, her ikisi de bu işi uygun bulurlar. Ama kızlarının hasta olduğunu, iyileşince hemen nikâh yapacaklarını söylerler. İbn Selâm beklemekten başka çaresi olmadığını anlar. 24. bölüme geldiğimizde Leylâ'nın taliplerinin çoğaldığını haber alan İbn Selâm kendisine verilen sözün tutulması için, gelini istemeye sultanlara layık bir şatafatla gelir. Bir haberciyle, hem Rum, Çin, Taif 'ten getirilmiş hediyeleri hem de amacını iletir. Haberci, İbn Selâm'ı öven sözlerle Leylâ'nın babasını ikna eder. Ertesi gün, gelinin babası düğün hazırlıklarına başlar, köşe bucağı süsler. Damat ve yanındakileri çağırır, ziyafet sofrası yayılır. Mükellef bir eğlence meclisi düzenlenir. Arap adetlerine göre beraber otururlar ve nikah kıyılır. Tufan gibi paralar saçılır, geline şeker verilir. Sevgili için yapılanlar işe yaramaz, İbn Selâm'ın maksadı hasıl olmaz.

Damat, neşeli bir şekilde gelin için bir mahmil hazırlar, süsletir. Leylâ'yı alıp götürür. Birkaç gün Leylâ'yı rahat bırakır, İbn Selâm, muradına ermek için Leylâ'ya yaklaşır, Leylâ, ona öyle bir tokat atar ki ölü gibi kendinden geçip yere düşer. Leylâ, onu öldürse de istediğini elde edemeyeceğine dair yemin eder. İbn Selâm, Leylâ'yı sadece selamlamakla mutlu olmaya çalışır. Leylâ ağlayarak kendinden geçmiş bir halde çadırından çıkar. Gizli aşkı ortaya çıkar, ne kocasından ne babasından çekinir, kimseden utanmaz. Celilî'de bu durum 18. bölümde Leylâ, babasından ve etraftan çekindiği için derdini içine attığı şeklinde anlatılır.

XVII. Bölüm: **Hüzünlü Mecnûn'un Leylâ'ya alay ve sitem yollu mektup yazması:**

Cadı gibi, ağzında diş olmayan, kötü bakışlı yaşlı bir kadın, Mecnûn'a Leylâ'nın evlendiğini, onu unuttuğunu haber verir. Mecnûn, bu acı haberi öğrenip Leylâ'ya sitem dolu bir mektup yazar. Leylâ, mektubu alır.¹⁷⁵

Nizamî'de 25. bölümde bu kötü haberi veren deveye binmiş bir bedavidir. Mecnûn'a, Leylâ'nın onu unutup evlendiğini, kadınlarda vefa olmadığını anlatır. Bunu duyan Mecnûn kendini kaybeder, Mecnûn kendine gelmeye başlayınca adam ondan özür diler, söylediklerinin yalan olduğunu anlatır. Leylâ'nın evli olduğu halde ona bağlı olduğunu söyler. Mecnûn, buna inanmaz; ama biraz teselli bulur. Bu olay onu çok üzer. Kanlı gözyaşları dökmeye devam eder. Ahdini bozan Leylâ hakkında beyitler söyler.

XVIII. Bölüm: **Leylâ'nın Mecnûn'un mektubuna cevap yazması:**

Leylâ, Mecnûn'un suçlamalarına cevap verir, hiçbir şey olmadığını anlatır. Leylâ, Mecnûn'un bir düşman gibi bahane aramasına çok üzülür. Mecnûn'un istediği gibi davranabildiğini; ama kendinin anne-babasından, çevresinden dolayı bir şey yapamadığını

¹⁷⁵ Bu bölümün işlenişi Hâtifi'nin eseriyle benzer şekilde kurgulanmıştır. Hâtifi 55^a-57^b.

söyler.¹⁷⁶ Bütün bunlar yetmezmiş gibi bir de Mecnûn'un, bu acısını çoğalttığından yakınır.

Mecnûn, mektubu alır, okur ve Leylâ'nın cevabı sayesinde rahatlar, gözünün yaşı durur.

Nizamî'de iki âşğın mektupla haberleşmeleri daha farklı bir bağlamda verilir. "Leylâ'nın Mecnûn'a Haber Göndermesi" başlıklı 34. bölümde ilk önce Leylâ, bir atlıyla Mecnûn'a mektup gönderir. Mektupta, Leylâ, hâlâ Mecnûn'a sâdik bir sevgili olduğunu, babasının ölümüne çok üzüldüğünü yazar. Mecnûn coşar, kendinden geçer. Mektubu getiren adama sarılır. Adama, ne kağıdım var ne kalemim ki mektup yazayım, der. Adam ona kalem kâğıt verir ve Mecnûn, mektubu yazmaya başlar ve bitirince adama verir. O da koşarak mektubu Leylâ'ya ulaştırır. 36. bölümde Leylâ, Mecnûn'un mektubunu okur. Mektupta, Mecnûn, Leylâ'ya sevgisinin sözde olduğu, onu yeterince sevmediği için uzun uzun sitem eder. Her iki mektup da Allah'ın ismiyle başlar.

XIX. Bölüm: Gül yüzlü ve lale yanaklı Leylâ'nın canına kast etmek istemesi, çölde oturan ve hasta Mecnûn'dan kan akması

Leylâ üzüntüden hastalanır, bunalım geçirir. Bütün vücudu ateş gibi yanmaktadır. Hekim çağırırlar. Hekim, Leylâ'nın koluna neşter vurur ve kan akıtır; çünkü kan unsuru vücuduna galip gelmiştir.

Bu sırada Mecnûn'un yanına bir adam gelir. Mecnûn hüzünlü bir şekilde inledikçe kolundan kan gelir ve gelen kanla yere "Leylâ" yazılır. Adam, nedensiz yere niçin kan geldiğini, toprakta niçin Leylâ isminin yazdığını sorar. Mecnûn, "Leylâ'nın onun gönlünü yaralayan olduğunu, Leylâ'ya bir hastalık geldiğini ve cerrahın onun koluna neşter vurunca bu amansız yara o yüzden bende de ortaya çıktı; çünkü iki sevgili birliğe ulaşıncaya iki vücut, damar ve deri bir olur; ben aşk Leylâ'sı, Leylâ Mecnûn; iki bedende hüzünlü ruh birdir." der. Adam, Leylâ'nın kabilesine dönüp bu olayı araştırır ve doğru olduğunu öğrenir. Mecnûn'un anlattığı hikâyeye inanır.¹⁷⁷

Bu bölüm Nizamî'de daha farklı bir şekilde geçer. "Mecnûn'un vahşi hayvanlarla halinin tasviri" başlıklı 31. bölümde olay şu şekilde anlatılır. Mecnûn, babasının ölümünden sonra yeniden yollara koyulur. Bir gün yine dolaşırken yolu sevgilisinin diyarına düşer. Yerde vefa kalemıyla Leylâ-Mecnûn yazılıdır. Tırnağıyla Leylâ ismini o varaktan kazır, yalnız kendi ismi kalır. Görenler, bunu anlayamaz ve niye iki ismi bire indirdiğini sorarlar."Onun kabuk

¹⁷⁶ Bir önceki bölüm gibi bu bölümün işlenişi de Hâtifi'nin eseriyle benzerlik gösterir. Hâtifi 57^b-60^a. Levend, age., 80.

¹⁷⁷ Bu motif, Hâtifi'de eserin başlarında işlenir. Mecnûn'un babasına cevap vermesi bölümünde Mecnûn'un kolundan kan gelir ve babasına Leylâ'nın kolundan kan alındığı için onun da kolundan kan geldiğini ve Leylâ ve Mecnûn'un kalmadığını ikisinin bir olduğunu söyler (Hâtifi 36^{a-b}). Yukarıda görüldüğü üzere Celîlî, bu motifi farklı bir işlevde ve şekilde kullanmıştır.

(post) benim iç olmam doğru değil, ben dostun örtüsü olmalıyım, o öz olmalı.” der ve oradan ayrılır. (Hz.) Rabia gibi yollara düşer. Âşıkâne gazeller okur, derdine ilaç arar. Vahşi bir hale gelir, insanlıktan çıkar. Çöldeki her vahşi hayvan ona hizmet eder. İnsanlar, Mecnûn’un bu tarz hareketine ve vahşi hayvanların ona bağlılığına hayret ederler. Her gün yoldan geçenler onu ziyaret eder.

XX. Bölüm: **Leylâ’nın ziyafet vermesi ve Mecnûn’un kâsesini kırması:**

Aşk hastası Leylâ, ziyafet vermeye karar verir. Zengin fakir herkesi çağırır. Aşçı çeşit çeşit yemekler pişirir ve mükellef bir sofraya hazırlanır. Leylâ, kendisi yemek dağıtır. Bu eğlenceyi Mecnûn, duyduğu zaman mutlu olur. Halka yemek verilirken Mecnûn da yetişip kâse uzatır. Leylâ, Mecnûn’u tanımıyor gibi davranır. Yemek verirken Mecnûn’un kasesine bir kepçe vurur ve kâse kırılıp yere düşer. Mecnûn, bu olaya çok sevinir. Yanındakiler neden sevindiğini sorunca Mecnûn, bunun cefa değil vefa göstergesi olduğunu, Leylâ’nın, onu başkalarıyla bir tutmadığının bir nişanesi olduğunu söyler.¹⁷⁸

Bu bölüm Nizâmî’de yoktur.

XXI. Bölüm: **Aşkın oyuncağı olan Mecnûn’un başında öten bülbülün yuva yapması**

Mecnûn gördüğü her şeyi sevgilisine benzetip halini anlatan gazeller okuyarak gezer. İçten haykırdıkça bülbül ona arkadaş olur. Karmakarışık, birbirine karışıp dağılmış olan saçına bülbül yuva yapar, Mecnûn kuşu incitmez.

Mecnûn, ülkenin her tarafında meşhur olunca küçükten büyüğe herkes tarafından tanınır. Her kavim gelip ziyaret eder, sır ehlinin gönlünün nasıl olduğunu gösterir. Gül mevsimi sona erdiği zaman bülbül yavruları kanat açıp hevesle yuvadan uçunca, Mecnûn yine dağın yolunu tutar.

Mecnûn’un başına kuşların yuva yapması motifi Nizâmî’de bulunmaz. Agâh Sırrı Levend’e göre bu motif ilk defa Celilî tarafından kullanılmıştır.¹⁷⁹

Burada başlık olmadığı halde başka bir konu anlatılmaya başlanır; bir bölüm başlangıcı gibi bir geçiş beyitiyle hikâyeye geçilir. Bu hikayenin ayrı bir başlık altında anlatılmaması ya müstensihinin dikkatsizliğinden ya da şairin buraya bir başlık koymama tasarrufundan kaynaklanmış olabilir. Sevgilisinin ayrılığıyla yanan Leylâ, gönlü daraldığından arkadaşlarıyla birlikte bahçeye, bağa eğlenmeye giderler. Herkes içip gülerken Leylâ kendi

¹⁷⁸ Bu bölüm, Câmî’nin eserindeki Leylâ’nın fakirlere çorba dağıttığını duyan Mecnûn’un kırık bir kase ile giderek fakirlerin arasına karışması, Leylâ’nın onu tanıyarak kepçeyle kasesini kırması ve Mecnûn’un sevinmesi kısmının geliştirilerek alınması gibi düşünülebilir. Levend, age., 51. Hamdullah Hamdi’nin eserinde de benzer şekilde ele alınmıştır. Zülfü Güler, agt., s. 291.

¹⁷⁹ Agâh Sırrı, age., s. 208.

kendini yer. Gölge bir yer bulup eğlence meclisi kurarlar. Leylâ, eğlence kadehi tutmasına rağmen coşkuya tam olarak katılmaz. Bağdaki her canlıyla derdini paylaşır. O sırada çemende dolaşan dertli biri, ansızın meclise gelir. Mecnûn'un gazelini okur. Leylâ, bu kişiye ihsanlarda bulunur, ağzını mücevherlerle doldurur. Bu şiir, Leylâ'nın ayrılık acısını biraz olsun dindirir. Leylâ, adama Mecnûn'un ne halde olduğunu sorar. Adam, onun da acısından, gamından eziyet içinde yaşadığını söyler. Leylâ sevdiğinin halini, kederini ve derdini ayrıntısıyla öğrenince ara sıra kadeh gibi ferahlık dolar, bazen ham kişi gibi olgunlaşmış şarap içer, ne yaptığını bilemez olur. Adam eğlence meclisini terk edince Leylâ da gamla dolu evine döner.¹⁸⁰

Bu bölüm Nizamî'de hikâyenin başlarında verilir. "Baharın tasviri ve Leylâ'nın bahçenin temasına gitmesi" başlıklı 13. bölümde Leylâ, gül mevsiminde evinden dışarı çıkar. Etrafında kabilenin tatlı dudaklı güzelleri bir inci dizisi gibi dizilmiş. Leylâ, biraz çimenlerde dolaşmak, kırmızı gül gölgesinde oturmak ister. Amacı bir gölgede oturup dertliler gibi ah etmektir. Leylâ, arkadaşlarıyla oturup biraz eğlendikten sonra onlardan ayrılarak bir servi ağacının altında oturur. Gizlice feryat edip Mecnûn'un yanına gelmesini, hiç olmasa ona haber göndermesini dileyen beyitler söyler. Sözlerini bitirmeden Mecnûn'un gazelini okuyan bir kişi oradan geçer. Bu gazel, acı çeken Mecnûn'un Leylâ'ya sitemidir. Leylâ bu gazeli duyunca ağlamaya başlar. Leylâ'nın bahçedeki arkadaşlarından birisi gizlice onun bu halini görür. Bu gördüğü hali belki bir çare bulur diye Leylâ'nın annesine anlatır. Kızının bu haline çok üzülür; ne yazık ki elinden bir şey gelmez.

XXII. Bölüm: **Ölümün soğuk rüzgârının kar saçmasından beyaz yapraklı gülün solması**

Seyyid-i Âmirî, ecelinin yaklaştığını anlar ve ölmeden önce oğlunu görmek ister. Dostlardan birkaçı toplanıp Mecnûn'a haber verirler ve Mecnûn, babasının başucuna gelir. Babası dünyanın geçiciliği üzerine nasihat eder ve canını teslim eder. Mecnûn gönlüne taş basıp ağlayıp inlerken; kabile gelir. Toprağı kazıp o ihtiyarı oraya gömerler. Mecnûn, o mezara kendinden geçerek düşüp onu kara bağı gibi kucaklar ve kabrin taşıyla göğsünü döver. Bazen mersiye okur, bazen ruhunu anıp dua eder, Mecnûn, keder ve gam çulunu giyerek bir iki gün yas tutar. Annesi yırtık pırtık çulunu çıkarıp ona saf ipekten elbise giydirir ve babasının makamına oturtur. Annesinin gönlünü rahatlatmak, mutlu etmek için bir iki gün orada istemeden durur. Sonunda dayanamayıp üstündekilerden kurtulup Necd dağının yolunu tutar.

¹⁸⁰ Bu motif ilk defa Husrev'de geçer; ama Celilî, gazeli okuyan kişinin ağzına Leylâ'nın mücevherle doldurması kısmını eklemiştir. Levend, age., s. ay.

Nizamî’de “Mecnûn’un Babasının Ölümünden Haberdar Olması” başlıklı 30. bölümde olay Celilî’den daha farklı olarak işlenir. Mecnûn’un babasının öldüğünü bir sabah vakti, avlanmaya giden bir avcıdan öğrenir. Avcı, babası öldükten sonra hiç olmazsa bir kere mezarını ziyaret etmesini, onun ruhundan af dilemesini söyler. Mecnûn, bu haberden sonra ağlar, döğünür. Biraz sakinleşince babasının mezarına koşar. Kendinden geçmiş bir halde o türbenin üzerine düşer, onu ciğeri gibi kucaklar, kanlı gözyaşı döker, etrafı kan dolar. Pişmanlık dolu sözler söyler. Bütün geceyi feryadıyla inletir. Sabah olunca Mecnûn, mezardan ayrılıp Necd’e döner.

XXIII. Bölüm: **Sonbaharın soğuk rüzgârının yaprak dökümünün tasviri ve o gül etekli fidanın toprağa düşüşü**

Bölüm sonbahar tasviriyle başlar. Leylâ sonbaharda solup vücudu üzüntüden takatsiz kalır. Rüyasında Mecnûn’un öldüğünü görür. Dehşete kapılıp uyandığı zaman sıtma ateşinden bütün vücudu yanar ve git gide bütün vücudu bu ateşe dayanamayıp erir.¹⁸¹ Leylâ, annesine artık ölümün yaklaştığını, bunca zamandır onun zahmetini çektiğini, ölünce kabir içinde yönünü sevgiliye çevirmesini, Mecnûn’a selamını ve hayallerini iletmesini ister. Tekrar tekrar Mecnûn diyerek dert ortağı ruh, sevgiliye kavuşur. Ailesi ve kabilesi durumdan haberdar olunca kimi elbisesini yırtar, kimi üstüne toprak döker; kimi göğsünü tırmalar, kimi bağına taze yara açar. Annesi saçını başını yolar. Leylâ’nın bedeni, mis kokulu gözyaşlarıyla yıkanıp tekfin edilir. Vefalı güzeller, tabutu götürürler. Kederli ve mahzun bir şekilde gül harmanı içine Leylâ’yı gömerler ve oraya o dönemde kimsenin görmediği bir türbe inşa ederler. O türbe ve haremi tamamlandığı zaman ona “Gülzar-ı behişt” denilir.

Bölüm, dünyanın geçiciliği, ölümün herkesin başında olduğu, her güzelin bir zevali olduğu, gururlu olmamak gerektiği vurgulanan beyitlerle biter.

Kaynak eserde de “Sonbahar tasviri ve Leylâ’nın vefatı” başlıklı 49. bölüm sonbahar tasviri ile başlar. Leylâ, böyle bir zamanda gönlündeki sevda başa çıkar, başındaki ateş gönlüne iner. Yüzü tere batar, vücudunu sıtma tutar. Yatağa düşer. Yalvararak annesine sırrını açar. Leylâ, “Canım artık ağzıma geldi, sana sırrımı açıklayacağım. Eğer vasiyetimi yerine getirmezsен ahirette on parmağım yakanda. Ben sevgilime hasret gittiğim zaman gözlerime sevgilimin yolunun toprağından sürme çek. Kefenimi kana batır; çünkü ben şehidim. Beni böyle bir gelin gibi süsleyip toprağına teslim et. Sevgilim haberdar olup mezarına gelince ay arayacak ama toprak bulacak. O benim sana yadigarımdır. Onu hoş tut. Benim maceramı ona anlat, Leylâ canını senin adını anarak verdi, de. Mezarda bile senin yolunu gözlüyor. Onu bu

¹⁸¹ Leylâ’nın Mecnûn’u düşünde öldüğünü görmesi ve hastalanması motifi Hâtifi’de kullanılmıştır. Hâtifi 68^b.

bekleyiştten kurtar. Mezarını ziyaret et.” vasiyetini tamamladıktan sonra gözlerini yumar ve öteki aleme göçer. Annesi bunu görünce saçını başını yolar. Mersiyeler okur, kanlı gözyaşları döker ve bununla cenazeyi gasleder. Leylâ’yı defnederler. (Cümle Arap), cenazeye katılanlar üzgündür, ah u vah ederler.

Celilî, Nizamî’ye ek olarak Leylâ için bir türbe yapıldığını ve adının “Gülzar-ı behişt” olduğunu söyler.¹⁸² Nizamî’de türbe 52. bölümde, Mecnûn ölüp Leylâ’nın yanına gömüldükten sonra yaptırılır. Bu türbe aşıkların uğrak yeri olur.

XXIV. Bölüm: **Safa tatlı suyunun bulanıklığından Mecnûn’un tiksinişi ve vefa yolunun toprağına tatlı canını saçması**

Leylâ’nın annesi üzüntüden sırtında lacivert matem elbisesiyle iki büklüm menekşe gibi olur. Yüzünü, saçını yolar. Bu haliyle Mecnûn’un yanına gider ve “Bağrı yaralı ve gönlü kanlı Leylâ, Mecnûn diyerek mahzun ruhunu teslim etti. Gel, kabrin başındaki mum gibi yanalım. Gel, ikimiz bağrımızı yırtıp onun kabri üzerinde toprak olalım.” diyerek Mecnûn’a, Leylâ’nın öldüğünü haber verir ve birlikte Leylâ’nın kabri başında ağlamayalım, der.¹⁸³ Mecnûn bu ah ve inlemeyi işitip yaralı gönlünü yırtar ve güzel Leylâ’sı için ağıt yakar, ağlar. Susunca sarhoş gibi kendinden geçerek yere yığılır. Ayılınca bir an önce ölüp Leylâ’ya kavuşmak için el açıp dua eder. Bu sırada yere düşüp uzanır, ölüm vâkî olur, Mecnûn topraktan yatağına düştüğünde helak yastığına baş koyduğunda gamlı ruh kuşu vakit gelince “Gülzar-ı behişt”e çabucak ulaşır. Ten perdesinden uzaklaşınca nur dolu bir köşk görür. Bir melek makamını gösterir. Toprakten vücudu yokluğına uzandığından Leylâ diyerek günahsız ruhunu verir. Ruh, o dünyaya (doğru) yol alınca ansızın feryat ve ağlama kopar. Yabanî hayvanlar ve kuşlar feryat edip uğurlar. Eşsiz güzellikteki ceylan, gasletmek için gözyaşı döker. Örumcek o ölüye can ipliğini kefen teli eder. Arslan pençesiyle ona mezar kazar. Kaplan, vücuduna matem yarası vurur. Ahu ona gam ortağı olur, boynuzları mezar taşı olur. Bu dertten yiyeceksiz kalıp zayıflayan arslan göğsünü ona tahta tabut yapar. Bu sırada Allah’ın takdiriyle aniden Hicaz kervanı ulaşır. Orada ölmüş bir kişi görürler. Tekfin ederler ve hazırlarlar; o topluluk, Mecnûn’un namazını kılar. Kederli ve hüznünlü bir şekilde onu gömerler.¹⁸⁴

Nizamî’de ölüm bölümü farklı bir şekilde işlenir. “Mecnûn’un Leylâ’nın vefatından haberdar olması” 50. bölümde Leylâ’nın ölüm haberini Mecnûn’a Zeyd verir. Bu haberden

¹⁸² Hâtifi’de de benzer şekilde Leylâ için bir türbe yapılır ve adı “Behişt-i Sâni” koyulur. Hâtifi 83^a. Agâh Sırrı, “Behişt-i Fânî” olarak verir. Age., s. 82

¹⁸³ Agâh Sırrı, bu motifi ilk olarak Hâtifi’nin kullandığı bir motif olarak gösterir. Age., s. 85

¹⁸⁴ Celilî bu bölümü Hâtifi’yle paralel olarak işlemiştir. Celilî’de yer yer kullanılan hayallerde de Hâtifi’den esinlenmeler görülür. Hâtifi 86^a-87^b.

sonra Mecnûn ağlar, bahar bulutu gibi gürleyerek sevgilisinin mezarına koşar. Sevgilisinin mezarına kapanarak kan dolu gözyaşı döker. Gözyaşı dökerek kendini yere atar. Sonra yola koyulur; çölü vahşi hayvanlarla dolaşır, vücudu hasta, elbisesi yırtıktır. Bir gün yine sevgilisinin mezarını ziyaret etmek ister. Mezarı uzaktan görünce düşer, kıvrık bir yılan gibi yuvarlanır. Onun türbesi üzerine hazine üzerine çöreklenmiş yılan gibi kıvrılır. Ciğerinden kanlı yaşlar dökerek bir mum gibi ağlar, beyitler okur, mersiye okur. Allah'a canını alması için yalvarır. Bu ıstırap içinde burada iki üç köpekle yaşar, bu haldense ölüm daha iyidir. Bazen yarının mezarını kible yapar, bazen de mezar mezar dolaşır. Sonunda kendinden vazgeçer ve ayrılık mektubunu okur, ölmeye hazırlanır. "Mecnûn'un Leylâ'nın kabri başında vefat etmesi" başlıklı 52. bölümde Mecnûn gün geçtikçe daha mecalsiz kalır, canı bedenden ayrılmak ister. O mezarın halkasına düşer. Ağlaya inleye birkaç beyit okur, acı acı birkaç damla yaş döker. Ellerini gökyüzüne doğru kaldırarak, gözlerini kapar ve canını alması için Tanrı'ya dua eder. Başını yere koyar, mezarı kucaklar ve ey dost (sevgili) diyerek canını verir. Bundan sonra şair-anlatıcı geçiçi dünyaya kanmamak gerektiğini vurgulayan beyitler söyler. Mecnûn ölür ve bu dünyanın serzenişinden, derdinden kurtulur. Leylâ'nın yatağı üzerinde uykuya dalar. Bir ay veya işittiğime göre yaklaşık bir sene orada öylece kalır. Vahşi hayvanlar etrafında halka olurlar ve halk bunların korkusunda oraya yanaşamaz. Mecnûn'u onların ortasında oturuyor zannederler. Halbuki Mecnûn'dan eser olarak sadece kemikleri kalmıştır. Bir sene sonra vahşi hayvanlar ister istemez Mecnûn'un başından ayrılır. Hayvanlar gittikten sonra oradan geçenler Mecnûn'un öldüğünü ve sadece kemiklerinin kaldığını görürler. Bu olay her tarafa yayılır ve her Arap bu efsaneyi duyar. Akrabalar, ileri gelenler, dertliler toplanırlar. Çok üzülürler, elbiselerini yırtarlar. Onu temizleyip hoş koku sürerler. Onu gözyaşlarıyla gasledip Leylâ'nın yanına gömerler. Bu iki sevgilinin mezarının üzerine bir ravza, türbe yaparlar. Bir çiçek bahçesi gibi güzel türbeye gelen garipler ve zavallılar dert ve tasalarından kurtulurlar.

Nizamî'de olup da Celilî'nin almadığı bölümler aşağıda bölüm numaralarıyla belirtilmiştir:

6. Mecnûn'un Leylâ'nın aşkı yüzünden ağlayıp inlemesi
8. Leylâ'nın kabilesinin Mecnûn'u öldürme planından babanın haberdar olması
11. Hikâye: Bir keklik ile karıncanın öyküsü
12. Leylâ'nın ahvali
16. Mecnûn'un Nevfel'e serzeniş
18. Mecnûn'un Nevfel'e itabı
19. Nevfel'in ikinci savaşı

21. Mecnûn'un geyiği avcının tuzağından kurtarması
23. Bir ihtiyar kadının Mecnûn'u Leylâ'nın oturduğu yere götürmesi
26. Mecnûn'un Leylâ'nın hayaline şikayet etmesi
32. Hikâye: Merv'de bir padişahı ile nedimlerinden bir gencin hikâyesi
33. Gecenin tasviri ve Mecnûn'un Allah'a yalvarması
34. Leylâ'nın Mecnûn'a haber göndermesi
37. Selim Âmirî'nin Mecnûn'un halini görmeye gelmesi
38. Hikâye: Padişah ile yolda karşılaştığı bir zahidin hikâyesi
39. Mecnûn'un annesinin ölümünden haberdar olması
40. Leylâ'nın Mecnûn'a haber göndermesi
41. Mecnûn'un Leylâ'nın huzurunda gazel okuması
42. Selâm-ı Bağdadi'nin Mecnûn'u görmeye gelmesi
43. Ulu Mecnûn'un tasviri
44. Zeyd ile Zeynep'in aşkının tasviri
45. Leylâ'nın Kocasını İbn Selâm'ın ölmesi
46. Zeyd'in Mecnûn'a Leylâ'nın kocasının öldüğünü haber vermesi
47. Leylâ'nın Allah'a Yakarması
51. Selâm-ı Bağdadi'nin Mecnûn'u ikinciye görmeye gelmesi
53. Zeyd'in Mecnûn ve Leylâ'yı cennette görmesi

Şahıs Kadrosu:

Anlatmaya bağlı türlerde hikayedeki en önemli öğelerden biri de kahramanlardır. Kahramanların ruhsal ve fiziksel olarak nasıl işlendiği, olayın kurgulanışında nasıl bir rol aldığı eseri kalemi alan sanatçının edebî kabiliyetini gösteren en önemli unsurlardan biridir.

Klasik edebiyatımızda şahıslar çoğunlukla dolaylı olarak anlatılan tiplerdir¹⁸⁵; yani onlar hakkında edinmemiz gereken bilgileri şair bize verir. Bu açıdan bakıldığında hem Nizamî hem de Celilî kahramanları okuyucuya anlatmışlardır.

Nizamî'nin eserinde daha geniş bir şahıs kadrosu kullandığı görülür. İki eserdeki ortak tiplere baktığımız zaman ana şahıslar/aslı kahramanlar olarak Leylâ ve Mecnûn; ikincil tipler/yönlendirici kahramanlar olarak Leylâ'nın babası, Seyyid-i Âmirî, Nevfel gibi tipler karşımıza çıkar. Bununla birlikte iki eserde ortak olan tiplerin işleniş yönünden farklılıklar görülür.

¹⁸⁵ Klasik mesnevilerdeki şahısları, karakter yerine tip olarak adlandırdık.

Kays/Mecnûn: Mesnevinin ana kahramanı Mecnûn/Kays, her iki mesnevide de erken dönem Arap kaynaklarındaki gibi onurlu ve asil, meczup ve şiirsel yeteneğe sahip bir genç olarak işlenmiştir.¹⁸⁶ Mecnûn, klasik edebiyatta aşkı uğruna çöllere düşüşün ilkörneği, arketipi olarak işlendiğinden¹⁸⁷ iki şair de onu divan şiirindeki âşık tipinin özellikleriyle tasvir etmiştir.

Her iki eserde Mecnûn tipinin işlenişine bakılacak olursa Nizamî'nin ana kahramanı daha ayrıntılı olarak kurguladığı söylenebilir. Nizamî'de Mecnûn maddi aşkla nefsinin terbiye eden bir âşık olarak çizilir. Mecnûn, insanlardan uzakta vahşi hayvanlarla yaşar, riyazat halindedir. Örneğin, 37. bölümde dayısının getirdiği yiyecekleri etrafını çevrelemiş vahşi hayvanlara verir, kendisinin sadece ot yediğini söyler. 42. bölümde de Selâm-ı Bağdadî'nin yemek yemenin bir ihtiyaç olduğunu söylemesi üzerine Mecnûn, yemek isteyen nefsinin yok ettiğini, kendinden geçtiğini söyler. Onun aşkı fani şehvetlerden, hazlardan uzak, varlığının tümü aşktır. Mecnûn, ölmeden önce ölmüştür. 28. bölümde de babası kendisinin öleceğini, onunla birlikte gelmesini söylediğinde kendisinin zaten ölü olduğunu ve ölünün başkasının ölümüne ağlayamayacağını söyler.

Celilî'de de vahşi hayvanlarla yaşadığı, çok zayıfladığı, bir deri bir kemik kaldığı söylenir; ama bunlar daha yüzeysel bir şekilde işlenir. Örneğin, baykuşla konuşması bölümü olan 10. bölümde baykuş bir tasavvufi kişilik olarak anlatılır ve Mecnûn, baykuşun mürşidi olmasını ister; ama baykuş uçup gider. Şair, burada tasavvufi terimleri sadece birer anlatım malzemesi olarak kullanmış ve Mecnûn'un nefis mücadelesini bir gelişim süreci olarak işlememiştir.

Farklılıklardan biri de Nizamî'de Mecnûn'un Nevfel ile ilişkisi ise biraz daha ayrıntılandırılmıştır. Mecnûn, Celilî'deki gibi sadece eğlenip şiir söylemez; aynı zamanda büyük ve derin meselelerin konuşulduğu meclislerin akıl danışılan kişisi olur. Ayrıca Nevfel'e sözünde durmadığı için iki kez sitem eder.

Diğer bir farklılık ise Nizamî'de Mecnûn, onun gibi birkaç dostuyla her gece Necd dağına gider; çünkü Leylâ'nın kabilesi Necd bölgesindedir. Celilî'de ise Mecnûn, Necd dağına yalnız gider ve orada kalır.

Ayrıca Nizamî'de Mecnûn'un şairlik yönü daha çok vurgulanır. Şiirlerinin ünü tâ Bağdat'a kadar ulaşır. Selâm-ı Bağdadî onun ününü duyarak Bağdat'tan Mecnûn'un yanına gelir. Celilî'de ise sadece gazeller söylediği belirtilir.

¹⁸⁶ A.A Seyed-Gohrab, *Layli and Majnun: Love, Madness and Mystic Longing in Nizami's Epic Romance*, Brill Studies in Middle Eastern Literatures, 27, Leiden/Boston: Brill 2003, s. 75

¹⁸⁷ Nurullah Çetin, age., 155.

Leylâ: Her iki eserde de fiziksel özellikleri bakımından klasik sevgili tipinin özellikleriyle betimlenir; ama aynı zamanda o da âşıktır ve ayrılık acısı çeken bir âşık olarak tasvir edilir.

Nizamî'de Leylâ bir şair olarak işlenir. Mecnûn'un gazellerine cevap olarak yazdığı şiirleri kağıda yazarak yola atar ve o şiiri yolda bulup okuyan kişi, onu hemen garip Mecnûn'a götürür; çünkü bu şiir, orijinal bir şiirin nüvesi olur. Mecnûn, (şiiri okuyunca) irticalen bir gazel söyler ve bir nevi iki âşık haberleşirler.

Leylâ âşık; ama iffetine düşkün bir kadın olarak işlenir. Bir atıyla Mecnûn'a mektup gönderir. Kendi isteği üzerine bir ihtiyar Mecnûn'u ona getirir; Leylâ başkasının nikâhında olduğundan onun şiirlerini uzaktan dinlemekle yetinir, yanına yaklaşmaz.

Celilî'de Leylâ şair değil; ama şiirden anlayan, Mecnûn'la dedikoduları ortaya çıkınca aşkını inkar eden, üzüntüsünü belli etmemek için türlü türlü bahaneler uyduran, üzerindeki sosyal baskı daha yoğun olarak hissedilen bir tip olarak çizilir.

Celilî'de Leylâ tipi işlenirken, Nizamî'de olduğu kadar namus vurgusu yapılmamıştır. Leylâ, Mecnûn'la buluşmak için annesini kandırarak arkadaşı Hemzad ile Necd dağına gider, iki âşık bir meclis kurup eğlenirler. Meşşata geldiği sırada annesinin nasihatlerine rağmen süslenmek, gelin olmak istemez, âşık olduğunu söyler; ama sonunda yine de annesinden utanıp susar.

Sonuç olarak Nizamî'de Leylâ tipi daha aktif bir tip olarak çizilmiştir, denilebilir.

Seyyid-i Âmirî: Nizamî'de Benî-Âmir kabilesinin reisi olan Seyyid-i Âmirî, duayla bir oğlan çocuğuna kavuşan varlıklı biri, Celilî'de ise Arap kabilelerinin birinde soy sopça bilinen bir adam olarak tanıtılır. Her iki eserde de oğlunun âşık olduğunu anladıktan sonra onun için elinden geleni yapar.

Nizamî'de Mecnûn'un babası, akıllı olması, devlet ve parayla her şeyin elde edileceği, evine dönmesi gerektiği yönünde nasihatler eder.

Celilî'de ise babanın nasihatleri biraz daha farklıdır. Başında ihtiyarlık derdi varken bir de oğlunun buna dert eklememesini, kendisi ölünce yerine onun geçmesi arzu ettiğini söyler. Ayrıca, dünyanın geçici olduğunu, dünya hayatına kapılmamak gerektiğini, önemli olan bu dünyada iyi bir ad bırakmak olduğunu, kadınlardan uzak durması gerektiğini, kadınlarının güzelliğinin aslında nasıl da mihnet verici olduğunu vurgular. Sevgili aşkı yerine ilim aşkına düşmesi gerektiğini, her harfte sevgilinin bir güzelliğinin olduğunu söyler.¹⁸⁸

¹⁸⁸ Mecnûn'un babasının verdiği nasihatler bağlamında Hâtifi'nin işleyişine benzer bir tip çizer. Hâtifi 33^a-34^a.

Nevfel: İki şair tarafından farklı işlenen tiplerden biri olan Nevfel, Nizamî'de Mecnûn'a yardım eden bir dost şeklinde işlenir. Mecnûn ile Leylâ'yı kavuşturmak için elinden geleni yapar; ama Leylâ'nın babasının ve yanındakilerin söylediklerinin etkisiyle Leylâ'yı zorla babasından almaz.

Celilî'de ise başta Nizamî'deki gibi yardımcı rolünde işlenen Nevfel, savaş bittikten sonra esir düşen Leylâ'ya âşık olur ve bir anda rakip rolüne geçer. Nevfel, Mecnûn'u zehirlemek ister; ama sâkî yanlışlıkla zehri Nevfel'e sunar ve Nevfel zehirli içkiyi içerek ölür. Nevfel ölünce tacı, tahtı varislerine kalır.¹⁸⁹

Leylâ'nın babası: Nizamî'de Celilî'ye oranla daha fazla yer alır. İlk sahneye çıkışı Mecnûn'un babasının Leylâ'yı oğluna istemek için gelmesiyledir. Özellikle savaş sonrası Nevfel'in Leylâ'yı Mecnûn'la evlendirmek için istemesi üzerine, eğer onları bırakmazsa kızını öldürüp yoldaki köpeklere atacağını, böylece onun yüzünden iki paralık olan şerefının kurtulacağını ve savaşın da son bulacağını söyler. Sonrasında İbn Selâm'ın Leylâ'yı istemesi üzerine düğün hazırlıklarıyla bizzat kendi ilgilenir.

Celilî'de farklı olarak Leylâ ile Kays'ın aşkları duyulunca annesi, babasına olayı anlatır ve babası Leylâ'nın okula gitmesini ve evden çıkmasını yasaklar. Leylâ'yı Mecnûn'a istedikleri zaman Nizamî'dekiyle benzer tepkiler verir. Savaş sonrasında ise Nevfel ölünce kızını alarak oradan uzaklaşır.

Leylâ'nın annesi: İki eserde anne tipinin nasıl işlendiğine baktığımızda Celilî'de daha baskın bir tip olarak işlendiği görülür.

Nizamî'de Leylâ'nın annesi ilk olarak Leylâ'nın arkadaşının Leylâ'nın bağdaki durumunu ona anlatmasıyla karşımıza çıkar; ama aktif bir rolde değildir. Sadece kızının durumuna üzülür, elinden bir şey gelmez. İkinci olarak Leylâ, ölmek üzereyken ona sırrına açar, sevgilim sana yadigardır, onu hoş tut, benim maceramı ona anlat, der. Annesi, Leylâ ölünce saçını başını yolar. Mersiyeler okur, kanlı gözyaşları döker ve bununla cenazeyi gasleder.

Celilî'de ise Nizamî'den farklı olarak Leylâ'ya Mecnûn'la aşk dedikoduları çıkınca iffetli olması, ailesinin şeref ve namusunu koruması için nasihat verir. Olayı babasına anlatır. Sonrasında düğünde gelin süsleyen kadın, Leylâ'yı süslemeye geldiğinde Leylâ, süslenmeyi reddeder. Annesine bu durumu haber verirler ve annesi Leylâ'ya onları rezil etmemesi

¹⁸⁹ Nevfel'in işlenişi Hâtifi'nin eseriyle benzerdir. Hâtifi 67^b-72^b.

nasihatini verir. Son olarak Leylâ öldükten sonra üzüntüden sırtına lacivert matem elbisesi giyer; yüzünü, saçını yolar. Bu haliyle Mecnûn'un yanına gider ve Leylâ'nın ölüm haberini verir ve gel birlikte ağlayalım, der.¹⁹⁰

Mecnûn'un annesi: Her iki eserde de ön planda olmayan tiplerden biri de Mecnûn'un annesidir.

Nizamî'de ilk olarak Mecnûn, annesini görmek istemesiyle karşımıza çıkar. Dayısı, annesini alıp Mecnûn'un yanına getirir. Annesi, Mecnûn'un halini görünce ağlamaya, dövünmeye başlar. Gah gözyaşıyla onun yüzünü yıkar, bazen de saçını tarar. Yüzündeki kiri pası silip, sevip okşadıktan sonra baban öldü, ben de ölmek üzereyim; artık evine dön, diye nasihat eder. Mecnûn ise bunun alın yazısı olduğunu, istese de bunu değiştiremeyeceğini söyler, annesine veda ederek çölde kaybolup gider. Annesi de ağlaya ağlaya eve döner. O da kocası gibi bu dünyadan geçer. Sonrasında Mecnûn, dayısından annesinin öldüğünü duyar ve onun kabrinin başında gidip ağlar.

Celilî'de ise Mecnûn'u babası eve dönmeye ikna edince annesi, oğlunun yüzünü gözünü gözyaşlarıyla temizler, yırtık çulunu çıkartıp temiz elbise giydirir. İkinci olarak Mecnûn'un babası ölünce, Mecnûn bir iki gün yas tutar, annesi yırtık pırtık çulunu çıkarıp ona saf ipekten elbise giydirir ve babasının makamına oturtur. Annesinin gönlünü rahatlatmak, mutlu etmek için bir iki gün orada istemeden durur. Celilî'de farklı olarak bize Mecnûn'un annesinin öldüğü haber verilmez.

İbn Selâm: İki eserde farklı işlenen diğer bir tip de İbn Selâm'dır. Nizamî'de Benî-Esed kabilesinden bir delikanlı olarak tanıtılır. Leylâ bağa gittiği gün, onu görür ve âşık olur. İlk olarak Leylâ'yı istemek için haberciler gönderir. Leylâ'nın anne-babası bu işi uygun bulurlar; ama nikahın Leylâ iyileştikten sonra olacağını söylerler. İkinci olarak İbn Selâm, Leylâ'yı isteyenlerin çoğaldığını duyunca hediyelerle Leylâ'yı istemeye gelir. Bu sefer amacına ulaştığını zanneden İbn Selâm, Leylâ'ya yaklaşmaya çalışınca yediği tokattan sonra onu sadece selamlamakla yetinir. Leylâ, üzüldükçe o da üzülür; sonunda hastalanır. Hekim çağrılır, iyileşir; ama iyileştikten sonra perhizi bırakır. Tekrar hastalanır, birkaç gün sonra da ölür.

Celilî'de Nizamî'den farklı olarak İbn Selâm'ın oğlu şeklinde ele alınır. İbn Selâm'ın oğlu, Leylâ'nın şöhretini duyarak âşık olur. Babası İbn Selâm durumdan haberdar olur ve

¹⁹⁰ Celilî'de Leylâ'nın annesinin işleniş Hâtifi'nin eserindekiyle benzerlik gösterir. Hâtifi 24^a-26^a, 84^b-85^b

yanında mehir olarak neredeyse bir hazine getirir. Düğün sonrasında vuslata ermek isteyen damat tıpkı Nizamî'deki gibi yediği tokattan sonra haline razı olur. Celilî, evlilik sonrasında bir daha damattan, İbn Selâm'ın oğlundan bahsetmez.¹⁹¹

Bu ortak şahıs kadrosu dışında Nizamî'de bulunan Zeyd, Zeynep, Selâm-ı Bağdadî, Selim-i Âmirî, Mecnûn'u zincirleyip gezdiren ihtiyar kadın, haberleşmelerini sağlayan ihtiyar, Leylâ'nın evlendiğini haber veren bedevî gibi yardımcı tipler Celilî'de yer almaz.¹⁹² Celilî'deki Leylâ'nın arkadaşı Hemzad, Leylâ'nın evlendiğini haber veren ihtiyar kadın gibi tipler de Nizamî'de bulunmaz.

Zaman: Genel olarak zaman algısı da iki eserde de benzer bir şekilde işlenmiştir. Özellikle zaman olarak mevsimlerin kullanılması gelecek olayla bağlantılı olarak seçilir. Örneğin, Leylâ'nın ölümünün anlatılacağı bölüm her iki eserde de sonbahar tasviriyle başlar.

Zaman zaman olay anlatılırken iç zamanın kurgulanışında bazı farklılıklar göze çarpar. Özellikle ilk bölümde Kays'ın çocukluk süreci iki eserde farklı bir şekilde işlenir. Örneğin, Nizamî'de Kays, yedi yaşına gelince bıyıkları terler, on yaşında da okula başlar. Celilî'de iki yaşında dişi çıkar, dört yaşında okula başlar. Bundan sonraki bölümlerde zaman algısı her iki eserde de mevsim, gece-gündüz gibi daha belirsiz zaman dilimleriyle verilir.

Mekân: Her iki eserde de genel olarak Necd dağı, Kabe gibi benzer somut mekânlar kullanılır. Bunun yanı sıra iki eserde de özellikle, somut bir mekân algısı yaratmak için kullanılan, kahramanların yaşadıkları kabile adları bir eserde verilirken diğerinde verilmez. Örneğin, Nizamî'de Leylâ'nın kabilesinin adı geçmezken Celilî'de kabilenin adı Benî-Hay olarak verilir. Buna karşılık, İbn Selâm'ın Benî-Esed kabilesinden olduğu Nizamî'de belirtilirken Celilî'de de bundan söz edilmez.

Sonuç olarak Celilî, olay örgüsünde, şahıs kadrosunda çatı olarak Nizamî'den etkilenmişse de ikinci derecede etkilendiği şair de Hâtifi'dir, diyebiliriz.¹⁹³ Eseri okurken zaman zaman Hâtifi'den esinlenen beyitler, bölümler karşımıza çıkar. Bu da Türk şairlerinin daha çok Hâtifi'den etkilendiği yargısını destekleyen bir veri olarak karşımıza çıkar. Celilî'nin, eserini yazarken Nizamî'yi, Hâtifi'yi ve nadir de olsa diğer şairleri izlese de genel olarak eserine kendi şahsiyetini yansıtmasını bildiğini; kullandığı kaynak metni/metinleri

¹⁹¹ Celilî'de İbn Selâm'ın oğlunun işlenişi Hâtifi'nin eseriyle de benzerlik gösterir. Hâtifi 52^{a-b}.

¹⁹² Vahid Destgirdî'ye göre Zeyd ve Zeynep Nizamî'nin mesnevisine sonradan eklenmiştir. Levend, age., s.25.

¹⁹³ Ağâh Sırrı, Hâtifi'nin eseri için daha derli toplu olduğu ve Türk şairlerinin onun eserinden çok faydalandığı; hatta bazılarının onu tercüme ettikleri yorumunu yapar. Age., s. 84.

zaman zaman genişleterek veya kısaltarak; yorum katarak kendine has bir metin oluşturmaya çabaladığını söyleyebiliriz. Bu da eski edebiyat geleneğinde bir yöntem olarak uygulanan bu tür yazma eylemi özellikle aşk mesnevilerinde takip edilen bir yoldur.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Toska, age., s. 103.

SONUÇ

Leylâ vü Mecnûn mesnevisini incelemeye çalıştığımız 16. yüzyıl şairlerinden Hamidî-zade Celilî, büyük şairlerin yetiştiği bu yüzyılda şiirlerini kaleme almış ilginç bir şahsiyettir.

Hayatıyla ilgili tezkirelerden edindiğimiz bilgilerin yanı sıra hasb-i halim dediği *Bahar-nâme* adlı eserindeki bir gazelden İstanbul'dan Edirne'ye geldiğini öğreniyoruz. Ayrıca *Leylâ ve Mecnûn* mesnesini de bu şehirde tamamlıyor. Buna ek olarak aynı eserdeki müzeyyel bir gazelden hareketle bir oğlu olduğunu da söyleyebiliriz.

Eserlerine gelince Celilî, dönemine göre velud bir şair sayılabilir. Birçok şiir ve nazire mecmuasında gazellerine rastlanan şairin mesnevileri de edebi hayatında önemli yer tutar. Şiirlerini, daha çok gazellerden oluşan divanını, kasideleri eksik mürettep bir divan olarak niteyebiliriz.

Girişi mesnevi şeklinde olan ve sonrasında 100 gazelin harf sırasına göre dizildiği eseri ise *Gül-i Sad-berg'dir*. Bu eser, sebab-i telif veya dibacesi, mesnevi olarak kaleme alınmış bir divançeyi andırır. Şairin bizzat kendisi de *Bahar-nâme* adlı eserinde, *Gül-i Sad-berg*'ini divan olarak adlandırır. Bu eserin elimizde iki nüshası vardır. İlki Ali Nihat Tarlan(A) nüshasıdır. Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan 72 numarada kayıtlı mecmuanın 36^b-44^a varakları arasında bulunur. Elimizdeki külliyatta(P) ise eser, divanın içine yerleştirilmiştir. İki nüshada 'gül-i sad-berg' olarak işaretlenen gazeller farklı olduğundan elimizdeki mevcut nüshalardan hareketle *Gül-i Sad-berg*'i oluşturan 100 gazelin hangileri olduğunu veya sadece bir *Gül-i Sad-berg* olduğunu söylemek olanaksızdır.

Şimdiye kadar gazellerinin bulunduğu *Divan'ı* ve *Gül-i Sad-berg* adlı eseri olduğu bilinen şairin yapılan araştırma sonucu *Bahar-nâme* adlı mensur-manzum dibacesi olan bir divançesine daha ulaşılmıştır. Şair, eserin önsözünde *Gül-i Sad-berg* adlı divanından sonra kendini halini anlatan 201 gazeli harf sırasına göre dizdiğini ve adını da *Bahar-nâme* koyduğunu söyler. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 137 numarada bulunan eserde, 196 Türkçe ve 14 Farsça toplam 210 gazel, rübaî, kıt'alar ve müfretler vardır. Bu gazellerden sadece 12'si hariç, diğerleri ufak tefek varyant farklılıkları ile divanda bulunur.

Celilî'nin ilk mesnevisi olan *Husrev ü Şirin*'in şimdiye kadar biz araştırmacıların gözünden kaçmış bir diğer nüshası da Mısır Milli Kütüphanesi'nde (Darü'l-kütüp) Mecâmi Türkî Talat 1 no'lu mecmuada 176-211 yaprakları arasındadır. Katalogta şairin ismi Celilî-i Bursevî (Havarî-zade) olarak kaydedilmiştir. Eldeki nüshalara göre 1967 beyit olan mesnevi,

şairin verdiği 2019 rakamından oldukça farklıdır. Satır numaraları muhtelif olan Mısır nüshasının da beyit sayısı hakkında herhangi bir çıkarımda bulunamıyoruz.

Şairin küçük mesnevilerinden biri olan *Hecr-nâme* hakkında son yıllarda yapılan çalışmalarda, önceleri şairin başından bir sergüzeşt olarak değerlendirilen eserin, orijinal bir eser olmayabileceği, bu eserin Halilî'nin *Fürkat-nâme'sinin* eksik bir kopyası olduğu belirtilir.

Ayrıca şimdiye kadar sadece Âşık Çelebi ve ondan tevatürle Âlî'nin bahsettiği; ama görmedikleri *Şeh-nâme* tercümesinin de eksik bir nüshası Milli Kütüphane A3825/2 numarada bulunur. Eser, Bursa'nın kuşatılmasından Otlukbeli Savaşı'nı kadar olan süreci anlatan manzum, eksik bir Osmanlı tarihi gibidir. Müellifi/mütercimi belli olmayan *Şeh-nâme* tercümeleri hakkında yapılacak araştırmalarda, bu eserin tam bir nüshasının bulunacağını düşünüyoruz.

Edebi kişiliği hakkında tezkire yazarları ve kendi yorumları örtüşen şairin zamanında şöhrete ulaşmış olmasına rağmen; hâmilik müessesinden istediği ilgiye mazhar olamadığından şairlik potansiyelinin hepsini kullanamadığı söylenebilir. Gazellerinde Ahmed Paşa ve Necatî'den etkilenen şair, dönemdeki Cinanî ve Çeşmi gibi şairleri de etkilemiştir. *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi özelinden bakıldığında Nizamî ve Hâtifi'nin eserin kurgusunda ve söyleyişindeki etkisinin yanı sıra, ki bu etkilenme geleneğin bir yansıması olarak görülebilir, Celilî'nin de kendi şairlik kabiliyetini gösterdiği bir eser olarak alınabilir. Türk edebiyatında çok sevilen bir hayal olan, elimizdeki bilgilere göre ilk defa Celilî'nin kullandığı 'Mecnûn'un başına kuşların yuva yapması' motifini edebiyat dizgesine sokması bile onun edebi yeteneğinin kanıtı olarak verilebilir

İncelememizin asıl konusunu oluşturan, eldeki Paris nüshasına göre oluşturulan 2132 beyitlik *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisine şekil açısından bakıldığı zaman klasik Türk edebiyatında çok tercih edilmeyen, kaynak metin olarak alınan Nizamî'nin de kullandığı, Gürganî'nin *Vis ü Ramin* mesnevisindeki gibi başka şiir türlerine yer vermeyen tarzının takip edildiği görülür.

Konunun işlenişi, içerik açısından esere bakıldığında şairin klasik mesnevi yazımına uyduğu, gelenekten yararlandığı görülür. Celilî, eserini yazarken ortak motifleri kullanmakla birlikte kendi şairlik kabiliyeti ölçüsünde hikâyeye yeni motifler, hayaller ekler. Celilî'nin eseri, kaynak metin olarak kabul ettiği Nizamî'nin aynı addaki eseri ile hikâye unsurları açısından karşılaştırıldığında, Celilî'nin mesnevisini yazarken çatı olarak Nizamî'nin eserini örnek aldığı, Hâtifi'den de özellikle söyleyiş ve eda olarak etkilendiği görülür. Daha sonraki çalışmalarda Hâtifi'nin bu etkisi daha geniş şekilde incelenmelidir. Şair, hâtimedede Nizamî'den

sonra Şir diyarının halifeleri olarak saydığı, Husrev-i Dihlevî ve Câmî'nin de az da olsa etkisinde kalır.

Sonuç olarak Bursa'da Ahmed Paşa'nın Şir meclislerinde bulunan Mevlana Hamidî'nin küçük oğlu olan Celilî, muhtemelen ilk eğitimini babasından aldıktan sonra tahsil için gittiği İstanbul'da Őairlerle tanışmıŐ, genç yaŐta eser vermeye başlamış, daha sonra çeşitli nedenlerle, tezkirelere göre delirerek, kimseyle konuŐmadan ömrünü geçirmiştir. Bâkî, Fuzulî gibi Őairliđin zirve Şahsiyetlerinin yetiştiği bir ağda I. Selim gibi seferden sefere koşan bir padiŐaftan beklediği ilgiyi görebilse ve mansıbı alabilseydi muhtemelen hayata ksmeyip çok daha iyi eserler verebilecek bir Şair olarak edebiyat tarihimizdeki yerini alacaktı. Bütün bunlara rağmen hiç de küçümsenmeyecek eserler veren Celilî bizce 16. yüzyılın iyi Şairleri arasına ismini yazdırır.

KAYNAKÇA

- Abd El Maksoud, Belal Saber Mohamed. 'Leylâ ile Mecnûn Mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatında Ele Alınış Biçimi ve Larendeli Hamdî'nin Eseri', Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2004.
- Aclunî. *Keşfü'l-Hafa ve Müzilü'l-Ilbas: Amma İştehere Mine'l-Ehâdis Ale's-Sünneti'n-Nas*, thk. Ahmed Kalaş, Haleb: Mektebetü't-Türasi'l-İslâmî, [ty.], II.
- Ahdî. *Gülşenü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Süleyman Solmaz, İstanbul: Atatürk Kültür Merkezi, 2005.
- Ahî Divanı*. Haz. Necati Sungur, Ankara : Kültür Bakanlığı, 1994, 78.
- Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü: Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Yayınları, 1998.
- Aksoyak, İsmail Hakkı. 'Gelibolulu Âlî: Sade-i Sad-güher Önsözü', *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas: 1997, V.
- _____. 'Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Gül-i Sad-berg'i', *Türklük Bilimi Araştırmaları*, Sivas: 1997, IV.
- Aktaş, Şerif. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara: Akçağ, 2003.
- Âşık Çelebi. *Meşairü'ş-Şu'arâ*, Facsim ed. G. M. Meredith-Owens, London: Luzac, 1971,
- Âşık Paşa. *Garib-nâme*, Haz. Kemal Yavuz, İstanbul: TDK, 2000.
- Ateş, Ahmet. 'Leylâ vü Mecnun', *İA*, İstanbul: MEB, 1957, VII.
- _____. 'Mesnevi', *İA*, Ankara: MEB, 1960, VIII,
- Atik, Arzu. 'Celilî Divanı(3b-46a): İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, 2003.
- Ayan, Hüseyin. 'Celilî'nin Mehek-nâme'si', *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Harun Tolasa Özel Sayısı*, İzmir: 1983.
- _____. 'Celilî'nin Hecr-nâme'si', *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi*, Erzurum: 1986, XIV.
- _____. 'Hamidî-zâde Celilî', *Türk Kültürü Araştırmaları*, Ankara: 1983, XVII-XXI.
- Aygün, Zeynelabidin. 'Behiştî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi: İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, 1999.
- Bayak, Cemal. 'Sevdâ'î, Kıssa-i Leylâ birle Mecnûn', Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 1987.
- Beyanî. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1997.
- Bloch. *Catalogue Des Manuscrits Turcs*. Paris : Bibliotheque Nationale, 1932, II cilt.

- Çapan, Pervin. *Mesneviye Düşen Aşklar : Ali Şir Nevayî ve Fuzulî'nin Leylâ ve Mecnûn'ları*. Muğla: [yy], 1999.
- Çelebioğlu, Amil. *Türk Edebiyatında Mesnevi (XV. yy. 'a kadar)*. İstanbul: Kitabevi, 1999.
- Celilî. *Bahar-nâme*. Süleymaniye Kütüphanesi Galata Mevlevihanesi 137.
- _____. *Husrev ü Şirin*. Mısır Milli Kütüphanesi, Mecâmi Türkî Talat 1.
- _____. *Külliyat*. Paris Bibliotheque Nationale Ancien Fonds 364.
- Çetin, Nihad. M. *Eski Arap Şiiri*. İstanbul: İÜ. Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1973.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Edebiyat Otağı, 2006.
- Çiçekler, Mustafa. 'Mesnevi', *DİA*, İstanbul: TDV, 2004, XXIX.
- Coşkun, Menderes. 'Mesnevilerde Edebî Tenkit', *TUBA* 27/1, 2003.
- Dankoff, Robert. 'The Lyric in the Romance: The Use of Ghazals in Persian and Turkish Masnavis' *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 43, No. 1, 1984.
- Derdiyok, Çetin. 'XV. Yüzyıl şairlerinden Mesihî'nin Gül-i Sadberg'i'. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi. 1994.
- _____. 'Gül-i Sad-berk', *DİA*, İstanbul: TDV, 1996, XXIX.
- Dilçin, Cem. *Fuzulî Üzerine Notlar*, Harvard Üniversitesi 2001.
- _____. *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: TDK, 1983.
- Durmuş, İsmail. 'Leylâ vü Mecnun', *DİA*, Ankara: TDV, 2003, XXVII.
- Ergun, Sadettin Nuzhet. *Türk Şairleri*, 1936.
- Ertaylan, İsmail Hikmet. *Külliyat-ı Divan-ı Mevlana Hamidî*, İstanbul: İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, 1948.
- Eyüboğlu, Kemal. *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler* [y.y. : y.y.], II, 1973.
- Fihrisü'l-mahtutatı't-Türkiyye el-Osmaniyye: 1870-1980*. i' dad Nasrullah Mübeşşir et-Tırazi, Kahire: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-Amme li'l-Kitâb, 1988.
- Fuzulî. *Leylâ ve Mecnûn*, haz. Muhammed Nur Doğan, İstanbul : Çantay Kitabevi, 1996.
- Gelibolulu Âlî. *Künhü'l-Ahbar'ın Tezkire Kısım*, Haz. Mustafa İsen, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994.
- Güler, Zülfü. 'Hamdullah Hamdi'nin Leylâ ve Mecnûn'u : İnceleme-Metin', Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, 1982.
- Gülşehrî. *Mantıku't-tayr: Tıpkıbasım (Önsözü yazan Ağâh Sırrı Levend)* Ankara : TTK, 1957.
- Hadis Ansiklopedisi: Kütüb-i Sitte*. Haz. İbrahim Canan, Ankara: Akçağ Yayınları, 1993.
- Hâtîfî. *Leylâ vü Mecnûn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi 1634.
- _____. *Leylâ vü Mecnûn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Kadızade 424.

İlter, Rezan. 'Bihîştî ve Leylâ ve Mecnûn'u', Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1951.

Kartal, Ahmet. "Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri", *Bilig* (2001): XIX.

Kazan, Şevkiye. "Hamidî-zâde Celilî: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Hüsrev u Şirin Mesnevisi, İnceleme ve Tenkitli Metin" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 1997.

_____. 'Celilî'nin Mehekk-nâme'sinin İkinci Nüshası Üzerine'. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 2001. V.

Kınalı-zade Hasan Çelebi. *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara: TTK, 1989

Koçak, Ahmet. 'Tebrizli Hakirî- Leylâ vü Mecnun', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi, 2006.

Köksal, Fatih. 'Nazire Kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı', *Diriözler Armağanı*, Ankara: 2003.

Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meâli, Ankara: TDV Yayınları, 1999.

Kurşun, Zekeriya. 'Necid', *DİA*, İstanbul: TDV, 2006, XXXII.

Latîfî. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2000.

Levend, Ağâh Sırrı. 'Divan Edebiyatında Hikâye', *TDAY Belleten* 1967 Ankara: TDK, 1968.

_____. 'Ahmed Rızvan'ın Leylâ ve Mecnûn'u' *Türk Dili*, Ankara: 1952, VII.

_____. *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnûn Hikâyesi*, Ankara: TTK, 1959.

_____. 'Celilî'nin Husrev ü Şirin'i', *TDAY Belleten* 1965 Ankara: TDK, 1966

_____. 'Halife'nin Leylâ ve Mecnûn'u', *Türk Dili*, Ankara: 1952, VIII.

_____. *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: TTK, 1973.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî-Osmanlı Ünlüleri*, Haz. Nuri Akbayır, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.

Nizamî. *Leylâ ile Mecnun*, Çev. Ali Nihat Tarlan, Ankara: MEB, 2001.

Nizamî-i Gencevî. *Leylî vü Mecnûn*, Nşr. Ejder Alioğlu Asgarzade, F. Babayev, Moskova : Akademi-i Ulum-u İttihad Şurevi, 1965.

Pakalın, Zeki. *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB, 1983, III.

Sehî Beg. *Heşt Bihîşt: Sehî Beg Tezkiresi (İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin)*, Haz. Günay Kut, Cambridge: MASS, Harvard Üniversitesi, 1978.

Seyed-Gohrab, A.A. *Layli and Majnun: Love, Madness and Mystic Longing in Nizami's Epic Romance*. Brill Studies in Middle Eastern Literatures, 27. Leiden/Boston: Brill 2003.

- Süleyman Tevfik. *Leylâ ile Mecnûn*, Haz. Kemal Yavuz, İstanbul: MVT yayıncılık, 2006.
- Taş, Hakan. ‘Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med’, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: Kocav, 2008, XIX.
- Tavukçu, Orhan Kemal ‘Ayrılığın Terennümü: Eski Türk Edebiyatında Firâk-nâmeler’, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, İstanbul: 2007, X.
- _____, ‘Türk Edebiyatında Firak-name Adlı Eserler’ *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, İstanbul: Kocav, 2004, X.
- Toska, Zehra. *Sâlih Çelebi ve Mecnûn u Leylâ Mesnevisi (Kıssa-i Pür-Gussa) (İnceleme-Tenkidli Metin-Dizin)* Harvard Üniversitesi, 2007.
- Ünver, İsmail. ‘Hâmidî’nin Türkçe Şiirleri’, *Türkoloji Dergisi*, Ankara, 1974, VI.
- _____. ‘Mesnevi’, *TDK Türk Şiiri Özel Sayısı II, Divan Şiiri*, Ankara: TDK, 1983.

LEYLÂ VÜ MECNÛN'UN METNİ

1. Nüsha Tanıtımı

Paris Bibliotheque Nationale Ancien Fonds 364 (P):

Bu nüsha bir külliyyattır. Kapakta yıldızla 'Külliyyât-ı Celîlî' yazılıdır. Siyah deri cilt. 130 varaktır. Çerçevesi 17 satır, der-kenar 40 satırdır.¹⁹⁵

1b'de 'hamse-i Celîlî' yazılı ve kenarlarda birer beyit var. 2a'da Farsça bir kıt'a, Bibliothec'in mührü ve külliyyatın kayıt numarası olan 364, çeşitli beyitler, 2b'de yine sonradan yazıldığını düşündüğümüz 3 gazel, 3a'da *Husrev ü Şirin*'den Celîlî'nin 'Hamidî-zâde Celîlî Bursevî' mısraıyla başlayan bir kıt'a var. Yine iki mühür var; ama okunamıyor. Mustafa bin Mevlevî Hüseyin adına bir temellük kaydı var. Bunların yanında yine değişik yazı stillerinde beyitler bulunmakta. Külliyyat 3^b'de

Şıfat-ı lafzatu'llâh ki ism-i zât-ı Haq te'âlâ ve müstecmi'-i şıfat-ı celâlî vü celîlî üst

Ne dîvân ki aña Allâh ola 'ünvân
İrişmez dâmenine dest-i noqşân

beytiyle başlar ve 128^b'de

Yâ Rab bu raqam ki oldı âbâd
Sen eyle sezâ-yı âferîn-bâd

beytiyle sona erer. 129 ve 130^a'da sonradan kaleme alınmış şiirler vardır.

Çerçevesi kısmın içinde *Husrev ü Şirin*(3^b-64^a) ve *Leylâ vü Mecnûn* (64^b-128^b) mesnevileri var. Der-kenar'da *Gül-i Sad-berg*'i ve divanı (3^b-89^b), *Mehek-nâme*'si (89^b-92^a), *Hecr-nâme*'si¹⁹⁶ (108^b-121^a) vardır. Külliyyatta ayrıca yine der-kenarda Ahî'ye ait gazeller vardır (92^a-106^b).

Külliyyatın (P) istinsah tarihi ise bilinmemekle birlikte Blochet'ye göre 17. yy.'da yazılmıştır.¹⁹⁷

Nüshanın yazım özelliklerine gelince, müstensihinin çoğunlukla dikkatli olduğu söylenebilir. Örneğin, müstensih veya başkası bazı yanlış yerlerde bulunan kelimeler takdim-tehirle belirtilmiştir.

¹⁹⁵ Blochet, *Catalogue Des Manuscrits Turcs*, Paris : Bibliotheque Nationale, 1932, I., s. 155-156.

¹⁹⁶ Blochet, muhtemelen yanlışlıkla *Hecr-nâme*'yi *Bahr-nâme* olarak kaydetmiştir. Bkz. age., s. 156.

¹⁹⁷ Age., ay.

Ebrūları **berg-i sebz-i bādām**
Ruhsāresi yāsemīn-i gūlfām (294)

Yetmez mi bu telh-i şerbet-i **ķahr**
Sen hem niçün idesün aşımı **zehr** (588)

Hāke eşer-i **nebāt** virseñ
Teşne gönüle **hayāt** virseñ (1010)

Oķ hūn-ı 'adüv içüp **cigerde**
Ağzın silüp oturur **kemerde** (1194)

Nadir de olsa müstensihin, özellikle akuzatif ekini ve atıf vavını atladığını görüyoruz.

Evvel ki ķadeh ki eyledi nūş
Kıldı ğam-ı sākī[yi] ferāmūş (226)

Mecnūn-ı şikeste-hāl u dil-teng
Kılmışd[ı] bu sāza gerçi āheng (1220)

Hem puşt [u] penāh idüñ baña sen
Hem mesned ü cāh idüñ baña sen (1751)

2. METİN TESPİTİYLE İLGİLİ HUSUSLAR

2. 1. Transkripsiyonlu Metnin Kurulmasında Takip Edilen Yol

- Metinde okunamayan kelimeler [...] şeklinde gösterildi.
- Metindeki eksiklikler tamamlanarak [] ile belirtildi.
- Sesli ile biten bir kelime yine sesli ile başlayan bir kelimeyle yan yana geldiğinde vezin gereği vokal düşerse araya (') işareti konarak gösterildi:

n'ola, k'iy vb.

-Özel isimler büyük harfle başlatıldı.

Celîlî, Selîm, Nizâmî

- 'he' ve 'ye' harflerinin sonda sesli olarak okunduğu kelimelerde akuzatif, müstensih tarafından 'hemze' ile gösterilmiştir. Bunlar metinde araya sessiz harf konarak yazılmıştır. Örneğin Celîlî yerine Celîlîyi, pervânei yerine pervâneyi, dīvânei yerine dīvâneyi gibi.

2.1.1. Farsça ve Arapça Terkipler, Ekler ve Kelimelerin Yazımı

Klâsik edebiyat üzerine yapılan çalışmaların ortak bir zorluğu olan metin tespiti meselesi genellikle kişisel yöntemlerle çözülmeye çalışılır. Metin hazırlanırken bu sorunu Prof. Dr. İsmail Ünver'in, İLESAM'ın 17-18 Ocak 1992 tarihinde düzenlediği I. Eski Türk Edebiyatı Kolokyumu'nda metin tespitinde bir ortaklığa gidilmesi amacıyla sunduğu 'Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler' bildirisindeki¹⁹⁸ ilkeleri doğrultusunda çözmeye çalıştık.

-Bu yazıdan yola çıkarak hazırlanan metinde, Farsça ve Arapça önekler ve edatlar kelime kökünden kısa çizgiyle ayrıldı.

nā-tüvān, hem-derd

-Kelime sonlarına gelen Farsça ekler ve edatlar, sonuna geldikleri kelimeye bitişik olarak yazıldı.

ğamnāk, gülfām, perīveş

-Farsça kelime, eklendiği kelimeyle bileşik bir kelime oluşturuyorsa araya kısa çizgi konularak yazıldı.

perī-ruhsār, meh-çehr, reh-neverd

-Aynı iki kelime arasına giren edatlar (-) ile birleştirildi.

¹⁹⁸ Bkz. Ünver, agm, s. 51-89.

ser-ā-ser, dem-be-dem, ser-be-ser, dem-ā-dem

- çün, hoş, hod gibi Farsça kelimelerin vokalleri uzun gösterilmedi.

- ‘dā’im, kā’im’ gibi kelimeler ‘dāyim, kāyim’ şekliyle yazıldı.

- Arapça terkipler Arapça dilbilgisi kuralına uygun olarak gösterildi.

el-ḥamdü li-ğāfiri’l-ḥaṭāyā, şabāḥü’l-ḥayr

-Bu makaleden ayrı olarak uzun ünlü taşıyan ve aruzda med yapılması beklenen Farsça kelimeler araya, Türkçe telaffuz göz önünde bulundurularak, ünlü konarak okundu.

pādişāh, mihrībān, āsumān, āsitān

3.1 TRANSKRİPSİYONLU METİN

Leylā vü Mecnūn

-- . / . -- . -- / . -- --

- 64b/1 Allāh ki lafz-ı muhteremdür
Andan ezel ü edeb raqamdur
- 2 Şan şehper-i Cebra'ıl oldur
Çin-i ruḥ-ı selsebıl oldur
- 3 Ol küngür-ı kâh-ı dîn ü dünyā
Dendāne-i ferş-i 'arş-ı a'lā
- 4 Bir pençe-i luḥf-sence beñzer
Ne pençe ki penc gence beñzer
- 5 Şan penc havāş-ı ādem oldur
Bî-raḥne esās-ı 'ālem oldur
- 6 Güyā elifi ney-i şekerdür
Bir şāḥ ki ma'rifet-şemerdür
- 7 Çünkim ney-i bezm-i vaḥdet oldur
Güyende-i rāz-ı ḥikmet oldur
- 8 Ol oldı 'aşā Kelīme el-Ḥaḥ
Kim eyledi Nıl şafḥasın şaḥ
- 9 Şan süsen-i gülşen-i beşāret
Engüşt-i şehādete işāret
- 10 Şan sebze-i bāğ-ı feyz-i Ḥaḥdur
Ser-taḥte-i ḥāke ser-sebaḥdur
- 11 Ol lām ki zülfi-yāra beñzer
Bir turre ki müşkbāra beñzer
- 12 Şan bülbül-i bāğ-ı feyz-i sermed
Gīsü-yı mu'anber-i Muḥammed

- 13 Ser-ḥalka-i ehl-i terk ü tecrīd
Ḳullāb-ı der-i serāy-ı tevḥīd
- 14 Levḥ-i felek üzre nūna beñzer
Māh-ı nev-i ser-nigūna beñzer
- 65a/15 Hā oldı dehān-ı ğonce-i bāğ
Yā nergis-i bostān-ı مَا زَاغٌ¹⁹⁹
- 16 Şan ḥalka-i sübḥa-i melekdür
Yā dāyir-i merkez-i felekdür
- 17 Dīn Ka'besin itdi arḳa mesned
Şan mühr-i nübüvvet-i Muḥammed
- 18 Bir hüdhüd-i nāme-berdür ol ism
Teşdīd añā tācdan olur resm
- 19 Şankim şaf-ı mūr-ı 'anberīndür
Müjgān-ı siyāh-ı ḥür-i 'īndür
- 20 Yā Rab çü Celīlī-i şikeste
Yād ide seni şikeste beste
- 21 Sen tīrin ilet anuñ nişāna
Ya'nī ki du'āsın āsumāna
- 22 Bu bāğa ki urdı tāze bünyād
Sen it gül-i terden anı ābād
- 23 Her cedveli ola cūy-ı şekker
Her saṭr-ı siyāh sebze-i ter
- 24 Her şāḥ-ı elif ki oldı āzād
Yā serv ola yā nihāl-i şimşād

¹⁹⁹ Kur'an: 53/17

- 25 Bu nağmeyi dil-pesend eyle
Āvāzesini bülend eyle
- 26 Gül bezmine bülbül olsa dem-sāz
Bu nağmeden eyleye ser-āgāz
- 27 Her beyt ola aqr-ı ara pāye
Her kungur-i burc-ı ara sāye
- 28 ıl ser-süannı ebr-i gülgün
Her atresin eyle la -i mazün
- 29 Sen eyle abülden müseccel
Bir dīde-i āhid-i mükeal
- 30 Mabū -ı nazār olup cemāli
Mabül-ı mizāc ola zülāli
- 31 āhib-dil olana marem olsun
Meclisde nedīm ü hem-dem olsun
- 65b/32 Her nokası hāl-i anber ola
Zīb-i ru-ı māh-ı enver ola
- 33 Kimse omaya emende elden
Mecmū -i gül gibi baaldan
- 34 Sengīn-dil olanı nerm ide
Efsürde derūnı germ ide
- 35 Bu nāme-i müşknāb u pür-ūn
K oldı ana nām Leylī Mecnūn
- 36 Sen eyle uceste nām anı
Memūme-i o meām anı

Tevhîd-i zâtî ki nev 'arûs-ı şîfât-ı hod-râ ez-zülf-i müselsel-i 'ibâretest ve cemâl-i mahrûre-i serâ-perde-i haqîkat-râ vesme-i işârâtest ve nîl-i 'itibârât keşîd

- 37 El-ḥamdü li-ğāfiri'l-ḥaṭāyā
Ve's-şükrü li-vāhibi'l-'aṭāyā
- 38 Ol zāt ki mübdi'-i cihāndur
Ḥallāk-ı zemīn ü āsumāndur
- 39 Deryā-yı 'ademden irgürüp nem
Gülzâr-ı vücûdı kıldı ḥurrem
- 40 Andan қатарāt nāzil oldı
Hem encüm ü hem menāzil oldı
- 41 Her қаtresi bir sipihr oldı
Her zerresi māh u mihr oldı
- 42 Ol reşhadan oldı 'aql-ı küll hem
Gülzâr-ı nüfûsı kıldı ḥurrem
- 43 Ol қаtreden oldı bâğ-ı 'unşur
Serv ü gül ü berg-i lâleden pür
- 44 Ol reşhadan oldı baḥr u sâḥil
İḳlīm-i menāzil ü merāḥil
- 45 Çün düzdi serāçe-i cihānı
İnsân anuñ oldı mihmānı
- 46 Teşrîf idüp anı kemāhî
Ol virdi aña livā-yı şāhî
- 66a/47 Kıldı anı nüşâ-i mükemmel
Ser-defter-i mücmel ü mufaşşal
- 48 Tevķî'-i sühāndan itdi 'ünvān

- ıldı anı bir güzide dıvān
- 49 Eyles aña zıver efser-i nuk
Ser-efser-i cāh-ı gevher-i nuk
- 50 Tı-i Şeker-kelām kıldı
Őırın-leb ü la'l-fām kıldı
- 51 Söz oldu tezerv-i serv-i nāzı
Bu zāg u zağandan imtiyāzı
- 52 Pr-dürc-i güher idüp dehānın
Ol gence kilid ider zebānın
- 53 Andan gl-i rz oldu handān
Jāle gibi Şubhı aña dendān
- 54 Srmeklige pıl-i āsumānı
Andan zuhal oldu pıl-bānı
- 55 Hrtm ider aña keh-keŐāndan
engāl aña hāle āsumāndan
- 56 Cd ni'amına çarh-ı gerdān
Bir kāse v Şubhı aña nemekdān
- 57 Ol kıldı bu nh sipihri gülşen
Şubhı aña bir zlāl-i rŐen
- 58 Şubhı idp anda ak karanfl
Őām-ı siyehi o kıldı sünbül
- 59 Nılfer-i sebz idp sipihri
ıldı gl-i zerdı māh u mihri
- 60 Her dāne-i encm-i cihān-tāb
Nılfer içinde kare-i āb

- 61 Ol eyledi 'anķebūtı cān-bāz
Virdi aña rişte-i resen-sāz
- 62 Naķķāş-ı nigār-hāne-i hāk
Āyīne-nümā-yı dīde-i pāk
- 63 Zenbūr dehānına virür şehd
Engūra nihāl-i tākdan mehd
- 66b/64 Çün kıldı sipihri pīr-i fertūt
Pervīn aña oldı sübhā yāķūt
- 65 Şan kıldı şihābı bir 'aşā ol
Bu hırķa-i azrakı ķabā ol
- 66 Gerdūn ki peleng-i cānsitāndur
Çengāl-i ķazāda nā-tüvāndur
- 67 Ol eyledi encüm içre māhı
Āhū ki semen ola giyāhı
- 68 Ol şīr-i jiyān idüp sipihri
Şan eyledi pençe aña mihri
- 69 Kıldı felegi peleng-timşāl
Yir yir idüp encümi aña hāl
- 70 Āhū-şifat itdi āsumānı
Kıldı aña şāh keh-keşānı
- 71 Luţfi irişürse bu ser-i huşk
Hoş-büy ola şanki nāfe-i müşk
- 72 Kahrı yükini götürse bī-lāf
Bu pīl-i sipihri düşire nāf

- 73 Ol kıldı bahār-ı bāğ ḥandān
Kim oldı şüküfe aña dendān
- 74 Ol kıldı benefşe turesin tāb
Andan leb-i ḡonca oldı sīr-āb
- 75 Pür-ḥār-ı güli ol itdi ḥoş-bū
Şan nāfe-i müşknāb-ı āhū
- 76 Ol bāğı idüp bisāt-ı bülbül
Şaldı aña gird-bāliş-i gül
- 77 Ol dāmen-i kūha dikdi lāle
Kām-ı şadefe güher nevāle
- 78 Ol kıldı hevāyı jāle-engīz
Ceyb-i gül ü lāle-i güher-rīz
- 79 Eṭfāl-i bahāra kıldı taqdīr
Kim dāye-i ebr emzire şīr
- 80 Ḥayrān-ı Ḥaḡ oldı cān-ı ḡonca
Kim ḡaldı açuḡ dehān-ı ḡonca
- 67a/81 Sūsen bigi ol ki ter-zebāndur
İḥşā-yı şenāda nā-tüvāndur
- 82 Ger olsa Celīlī'nüñ zebānı
Sūsenden ü ḡoncadan zebānı
- 83 Olsa leb-i müşk-i nābdan pür
Jāle yirine gül-ābdan pür
- 84 Olmaya şenā-yı Ḥaḡḡa lāyıḡ
Ol şehde bu mūr nā-muvāfiḡ

Rānden-i keştī-i münācāt sūy-ı sāḡil-rā

- 85 Yā Rab beni zākirūñden eyle
En'āmuña şākirūñden eyle
- 86 urtar beni 'ilm-i bī-'amelden
Tevfīum esāsını hālelden
- 87 Sen ejder-i nefsümi idüp rām
ıl baña 'imād-ı dīn'aā nām
- 88 Sen lufuñı dest-gīr eyle
Ya'nī ki 'aşā-yı pīr eyle
- 89 Sen rüşen idüp gönül çerāğın
Vir aña fūrūğ-ı meh ferāğın
- 90 Gūyā-dilümi faşīh eyle
Şīrīn sözümi melīh eyle
- 91 Sen boynuma a ridā-yı pür-nūr
Tā kim ola reşk-i şāhid-i hūr
- 92 Sen çihrüme nūr vir vuzū'dan
Sīr-āb-ı gül eyle āb-ı rüdan
- 93 Misvākdan it şeker zebānum
Pür-çüb-i nebāt ıl dehānum
- 94 Seccādemı perr-i Cebra'ıl it
Gerdini 'abīr-i bī-'adīl it
- 95 ıl ıblemi hāk-i āsitānuñ
Ferş-i gül-i bāğ-ı bostānuñ
- 96 Mīhrāb-ı cenābuñ it muābil
Tā feyze derūnum ola ābil

- 67b/97 Ger gelse kıyāma kıadd-i bālā
Eyle anı serv-i huld-ı vālā
- 98 Kıı kıaddümi varıcaķ rükü'a
Ser-halka uşüle vü fūrü'a
- 99 Çün secde ide saña cebīnüm
Kıı anı gül-i harīm-i dīnüm
- 100 Dik bāğ-ı dile nihāl-i tefrīh
Ol mīveden eyle baña tesbīh
- 101 Vir hāşıyyet-i piyāle-i zıkr
Kim kıalmaya dilde ğayrdan fıkr
- 102 Naħl-ı dil ü cāna berg ü ber vir
Ol şāħa ma'ārifüñ şemer vir
- 103 Sen nazmumu bir kebüter eyle
Yā tütī-i sebz-i şehper eyle
- 104 Kıı bāğ-ı şenāda āşiyānın
Pür şekker ü şır idüp zebānın
- 105 Sen şehd-i şenāña lāyıķ eyle
Zenbūr-ı zebānı fāyıķ eyle
- 106 Şol gün ki Celīlī-i kemīne
Baħr-i kereme süre seffine
- 107 Vir aña hevā-yı luţf-ı hāşı
Girdāb-ı günāhdan ħalāşı
- 108 Gerçi ki siyāh nāmeyem ben
Bir cādū-yı siħr-ħāmeyem ben
- 109 Yu nāmemi āb-ı raħmetüñden

Vir hāmeme bār-ı nı' metüñden

- 110 Şal çeşmüme gerd-i Muştafâyı
Bu revzene pertev-i şafâyı

**Na't-ı hâtem-i enbiyâ ki levh-i mahfûz-nigîn hâtem-i gevherîn-i üst ve 'ulûm-ı evvelîn ü
âhirîn harfî ârâsten-i nigîn-i üst**

- 111 Ol dürr-i yetîm-i baħr-i sermed
Ser-çeşme-i enbiyâ Muħammed

- 68a/112 Ser-ħayl-i rüsül imâm-ı kevneyn
Serdâr-ı sipâh-ı قَابَ قَوْسَيْنِ²⁰⁰

- 113 Ser-ħalka-i ħalka-i nübüvvet
Ser-çeşme-i çeşme-i fütüvvet

- 114 Şâh-ı Kureşî vü Hâşimî-ħayl
Gîsûlaruñ oldı şâm-ı وَاللَّيْلِ²⁰¹

- 115 İy nükte-güzâr-ı şafha-i ğavb
V'ey perde-küşâ-yı râz-ı لَا رَبِّبَ²⁰²

- 116 İy gevher-efser-i risâlet
V'ey aħter-i âsumân-ı celâlet

- 117 İy 'arş-ı 'azîm tekyegāhuñ
Ĥalk-ı dü-cihân tufeyl-i rāhuñ

- 118 İy gevher-i dürc-i vahdet-i Ĥaķ
Gencîne-küşâ-yı zât-ı muṭlaķ

- 119 İy bāĝ-ı risâlete ħamāme
V'ey tūṭî-i sebzgün 'amāme

²⁰⁰ Kur'an: 53/9

²⁰¹ Kur'an: 92/1

²⁰² Kur'an: 3/9, 25; 45/26

- 120 İy sebz- 'amāme iy ser-efrāz
Kıldı seni serv-i bāğ-ı i 'cāz
- 121 Kaddūñ 'alem-i risālet-i Hāḡ
Gīsū-yı münīr-i sebz yapraḡ
- 122 Sen bülbül-i 'arş-ı āşiyānsın
Sen tūḡı-i bāğ-ı lā-mekānsın
- 123 Oldı ḡaremūñ ḡarīm-i baḡḡā
Ferrāş-ı derūñ dem-i Mesīḡā
- 124 Destūñde [olan] 'imād-ı dīndür
Ya'nī ḡablillāhi metīndür
- 125 Sübḡañ ola dürr-i dürc-i ümmīd
Ser-mühre añā 'aḡıḡ-ı ḡürşīd
- 126 Ser-sübḡañā çarḡ oldı muḡtāc
Kim idine anı dürretü't-tāc
- 127 Pür-şehd-i dehānuñ içre iy pāk
Şan çüb-ı nebāt oldı misvāk
- 128 Misvāk degül dehān içinde
Şekl-i elif oldı cān içinde
- 68b/129 Hāḡ perde-i rāz idüp ridāñı
Ol kıldı sütün-ı dīn 'aşāñı
- 130 Yetmez mi ḡirāz-ı cāmuñ iy pāk
Levlāke lemā ḡalaḡtü'l-eflāk
- 131 Çün sünnetūñ irdi ḡāşa 'āma
Şubḡ urdı başına aḡ 'amāme

- 132 Geydi felek āstīn-i kūtāh
Şan oldı dehān-ı āstīn māh
- 133 Tesbīh alur eline pervīn
Kim zıkr-i müselsel ide telķīn
- 134 Çarh itdi vuzū'yı keh-keşāñdan
Pāk oldı o çeşme-i revāndan
- 135 Her kaçre-i āb k'oldı peydā
Şan kevkeb-i çarh olur hüveydā
- 136 Çün turdı şalāta sīne pür-tāb
Māh-ı nevi kıldı künc-i mihrāb
- 137 Çün sünnetüñi görür felekden
Āvāze-i zıkr irer melekden
- 138 Ya'nī ki felek hem-ümmeñdür
Bir gulğul-ı kūs-ı növbetüñdür
- 139 İy tāze turunc-ı gülşen-i Hāķ
K'olduñ çemen-i hüdāya revnaķ
- 140 Virür çü turunc bāğ-ı hurrem
Ter-mīve bahārdan muķaddem
- 141 Sen şāh-ı turunc-ı nāzenīnsin
Pür-berg ü şüküfe bāğ-ı dīnsin
- 142 Çün küntü nebiyyen oldı yāruñ
Nev-bāve-i şāh-ı nev-bahāruñ
- 143 Şer'üñ olısar şüküfe-āyīn
Tā dāmen-i haşr iy gül-i dīn
- 144 Çün oldı esās-ı dīn hişāruñ

Erkân-ı ışâr çâr-yâruñ

145 İy çâr-gül-i bahâr-ı tevid
Çâr-aħter-i âsumân-ı tecrid

69a/146 Ol çâr-nihâl-i sâye-perver
Bir çübden oldu tâze vü ter

147 Ol çâr dür-i hazîne-i hâş
Bir baħrde buldı feyz-i ihlâş

148 Yâ Rab çü Celîlî-i dil-efgâr
Dergâhuña vara dîde hûnbâr

149 Vir cām-ı şefâ'at-i Muħammed
Ol teşneye reşh-i feyz-i sermed

Medħ-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâh

150 Ol dem ki olup fesâne-perdâz
Kıldı kalemüm füsün ser-âgâz

151 Şan Meryem'e hâmem oldu hû'âher
Rûhu'llâh-ı nazma ya'nî mâder

152 Tab'um ki çıkardı gevher-i hâş
Deryâ-yı sühanda oldu gâvvâş

153 Ol cādū-yı hind ya'nî hâme
Nazm eyledi siħr-senc nâme

154 Ne nâme ki genc-i gevher idi
Bir maħzen-i lu'lu'-i ter idi

155 Her beyt-i sevâd 'anberîn-bâm
Her saħr-ı siyâh gâliye-fâm

- 156 Ma'den görünince ol zer ü s̄im
Kordı yire puşt-ı dest-i tesl̄im
- 157 Ger baħre erişse ol d̄ür-i řāf
El gögse koyup ideydi inřāf
- 158 Endīře uyardı s̄inede şem'
Pervāne-i fikret oldılar cem'
- 159 Ol ħūra düzince z̄ülf-i p̄ür-ç̄in
Firdevs̄i'den irdi medħ ü taħs̄in
- 160 Ol nazmumı işidüp Nizāmī
Kıldı baħna ravzadan selāmı
- 161 Cāmī'ye o b̄üyü ilticek bād
Dir müşk dehāndan āfer̄in-bād
- 69b/162 Āħū-yı kalemdeñ ayrılup nāf
'Aṭṭārdan irdi b̄üy-ı inřāf
- 163 Ol nāmeyi ç̄ünkü kıldum itmām
řīr̄in Ĥusrev diyü k̄odum nām
- 164 Kāřd eyledüm ol d̄ür-i ħoř-ābı
D̄ürç-i güher-i 'aķıķ-i nābı
- 165 Kim 'arza idem cenāb-ı řāha
Dergāh-ı felek-meāb-ı řāha
- 166 Ol şeh ki sipihr çākeridür
şan ħayl-i nüçüm leşkeridür
- 167 Ol şeh ki sipihr-āsitāndur
Ĥürřid-i cihāñ Selīm Ĥāñdur
- 168 Sulṭāñ-ı cihāñ-penāh-ı 'ālem

- K'oldı deri secdegāh-ı 'ālem
- 169 Üstindeki çetr-i pādişāhī
Hem-sāye-i sāye-i İlāhī
- 170 Eyvān-ı şafağ kızıl otağı
Gülzār-ı sipihrdür qonağı
- 171 Şemşirine levh-i gevher-i saḥ
K'olmuş raqam anda sūre-i Feth
- 172 Tīğinden irince qaṭre-i pāk
Oṭurdu ğubār-ı 'ālem-i ḥāk
- 173 Eyer qaçan olsa ḥaşm-gīr ol
ن وَالْقَلَمِ²⁰³ kemān u tīr ol
- 174 Peymāne-i dostı dūr itdi
Peymāne-i ḥaşmı hem-pūr itdi
- 175 Çün genc-i 'aṭāya urdı ol çeng
Zer dosta virdi düşmene seng
- 176 Desti ki 'aṭāya māye oldı
Bir pençe-i mihr-sāye oldı
- 177 Olmağda cihān-fezā fiten-ḥ^vāh
Bāzūsı kavī vü desti kūtāh
- 178 Tīğinden irişse ḫulzüm-i ḫahr
Pest ola bülend-kungur-ı dehr
- 70a/179 Ger rū turuş ide tünd ola
Dendān-ı sipihr künd ola
- 180 Çün şarşar-ı ḫahrdur cihān-gerd

²⁰³ Kur'an: 68/1

Götrülse 'aceb mi fitneden gerd

- 181 Pîl oldı siyâsetine mağlûb
Bîñide mûra kıldı cârûb
- 182 Çün 'adlden oldı ser-firâz ol
Kâdirkuş olur zebûn-nevâz ol
- 183 Eyler kef-i cûdı ğarb tâ şark
Luţf-ı teni pāk pāy tâ fark
- 184 Her sâ'ile bahşış eyler ol genc
Taz'îf-i ħisâb-ı naţ'-ı şaţranc
- 185 Olmış kef-i desti ma'den ü kân
Aĥsente zihî seĥâ vü iĥsân
- 186 Şan rahşımı bâddur revâne
Andan sebak öğrenür zamâne
- 187 İy zıll-ı Hudâ-yı 'arş-perverd
Hürşîd-i 'adâlet-i cihân-gerd
- 188 Gerdün saña kıldı tâcı teslîm
Olduñ şeh-i taht-ı heft-iĥlîm
- 189 Çün efser ü taht-ı Cem senüñdür
Mülk-i 'Arab u 'Acem senüñdür
- 190 Taḅ'uñ şadef-i dür-i İlähî
Göñlüñ miĥek-i 'ayâr-ı şâhî
- 191 Luţfuñda kilîd-i genc-i iĥbâl
Medĥüñde füsün-ı cezbe-i ĥâl
- 192 Behrâm-ı felek silâĥdâruñ
Encüm bir iki 'ulûfe-ĥ'âruñ

- 193 Meh k'oldı sipihrde haşem-dār
Olmış saña çāker-i 'alemdār
- 194 Çarha keremūñ zamān rūzı
Encüm saña mīhmān rūzı
- 195 Bu merkez-i deyr-i 'ālem-i hāk
Olduğça medār-ı çarh-ı eflāk
- 70b/196 Yā Rab sen anı huçeste-fer kııl
Hem-sāye-i nuşret ü zafer kııl
- 197 Gördüm şeh-i dīn hümāya beñzer
'Anqā-yı sipihr-sāye beñzer
- 198 Şehzādesini cihān-penāh it
Hürşīd-i sipihr-i 'izz ü cāh it
- 199 Ol baħrse bu güherdür aña
Ol çarħsa bu kamedür aña
- 200 Ol şīr-i jiyān bu beççe-i şīr
Ol tīg bu hañçer-i gulū-gīr
- 201 Ol tāze bahār-ı 'izz ü iķbāl
Bu serv-i revān-ı bāğ-ı āmāl
- 202 Ol feyz-i 'ulūma 'aql-ı evvel
Bu nüşha-i cūd u luţf-ı mücmel
- 203 Ol hırmen-i māh sünbülidür
Bu bāğ-ı sipihr ter gülidür
- 204 Yā Rab anı kevkeb-i celāl it
Hürşīd-i sipihr-i fetħ-i fāl it

- 205 Naẓmum ger olursa bir kebūter
Ol Ka'beye onsa dūſüre per
- 206 Gōrdüm ki meges hūmāya irmez
Feryād kemendi aya irmez
- 207 ıldum aña ilticā ki her-dem
Andan gül-i bāğ olurdu hurrem
- 208 Hem-sāye-i sāye-i Hudādur
Perverde-i luḡf-ı Kibriyādur
- 209 Bāğ-ı hūnere nihāl-i bālā
Gencīne-i fazla dürr-i vālā
- 210 Gūlzār-ı keremde gül nihāli
Ser-eſme-i ma'rifet zülāli
- 211 Ma'mūr serāçe-i birūnı
Pür-nūr derīe-i derūnı
- 212 Hem hil'at-i 'ilimdür libāsı
Hem kisvet-i fakrdur ridāsı
- 71a/213 Bīnā-yı nuḡūſ-ı ſafḡa-i ayb
Dānā-yı rumūz-ı sırr-ı لَا رَيْبَ 204
- 214 'İlm ü 'amel ü ſalāḡ u ihſān
Olmıſ aña çār-rūkn-i eyvān
- 215 Hem ſafḡa-i aybe maḡrem-i rāz
Hem rāz-ı sipihre nūkte-perdāz
- 216 Ārāste-i gülſen-i ſerī'at
Nev-ḡāste-i gül-bün-i ḡaḡīḡat

²⁰⁴ Kur'an: 3/9, 25; 45/26

- 217 Perverde-i ḥaḳ-şinās u ḥaḳ-bīn
Maḥdūm-ı cihān u devlet ü dīn
- 218 Yā Rab aña baḥtī reh-nūmūn ḳıl
Kim şāha taḳarrubın fūzūn ḳıl
- 219 Olduḳça bu nūh sipihr ü kevkeb
Hem-sāye-i sāyeñ eyle yā Rab
- 220 Çün nāmemi gördi dil-pesend ol
Taḥsīn taḥsīn didi bülend ol
- 221 Pāy-ı melaḥı ol āşaf-eyvān
Çün eyledi ‘arza-i Süleymān
- 222 Şankim güli gülsitāna şundi
Ol nuḳre-i ḥāmı kāne şundi
- 223 Deryāya ilette lu’lu’-i ter
‘Aḫḫāra ‘abīr ü müşk ü ‘anber
- 224 Hem manşib u hem ‘aḫā umardum
Reşḫ-i ḳadeh-i seḫā umardum
- 225 Līk ol şeh-i ebr-dest-i ḥurrem
Ṭab‘um çemenine virmedi nem
- 226 Evvel ki ḳadeḫ ki eyledi nūş
Ḳıldı ğam-ı sāḳī[yi] ferāmūş
- 227 Ḳaşd eyledüm oluban fūsūn-sāz
Bir nāmeye daḫi itdüm āġāz
- 228 İtdüm ğam-ı dil rivāyetin nazm
Leylī Mecnūn ḫikāyetin nazm
- 229 Ol nazm serīrin eyleyem nev

- Taḥsīn diye aña rūḥ-ı Ḥusrev
- 71b/230 Ṭarz-ı sūḥanı mücedded idem
Müşkīn raqamı zeberced idem
- 231 İḳlīm-i 'Acemde her bir üstād
Çün eyledi penc-genc bünyād
- 232 Bu Rūmda hem ben olam evvel
Üslūb-ı 'Acem iden müseccel
- 233 Birdür meze-i kelām-ı manzūm
Ger şı'r-i 'Acem ola vü ger Rūm
- 234 İki luġat üzre şı'r-i zībā
Bir ḥūba iki libās-ı dībā
- 235 Çok şükr müyesser oldı āḥir
Bu baḥt muḳarrer oldı āḥir
- 236 Bu nāme hem oldı zāde-i ṭab'
Bir ğonca-i leb-küşāde-i ṭab'
- 237 Az müddet içinde bir güher-senc
Çok renc çeküp açar der-i genc
- 238 Maḳşūd bu kim şeh-i zamāne
Çün ide nazar bu gülsitāna
- 239 Yād ide Celīlī nā-tüvānı
Bāġı görüp aña bāġbānı
- 240 Ol kūh-ken-i güher-feşāna
Himmet ide tā ki ḥusrevāne
- 241 Görmezse bu fer'i bī-uşul ol
İḥsān ide himmet-i ḳabūl ol

- 242 Ceybüm zer ü sîmden ide pür
Dāmānumı eşk bigi pür-dür
- 243 Hem kırtara bî-nevālīgumdan
Ol şāh-ı cihān gedālīgumdan
- 244 Bir manşıb ide naşīb-i bende
Düşmen ola mürde dost zinde
- 245 Yā Rab bu hüceste nāmeyi sen
Efsāne-i sihr-hāmeyi sen
- 246 Şeh bezmine cām-ı gevherīn kııl
Ol hātem-i devlete nigīn kııl
- 72a/247 Geh muṭrib u gāh sākī olsun
Ol bezme nedīm-i bākī olsun

Āgāz-ı Dāsītān

- 248 Hakkāk-i dūr-i rivāyet-i 'ışk
Dihkān-ı gül-i hikāyet-i 'ışk
- 249 Bu resme deler dūr-i rivāyet
Bu veche diker gül-i hikāyet
- 250 Kim vardı kabāyil-i 'Arabda
Bir merd-i kavī ḥaseb nesebde
- 251 Ferhunde-şemāyil ü ḥaşāyil
Meşhūr-ı efāzil-i kabāyil
- 252 Hem manşıb-ı cāh u hem ḥiredmend
Dürçinde yoğ idi dürr-i ferzend
- 253 Şaçduqça şehāb kaçre-i pür

- Olmazdı şadefde dāne-i dūr
- 254 Ol naḥl-ı bahār-ı luṭf u şīve
Eylərđi hevā-yı tāze mīve
- 255 Olduḡça çemen şükūfe-āver
Virmezdi nihāl mīve-i ter
- 256 Sevdā-yı ḥalefden oldı ḥasta
Seng-i ġam u ġuşşadan şikeste
- 257 Buyıdı ḥalefden aña maḡşūd
Kim adı cihānda ḡala mevcūd
- 258 Şol kimse ki yādigārı yoḡdur
Ferzend-i ḥalef-şi'arı yoḡdur
- 259 Çün merg ide menzilin ġam-ābād
Kim ide cihānda adını yād
- 260 Ferzend-i ḥalef ki nāmverdūr
Nev-bāve-i ġülşen-i pederdūr
- 261 Ğam çekme iderse tıfl feryād
Lebbeyk-i peder ider çü bünyād
- 262 La'l-i lebi üzre şīr ü şekker
Şubḡ u şafaḡ-ı ümīd-i māder
- 72b/263 Ferzend çü zāhir ide dendān
Olur pederine şubḡ-ı ḡandān
- 264 Ferzend dilerdi çün Ḥudādan
Umardı taşadduḡ u du'adan
- 265 Çün ebr-i murād-ı ḡatre-engīz
Ḳıldı şadefini gevher-āmīz

- 266 Ol dāne çü kaçre-i dūr oldı
Ümmīd şadefleri pūr oldı
- 267 Çün şāhile düşdi ol dūr-i pāk
Derc itdi bağalde dāye çālāk
- 268 Şardı çü harīr-i lālegüne
Şubḥ u şafağa olur numüne
- 269 Perverde-i şīr ü şekker eyler
Ālūde-i müşk ü ‘anber eyler
- 270 Çün burc-ı şerefde toğdı ol māh
Kim görse dir idi zādehu’llāh
- 271 Şükrāne nişār ider peder genc
Ol sīm-beri alur güher-senc
- 272 Çün gördi nihād-ı İmrü el-Ḳays
Bünyād ider adını peder Ḳays
- 273 Bir laḫza ḳomazdı dāye elden
Ḳılmazdı anı cüdā bağalden
- 274 Ol tıfl iderdi girye dāyim
Olmaz idi mādere mülāyim
- 275 Bir gül-ruḫı görse lāle gibi
Üstine düşerdi jāle gibi
- 276 Bir serv-ḳadi itmese kenāra
Dönerdi sirişki cūybāra
- 277 Fehm eyler idi iden nezāre
Ol nāle-i çeşm-i eşkbāra

- 278 K'ol tıfl esīr-i ğam olısar
'Āşıklıĝ ile 'alem olısar
- 279 Bir serv-ķade olup hevādār
Bir lāle-ruĝ idiser dil-efĝār
- 73a/280 Bir yaşıa ĉün irdi ol semen-ber
Şan bitdi ĉemende ĝonca-i ter
- 281 Ol şāĝ-ı ĝül irdi ĉün dü-sāle
Ĝonca dehenine düşdi jāle
- 282 ĉün müddet-i ĉār-sāle irdi
Meh gibi ruĝı kemāle irdi
- 283 İsterdi peder mü'eddeb ola
Kim kūşe-nişīn-i mekteb ola
- 284 Kıldı anı ūstāda teslīm
Tā māha 'uĝārid ide ta'līm
- 285 Mekteb degül ol behişt bāĝı
Her tıfl nihāl-i ĝül budāĝı
- 286 Eĝfāl şaf oldı bir ĝarafda
Encüm bigi ĝālet-i şerefde
- 287 Her birisi māh-ı ĉārdeh-şeb
Zerrīne külāh u sīm ĝabĝab
- 288 Bir yaña oturdı lāle ĝadler
Maĝbūbe cemīle serv-ķadler
- 289 Her sīm-'izār-ı tāze duĝter
Evc-i felek-i cemāle aĝter
- 290 Ol şafda var idi bir semen-ber
Kim Kays ile oturur ber-ā-ber

- 291 Bir taze nihāl adı Leylī
Her lāle-ʻizār anuñ tufeyli
- 292 Bir serv-ḳad ü enār pistān
Bir gül-ruḥ-ı gülşen-i debistān
- 293 Sünbülleri sāyebān-ı lāle
Ter ḡoncāsı perde-dār-ı jāle
- 294 Ebrūları berg-i sebz-i bādām
Ruḥsāresi yāsemīn-i gülfām
- 295 Ol nīl-ʻizār-ı pür-leṭāfet
Nīlüfer-i gülşen-i melāḥat
- 296 Zülfin zeneḥa irürmiş ol māh
Şan sāye-i Yūsuf u leb-i çāh
- 73b/297 Ebrūlar içinde naḳşolan nīl
Miḥrāb-ı şafāda sebz-ḳandīl
- 298 Şan sebze-i tāzedür ol ebrū
Sebze ṭarafında çeşm-i āhū
- 299 Cāzū gözi fitne-i cihāndur
Āşüb-ı dil ü belā-yı cāndur
- 300 Şan ʻarızıdur leṭāfet ābı
Gūyā zekānı anuñ ḥabābı
- 301 Ol piste dehān ü laʻl-i sāde
Nuḳl-ı şekerīn ü cām-ı bāde
- 302 Ol laʻl-lebi ider sūḥan-çīn
Bir yirde iki hilāl ü pervīn

- 303 Hindū beçe hāl-i la'l-pūşı
Ol mışr-ı vefā şeker-fürüşı
- 304 Şol nıl ki çekmiş ol 'izāra
Zeyn eylerdi serv-i lāle-zāra
- 305 Ol nıl-ḥaṭ üzre noḳṭa-i hāl
Şan kıldı tezerv-i serv pāmāl
- 306 La'l-lebi üzre dürr-i dendān
Güyā ki şafaḳda şubḥ-ı ḥandān
- 307 Dendān-ı dehān-ı ḥoş tebessüm
Güyā ki şafaḳ içinde encüm
- 308 Çenber ki tutar 'izār-ı ale
Şan tolanur āfitāb hāle
- 309 Bīnī ki ruḥām-ı sīmgündür
Şan ṭāḳ-ı zebercede sütündür
- 310 Her barmağı şanki ḡonca zanbaḳ
Kim virdi bahār-ı ḥüsne revnaḳ
- 311 Her nāḥun-ı lālegün-müḥennā
Şan berg-i gül ü nihāl-i ra'nā
- 312 Şīrīn ḥarekāt u 'işve-engīz
Ḳaddi ney-i ḳandveş şeker-rīz
- 313 Reftāra gelürse kebk-reftār
Güftāra gelürse şehd-güftār
- 74a/314 Oṭursa gül ü yürüse şimşād
Ḳaddine ḡulām serv-i āzād
- 315 Eyclerdi 'araḳ ruḥı ḥayādan

Şebnem gibi gülşen-i şafādan

- 316 Derlerdi 'izār-ı şermnāki
Gül bigi virüp gül-āb-ı pāki
- 317 Ol ebr-i hayā dökerdi jāle
Tutardı 'izār reng-i lāle
- 318 Ol bāğ-ı cemāli gördi çün Qays
Nev-reste nihāli gördi çün Qays
- 319 Oldı ğam-ı 'ışk dil-figārı
Ol lāle-'izār dāğ-dārı
- 320 Ol tāze bahāra oldı bülbül
Āşüfte-i gül esīr-i sünbül
- 321 Leylī dahı 'ışkdan dil-efġār
Ol serv-ḳade olur hevādār
- 322 Ol Qaysa vü Qays aña 'āşık
Dil-dāde vü dilsitān muvāfık
- 323 Bu aña esīr o buña bende
Bu aña fütāde ol figende
- 324 Bu cām-ı şarāb-ı 'ışkdan mest
Ol dām-ı belā vü derde pā-best
- 325 Bu girye-i cān-güdāz iderdi
Ol şem'-i ruḫa niyāz iderdi
- 326 Ol ğonca-şıfat olur ciger-ḫūn
Bu lāle gibi pür-eşk-i gülgūn
- 327 Gögsin geçürüp bu āh iderdi
Göz ucıla o nigāh iderdi

- 328 Çün oldı maḥabbet iki başdan
Derd ü ğam u miḥnet iki başdan
- 329 Ağyārdan iḥtirāz iderler
Remz ile niyāz ü nāz iderler
- 330 Gülbāng-ı sebāk çün ola bünyād
Her biri iderdi āh u feryād
- 74b/331 Ḳaysuñ elife yoĝ idi meyli
Eylerdi hevā-yı ḳadd-i Leylī
- 332 Eylerdi elif yirine tekrār
Nezzāre-i serv-ḳāmet-i yār
- 333 Añardı görince zülf-i cīmi
Ol sünbül-i zülf-i hoş-nesīmi
- 334 Her noḳta olurdı dāĝ-ı ḥırmān
Olmasa ḥayāl-i ḥāl-i cānān
- 335 Ḳaddini büküp hilāl iderdi
Ol zülf hevāsı dāl iderdi
- 336 Çün Leylī vü Ḳays oldı hem-rāz
Āheng-i hevā-yı 'ıṣṣā dem-sāz
- 337 Üstāda dürüg idüp fesāne
Her biri idüp birer bahāne
- 338 Bir laḫza çıḳup niyāz iderler
Birbirine keşf-i rāz iderler
- 339 Dehrüñ bulup ol nefes vefāsın
Sürerler iki cihān şafāsın

- 340 Bir bir dönüp ol iki dil-ārām
Yırlü yirine iderler ārām
- 341 Ağyardan ihtiyāṭ iderler
Bu vechile ihtilāṭ iderler
- 342 Mektebden olunca o serv āzād
Ḳays eyler idi bahāne bünyād
- 343 Kim māder-i Leylīye mülākāt
Mefhūd ola ḥāṣṣa kim ol evḳāt
- 344 Ağyārı ṭutup fesāne ile
Hem-rāh olur ol bahāne ile
- 345 Yolda añā 'arz-ı ḥāl iderdi
Kim def'-i ḡam ü melāl iderdi
- 346 Bu söyler idi ḡam-ı nihānın
Ol aḳıdur eşk-i ḥün-feṣānın
- 347 Bu gül gibi sīne-çāk olurdu
Bülbül gibi derdnāk olurdu
- 75a/348 Ol girye-i cān-güdāz iderdi
Geh ḥānde-i dil-nüvāz iderdi
- 349 Çünkim ireler der-i nigāra
Ḳaysuñ yüregi olurdu pāre
- 350 Leylīye dönüp vedā' iderdi
Geh raḳṣ u gehī semā' iderdi
- 351 Dem-sāz olur idi bu terāne
K'iy saña derün-ı sīne-ḥāne
- 352 Ğam-ḥāne-i dil sarāyuñ olsun

Cān nak̄di niṣār-ı pāyuñ olsun

- 353 Dirseñ ideyin bu s̄nemi çāk
Kim ola der-i sarāyuñ iy pāk
- 354 Tārīkse ger serāçe-i dil
Gel kūşe-i çeşmüm eyle menzil
- 355 K̄ılsun yoluña niṣār çeşmüm
La' l ü dūr-i āb-dār çeşmüm
- 356 Ol dīde pūr-āb s̄ine pūr-ḥūn
Ġam-ḥānesine irerdi maḥzūn
- 357 Bīmārlanur idi evde ol şeb
Tā şubḥ iderdi āh u yā Rab
- 358 Çün şubḥ ola tāze cān bulurđı
Būy-ı gül ü gülsitān bulurđı
- 359 Eylerdi hevā-yı bāğ u bostān
Ya' nī ki 'azīmet-i debistān
- 360 Ümmīd-i vişāl-i yāra ḥurrem
Eṭfālden ol gelür muḳaddem
- 361 Çün ire nesīm-i kūy-ı Leylī
Alurđı meşām-ı būy-ı Leylī
- 362 Üstāda fesāne eyler idi
Ma' nāda bahāne eyler idi
- 363 K̄arşular idi o dil-rübāyı
Eylerdi selām u merḥabāyı
- 364 Leylī daḥı iḥtirām iderdi
Göz ucu ile selām iderdi

- 75b/365 Birbirine iřtiyāk iderler
Taqrīr-i Şeb-i firāk iderler
- 366 Her biri idüp Őabāhū'l-ĥayr
Dönerdi yirine görmedin ğayr
- 367 Kılmışlar idi bu Őarĥ-ı muĥkem
K'olmaya bu sırra kimse maĥrem
- 368 Őanurlar idi nihān bu rāzı
Pinhānī iderler 'ıřķ-bāzı
- 369 Bilmezler idi ki ĥumm-ı ser-best
Ĥalkı ide bűy-ı bādeden mest
- 370 Meclisde çü yana micmer-i 'ūd
Kılmaz mı dimāĝ-ı ĥalkı pűr-dűd
- 371 Nāfe bigidűr maĥabbet iy dost
Gizler mi nesīm-i misk ol post
- 372 'ıřķ-ı Őanem ű Őafā-yı sīne
Gűyā mey-i Őāf-ı āb-ĝīne
- 373 Olmıřlar idi ol iki ĝam-ĥűār
Çűn dām-ı maĥabbete giriftār
- 374 Etfāle bu rāz oldu rűřen
Pinhān ola mı nesīm-i ĝűlřen
- 375 Her tıfl k'iderdi 'azm-i ĥāne
Söylerdi bu rāzdan fesāne
- 376 Eylerdi anasına ĥikāyet
Ol kışşa-i ĝuřřadan rivāyet

377 Ol gevher-i rāz ʔoldı her gūş
Oldı dūr-i sufte bigi mengūş

378 Gōrdükçe şihāb-ı āsumānī
Şankim uzadur 'adūv zebānı

379 Olur dehen-i 'adūv küşāde
Gūyā ki hilāle çarḫ-ı sāde

380 Ger baḫr ʔuta pul-ı girānı
ʔutmaz dehen-i 'adūv zebānı

381 Yapılsa cihānda cümle dehlīz
ʔurmaya dehān-ı fitne-engīz

76a/382 ʔut aḡzını zırla iy birāder
Zer- ḫufl bezen çü ferc ister

**Haber yāftēn-i māder-i dil-pūr ez rāz-ı sūziş-i dil-i duḫter ve der silsile keşīden-i ān serv-rā ez
āb-ı dīde-i ter**

383 Çün māder-i Leylī oldı āḡāh
Buldı ḡam u ḡuşşā gōñline rāh

384 Didi ki dirīḡ vāy-veylī
Bed-nām-ı maḫabbet oldı Leylī

385 Leylīyi kıḡırdı kim vire pend
Didi aña iy ḫuceste ferzend

386 Bir serv-ḫade esīr imişsin
Āzürde-i zaḫm-ı tīr imişsin

387 Ol hem saña dil-figār olmış
Dīvāne-i rūzigār olmış

388 Senden bu heves revā degüldür
Gül hem-nefes-i şabā degüldür

- 389 İy t ze nih l   hoş Őem yil
G l gibi hev ya olma m yil
- 390 G l perdede olsa g nca bigi
Dil-keş ola zer turunca bigi
- 391  unkim çıka perdeden cem li
Pejmürde olup ire zev li
- 392 Gel töhmet-i 'iŐdan olup p k
'işmet eteginde  oma h Ő k
- 393 İy t ze nih l-i c n-ı m der
V'ey gül-b n-i g lsit n-ı m der
- 394 G l gibi dikenden olma b -b k
Kim d men-i 'işmet olmaya   k
- 395 Ger perde-nişin olaydu  iy g l
İrmezdi gezend-i çeşm-i bülbül
- 396 M jg nu nı  eŐme çeşm-bend it
Def'-i elem   g m-ı gezend it
- 76b/397 Ger  ays olur ise g nca zanba 
Harf ne gerek  omaya barma 
- 398 G l-reng   'ab r-b y iken s b
Görür ele girse renc    s b
- 399  ılma ŐaŐın iy g l-i ney-i  and
Kimse yüzine bakup Şeker- and
- 400 Ter g nca bigi tebessüm itme
D r-b r olup tekellüm itme
- 401 Şerm   edeb   hay -yı 'adet

- İden bulur efser-i sa'âdet
- 402 İy ebr-i hayā vü gülşen-i 'ār
Şalma yire āb-ı rüy zinhār
- 403 Gel perde-i 'ārdan hişār it
Nāmūs esāsın üstüvār it
- 404 Gül bigi açılma encümende
Sūsen bigi çekme baş çemende
- 405 Kim gūş-ı benefşe 'ayb-cūdur
Her berg-i zebān 'ayb-gūdur
- 406 Min-ba'd geyinme müze-i pāy
Ger olsa hilāl-i çarḥ-ārāy
- 407 Ruḥsāruña çekme nīl-i dil-sūz
Virme iñen ol bed aḥtere yüz
- 408 Ol şem'e şaḫın fetīle olma
Efsāne-i her-ḫabīle olma
- 409 Sūzen naẓar itse aña ḫişm it
Ser-rişte-i çeşmi mīl-i çeşm it
- 410 Terk eyle bu 'işve-i firībi
Yād eyleme bāğ u 'andelībi
- 411 Ḥodrāylıg idüp olma bed-kām
Ḳılma bizi ḫalk içre bed-nām
- 412 'Işḫ āteş olur cigerde sūzān
Kim revġan-ı dil ider fūrūzān
- 413 'Işḫ içre çü kār-sāz olasın
Ṭutam seni pāk-bāz olasın

- 77a/414 Çün müttehem ola ıfl-ı bî-bāk
Ma'lūm olur mı pāk ü nā-pāk
- 415 Pāk olsa ne deñlü sîne-i germ
Halkuñ sözi serddür gerek şerm
- 416 Ger olmasa şerm kârdândan
Kim kırtula ta'n-ı bed-gümândan
- 417 Leylî çün işitdi bu hiṭābı
Açmadı o çehreden niḳābı
- 418 Sevgend idüp añdı Kirdgārı
Kim Qays ile yoḳ kār u bārı
- 419 Māder pederi ider ḥaberdār
Miskīn işidüp olur dil-efgār
- 420 Emr itdi ki serv-i nev-bahārı
Ev içre geçüre rüzigārı
- 421 Ol serv ḳad ü enār pistān
Qılmaya 'azīmet-i debistān
- 422 Leylî çün esīr-i ḥāne oldı
Pā-best-i ḡam-ı zamāne oldı
- 423 İdüp dile dāḡ-ı ḡam ḥavāle
Pinhān iderdi āh u nāle
- 424 Māderden ider çü iḥṭiyātı
Zāhirde açar dūr-i neṣātı
- 425 Ḥandān olur idi girye-āmīz
Dil-şād iderdi ḡuşṣa-engīz

- 426 Gülgüne k'iderdi zīb-i ruhsār
Gönlünde olurdı dāğ-ı hūnbār
- 427 Her nīl k'iderdi sebz-endūd
Peykān idi dilde jeng-ālūd
- 428 Қаşд eylese girye vü figāna
Her demde iderdi bir bahāne
- 429 Tā şubḥ çü her şeb ola bī-h^vāb
Eylerdi bahāne-i teb ü tāb
- 430 Çün āh ide şāḥ-ı şabrı bī-berg
Eylerdi bahāne-i ğam-ı merg
- 77b/431 Egnine geyerdi cāme gülgün
Kim olmaya zāhir eşk-i pür-hūn
- 432 Sildükçe sirişk eli olur al
Ḥinnālu durur diyü ider āl
- 433 Gök pīrehen eylemişdi 'ādet
Ol süsen-i gülşen-i beşāret
- 434 Kim görse kebūd zaḥm o tenden
Farḳ itmeye reng-i pīrehenden
- 435 Silse yaşını iderdi āli
Kim boyadum ala destmāli
- 436 Her şeb bu bahāne ile ol māh
Tā şubḥ iderdi girye vü āh

**Tekrār kerdn-i Mecnūn sebaḳ-ı 'ışk h^vānden be-ser-i bīm-rā ve şosten-i ü z'āb-ı dīde-i nemnāk
taḥta-i ta'līm-rā**

- 437 Çün mektebe gelmez oldu Leylī

- Ḳays eyledi āh u vā-veylī
- 438 Evtār idüp eşkini ḳadin çeng
Bu nağmede eyler idi āheng
- 439 K'iy ḡonca-dehen ü sīb-ḡabḡab
Sensüz baña maḡbes oldu mekteb
- 440 Görinmeyeli o zūlf-i ḡoş-bū
Oldı varaq-ı sebak siyeh-rū
- 441 Her raḡlenūñ oldu iy semen-ber
Sensüz dili pāre şan şanavber
- 442 Sen muşḡaf-ı ḡüsni elde ister
Yok yok nice el baḡalde ister
- 443 Kim açup iki elin du'āya
Yüz tutdı cenāb-ı Kibriyāya
- 444 Sensüz elif oldu rişte-zünnār
Zūlfūñ bigi başı ḡalka-i mār
- 445 Gerden ideli o zūlfe teslīm
Şan tavḡ-ı ḡam oldu ḡalka-i mīm
- 78a/446 Şan ḡüy-ı belāya iy siyeh-ḡāl
Çevḡān-ı melāmet oldu her dāl
- 447 Dīvāne-i 'ıḡka iy perīveş
Sīn silsile-bend-i pāy-ı serkeş
- 448 Dendāne-i sīne iy ḡüher-pāş
Her nokḡa-i şīn urur birer taş
- 449 Sensüz çün iderdi girye bünyād
Aḡarsa 'aceb mi dīde-i şād

- 450 Ol nokta-i hāl ü ebrū-yı h^veş
Urur dil-i nūna dāğ-ı āteş
- 451 Varın idüp ol dehāna teslīm
Dil-teng-i ğam oldu ğonca-i mīm
- 452 Sensüz ne sebak baña ne ta'līm
Sensüz ne selām ü yā ne teslīm
- 453 Bu veche figān ü nāle eyler
Berg-i güli reşk-i lāle eyler
- 454 Bir şubh ider bahāne ol pāk
Şebgün geyünür libās-ı şad-çāk
- 455 Tās alup eline bī-nevāveş
Deryūze için yürür gedāveş
- 456 Çün irdi der-i nigāra nā-gāh
Çağırdı ki dost şey'ü lillāh
- 457 Leylī göricek bilür gedāyı
Bīgāne-şifat ol āşināyı
- 458 Kıpuya varur kim eyleye hayr
Dil-şād ider anı görmedin ğayr
- 459 Birbirine 'ışk u meşk iderler
Kim mağz-ı hasūdı huşk iderler
- 460 Bir lahza vişāli hoş görürler
Bu kūr'a-i fālı hoş görürler
- 461 Ol Kaysa vü Kays aña hayrān
Birbirine karşı zār u giryān

- 462 Tevdī' idüp cüdā olurlar
Hicrānla mübtelā olurlar
- 78b/463 Giryān giryān dönerdi Leylī
Eylerdi dirīg ü vāy-veylī
- 464 Göynüklü oğur diyü fesāne
Eylerdi anasına bahāne
- 465 Bir gün dahı ol fesāne-perdāz
Eyler yine bir bahāne āgāz
- 466 Tebdīl ider kamu libāsın
Egnine alur gedā pelāsın
- 467 Kūrāne tayanurak 'aşāya
İrdi der-i kaçır-ı dil-rübāya
- 468 Āvāz ile dirken Allāh Allāh
Tayrındı 'aşāsı düşdi nā-gāh
- 469 Leylī göricek gedā-yı kūrī
Dir māderine k'iy dīde nūrı
- 470 Şükrāne-i çeşm bu gedāya
Elüm şunayum ki düşdi pāye
- 471 Leylī göricek görür ki dervīş
Dil pür-gam u dīde nem ciger rīş
- 472 Bildi ki esīr-i kemterīndür
Āşüfte-i zülf-i 'anberīndür
- 473 Dil-dāde-i hüsn-i dilsitāndur
Kim Qays-ı gārīb ü nā-tüvāndur
- 474 Çün irdi bu hüsn āfitābı

- Yirden götürür o kaçre ābı
- 475 Üftādenūñ oldı dest-gīri
Götürdi ğubārdan haķīri
- 476 Leyliye çü Kays oldı hem-dest
Oldı eli sāk-ı 'arşa peyvest
- 477 Birbirini görüp āh iderler
Maħfice ıurup nigāh iderler
- 478 Ağyār çü ıuydılar bu hāli
Bu kışşa-i ğuşşa vü melāli
- 479 Men' eylediler o bī-naşībi
Gül den ayırup o 'andelībi
- 79a/480 Kays oldı çü dūr dilsitāndan
Bülbül gibi bāğ u ğülsitāndan
- 481 Gül gibi yaķasın eyledi çāk
Bülbül gibi kıoydı başına ğāk
- 482 Bülbül gibi āh u nāle kııldı
Gül bigi 'araķ-ı jāle kııldı
- 483 Seng ile dōğindi ol semen-ten
Ğōğ erdi teni nite ki sūsen
- 484 Dāğ urdı derūna lāle bigi
Yaş dōkdi birūna jāle bigi
- 485 Dāğına fetīle ğonca zanbaķ
Beyni semen ü bahār-ı revnaķ
- 486 Oldı vaıanı ğarābe vü deşt
Vīrānede cuğdveş ider geşt

- 487 Gitdi çü elinden ihtiyârı
Terk eyledi nām u neng ü 'ārı
- 488 Şaḥraya yüz urdı nā-murād ol
Raḳş itdi nitaki gird-bād ol
- 489 Dīvāne-i 'ıŝḳ u zār-ı bī-bāk
Mecnūn laḳab oldı ol ŝaḡabnāk
- 490 Mecnūn diyü buldı iŝtihārı
Ol milket-i derd ŝehriyārı

**Yāften-i peder-i Mecnūn dīvāne-i ḥod-rā der kūh-ı hāmūn ve pīŝ-i māder āverden be-silsile-i
ḥīle vü efsūn**

- 491 Bu levḥ-i ḡamı iden temāŝā
Bu naḳŝ-ı ḡarībi ḳıldı inŝā
- 492 Kim Ḳays çü ṭutdı rāh-ı ŝaḥrā
Şan Hızrdur itdi meyl-i ḥaḍrā
- 493 Yārāndan irüp birisi nā-gāh
Ḳıldı pederin bu ḡamdan āḡāh
- 494 K'ol gül-būn-i ter yüz urdı ṭaḡa
Bulut bigi yaşı yaḡa yaḡa
- 495 Çāk itdi yaḳasını ḡam-ı vecd
Ṭutdı aña perde dāmen-i Necd
- 496 Çün bu sözi pīr eyledi ḡuş
Āh itdi ciḡerden oldı bī-hūŝ
- 79b/497 Ṭurđı ṭutup ebrveŝ ŝitābān
Giryān giryān reh-i beyābān

- 498 Şahrā yaqasın t̄utup ider geşt
Görindi o b̄üm-ı dāmen-i deşt
- 499 Çün Qaysa peder ider nezāre
Nāḥun urup itdi s̄ine pāre
- 500 Şan sebze-i ḥuşk-sāl görđi
Bī-neşv [ü] nemā nihāl görđi
- 501 Vīrānede şanki oturur b̄üm
Feryād ider ḥaz̄īn o mazl̄üm
- 502 Üstinde ne cāme var ne destār
Kisvet añā ḥāk ü seng-i kuhsār
- 503 Şaçı uzamış ayağa düşmiş
Gūyā ki ayağı bağa düşmiş
- 504 Geh taş ile gögsini ururđı
Geh yüzini toprağa sürürđi
- 505 Ne yār u ne m̄ūnis ü ne ğam-ḥ^vār
Gül yirine dāmeni tolu ḥār
- 506 Şalmış düşicek bu ıztırāba
Şabrı yile vü qarārı āba
- 507 Her zaḥm ki görünür o tenden
Bir şu 'le durur gül ü çemenden
- 508 Çün irdi yanına pīr-i nā-şād
Çāk itdi yaqasın itdi feryād
- 509 K'iy merd̄üm-i dīde saña n'oldı
V'ey yār-ı güzīde saña n'oldı
- 510 İy gül neden oldı ḥil'atūñ çāk

- V'ey lāle kim itdi çehreñi hāk
- 511 İy ebr-i hayā gözün tolu āb
Ne ğuşşadan irdi gönülüne tīb
- 512 Cismün niçün itdi böyle efgār
Hem-seng-i güher degül çü kuhsār
- 513 Jūlide kim itdi müyuñ iy māh
Kim silsile taqdı pāyuña āh
- 80a/514 Kim kıldı harāb esāsın dāruñ
Bu deyrde var mı yār-ı ğāruñ
- 515 Yā Rab ne perīden irdi efsūn
Bu demde seni kim itdi mecnūn
- 516 Ne serv-i revāna gönülün aqdı
Ne lāle seni bu dāğa yaqdı
- 517 Ne çeşm-i siyehden irdi sevdā
K'āhū bigi yirün oldı şahrā
- 518 Mecnūn ki yürürdi zār u bī-hūş
Bu şavt u şadāyı kılmadı gūş
- 519 Leylī Leylī diyü şitābān
Yürürdi tutup reh-i beyābān
- 520 'Işq eylemiş idi mest ü bī-hūş
Kim mihr-i pederden itmedi cūş
- 521 Şol cāna ki 'ışk şala āzer
Sevdā-yı peder kımaz birāder
- 522 Çün pīr görür ki Qays-ı dil-h'āh
Olmadı peder sözinden āgāh

- 523 Karşusını aldı ağladı zār
K'iy merdüm-i dīde gitme zinhār
- 524 Kaçma ki dil-i remīdesin sen
Cān u tene nūr-ı dīdesin sen
- 525 İy cān püser-i pedersin āhir
Serv-i çemen-i pedersin āhir
- 526 Sīne şadefine sen gühersin
Tut gūşa ki kūşe-i cigersin
- 527 Sevgend aña ki sen iy dil-efgār
Olduñ ğam-ı 'ışkına giriftār
- 528 Raħm eyle sirişk-i lālezāra
İy tāze nihāl-i gül kenāra
- 529 Mecnūn nazār itdi gördi bir pīr
Ham kıaddi kemān sözleri tīr
- 530 Didi aña k'iy nikū şemāyil
Ferħunde fezāyil ü haşāyil
- 80b/531 Dīvāne-i 'ışkam ü ciger çāk
Baña ne peder ne māder iy pāk
- 532 Ben dīde pür-āb ü dil pür-āzer
Ne mihr-i peder diler ne māder
- 533 Raħm eyle beni melāmet itme
'Arz-ı vaţan-ı selāmet itme
- 534 Kes benden ümīdüñ iy dil-efgār
Çünküm çemenüñde bitdi pür-ħār

- 535 Ben bülbül-i bāğ-ı hüsn-i yārem
Āşüfte-i sünbül-i nigārem
- 536 Sevdā-yı nigār pür-dimāğum
Yeter bu harābe bāğ u rāğum
- 537 Çünkim baña hānumān gerekmez
Eyvān-ı felek-nişān gerekmez
- 538 Eglenmege cān-ı zār u nā-şād
Yetmez mi harābe rāhat-ābād
- 539 Bālīn baña hār-puş olur
Sincāb-ı şafā dürüş olur
- 540 Kūhuñ kemeri yiter penāhum
Eyvān-serāy-ı ʻizz ü cāhum
- 541 Olmazsa naʻīm-i vaşl-ı cānān
Bu yük ki çekem ʻazāb-ı hicrān
- 542 Şahrā yağasını yā idem çāk
Yā gire ele o dāmen-i pāk
- 543 Vīrānede cān virüp çekem renc
Bulınca bu taşda pür-güher genc
- 544 Çün gördi bu hāli pīr-i nā-şād
Gögsin dögüp itdi āh u feryād
- 545 Kʻiy şemʻ-i dil ü çerāğ-ı dīde
Vʻey gülşen-i cān u bāğ-ı dīde
- 546 Sevgend aña kim qarāruñ aldı
Ser-rişte-i ihtiyāruñ aldı
- 547 Anuñ haqı kim penāhuñ oldur

Mescidüñ aña kıblegāhuñ oldur

- 81a/548 Maqşūduñ olan harem haqıçün
Ma'būduñ olan şanem haqıçün
- 549 Leylī eger ola mäh-ı tībān
Sen mihre qarın idem şitābān
- 550 Qoynuñda tut ol gül-cemāli
Yanuñda gör ol sehī-nihāli
- 551 Şol deñlü nişār idem dür ü sīm
K'ol dürc-i dür ola saña teslīm
- 552 Māder çeker intizār saña
Giryāndur o dil-figār saña
- 553 Mūyı ki sefidür elemden
Şan irdi şüküfe şāh-ı gāmdan
- 554 Gönderme buradan iy ciger-hün
Sensüz beni nā-murād u maḥzün
- 555 Mecnün çün işitdi bu nüvīdi
Göñlinde yir itdi vaşl ümīdi
- 556 Turdı pedere uyup şitābān
İrdi eve qaṭ' idüp beyābān
- 557 Māder çü görür ki irdi ferzend
Ser-rişte-i mihrden ider pend
- 558 Qarşuladı kuçdı öpdı gözün
Pāk itdi gül-āb-ı terle yüzün
- 559 Şefkat elin uzadup o gāmnāk
Qıldı yüzini gubārdan pāk

- 560 Egninden alup pelās-ı çāki
Geydürdi aña libās-ı pāki
- 561 Giryān giryān nezāre kıldı
Çarşusına sīne pāre kıldı
- 562 Göz hūn-ı cigerden itdi nemgīn
Bulınca bu ıztırāb teskīn

Teskīn dāden-i peder-i hıredmend dil-i maħrūr-ı püser-rā ez-cüllāb-ı naşīhat ü pend

- 81b/563 Ol pīr-i süħanver ü hünermend
Mecnūna ider naşīhat ü pend
- 564 K'iy tāze nihāl-i bāğ-ı dīde
Ferħunde hümā-yı zāğ-ı dīde
- 565 Ümmīd-i peder bu mıydı senden
Kim cān bigi gidesin bu tenden
- 566 Bīzār idesin beni cihāndan
Uşandurasın bu şatlu cāndan
- 567 Ümmīd ol idi k'iy perī-çih
Hāl-i pedere sen idesin mihr
- 568 Ağarsa ser-i şükūfe-āver
Ferzend irişe mīve-i ter
- 569 Çün pīrlık ide қadūmi pest
Sen serv olasın 'aşā bigi dest
- 570 Olaydı vuzū'um āb-ı rūyuñ
Seccāde-i pāk hāk-i kūyuñ
- 571 Ya 'kūbveş olsa gözlerüm kūr
Yūsuf bigi aña viredüñ nūr

- 572 Çün bād-ı hazān ura dem-i serd
Gül-berg-i hayātumı ide zerd
- 573 Sen yirüme pāyidār olayduñ
Serv-i çemen-i vaqār olayduñ
- 574 Bergüm bu hazāndan ola lerzān
Sen şem´veş oladuñ fūrūzān
- 575 Şimdi ki şebāb-ı āhir oldı
Derd-i ğam-ı merg zāhir oldı
- 576 Ne dīdede nūr u tende kuvvet
Ne tende huzūr u cānda rāhat
- 577 Dürc-i dehenüm tehī güherden
Pür-la´l gözüm sirişk-i terden
- 578 Başum aġarup çü zāhir oldı
Şankim baña şubḥ-ı āhir oldı
- 579 Maġz aña fitīl o şem´-i kāfūr
Kim sūz-ı ecelden oldı pür-nūr
- 82a/580 Tendür çü nihāl-i ğuşşa-perverd
Şan virdi şükūfe-i ğam u derd
- 581 Şan kılmadı bāġ-ı ´ömri ḥāşıl
Berf-i dey-i merg oldı nāzil
- 582 Kalmadı çü ferr-i nūr nāçār
İki gözüm oldı şīşe-i çār
- 583 Müzlim gecede görürdi mūrı
Şimdi göremez ziyā-yı nūrı

- 584 Yok dürc-i güherde dürr-i dendān
Olmışdı güher-feşān sūḥandān
- 585 Gerdūn ğamı kıldı gūşumı ker
K'olur baña şavt-ı ra'd bī-fer
- 586 Olmasa eger işāret-i dest
Fehm eylemezem kelām-ı peyvest
- 587 Bu deñlü belā ki pīrlıkdür
Baña dem-i dest-gīrlıkdür
- 588 Yetmez mi bu telḥ-i şerbet-i ḳahr
Sen hem niçün idesün aşumı zehr
- 589 Senden niçün ire gönlüme gerd
Āyīne-i ḥātıra dem-i serd
- 590 Yetmez mi ğam-ı zamāne-i dūn
Sen hem beni ḳılma zār u maḥzūn
- 591 Cevr-i felek itdi ḳaddümi ḥam
Sen bār-ı ğam urma bārī epsem
- 592 Sen hem dem-i serd ḳılma bārī
Derd üstine derd ḳılma bārī
- 593 İy cān-ı peder cihāna baḳma
Şu üzre bu ḥākdāna baḳma
- 594 Ḳaşr-ı felek ü hilāl-ı ṭāḳı
Şanma ki ola esās-ı bāḳı
- 595 İy tāze nihāl-i bāğ-ı ümmīd
Şanma bu bahār ḳala cāvīd
- 596 'Ömr āb u beden serāçe-i gil

- Şu üzre bināya olma māyil
- 82b/597 Cāvīd degül [bu] efser ü taht
Bir laḥza ḥayātı gör ğanīmet
- 598 Şan peyk-i ecel durur sebük-ḥīz
Her bir nefes öle ol gider tīz
- 599 Cehd eyle ki kesb idüp fezāyil
Aduñ ola dehr içinde kāmīl
- 600 ʿİlm ü edeb ola tā şīʿaruñ
Nāmūs esāsı perde-dāruñ
- 601 Ger gevher-i nāb olsa Leylī
Gözden çıkar itme aña meyli
- 602 İy kūdek-i sāde-levḥ-i bī-dil
Zen naḫşını görüp olma māyil
- 603 Gelmeye vefā vü mihr zenden
Gül dirmedi kimse bu çemenden
- 604 Gözinden ola çü dūr şevher
Yād itmez anı ger olsa gevher
- 605 Şevher olıcaḫ ki ide feryād
Şan ğayriye iştıyāk ider yad
- 606 Şanma saçını ki misksādur
Şām-ı ğam u miḥnet ü belādur
- 607 Ebrūları şanma müşk-i Çīndür
Kim ḥışm u ğazabla çīn-be-çīndür
- 608 Yāḫūt lebi ne ḫūt-ı cāndur
Ḥūnābe-i çeşm-i dūr-feşāndur

- 609 Ruhsārını görüp olma meftūn
K'ol hūn-ı cigerden oldu gülgūn
- 610 Hāl-i siyehini tūt k'ola müşk
Nī sūd dimāguñı ider huşk
- 611 Gīsūları k'ola dil-nevāz ol
Zulm itmege dest ider dırāz ol
- 612 Çāh-ı zekānını görme ğāfil
Pür-fitne durur o çāh-ı Bābil
- 613 Dil-keş görünür o kıadd u kıamet
Līk itse kıyām olur kıyāmet
- 83a/614 Dendān u lebi ki dil-rübādur
Şubḥ u şafaķ-ı ğam u belādur
- 615 'Işk-ı sebaķ eyle bār-pīşe
Kim muḥterem olasin hemīşe
- 616 Saña kıad-i dil-rübā elifdür
Serv-i çemen-i vefā elifdür
- 617 Zülf-i siyeh ü cemāl-i gülfām
Rengīn varaķ eyle turre-i lām
- 618 Baķ ḥalka-i ğabğab-ı nigāra
Cim-i sebaķa idüp nezāre
- 619 Dendāne-i sīni gözle ḥandān
Gönlüñ diler ise dürr-i dendān
- 620 Baķmaķ dileseñ dehān-ı yāra
Ser-ḥalka-i mīme kııl nezāre

- 621 Bāğ-ı sebak içre nergis-i şād
Virür saña çeşm-i yārdan yād
- 622 Niçün idesin hevā-yı Leylī
Çün kılmaz o serv saña meyli
- 623 Ol serv yolında kıлма ten hāk
Kim senden aña yeg ola hāşāk
- 624 Şol goncaya olma sīne-efgār
Kim dāmeni pür ola hās u hār
- 625 Yolında sen anuñ eşk rīzān
Senden o sirişkveş gürīzān
- 626 Her kim seni istemez güm olsun
Āşüfte-i miḥnet ü ğam olsun
- 627 Ben bulayım iy püser saña yār
Ne yār ki mūnis ü vefādār
- 628 Bir gül-ruḥ u serv-қad cemīle
Bir gonca-i gülşen-i kabīle
- 629 Bir serv ki görse anı Leylī
Şu gibi ola anuñ tufeyli

**Ber-ā-ber dāšten-i Mecnūn siper-i sīne-i pür-endūh u melāmet-rā (83b)vird kerdn-i tīr-i
naşīhat-ı peder-i kemān-қāmet-rā**

- 630 Mecnūn çü peder sözün ider gūş
Bir laḥza olur edeble hāmūş
- 631 Nūş itdi çü şerbet-i 'itābı
Perhīzi қoyup virür cevābı
- 632 K'iy hūb şemāyil ü hāşāyil

V'ey mihter-i bihter-i kabāyil

633 Hem gevher-i cāna sen şadefsin
Hem kevkeb-i bahtuma şerefsin

634 Ben zerre vü āfitāb sensin
Ben kaṭre vü dürr-i nāb sensin

635 Bilmez degülem ki iy vefādār
Olduñ göricek beni dil-efgār

636 Zīrā olmaz kimesne rāḥat
İRse cigerine bir cerāḥat

637 Ferzend çü küşe-i cigerdür
Endüh-ı püser ğam-ı pederdür

638 Çün tīşe ide hırāşa āheng
Āzürde olur güherden ol seng

639 Yükden şütür olsa ṭañ mı nālān
K'ol yüki şütür çeker ne pālān

640 Kimüñ cigerinde yansa āteş
Şanma k'ide rūzigār anı h^yeş

641 Ṭaşdan çü ola hedef şikeste
Dürden öñ olur şadef şikeste

642 Çün seng-i sitem irişe peyvest
Dey düşmeden ola şāḥ-ı gül pest

643 Sevdā-yı dile velī ne tedbīr
Çün alnuma yazdı kilik-i taḫdīr

644 'Ayb itme görüp bu ḥāl-i zārum
Çün elde degüldür ihtiyārum

- 645 Göz göre kişi kıuyuya düşmez
şehd olmasa mür zehre üşmez
- 84a/646 Kim kendüzini melāmet ister
Bī- 'āfiyet ü selāmet ister
- 647 Pāyına kişi teber urur mı
Terk-i ten ü cān u ser urur mı
- 648 Ma 'zūr tıtar benüm bu hālüm
Bu kışşa-ı ğuşşa vü melālüm
- 649 şol kim ola hālden haberdār
Esrār-ı cemālden haberdār
- 650 Efsürde çü serd ü germ bilmez
Yā hār u harīr-i nerm bilmez
- 651 Pervāne bilür çerāĝ řevķin
Kām-ı dil-i lāle dāĝ řevķin
- 652 İster gül-i zerd 'andelībi
şor hastaya kıymet-i řabībi
- 653 Her kimse ki bilmeye bu rāzı
'İřķ içre olan niyāz u nāzı
- 654 Teřnī' ider ise ğam degüldür
Dīvāneye řa'na kem degüldür
- 655 Ben kim bu belāya mübtelāyem
Āřüfte-i zülf-i dil-rübāyem
- 656 Ol zülf benüm kararum aldı
Ser-rişte-i ihtiyārum aldı

- 657 Sevdā şereri olu dimāğum
Söyindi bu derdden çerāğum
- 658 Şan şubḥ-ı ümīd āḥir oldı
Şām-ı ğam u derd zāhir oldı
- 659 Bu derd-i sere olur mı tedbīr
Çün yazdı bu ser-nüvişti taḫdīr
- 660 Kaşın ğoreli ḳadüm ki ḥamdur
Şan bār-keş-i belā vü ğamdur
- 661 Siḥr ideli çeşm ü zülf-i dil-dār
Oldum şeb-i ğamda zār u bīmār
- 662 Ol çeşm beyāzı vü sevādı
Şubḥ-ı ğam u şām-ı nā-murādı
- 84b/663 Müjgānı ki tīr-i derd ü ğamdur
Şan cānuma ḥançer-i elemdür
- 664 Ruḥsār ki lālezāra beñzer
Ğöñlümde olan şerāra beñzer
- 665 Ol dāne-i ḥāl ü zülf-i mehveş
Dāğ-ı siyeh-i dil-i pür-āteş
- 666 Şankim zekānı çeh-i belādur
Zindān-ı ğarīb ü mübtelādur
- 667 Sen iy peder-i esīr-i ferzend
Āzāde-i merdüm-i ḥiredmend
- 668 Şanma beni kim geçem hevādan
Sevdā-yı vişāl-i dil-rübādan
- 669 Umma bu belāya sedd ola pend

Seyl-āb-ı maḥabbeti ide bend

- 670 Kim oldı bu ḥarf ser-nüviştüm
Sevdā-yı nigārdan siriştüm
- 671 Yā cismümi ide bu hevā ḥāk
Yā gire ele o dāmen-i pāk
- 672 Ger va' diye sen vefā iderseñ
Bīmār-ı dile devā iderseñ
- 673 Ol servi kenāra irgürürseñ
Bu ḥārı bahāra irgürürseñ
- 674 Ümmīd budur dil-i figārum
Ol şifte-ḥāl ü rüzigārum
- 675 Taşra çıka varṭa-i cünūndan
Ol ḥalka-i zülf-i pür-füsūndan

**Reften-i kesān-ı Mecnūn-ı be-ḥ^vāstegārī ān serv-i lāle dāmān ve bāz geşten-i sīne-i pür ḥārḥār-ı
endūh [u] ḥırmān**

- 676 Meşşāṭa-ı nev-'arūs-ı zībā
Bu resme geyürdi nazma dībā
- 677 K'ol pīr dilinde tutdı peyvend
Ser-rişte-i kār-ı mihr-i ferzend
- 85a/678 Kim ide devā-yı derd-i Mecnūn
Teskīn-i sirişk-i çeşm-i pür-ḥūn
- 679 Tā 'ıqd-i nikāḥdan ol gül-i ter
Bu bülbül-i 'ışka ola hem-ser
- 680 Bir niçe nikū şemāyil ile
Ser-ḥayl u ser-ḳabāyil ile

- 681 Şan esdi nesīm lālezāra
Hem-rāh olup irdi kūy-ı yāra
- 682 Dükendi belā vü miḥnet-i rāh
Görindi çü sāyebān u ḥargāh
- 683 Ḥargeh degül āsumān görürler
Bulut bigi sāyebān görürler
- 684 Bir ḳavm görürler ehl-i iḳbāl
Ferḥunde vü şādumān u ḥoş-ḥāl
- 685 Her biri bir ehl-i ḥaşmet ü cāh
Tārāc-ı zamāne bulmamış rāh
- 686 Ḥargeh idüp atlas-ı siyāhı
Şalmışdı sipihre bārgāhı
- 687 Ebrū-yı nigār u ol ḳara ev
Şankim şeb-i işret ü meh-i nev
- 688 Yoğ idi faḳīr ü derdmendi
K’olmaya hezār kūsfendi
- 689 Puştından iderdi baḥş her mīş
Peşmīne-i şad-hezār-ı dervīş
- 690 Gerdūnda meh-i münīr ḳurşı
Ol ḳavmdeki penīr ḳurşı
- 691 Āvāz idicek ney-i şübānı
Raḳşa getürürdi āsumānı
- 692 Her üstür şan sipihr-i aḫzar
Kim gerdenidür hilāl-peyker

- 693 Şan gerden-i üstür üzre mühre
Kim kâh-keşānda māh u zühre
- 694 Pāyındaki sīm-i nāb-ı halhāl
Güyā ki hilāl-i burc-ı iqbāl
- 85b/695 Şan gūş-ı şihāba virdi temkīn
Dendān u dehān-ı 'ıkd-ı pervīn
- 696 Āgāh olunca kavm-i Leylī
Karşuladılar sipāh-ı hayli
- 697 İrdi peder-i 'arūs-ı zībā
Çün yollarına döşendi dībā
- 698 Dir seyyid-i 'Āmirīye hurrem
K'el 'ıyşl-ıyşl hayre maqdem
- 699 Mihmān idüben serāy-ı hāşa
Emr eyledi bezl-i ihtişāşa
- 700 Hürşid çü māha oldı mihmān
Tañ mı hamel olsa nūzl-ı biryān
- 701 Şan sofrā-i āsumān çekildi
Mehden aña kurş-ı nān çekildi
- 702 Sebze ki olurdı nūzl-ı biryān
Şan dilde hayāl-i haṭ-ı cānān
- 703 Encüm bigi nuql-ı reng-der-reng
Şan kıldı sipihr sofrasın teng
- 704 Bu encüm-i nüh-sipihr-i gerdān
Ol bezmde şaḥnek [ü] nemekdān
- 705 Şaḥn-ı felek anda sīm-sīnī

Meh kâse düzer nigâr-çîni

- 706 Çün resm-i ta'âm âhir oldı
Âyîn-i kelâm zâhir oldı
- 707 Ol seyyid-i 'Âmirî-i dil-teng
Mağşûd-ı nevâsın itdi âheng
- 708 Buldı peder-i 'arûsa taqrîb
Efsâne-i râzı kıldı tertîb
- 709 K'iy mihter-i bihter-i kabâyil
Hem efser ü hem ser-i kabâyil
- 710 Olsa n'ola berg-i bâğ-ı cânuñ
Peyvend-i nihâl-i gülsitânuñ
- 711 Bülbül n'ola bâğa maḥrem olsa
Ne tañ güle ḥâr hem-dem olsa
- 86a/712 Ya'nî idüben ri'âyet-âyîn
Kim Leylî vü Qaysa ola kâbîn
- 713 Ol mihr-i cemâle isteseñ mehr
Virem aña biñ gulâm-ı meh-çehr
- 714 Yüz ḥâdim-i zengî 'anberîn-fâm
Her biri sevâd-ı çeşm-i eyyâm
- 715 Yüz Hindî gulâm hem dil-efrûz
Kim ḥidmetüñ iderler şeb ü rûz
- 716 Şol deñlü nişâr idem zer ü dür
Kim dâmen-i deşt eyleyem pür
- 717 Meh bigi virem hezâr üştür
Kim ola kıtâr-ı keh-keşân pür

- 718 Her üştür ola hilāl-ḥalḥāl
Vādī-i sipihri ide pā-māl
- 719 Encüm bigi biñ koyun sürüsin
K’otlağ ideler felek qorusın
- 720 Tenhā zer ü sīm şanma tedbīr
Kim rübe ḥaşmuña olam şīr
- 721 Vire dil-i ḥaşma tāb tīğum
Zehr ola ḥabāb-ı āb-ı tīğum
- 722 Çün dest-i ’aduvdan ola bī-dād
Kıl ḥançer-i ḥün-feşānumı yād
- 723 Tut kim degülem sözüme qādir
Olmaya hüner elümde zāhir
- 724 Görme beni iy bahār-ı ḥurrem
Kūyun çemeninde ḥārdan kem
- 725 Ne bāğa ki ola ḥavlī-i ḥār
Bulmaz zafer aña düzd-i ṭarrār
- 726 Çünkim peder-i ’arūs-ı mehveş
Bu sözi işitdi oldı āteş
- 727 Ebrūsına şaldı leşker-i Çīn
Uzatdı zebān-ı ḥançer-āgīn
- 728 K’iy pīr eger olsa hūş u ’aqluñ
Olurdu muṭābık aña naqluñ
- 86b/729 Her sözi demek revā degüldür
Her telḥ olan devā degüldür

- 730 Çok telh olur ki içse bīmār
Dārū-yı eceldür aña tīmār
- 731 Çün rāst degül nişāne-i tīr
Atılmasa yeg kemāndan iy pīr
- 732 Her nükte ki ğayra irgüre renc
Yād itmese yeg ola güher-senc
- 733 Bir şahş ki ola ilde bed-nām
Pā-māl-ı cünün u ğuşşa-fercām
- 734 Divāne vü mest ü lā'ubālī
Hadden aşırı ğam u melāli
- 735 Bir dīv-sirişt ü ādemī-çehr
Bāzīçe-i tıfl-ı kūçe-i şeh
- 736 Vaşşiler ile refik ü me'nūs
Bī-ülfet-i nām u neng ü nāmūs
- 737 Nice diyem aña dīv-i pür-dīv
Kim ürker eger yüzün göre dīv
- 738 Rüsivā vü sefih ü nā-ħiredmend
Olur mı sezā-yı 'ıkd-ı peyvend
- 739 Ol çehre ki görünür müşevveş
Saña zer-i nāb baña āteş
- 740 'Ākil tuta şanma mār-ı pür-ķahr
Kim şehde ümīd idüp içe zehr
- 741 Ger fı'l-meşel olsa ħançer-i zer
Ben tıtmazam aña gerden ü ser
- 742 Kılısañ beni genc ü mālā kāyil

- Kim ʔa'na-i ʔařma ola ʔāyil
- 743 Baña elem ü ta'ab gerekmez
Kim serzeniş-i 'Arab gerekmez
- 744 Yād itdi ʔudāyı kıldı sevgend
K'olmaz aramızda 'ıkd-ı peyvend
- 745 Peyvend ʔaçan bula bu tedbīr
Ser-rişte eger ki ola bu řīr
- 87a/746 Ol pīr-i řikeste-ʔāl u mazlūm
İriřdi ʔabīlesine maḥrūm
- 747 Dir māder-i ʔaysa ḥāl bir bir
Ol derd ü ğam u melāl bir bir
- 748 Līkin oluban bahāne-perdāz
Mecnūna bu sözden açmadı rāz

**Ṭavāf kerden-i Mecnūn Ka'be-rā be-yād-ı ḥargeh-i dil-dār ve dest be-ḥalkā zeden be-ḥayāl-i
silile-i zūlf-i pūr-ḥam-ı 'anberbār**

- 749 Söz Ka'besine çün irdi ḥāme
Geydürdi aña siyāh cāme
- 750 K'ol řīfte-ḥāl u sīne-efġār
Mātem-zede-i firāk-ı dil-dār
- 751 Ma'lūm idindi çün bu rāzı
Kim şalmadı sāye serv-i nāzı
- 752 Gül olmadı 'andelībe hem-reng
Kār eylemedi fūsūn u nīreng
- 753 Ger māder ü ger peder bu derde
Ya'nī dem-i germ ü āh-ı serde

- 754 Olımadı her biri devā-sāz
Ser-rişte-i çāreden nevā-sāz
- 755 Çün bāğ-ı vefādan oldu maḥrūm
Kaşdı itdi ḥarāba düşe ol būm
- 756 Dīvāne bigi yüz urdı tağa
Bulut bigi yaşı yağa yağa
- 757 Çün oldu peder bu ḥāle vākıf
Bu derd ü ğam u melāle vākıf
- 758 Sa'y itdi sefer idüp Ḥicāza
Bī-çāreyi ilte çāre-sāza
- 759 Mecnūmı bile alup şitābān
Tutdı reh-i Ka'be-i beyābān
- 760 Şaldı şütür üstine miḥāffe
Şan çār sūtūna yaydı şuffa
- 87b/761 Çün üstüre zer meḥāre çekdi
Encüm bigi bir kıtāre çekdi
- 762 Şan gerden-i nāka keh-keşāndur
Meh aña derā-yı zer-feşāndur
- 763 Çün zād görüp sürildi maḥmil
Göç eylediler bir iki menzil
- 764 Mecnūn idüp āh u nāle āğāz
Dilerdi nevā-yı 'ışka dem-sāz
- 765 Geh dirdi ki iy reh-i mübārek
Gerdüñ baña zīb-i tāk u tārek

- 766 Rīgũñ ser-i server-i vefādur
Şan küşte-i tīg-i dil-rübādur
- 767 Şan dāne-i eşk-i ehl-i derdi
Kim mūncemid itdi āh-ı serdi
- 768 Bāduñ ki nesīm-i misk-sādur
Ne bād semūm-ı cān-fezādur
- 769 Kime k'ire ol nesīm cāndan
Rāhat ola göz yumup cihāndan
- 770 Geh eydür idi ki iy muğaylān
Şāh-ı gül ü sūsen-i beyābān
- 771 Ben bülbül-i bostān-ı derdem
Ġam-perver-i eşk ü āh-ı serdem
- 772 Ķaddũñ baña gül-bün-i çemendür
Ĥāruñ gözūme gül ü semendür
- 773 Sāyeñ olalı penāh-ı ĥuccāc
Ṭübāya irer külāh-ı ĥuccāc
- 774 Perverde-i ni'metũndür üştür
Bir bergũñi ķūt idüp olur pür
- 775 Ĥāruñ ki şütürlere ġidādur
Ĥurmā-yı lezīz-i müştehādur
- 776 Her mürde ki şalduñ aña sāye
Rūhı ola murġ-ı sidre-pāye
- 777 Geh dirdi ki iy cumāze cūş it
Dem-sāz-ı figānum ol ĥurūş it
- 88a/778 Sensin baña çün bu yolda hem-derd

Āh eyledüğümce ur dem-i serd

- 779 Hem k̄ānī-i ḥārḥār-ı ğamsın
Hem bār-keş-i ğam u elemsin
- 780 Serмест bigi ḥurūş idersin
Ḥum bigi hemīşe cūş idersin
- 781 Çün ra'd-şifat durur ḥurūşuñ
Berķ ursa 'aceb mi keff-i cūşuñ
- 782 Kef kim dehenüñde ola peydā
Şan şubḥ-ı neşātdur hüveydā
- 783 Bu vech düzüp sürüd iderdi
Göz yaşını rüd idüp giderdi
- 784 Çün Ka'beye irdi rāh-ı ḥüccāc
Her biri idindi toprağın tāc
- 785 Ol seyyid-i 'Āmirī-i ğamgīn
Yirlü yirine götürdi āyīn
- 786 Mecnūnı ilette zār u maḥzūn
Ka'be ḳapusına ol ciger-ḥūn
- 787 Didi ki oğul niyāza başla
Ṭut ḥalkayı keşf-i rāza başla
- 788 İste ğam-ı Leylīden ḥalāşı
Kim Ḥaḳḳuñ irişe luṭf-ı ḥāşı
- 789 Mecnūn olup āsitānda pest
Ser-ḥalka-i Ka'beye urur dest
- 790 Didi ki İlāhī saña ma'lūm
Her rāz kemāhī saña ma'lūm

- 791 Bu hâne haķı ki ehl-i 'irfān
Kıldı anı kıble-i dil ü cān
- 792 'Aşık bigi gerd-i rāha batmış
Mātem-zedeveş siyāha batmış
- 793 Dīvāne-i 'ışk bigi bī-bāķ
Şahrāya yüz urdı sīne şad-çāk
- 794 Çün 'ışk-ı şanemden oldı dil-teng
Yir yir n'ola ursa gögsine seng
- 88b/795 'Işkı dil ü cāna reh-nümün kııl
Günden güne de[rđini] füzün kııl
- 796 Çün 'ışk esās-ı cism ü cāndur
Bünyād-ı zemīn ü āsumāndur
- 797 Hısta-dilümi esīr-i 'ışk it
Āzürde-i zaķm-ı tīr-i 'ışk it
- 798 Bu der haķı ki sipihr-i aķzar
İster k'ola aña halka-i der
- 799 Ben bī-ser ü pāya eyle çāre
Aş halka-şıfat der-i nigāra
- 800 Halka gibi derde kıala gūşum
Hāmūş ola cān-ı pür-ķurūşum
- 801 Tā cān bedenümde ola mihmān
Bülbül çemenümde ola mihmān
- 802 Olsun ğam-ı Leylī kār-bārum
Geçsün o hevāda rüzigārum

- 803 Ālāyiş-i tenden ola çün pāk
Olsun ğam-ı Leylī mūnis-i hāk
- 804 Çün ire bahār-ı gülşen-i neşr
Ol serv ile bu giyāhı kıl haşr
- 805 Mecnūn sözini çü pīr-i maḥzūn
Gūş eyleyüp oldı dīde pūr-hūn
- 806 Bildi yoğ imiş devā bu derde
Ol sīne-i germ ü āh-ı serde
- 807 Hūccāc dönince ol vefā-kīş
İrişdi kabīlesine dil-rīş
- 808 Şerḥ eyledi bir bir aḳrabāya
İrdüklerini der-i du'āya
- 809 Mecnūn ğam u derd istedügin
Eşk ü ruḥ-ı zerd istedügin
- 810 Ma'lūm idinüp bu ḥālī yārān
El yudılar andan ağlayup ḳan

**Şıfat-ı temūz-ı 'ālem-sūz ve tekellūm nūmūden-i(89a) Mecnūn-ı güstāḥ bā-zāğ-ı taḥt-nişīn-i
ber-şāḥ**

- 811 Bir gün ki ḥarāret-i temūzī
Ya'nī ki semūm-ı nīm-rūzī
- 812 Ḵılmışdı kebāb murğ-ābı
Ḵoyup oda sīḥ-i āfitābı
- 813 Her berg-i dirāḥt-ı sāye-perver
Olmış şanasın pūr semender
- 814 Göñlekçek olur idi çin seḥer şubḥ

Alup ğam-ı mihrden eſer ſubḥ

- 815 Kesb eylemege seḥer hevāsın
Şubḥ açdı kabāsınıñ yaqasın
- 816 Qavs-ı kuzah āsumānda ma'kūs
Şan bād-zen oldı dümm-i tāvūs
- 817 Döndi zer-i mihr sīm-i nāba
Deryā-yı sipihr pür-serāba
- 818 Çıkdıqça güneş bülend-bāma
Başından alurdı aq 'amāme
- 819 Görüp bu hevā-yı germi zanbaq
Bir aq 'araqiyye geydi ancak
- 820 Pür-tāb çü şem'-i encümendür
Pervāne kanadı bād-zendür
- 821 Tañ mı ger ola felek şafaq-rīz
Kim kan dere batmış ol 'araq-rīz
- 822 Bunuñ gibi bir günde ol ciger-ḥūn
Dil-ḥasta-i 'ışq ya'nī Mecnūn
- 823 Şahrāya düşüp giderdi giryān
Ol dīde pür-āb u sīne biryān
- 824 Geçmişdi serā-yı zer-nişāndan
Bu tāk u revāk-ı āsumāndan
- 825 Qoyup ser-i kūy-ı 'ışqda taht
Çekmişdi bir özge 'āleme raht
- 826 Ne māder ü ne peder hevāsı
Ne ḥāne vü ne ḥānumān şafāsı

- 89b/827 Ser-geşte yürürdi küh içinde
Şan şîr durur şükûh içinde
- 828 Çün tuymadı tâb-ı nîm-rûzı
Hürşîd-i temûz-ı dehr-sûzı
- 829 Yakmışdı egerçi oda rahtı
Tutdı ser-i sâye-i dirahıtı
- 830 Ol sâyeyi tekyegâh idindi
Tâbişden anı penâh idindi
- 831 Çün bakdı dirahıtta ol cefâ-h^vâh
Bir zâğa gözi tokındı nâ-gâh
- 832 Kim gözleri şeb-çerâğa beñzer
Göynüklü siyâh tağa beñzer
- 833 Minķâr ki ğonca-i çemendür
Şan nâfe-güşâ-yı encümendür
- 834 Şebġün geyer egnine perîvâr
Şan nâfe-i müşkden peri var
- 835 Şarunur idi siyeh 'amâme
Şan şeyhidi zâkir-i ħamâme
- 836 Şan müze-i al alup ayaġa
Hindü beçedür ki girdi bâġa
- 837 Şan rûz-ı belâsıdur ġarîbüñ
Şâm-ı ġam u derdi bî-naşîbüñ
- 838 Yâ baht-ı siyâhı ehl-i 'ışķuñ
Yâ düde-i âhı ehl-i 'ışķuñ

- 839 Baş hırkaya çekmiş ol siyeh-püş
Bir Halvetî şüfî gibi hāmüş
- 840 Mecnūn didi k'iy felāh-pīşe
Ehl-i verā' vü şalāh-pīşe
- 841 Sen nāme-i hālūme meşelsin
Hāmüş u hālīm-i bī-bedelsin
- 842 Mātem-zedeveş olup siyeh-püş
Kim kıldı seni figār u hāmüş
- 843 Sen zūlf-i siyāh-ı dil-rübāsın
Şankim şeb-i 'işret ü şafāsın
- 90a/844 Sen nāfe-i misk-sā-yı Çīnsin
Bu 'ar'ara cuğd-ı 'anberīnsin
- 845 Minkār-ı 'uqāb-peykerüñ var
Şan baħr-i vefāda lengerüñ var
- 846 Seccāde şalup gehī hevāya
Şāh üzre açarsın el du'āya
- 847 Perrüñ 'alem-i siyāh-ı Ka'be
Yā cāme-i 'izz ü cāh-ı Ka'be
- 848 Mihrāb-ı du'āya urdı ol per
Şan gīsū-yı 'anberīn dil-ber
- 849 Koķar nefesüñden 'anber ü müşk
Kimdür diye saña zāhid-i huşk
- 850 Dūd-ı dilisin meger dıraħtuñ
Kim oda göyüñdi raħt u baħtuñ
- 851 Ben hastaya nūr-ı dīde sensin

- Hem-derd-i dil-i remīde sensin
- 852 İy dūd-ı siyāh eyle pervāz
ʿArz it der-i bām-ı dil-bere rāz
- 853 Kʿiy qaşr-ı neşāṭ-ḥāne-i yār
Luṭf u kerem-āsītāne-i yār
- 854 Mecnūn-ı şikeste-i siyeh-rūz
Kim oldı temūzdan ciger-sūz
- 855 Nʿola işigüñ penāh idine
Ol sāyeyi tekyegāh idine
- 856 Nʿola eger ol ruḥ-ı ʿaraḡnāk
Ferrāş-ı serāyuñ olsa iy pāk
- 857 ʿUryān yürüyince zār u bī-huş
Sāyeñ nʿola olsa aña ser-puş
- 858 Hem-sāyeñ olursa nʿola iy pāk
Hem-sāye-i serv olur çü ḥāşāk
- 859 Yoluñda çün oldı bu beden ḥāk
Çonsa nʿola bāmuña dil-i pāk
- 860 Ol bāma bu murğ-ı bī-per irmez
Kʿevc-i felege kebüter irmez
- 90b/861 Līkin keremūñden iy cefākār
Bir dem nʿola ger olup vefādār
- 862 Sāyeñde muḳīm ideydüñ anı
Bezmūñde nedīm ideydüñ anı
- 863 Şan gülşen-i qaşr u gülsitāndur
Ol bülbül-i ḥüsn-i dilsitāndur

- 864 Būlbūl çemene yaq̄in yaraşur
Serv-i semene yaq̄in yaraşur
- 865 Dūr itme derūnden ol ġarībi
Bāġuñdan ayurma ´andelībi
- 866 Mecnūn ki bu sözi dirdi küstāh
Ol zāġ uçardı şāh-ber-şāh
- 867 Hem-derd şanup o turfe zāġ
Urur yüregine tāze dāġ

Şıfat-1 şeb ve hıṭāb kerdn-i Mecnūn-ı gevher-senc bā-cuġd-ı vīrāne-nişin ber-künc-i bī-renc

- 868 Gösterdi çü cām-ı şeb-çerāġı
Encüm bigi ya ´nī çeşm-i zāġı
- 869 Bir şem´ yaq̄up meh-i münevver
Pervāne bigi dirildi aḫter
- 870 Çün zāġ görünmez oldu Mecnūn
Oldı ġam u ġuşşadan ciger-ḫūn
- 871 Eṭrāfa baqınca ol dil-efġār
Gözine görindi cuġd-ı kūsār
- 872 Bir murġ görindi ādemīveş
Şankim iki gözi şem´-i āteş
- 873 Mecnūn aña dir ki iy ciger-süz
Çeşmūñ ne güher durur şeb-efrüz
- 874 Sensin kefi ´ışqda belā-senc
Vīrāneler içre ṭālib-i genc
- 875 İy künc-i kanā´at içre tenhā

- Yok saña bu 'uzlet içre hem-tā
- 91a/876 Şeb-dostsın Allāh Allāh iy murğ
Rüz oldı belā-yı nā-geh iy murğ
- 877 Şan rüz şeb-i siyāhuñ oldı
Tīre-dem-i şubḡāhuñ oldı
- 878 Çün kaṭ'-ı 'alāyık oldı şānuñ
Yetmez mi ḡarābe ḡānumānuñ
- 879 Ne bülbüle ḡam-gūsār olursın
Ne kebkle yār-ı ḡār olursın
- 880 Alduñ elüñe zīmām-ı 'uzlet
Yārāndan üzüp 'inān-ı şoḡbet
- 881 Hem-reng degül giyāh u sünbül
Hem-büy degül çü lāle vü gül
- 882 Hem-reng çün olmaya iki yār
Ṭut kim yirüñ ola bāḡ u ḡülzār
- 883 Çeşmüñ dür-i şeb-çerāḡa beñzer
Gice ḡara gündüz aḡa beñzer
- 884 Cemşīd ḡazānesi ṭuraḡuñ
Taḡyānūsī zer iki çerāḡuñ
- 885 Evreng-nişīn-i mülk-i Cemsin
Vīrānede şāh-ı bī-'alemsin
- 886 Çeşmüñ iki dürr-i genc-i Cemşīd
Olmazsa n'ola çerāḡ-ı ḡürşīd
- 887 Hem-ḡālsin ehl-i sūz-ı derdüñ
Şaḡrālar içinde reh-neverdüñ

- 888 Çün bŷy-ı fenā gelŷr demŷnden
Terk-i dŷ-serā gelŷr demŷnden
- 889 Senden gerek ehl-i hŷş ala pend
Olmaya bu bāĝ u rāĝa ħursend
- 890 Sŷsen bigi baş çekem çemenden
Āzāde olan gŷl ŷ semenden
- 891 Menzil idinŷp bu ħānķāhı
Sāyeñde ola gerek penāhı
- 892 Ben kim zer-i vaşldur murādum
Var genc-i fenāya i'timādum
- 91b/893 Geçdŷm bu 'alāyık-ı cihāndan
Yudum elŷm eşķ-i ħŷn-feşāndan
- 894 Gŷnlŷm ki fenāya dŷşdi ħāşā
Ĥāşā k'ide serv ŷ gŷl temāşā
- 895 Çŷn nār-ı fenāya yandı raĥtum
Vīrāneye çekdi raĥt u baĥtum
- 896 Olsañ n'ola mŷrşid-i tarīķŷm
Yokdur çŷ senŷñ gibi refīķŷm
- 897 Mecnŷn ider iken āh u eĝān
Şubĥ irdi vŷ cuĝd oldu pinhān

Rehā kerdem-i Mecnŷn-ı şīr-nejād āhŷ-yı pāy-beste-rā ez-dām-ı şayyād

- 898 Çŷn irdi ĝazāl-i mihr nā-gāh
Gerdŷn çemenin idŷp çerāĝāh
- 899 Mecnŷn-ı şikeste-ĥāl ťurđı

- Pür-ğuşsa vü pür-melâl tırdı
- 900 Hem-dem yoğ idi çü ğuşşadan ğayr
Def'-i ğam için diler k'ide seyr
- 901 Etrâfi biraz ki eyledi geşt
Görindi gözine âhû-yı deşt
- 902 Gördi ki bir âhû-yı hüceste
Kılmış anı dâm pâ-y-beste
- 903 Üstini alup havâle şayyâd
Diler döke kanını o cellâd
- 904 Tırdı ilerü ki ide zârı
Şayyâddan ala ol şikârı
- 905 Şayyâda didi ki iy civân-merd
Arturma bu derdüm üstine derd
- 906 Bu âhûyı dâmdan halâş it
Bağışla faķire luţf-ı hüş it
- 907 Kıyma ki bûyı bahâra beñzer
Şehlâ gözi çeşm-i yâra beñzer
- 908 Boynuzları serv-i bostândur
Ayakları serv-i hîzrândur
- 92a/909 Kõ otlasun anı sebze-i ter
Sebze bigi çekme aña hançer
- 910 Olmış 'alem-i vilâyet ol şâh
Aña elüñi uzatma küstâh
- 911 Ol nâfe ki müşk-i Çîne beñzer
Zülf-i büt-i nâzenîne beñzer

- 912 Pā-māl idüp anı hāke şalma
Bu cānveri helāke şalma
- 913 Bu āhūya tīg ne revādur
Kes başın anuñ ki bī-vefādur
- 914 Şol çeşme ki kuhl ola hevādār
Sürme anı hāk-i rāha zinhār
- 915 Şāhı koma hāksār ola
Ya'nī 'alem-i mezār ola
- 916 Şayyād bu sözleri idüp güş
Ne şayd özin ider ferāmüş
- 917 Mecnūna didi ki iy huceste
Dervīş ü faķīrem ü şikeste
- 918 Ger dileriseñ bu şayd-ı dil-şād
Vir baña bahāsın eyle āzād
- 919 Ol āhūya hūn bahā virür la'l
Mecnūn görür urdı āteşe na'l
- 920 Çekmezdi bahāsını terāzū
K'olmuşdı aña tırāz-ı bāzū
- 921 Şıçradı yirinden ol tehī-dest
Mecnūnı delü şanur ya ser-mest
- 922 Ol la'l alup olur revāne
Yañıldı diyü düşer gümāne
- 923 Mecnūn tutup āhūyı öperdi
Şefkat idüp arķasın yeperdi

- 924 Beñzer diyü çeşmi çeşm-i yāra
Sürer anı çeşm-i eşkbāra
- 925 Dir aña ki iy muķīm-i şahrā
Çīn memleketinde deşt-peymā
- 92b/926 İy nāfe-güşā-yı āhū-yı Çīn
V'ey ğāliyesā-yı āhū-yı Çīn
- 927 Olsun gül ü lāleden giyāhuñ
Bir deşt-i harīm kıblegāhuñ
- 928 Tolaşmaya saña şeh kemendi
İrişmeye pāyuña semendi
- 929 Tīr irse bahār-ı serv olsun
Peykānı anuñ tezerv olsun
- 930 Şemşīr irerse süsen olsun
Yā tāze nihāl-i gülşen olsun
- 931 Bād ire nesīm-i müşkbāra
Ol tāze nihāl-i nev-bahāra
- 932 Seg gözine ejdehā olasın
Şīr-i çemen-i vefā olasın
- 933 Ne kām-ı pelenge ol nevāle
Ne üstine seg ola havāle
- 934 Ger fi'l-meşel ola süsen-i ter
İrişmeye ol gulūya hañçer
- 935 İy āhū-yı deşt saña nā-gāh
Ger kūy-ı nigār ola çerāgāh
- 936 Yād eylesesin beni keremden

İrince o bāğa şubḥ-demden

937 İlet ser-i kūyına selāmum
Ḥāşākına ‘arza kıl peyāmum

938 Servine di eşk-i cūybārum
Gül-bergine dāğ-ı lālezārum

939 Kıll itlerine niyāzumı ‘arz
Yārāna benüm bu rāzumı ‘arz

940 K’iy şīr-ḥişāl ü ejdehā-fer
V’ey bebr [ü] peleng-i kūha hem-ser

941 Āvāzuñı işidürse nā-gāh
Reh-ber ide kārbān-ı gümrāh

942 Beñzer sege anda müntazırvār
K’olmuş kiminüñ iki gözi çār

93a/943 İy bebr-nijād u şīr-zāde
Boynumda ola dümüñ kılade

944 Mecnün dile derd idüp nevāle
Bu resme iderdı āh u nāle

945 Ne yaña ki vara ol vefā-ḥ^vāh
Āhūlar olur yanınca hem-rāh

**Reften-i Leylī be-temāşā-yı lālezār-ı eşk-i Mecnün der-dāmen-i deşt ü çeşm-i çeşme-i
hāmün**

946 Söz bezm içinde cām-ı gerdān
Bir nuql getürdi şekker-efşān

947 Kim oldı fesāne ḥāl-i Mecnün
Endüh u gam u melāl-i Mecnün

- 948 Oldı çü ğam-ı nihānı peydā
Şahrālar içinde zār u şeydā
- 949 Her şehr içinde oldı meşhūr
Dillerde ğam u melāli mezkūr
- 950 Çün Leylīye irdi bu hikāyet
Ol kışsa-ı ğuşşadan rivāyet
- 951 'Arz it güle bülbüli du'āsın
Ol hār u hasa müjem şenāsın
- 952 Gerçi ğam u derdi oldı efvn
Fāş itmedi anı ol ciger-hvn
- 953 Hem-zādı var idi bir semen-ber
Gülzār-ı cemāle ğonca-i ter
- 954 Ol āhū-yı şīr-ġīr-i pūr-cūş
Çün mādere viridi h^vāb-ı ħargūş
- 955 Hemzād olup bile sūvāra
Gül bigi nesīm-i nev-bahāra
- 956 İrişdiler ol iki dil-ārām
Şol kūha ki Necddür aña nām
- 957 Mecnūn-ı şikeste-ħāl u nevmīd
Gördi ki o taġa toġdı ħūrşīd
- 93b/958 Karşuladı zerre āfitābı
Bu müflis o genc-i dürr-i nābı
- 959 Leylī iricek piyāde oldı
Göz yaşı bigi fütāde oldı

- 960 İrüp kuçışur ol iki 'āşık
Dil-dāde vü dilsitān-ı muvāfık
- 961 Aḥsent ol iki hümāya aḥsent
Murġ-ı çemen-ı vefāya aḥsent
- 962 Çün bir yire geldi ol iki gül
Ser-rişte-i şāh-ı serv ü sünbül
- 963 Bir laḥza oturup ol iki yār
Bu aña şefīk o buña ğam-ḥ^vār
- 964 Görüp bu ğanīmet-i vişāli
Bu ferruḥ u bu ḥuceste-fāli
- 965 Şükr eyledi her biri Ḥudāya
Bu ni'met ü 'işret ü şafāya
- 966 Hemzāda işāret itdi Leylī
Kim oldı o bezmgāha meyli
- 967 Eyyām-ı temūzī-i cihān-tāb
Bir kāse getürmiş idi cüllāb
- 968 Çün Leylī uzatdı sīm-i ḥāmı
Şundı aña zer-nigār cāmı
- 969 Mecnūn alup içdi ol zülāli
Ol sāġar-ı meclis-i vişāli
- 970 Ol cām idüp bu teşneler nūş
Ḥum bigi derūndan itdiler cūş
- 971 Leylī 'araḳ eyleyüp ḥayādan
Gülşen bigi şebnem-i şafādan
- 972 Ğonca bigi bir tebessüm itdi

- Bülbül bigi bir tekellüm itdi
- 973 Mecnûna didi ki iy ciger-ḥûn
V'ey baḥtı siyâh eşki gülgün
- 974 Mevzûn ğazelüñ cihânı tıtdı
Rengîn meşelüñ cihânı tıtdı
- 975 Dirsın çü müdâm şî'r-i mevzûn
Dem-sâz u nedîm-i cân-ı maḥzûn
- 94a/976 Bir tâze ğazel ki bî-ğaraḏdur
Yüz büse-i şekkerîn 'ıvaḏdur
- 977 Bir tâze sürüd eyle bünyâd
Kim ğoncaveş ola bu ğöñül şâd
- 978 Bir şî'r okı ḥasb-i ḥâl olsun
Şerḥ-i dil-i pür-melâl olsun
- 979 Mecnûn çün işitdi bu ḥiṭâbı
Keşf eyledi dürc-i dürr-i nâbı
- 980 Bî-çâre çü buldı söz mecâlin
Nazm itdi bedîhe ḥasb-i ḥâlin
- 981 K'iy bâd-ı bahâr ḥayra maḥdem
Büy-ı gül-i yâr ḥayra maḥdem
- 982 İy şubḥ-ı mübâreküñ nesîmi
V'ey 'âşık-ı şâdıkuñ nedîmi
- 983 Büy-ı gül-i gülsitân getürdüñ
Ḥâr u ḥas-ı dilsitân getürdüñ
- 984 Ne serv durur bu lâle-dâmân
Kim gülşen-i cândadur ḥırâmân

- 985 Ne lâle durur bu h̄usn-i dil-keş
Kim yaqdı dilümde dāğ-ı âteş
- 986 Ne gonca-i tengdür ol dehān teng
Kim oldı bu göñlüme cihān teng
- 987 İy peyk-i sa'ādet iy şabā gel
Cānum yoluña ola fedā gel
- 988 Di kim ne bahār u bāğ u gülşen
Bu gül-bün-i h̄usne oldı mesken
- 989 Ne dāmen-i bāğ kebkdür bu
Ne deşt ü ne tağ kebkdür bu
- 990 Kim diller alur hırāma gelse
T̄üt̄iveş olur kelāma gelse
- 991 Yā fāhte-i çemen midür bu
Q̄umrī-i gül ü semen midür bu
- 992 Nāz eylese n'ola nāzenīndür
Gīsūları tavq-ı 'anberīndür
- 94b/993 İy serv-i çemen q̄adem getürdüñ
V'ey sīm-beden q̄adem getürdüñ
- 994 H̄aşākuñ irürse yüzüm üzre
Gerd-i rehüñ iki gözüm üzre
- 995 İy nüş-ı dehen şafā getürdüñ
Cān u dile merhabā getürdüñ
- 996 Eflāke beni ber-ā-ber itdüñ
Şan zerreyi mihr-i enver itdüñ

- 997 Bu bezm-i vişāl baña heyhāt
Bu cām-ı zülāl baña heyhāt
- 998 Ger olmasa sākī-i vişālũñ
Ölürdi bu teşne-i zülālũñ
- 999 İy gevher-i dürc ü dürc-i gevher
V'ey aḡter-i burc u burc-ı aḡter
- 1000 İy genc-i dür ü ḡazīne-i la'l
Dāḡum görüp urma āteşe na'l
- 1001 Yaḡma beni dāḡa lāle bigi
Aḡutma yaşumı jāle bigi
- 1002 Yoḡ yoḡ n'ola aḡar ise ḡünbār
Rengīn ola tā ki bāḡ-ı dil-dār
- 1003 Ben ummazidüm ki sen perīvār
Dīvāne-i 'ışḡa olasın yār
- 1004 Ben teşne-i 'ışḡa iy perīveş
Şu diyü niçün şunarsın āteş
- 1005 İy āb-ı ḡızır ne çeşmedensin
V'ey ebr-i kerem ne eşmedensin
- 1006 Kim bāḡ-ı vişāli tāze kılduñ
Pejmürde nihāli tāze kılduñ
- 1007 İy āb-ı ḡayāt olup ḡurāmān
Görseñ ḡas u ḡār çekme dāmān
- 1008 N'ola ḡademũnde ḡas ḡül olsa
ḡāşāk-ı siyāh sünbül olsa
- 1009 Kılsañ n'ola sebzearı tāze

Pejmürde-gül-i bahārı tāze

- 95a/1010 Hāke eṣer-i nebāt virseñ
Teṣne göñüle ḥayāt virseñ
- 1011 İy āb-ı ḥayāt-ı bāğ-ı ümmīd
Virseñ baña n'ola 'ömr-i cāvīd
- 1012 Cāmuñdan iren tereşşüh-i mey
Kıldı bu firāk mürdesin ḥay
- 1013 Ben mürdeyiken ḥayāt virdüñ
'Ömr-i ebede berāt virdüñ
- 1014 Ger gonca-şifat dehānum olsa
Sūsen bigi yüz zebānum olsa
- 1015 Şükr idemezem bu ni'mete ben
Bu cāh u celāl u 'izzete ben
- 1016 Mecnūn çü ğazelden oldı ḥāmūş
Leylī anı kıldı dür-i mengūş
- 1017 Taḥsīnler idüp o sīne-çāke
Aḥsent didi o ṭab'-ı pāke
- 1018 Çün 'āşıkı göñlin itdi ḥursend
Ḥargāhma döndi ol şeker-ḥand
- 1019 Mecnūn qalır anda firqat içre
Bülbül bigi bāğ-ı ḥasret içre
- 1020 Şan bāğ durur bahārı geçmiş
Bir deşt ki lālezārı geçmiş
- 1021 Bu künbed-i çarḥdur pür-āfāt
Ne kılsañ aña ider mükāfāt

- 1022 Mecnūn çü ğazāli kıldı āzād
İrişdi ğazāl-i ħūsne dil-şād
- 1023 Kılmışdı ħalāş çün şikārı
Ol şīre şikār oldı yārı
- 1024 Her ne ki iderseñ iy birāder
İrür gerü saña ħayr eger şer
- 1025 İnsān ki za'īf bir bedendür
Her ne ki olursa kendüdendür
- 1026 A'māline göre yaradur Ħaķ
Kim feyzde buĥl yoķ muĥaķķaķ

**(95b)Şıfat-1 nevrüz-1 nev-bahār ve ħ'ānden-i yārān-1 ğam-güsār ez-cuĝd-1 deşt bīmār-rā cānib-i
gülzār ve dest zeden be-dāmen-i kuhsār**

- 1027 Bir günki bahār-ı ħurrem idi
Şan bād-ı nesīm-i ħoş-dem idi
- 1028 Şalmışdı benefşe ferş-i sincāb
Tā deşt-i dürüşte başmaya āb
- 1029 Çün oldı dıraĥt-ı bāĝ ħandān
Gözükdi şükūfe şanki dendān
- 1030 Kūh oldı meger nigār-ı ra'nā
Kim pāyına yaķdı lāle ħinnā
- 1031 Şan kıldı ħavāle seng-i jāle
Kim oldı şikeste cām-ı lāle
- 1032 Çün geydi libās-ı 'işveyi gül
Çāk itdi nemed palāsı bülbül

- 1033 Her blbl  gonca-i nigsr
an tt ki ola la'l minr
- 1034 Old leb-i cy u serv-i bostn
an Hzr u kenr- b- hayvn
- 1035 Her berg-i benefe-i siyeh-hl
an ry- emende nlden hl
- 1036 an ahn- emende bir tbak gl
Her lle v ysemn  snbl
- 1037 Old gl  goncadan leb-i c
La'l-i leb-i yr gibi dil-c
- 1038 Bunu gibi gnde halk hrrem
Mecnn gam u derd-i yra hem-dem
- 1039 Bir gn ki bir iki yr- gam-h^vr
Mecnn in oldlar dil-efgr
- 1040 Kad eylediler ki ol garbi
Ol bgdan ayru 'andelbi
- 1041 Gl-get-i bahra oıyalar
ehbz ikra oıyalar
- 96a/1042 n dmen-i Necde urdlar dest
Grindi o dm- 'ıka pa-best
- 1043 Ser-hyl-i siph- vahdet olmi
Ser-hlka-i ehl-i 'uzlet olmi
- 1044 Khsr ana sery- dil-gr
Crb- serydur dm-i r
- 1045 Ana ser-i r gerd-i bli

- Şan oldu Һarīr-i zerd bāliş
- 1046 Olmışdı peleng Һāk-i rāhı
Bālīn-i nihāl tekyegāhı
- 1047 Raħm eyleyüp aña māde-naħcīr
Her beççe enize emzürür şīr
- 1048 Çüb düşse pelenge yok rızāsı
Şan çeşminüñ ağı vü Һarası
- 1049 Şalmışdı peleng tahta-i nerd
K'ol oynaya zār-ı miħnet ü derd
- 1050 Gögsini Һaşurdu nāħun-ı şīr
Ol Һalka-i ğam-serāy-ı dil-ĝīr
- 1051 Şalmış ser-i kūha tahta-i raħt
Her şīr aña pehlivān-ı pā-taħt
- 1052 Olmış ruħ-ı şīr ü şāħ-ı āhū
Şankim ğül-i zerd ü serv-i dil-cū
- 1053 Gönderse firāķ-nāme ol pāk
Āhūyı iderdi peyk-i çālāk
- 1054 Şīr olmuş idi aña hevā-ħ^vāh
Kim oda yanaydı eyleyüp āh
- 1055 Müştāk olunca çeşm-i yāra
Āhū gözine ider nezzāre
- 1056 Ger dilese serv-i 'ıyş u şādī
Nezzāre iderdi girdbādı
- 1057 Kılımışdı şikāf-ı kūhı Һāne
Şan şāħ-ı ğüzīn ü āsitāne

- 1058 Şîr aña seg-i der-i serâdur
Her halka-i der bir ejdehâdur
- 96b/1059 Yârân iricek o dil-figâra
Tağıldı vuḥûş kûhsâra
- 1060 Mecnûna selâm eylediler
Ta'zîm-i temâm eylediler
- 1061 Mecnûn daḥi ihtirâm kıldı
V'aleyküm es-selâm kıldı
- 1062 El şâḥ-ı çınâr gibi açdı
Yârânı şükûfe gibi kuçdı
- 1063 Etrâfına halka oldı yârân
Ser-halka-i cem' zâr u giryân
- 1064 Tesbîḥ-i dür-i la'lgün şafâdur
Ser-halka-i sübḥa keh-rübâdur
- 1065 Mecnûna çü oldılar hem-âvâz
Kıldılar aña naşîhat âgâz
- 1066 Kim hoş mısın iy şikeste hâṭır
V'ey dâğ-ı sitemle ḥasta hâṭır
- 1067 Tır k'irdi dem-i şafâ-yı bostân
Vaqt-i tarab-ı gül ü gülistân
- 1068 Her gülşen-i sebz âsumândur
Her şâḥ-ı şükûfe keh-keşândur
- 1069 Nüş itmege tıfl-ı gönca-i ter
Nergis ezer oldı şîr ü şeker

- 1070 Her cins olur çü cinse me'nūs
Ṭāvūs olur nedīm-i ṭāvūs
- 1071 Ṭūṭī kaçan ola zāğa hem-dem
Ḳumrī ola mı kelāğa hem-dem
- 1072 Gel kim idelüm teferrüc-i bāğ
Bu ṭağda urma göñlüñe dāğ
- 1073 Şalınur iken çemende servüñ
Ol servden uçmadan tezervüñ
- 1074 Gel kim çemen içre geşt idelüm
Terk-i ser-i kūh u deşt idelüm
- 1075 Gül-geşt idelüm şimāl gibi
Ol peyk-i ḥuceste-fāl gibi
- 97a/1076 Göñlüñ eger olsa goncaveş ṭar
Gül gibi açar nesīm-i gülzār
- 1077 Sevdā-yı dimāğ var ise ḥāşā
Gel āb-ı revānı kııl temāşā
- 1078 Olmağa ḥayāl-i ḥām dāfi'
Yok pūḥte-i meyden özge nāfi'
- 1079 Göñlüñde ğam-ı cihān yaraşmaz
Sen ğonca derūnı ḳan yaraşmaz
- 1080 Ğam irse gül-i bahār-perverd
Bir berg-i ḥazān gibi ola zerd
- 1081 Şem'ūñ eridüp yüregi yağın
Ğam zerd ider göñül çerāğın
- 1082 'Āḳil midür ol ki ola ğamnāk

- Ger olsa nedīm-i hār u hāşāk
- 1083 Yārāndan öñinde kıılma vahşet
N’oldı o qadīmī ‘ahd u ülfet
- 1084 Gül bigi çü gūş kııldı Mecnūn
Oldı dili gōnca bigi pūr-hūn
- 1085 Sūsen bigi tīz idüp zebānın
Gülveş açar āteşin dehānın
- 1086 K’iy baña naşīhat eyleyenler
Rüsvā-yı fazīhat eyleyenler
- 1087 Yoқdur qalem-i qazāya tağyīr
Hakk olmaya hāt-ı levh-i taқdır
- 1088 Yaқmañ beni āteş-i sühandan
Ya’nī şerer-i gül ü çemenden
- 1089 Şāh-ı gül ü erguvān-ı bī-yār
Bir dūd durur k’ola şererbār
- 1090 Būlbūl ki kafes durur penāhı
Zindān ola bāğ-ı cilvegāhı
- 1091 Ger fi’l-meşel olsa cuğd-ı menhūs
Me’nūs olıcaқ görine tāvūs
- 1092 Yegdür baña bāğ u bostāndan
Bu gam-kede şahn-ı gülsitāndan
- 97b/1093 Hātır ki ola hecrden müşevveş
Olur mı bahār u bāğdan hū^veş
- 1094 Dil kim ola hūsn-i yāra māyil
Olur mı gül-i bahāra māyil

- 1095 Zindān ola yārsuz baña bāğ
Her lāle yağa derūnda bir dāğ
- 1096 H̄ār ola gül-i bahār ansuz
Āteşkede lālezār ansuz
- 1097 Ansuz gözüme benefşe bir dūd
Her lāle şerār-ı miḥnet-ālūd
- 1098 Ger olmasa ca´d-ı zūlf-i cānān
Sünbül ola dūd-ı āh u efgān
- 1099 Ger olmasa zūlf-i yār pür-ḥam
Gülzār-ı benefşe nīl-i mātem
- 1100 Ger bī-ruḥ-ı yār-ı sīm-berdür
Her lāle-dehān pür-şererdür
- 1101 Ger bī-leb-i yār-ı ḡonca-femdür
Her ḡonca gözüme ḥār-ı ḡamdur
- 1102 Ger bī-ḥaṭ-ı sebz-i dil-ber ola
Her sebze-i bāğ neşter ola
- 1103 Serv olmasa ṭañ degül penāhum
Yetmez mi baña bu dūd-ı āhum
- 1104 Bī-kāmet-i dil-ber-i semen-ber
Şad-pāre olur dil-i şanavber
- 1105 Sūsen baña ḥançer ola ansuz
Gül gönlüme aḥker ola ansuz
- 1106 Bāğ olmasa n'ola tekyegāhum
Kim dāmen-i deştdür penāhum

- 1107 Vīrāne egerçi zişt olur
Me'nūs olana behişt olur
- 1108 Yetmez mi baña vuḥūş mūnis
Mey eşk ü ciger kebāb-ı meclis
- 1109 Olur gül-i tāze-i bahārum
Gūlmīḥ-ı der-i serāy-ı yārum
- 98a/1110 Zencīre-i āb-ı rūy-ı gülşen
Şankim seg-i yāra ṭavḳ-ı gerden
- 1111 Ne mihr ü vefā var ādemīde
Hem-reng yok iki āferīde
- 1112 Yoḳdur çü ğarīb-dost merdüm
Merdümlük olupdur aradan güm
- 1113 Şol kim seni ehl-i cāh ister
Ğaybetde esīr-i çāh ister
- 1114 Ger ḥāsīd ola ne'ūzū billāh
Olur şeb u rūz saña bed-ḥ^vāh
- 1115 Olmazsa ḥasūd k'ola nādān
Ne nūkte-ġüzār ne sūḥandān
- 1116 Olmaya müşāḥib ü nedīm ol
Kim cāna 'azābdur elīm ol
- 1117 Yārān çü görürler ol ğarībi
Yok 'işret ü 'ıyşden naşībi
- 1118 Ne pend eşer ider ne peyvend
Dīvāne durur degül ḥıredmend
- 1119 'Azm eylediler vaṭanlarına

Bülbül bigi encümenlerine

1120 Cuğda kodılar harābı tenhā
Bu teşneye ol serābı tenhā

1121 Yārān ğam u ğuşşadan ciger hūn
İrişdiler evlerine maḥzūn

**Āşinā şoden-i Mecnūn Nevfel-i deryā-sipāh-rā ve nedīm-i gevher-nişār şoden-i meclis-i
pādişāh-rā**

1122 Söz muṭrib oldı çün nevā-sāz
Kıldı bu terāneyi ser-āġāz

1123 K'ol server-i 'ahd Nevfel-i gurd
K'itmişdi ḥasūd maġzını ḥurd

1124 Geh cām tutardı gāh āhen
Geh āteş olurdu gāh gülşen

98b/1125 Bir şubḥ ider hevā-yı naḥcīr
Kim ola şikār-efgen ol şīr

1126 Şayd eyler idi çü deşt içinde
Mecnūna şataşdı geşt içinde

1127 Şordı ki bu nice ādemīdür
Kim bunda vuḥūş hem-demidür

1128 Āhı şererin fiġanı dūdın
Feryādı sürūdın eşki rūdın

1129 'Arz eylediler çü şehr-i yāra
Pinhān ğamın idüp āşikāra

1130 Şeh merḥamet itdi ol ġarībe
Ol bāġdan ayru 'andelībe

- 1131 Kim kendü severdi bir nigārı
Olmışdı o lāle dāğ-dārı
- 1132 Her dilde ki derdden eşer var
Olur ğam-ı 'ışqdan haberdār
- 1133 Atından inüp olup piyāde
İrür o ğarīb ü nā-murāda
- 1134 Çün kıldı selām u merhabālar
Yanına alup ider vefālar
- 1135 Dir aña ki iy ğarīb ü maḥzūn
Deşt içre seni kim itdi mecnūn
- 1136 Mecnūn çü görür refīk ü ğam-ḥ^vār
Didi ne çemenden irdise ḥār
- 1137 Nevfel göricek derūn derdin
Ruḥsāre-i zer ü āh-ı serdin
- 1138 Dir aña ki iy ğarīb ü nā-şād
V'ey sākın-i künc-i miḥnet-ābād
- 1139 Ğam çekme ṭabīb-i derdüñem ben
Dem-sāz-ı fiğān-ı serdüñem ben
- 1140 Sen gönlüñe urma dāğ-ı āteş
Seyr-i gül-i bāğ eyle ḥ^veş ḥ^veş
- 1141 Ben yāruñı saña hem-dem idem
Sen bülbüli bāğa maḥrem idem
- 99a/1142 Ger şulḥ ola aramızda yā ceng
Ol dürri idem senüñle hem-seng

- 1143 Ol yoluña nişār idem zer
K'ol sīm-ber ola saña hem-ser
- 1144 Olmazsa senüñle hem-terāzū
Ben gösterem aña zūr-ı bāzū
- 1145 Ger olmaya genc ü mālā māyil
Şemşīrūmi idinem hamāyil
- 1146 Līkin umaram ki iy nikū-rāy
Vaḥşī gibi olma deşt-peymāy
- 1147 Hem-cinsledür çü üns ü ülfet
Ādemden iñende kıлма vaḥşet
- 1148 Çıkmaya yaluñuz elden āvāz
Perr olmasa murğ ider mi pervāz
- 1149 Bārān-ı bahār-ı bāğ-ı gül-rīz
Deryāya çün ola kaṭre-engīz
- 1150 Ol kaṭreye ger şadef ola yār
Olur dūr-i āb-dār-ı şehvār
- 1151 Ol genc-i dūr-i kemāle ṭālib
Şāḥib-dil olanlara muşāḥib
- 1152 İrince gül-i bahār-ı ḥurrem
Ol berg-i ḥazān-ı cāna hem-dem
- 1153 Gel eyleyelüm neşāṭ-ı gülşen
Gül-geşt-i bahār u seyr-i sūsen
- 1154 Geh bāde-i la'l-nāb içelüm
Def'-i ğam içün şarāb içelüm
- 1155 Geh meclisimüz olup leb-i cū

- Muṭrib oḡısun sūrūd-1 dil-cū
- 1156 Sen bezmde oḡı ŧi'r-i mevzūn
Ben vireyin aña dūr-i meknūn
- 1157 Sen nazm-1 bedīhe kıl terāne
Dūr ṭoldurayın ben ol dehāne
- 1158 Sen bir ġazel oḡı ŧerḡ-i derdüm
Vaŧf-1 dem-i germ ü āh-1 serdüm
- 99b/1159 Yākūt-lebūñ pūr ideyin ben
Ol hoḡḡayı pūr-dūr ideyin ben
- 1160 Mecnūn-1 ŧikeste-ḡāl u dil-rīŧ
Dir k'ey ŧeh-i mihrībān-1 dervīŧ
- 1161 Gerdūn saña taḡt-1 devlet olsun
Meh kūŧe-i tāc-1 'izzet olsun
- 1162 Ben ḡasta-dilūñ devā-yı derdi
Teskīn-i siriŧk u āh-1 serdi
- 1163 Olmadı müyesser iy vefādār
Cehd eyledi çoḡ ṭabīb-i ġam-ḡ^vār
- 1164 Ḳābil degül ol maraž 'ilāca
ŧıḡḡat gele ŧanma bu mizāca
- 1165 Çün kārger olmadı sitāre
Ne fāyda āh-1 pūr-ŧerāre
- 1166 Nevfel görür ol ŧikeste-ḡālī
Ol sūsen-i ġülŧen-i melālī
- 1167 Sevgend idüp añdı ŧaḡf-1 bāġı
Kim noḡṭadur aña lāle dāġı

- 1168 K'ol 'ahde vefâ ide bu günden
Uçmazise murğ-ı cān bedenden
- 1169 Mecnūn çü bu kavle kıyıl oldu
Bu 'ahde vefāya māyil oldu
- 1170 Nevfel āña ihtişāş itdi
Mihmān-ı serāy-ı hāş itdi
- 1171 Bir hāme nevāza oldu dem-sāz
Buyurdu ki ide nāme āğāz
- 1172 K'iy mīr-i kabīle-i Benī-hay
Serdār-ı kabāyil-i nikū-pey
- 1173 İdem yoluña güher tufeyli
Mecnūna nikāh olursa Leylī
- 1174 Olursa eger hilāf-ı tedbīr
Ser-tūşe-i kār olur çü şemşīr
- 1175 Çün gonca-i nāme oldu tūmār
Kāşid irişür nesīm-i gülzār
- 100a/1176 İletdi harīm-i kūy-ı yāra
Ol nāmeyi mīr-i nām-dāra
- 1177 Çün nāmeden itdi fehmi maqşūd
Hāşāka şan itdi āteş-ālūd
- 1178 Aldı ele kilki sihr-perdāz
Tā ide hiṭāb-ı nāme āğāz
- 1179 K'iy mīr-i kabīle Nevfel-i gurd
Gürzünden olur ser-i 'adüv hürd

- 1180 Haddinden aşurma bu humārı
Taşdı'ı o iy g l-i bahārı
- 1181 Lāyık budur ehl-i dāniş u rāy
K'uzada kilimine göre pāy
- 1182 Şanma bizi bī-nevā v  bī-berg
Hem derd ne derd merg ne merg
- 1183  n irdi cevāb-ı nāme ālāk
Nevfel göricek olur gāzabnāk
- 1184 Sanca ek p urdı abl-ı nām s
Kim ide as d sīnesin k s
- 1185  n avm-i Şanem olurlar āgāh
Şan her biri oldu tīg-i kīn-h'vāh

'Alem-i māh-peyker keşiden-i Nevfel-i gerd n iktidār ve tīre sāhten-i dehr-rā ez-gerd-i sipāh-ı
encüm-Őumār ve deryā-Şıfat-ı huruŐ-kirdār

- 1186  n husrev-i mihr ekdi sanca
Őub  önce getürdi a bayra
- 1187 Şan bād-zen oldu nāy-ı zerrīn
Kim Őadı Őerāre āteŐ-i kīn
- 1188 Őub ı felek itdi penbe-i g Ő
Kim gitmeye Şavt-ı k sdan h Ő
- 1189 Gerd-i sipeh oldu z lmet-i mīg
Bir meŐ'ale-dār Şemse-i tīg
- 1190 Ef'ı bigi dil uzatdı nīze
Kim zehr iderdi sengi rīze
- 100b/1191 Her tīr 'uāb-ı tīz-reftār

- Ḳan içmeden oldu la'1 minḳār
- 1192 Omuzdağı nīze mār-ı deḥḥāk
Kim mağz-ı 'aduvdur aña tiryāk
- 1193 Dutar ser-i ḥaşma tīğ-i bürrān
Şan oldu tılısm-ı çarḥ-ı gerdān
- 1194 Oḳ ḥün-ı 'adüv içüp cigerde
Ağzın silüp oturur kemerde
- 1195 Ḥünīn dile k'irdi tīğ-i hindī
Şan buldı ḥarīr-i alı şındı
- 1196 Āvāze-i gürz çāk-çākı
Ṭutmışdı Ḥicāzdan 'Irākı
- 1197 Görđi yile virdi neng ü nāmūs
Dögerđi eliyle sīnesin kūs
- 1198 Her sīḥ bu miḥnet ü elemden
Urdı elin eline bu ğamdan
- 1199 Revzenler iderđi ḥançer-i tīz
Tā kim ola murğ-ı cān sebük-ḥīz
- 1200 Vālā-yı direfş-i ğāvyānī
Ḥünīn kefen ü 'adüv nişānı
- 1201 Ol ejder-i zerd-i nāy-ı zerrīn
Dem ursa şaçardı āteş-i kīn
- 1202 Şan dām-ı belā olur zirihler
Ser-rişte-i 'ömrüme girihler
- 1203 Şemşīr çü kesdi mihr-i merdüm
Mihr-i felek oldu ortadan güm

- 1204 Tîğ olmışıdı terāzū-yı merd
Elde siper aña keffe-i zerd
- 1205 Şan hançer-i tîz çāk-çākı
Şalmış dile rahne-i helāki
- 1206 Oğ eylemege ciger kebābın
Sîh oldı görince sîne tābın
- 1207 Her çeşm-i zirih ki çeşme oldı
Şan cūy-ı ecelden eşme oldı
- 101a/1208 Şan oldı siper piyāle-i mey
Kim ğarqa-i hūn olur pey-ā-pey
- 1209 Pür-mūy-ı ser-i 'adūv dem-ālūd
Şan micmer-i āteşin pür-dūd
- 1210 Ebrū-yı kemān ki oldı pür-çin
Şan kıldı sipāh-ı düşmene kın
- 1211 Meydān yiri oldı bāğ u gülşen
Tîğ anda nihāl-i serv-i süsen
- 1212 Her nîze nihāl-i sebz-peyker
Her bayraq-ı al bir gül-i ter
- 1213 Zencîre-i āb anda cevşen
Her hançer-i tîr berg-i süsen
- 1214 Ferzāneler at sürerdi bî-pîl
Na'ıt-ı ecel üzre mîl-der-mîl
- 1215 Şeş-per diyü server-i beş engüş
Eylərđi havāle düşmene müşt

- 1216 Geymezdi zirih çü tîğ-zenler
Dirler aña çeşm-bend zenler
- 1217 Dir gürzle ceng ide cihāngīr
Āyīne durur 'arūsa şemşīr
- 1218 Tīr irse siper iderdi sīne
Baş açar irişse tîğ-i kīne
- 1219 Yir zelzeleye varup şadādan
Tağlar yıkılurdu püşt-i pādan
- 1220 Mecnūn-ı şikeste-hāl u dil-teng
Kılmışd[ı] bu sāza gerçi āheng
- 1221 Līk olsa du'āyiçün nevā-sāz
Eylerdi muhālifin ser-āğāz
- 1222 Mağlūb olur çü kavm-i Leylī
Her yaña gürīz kıldı hayli
- 1223 Çün gerdiş-i bī-sebāt-ı gerdūn
Leylīyi ider esīr ü maḥzūn
- 1224 Cilve idicek cemāl-i Leylī
Nevfel dil ü cāndan itdi meyli
- 101b/1225 Çün esdi hevā-yı bāğ-ı Leylī
Ol lāleyi yaqdı dāğ-ı Leylī
- 1226 Dirdi görelüm bu tāze servi
Eyler baña ʔa'na her tezervi
- 1227 Eylersem anı nedīm-i Mecnūn
Ben ğuşşadan oluram ciger-ḥūn
- 1228 Çün rezmden itdi kaşırına 'azm

- Buyırdı kırıldı 'işret ü bezm
- 1229 Emr itdi ki sākī-i perī-çehr
Mecnūna içüre şerbet-i zehr
- 1230 Çün sākī-i mest oldu ğāfil
Şundi şeh eline zehr-i kätıl
- 1231 Ol zehri çü Nevfel eyledi nüş
Cān virdi cihāndan oldu hāmüş
- 1232 Bu çarḥ-ı felek ki bī-bedeldür
Şan mezra'-ı hāşıl-ı 'ameldür
- 1233 Ol mezra'a dāsdur meh-i nev
Kim gendüm ekerse biçmeye cev
- 1234 Lāzımdur eger gedā vü ger şāh
Kim ola boyunca kazduğı çāh
- 1235 Kendü düşüp olsa nāgehān pest
İre ser-i çāha çün şuna dest
- 1236 Kim günbed-i çarḥa itseñ āvāz
Olur ne diriseñ aña dem-sāz
- 1237 İylik idene irişür uzlık
Yavuzlık iden bulur yavuzlık
- 1238 Nevfel çü getürdi aradan raḥt
Vārişlere kaldı efser ü taḥt
- 1239 Olur peder-i 'arūs-ı zībā
Ol tāze güli alup şekībā
- 1240 Mecnūn ḳalur anda dilsitānsuz
Bülbül gibi bāğ u gülsitānsuz

1241 Oldı yine pāymāl ü maḥrūm
Ser-geşte ḥarābelerde ol būm

(102a)Kemberbend keşiden-i ān deste-i gül ü sūnbül ez naqş-ı ta'aşşuq-ı nāfefām peyvend
yāftēn-i ān berg-i ḥūsn-i Leylī pūser-i İbn Selām

1242 Çün ef'ī-i çarḥ kılmāğa qahr
Dendāne-i berfden döker zehr

1243 Ser-rişte-i mihr üzüp ufukdan
Pür-tūşe-i yaḥ olur şovukdan

1244 Bu tābiş-i mihrden muqaddem
Şubḥ urmaz idi meger şovuk dem

1245 Çarḥuñ çü dey oldı berf-rīzi
Qavs-i qazaḥ olur ārd-bīzi

1246 Çün devr şovukdan oldı derhem
Göze görünürdi kütēh ü kem

1247 Şovukdan eli düşüp çınāruñ
Ditrer teni āb-ı bī-ḳarāruñ

1248 Yaḥ çözüp pāy āb olmış
Pür-āb ile [şan] ḥabāb olmış

1249 Her aḥker-i tāze lāle-i bāḡ
K'engişt-i siyāhdur aña dāḡ

1250 Şan āb-ı ḥayāt oldı āteş
Aña zulumāt dūd-ı serkeş

1251 Her aḥker-i germi kıldı ber-ḫarf
Şan bāde-i zerd ü seng-i şengerf

- 1252 Āteşkedeyi ki düzdi Nemrūd
Bu demde gören idine ma'būd
- 1253 Ger cennete şalsalar muḳaddem
Bu günde olan diler cehennem
- 1254 Eṭfāl-i nücūm urmağa buz
Ṭökdi ser-i rāh[a] keh-keşān duz
- 1255 Gör mihre şovuk şikencesini
Kim yumamaz oldı pençesini
- 1256 Bunuñ gibi günde ol semen-bū
Ol lāle-ʻizār u serv-i dil-cū
- 102b/1257 Ḥargāhı içinde āteş eyler
Kim ʻişret ü ʻıyş-ı dil-keş eyler
- 1258 Olmışdı ruḥı meh-i dü-hefte
Ol ğonca-i ḥüsn-i nev-şüküfte
- 1259 Ol gülşen-i ḥüsnden urup dem
Her bezmi şabā iderdi ḥurrem
- 1260 Olduḳça şehīr-i ʻışḳ Mecnūn
Āvāze-i ḥüsn olurdı efzūn
- 1261 Kim şīfte olduğunca ʻāşık
Ma ʻşūḳa olur şehīr ü fāyık
- 1262 Bir mīr-i ḳabīle vardı dil-şād
Kim İbn-i Selām idi aña ād
- 1263 Serdār-ı ḳabāyil-i ʻArabdan
Maḥdūm-ı ḥasebden ü nesebden
- 1264 Bir oğlı var idi serv-āzād

- Olmışdı ğulām aña şimşād
- 1265 Bir nūş-ı dehen-i büt-i şeker-ḥand
Bağlardı ney-i şeker gibi bend
- 1266 Kalmamışidi gül-i 'izārı
Hem-sāye-i gül benefşe-zārı
- 1267 Başında velī hevā-yı Leylī
Gönlinde ğam u belā-yı Leylī
- 1268 Olmışdı kulağdan aña 'āşık
Gül-berge benefşe-i muvāfık
- 1269 Gönlinde gözinde Leylī oldı
Pür-āteş ü āb seyli oldı
- 1270 Çün İbn-i Selām oldı āġāh
Buldı ğam u ğuşşa göñline rāh
- 1271 Bir nice yegāne muḥteşemle
İrdi der-i yāra ol ḥaşemle
- 1272 Mağşūdı bu ki o dürr-i nā-suft
Ola dür-i ṭāğ-ı Leylīye cüft
- 1273 Ol lāle-'izāra virmege mehr
Aldı niçe biñ ğulām-ı meh-çehr
- 103a/1274 Zengī beçe k'ola cāme gülgün
Şan merdüm-i dīde ġarka-i ḥün
- 1275 Yüz türk-i ḥıṭāyī ḥulle-müşkīn
Kim ola yüzinde zülf-i pür-çīn
- 1276 Yüz māh-ruḥ āfitāb mengüş
Şan oldı hilāl ü meh hem-āġüş

- 1277 Yüz esb ki ola la' l ü zer zîn
Pervîn güher-i 'inân-ı temkîn
- 1278 Üştür ki çekerdî bār-ı mifreş
Pür-aţlas-ı zerkeş ü münakkaş
- 1279 Teng-i şeker itdi 'ālemi teng
Ol yükden olur cemāzeler leng
- 1280 Yüz māde-şütür sipihr-timşāl
Zerrīne derāy ü sīm ḥalḥāl
- 1281 Her nāqa bir āsumāna beñzer
Şan gerdeni keh-keşāna beñzer
- 1282 Bu çarḥ-ı münakkaş-ı pür-aḥter
Olmışdı nikāḥa bir ṭabaḳ zer
- 1283 Çünkim peder-i 'arūs-ı zībā
İşitdi döşetdi yola dībā
- 1284 Ḥargāha götürdi mīhmānı
Yolına nişār idüp cihānı
- 1285 Çün İbn-i Selām buldı taḳrīb
Efsāne-i ḥālî kıldı tertīb
- 1286 Dir aña ki iy ḥuceste fercām
Serdār-ı ḳabīle-i dil-ārām
- 1287 Ferzendümi bende-i der eyle
Ol ḥāk ise sen anı zer eyle
- 1288 Ger seng ise sen güher ḳıl anı
Perverde-i tāb-ı ḥür ḳıl anı

- 1289 Ben dimezem eyle anı dāmād
Bir seng ile kıl itüñ gibi şād
- 1290 Çünkim peder-i 'arūs-ı maḥzūn
Bu sözi işitdi oldı memnūn
- 103b/1291 Meclis idüp ehl-i 'izz ü temkīn
Oldı meh-i mihre 'aḳd-i kābīn
- 1292 Çünkim iki cānib oldı rāzī
Peyvend-i nikāḥ kıldı kāzī
- 1293 Her muḥteşemī vü nām-dārī
Ol ḳavmūñ ider güher nişārı
- 1294 Çün Leylī-i sīne-germ nā-gāh
Oldı bu şovuk ḥaberden āgāh
- 1295 Çāk eyledi şubḥveş yaḳasın
K'iy çarḥ-ı felek ne bī-vefāsın
- 1296 Bed-mihrsin iy sipihr-i serkeş
Kim ḥırmenüme urursın āteş
- 1297 Yārumdan idüp beni cüdā sen
Ḳılduñ bu belāya mübtelā sen
- 1298 Gülzār-ı ḥarīmi zāğ kılduñ
Bu zāğı nedīm-i bāğ kılduñ
- 1299 Bu veche fiğān iderdi Leylī
Kim māşiṭa kıldı aña meyli
- 1300 Almış ele zer-i nāb şāne
Şan pençe-i āfitāb şāne
- 1301 Dendāne-i şāne pür-güherdür

- Şankim leb-i yār-ı sīm-berdür
- 1302 Ol çehreye ger ide siyeh-ḥāl
Eylərđi sirişk-i dīdeden al
- 1303 Kim rū-siyeh[e] yaraşmaz ol ḥāl
Bu ḥāk-i rehe yaraşmaz ol ḥāl
- 1304 Gülgūneyi tutmayıp ´izārı
Yurdı anı çeşm-i eşkbārı
- 1305 Her nīl ki iderdi sebz-endūd
Dil-revzenesin kılurdı pūr-dūd
- 1306 Dilde aña tīr-i ḥasret olur
Peykān-ı belā vü miḥnet olur
- 1307 Ger şāne iderse zūlf-i müşkīn
Olurdı ğazabla çīn-ber-çīn
- 104a/1308 Şan şaldı siyāh ḥalka ber-düş
Mātem-zededür ğarīb ü medhüş
- 1309 Ger eylese tāb turre-i tār
Şıçrardı şan üstine siyeh mār
- 1310 Her tārı olurdı ejdehāveş
Meşşātaya urmağiçün āteş
- 1311 Ol çeşm-i siyāha kuḥl-ı zībā
Şan dūd-ı derūn-ı nā-şekībā
- 1312 Şan revzen-i cānı kıldı pūr-dūd
Kim kıldı gözini eşk-ālūd
- 1313 Zencīr-i zer oldı āteşīn tavķ
Ol kumrī-yı bāğ-ı hecr-i pūr-şevķ

- 1314 Zerrīn ḥalḥāl u sīm heykel
Aḡlāl-ı selāsıl ü müselsel
- 1315 Meşşātaya dir ki iy ḥuceste
Āyīne-i dil durur şikeste
- 1316 Āyīne gerekmez iy vefā-cū
Āyīne-i ḡam yiter bu zānū
- 1317 Gülgūnedür eşk-i lālegūnum
Zerrīn varaḡ āteş-i derūnum
- 1318 Ḥūnīn kefenūmden eyle mi'cer
Kim baña yiter bu al çenber
- 1319 Gel sürme 'izāruma sefīd āc
Ḥākisteri çün ağardmaz 'āc
- 1320 Bu çehreye eyleme anı şarf
Ṭut ḥāk-i siyāha yağmadı berf
- 1321 Dīvāne-i 'ışkam u ciger tāb
Keff-i dehenüm yiter sefīd-āb
- 1322 Bu şu'le-i āh-ı pür-şerāre
Zerrīn varaḡum yiter 'izāra
- 1323 Bu 'arıza müşk-i nāb saçma
Ḥāk-i siyehe gül-āb saçma
- 1324 Gözüm yaşıdır gül-āb pīşe
Bu dīde gül-ābdān şīşe
- 104b/1325 Eşk oldı gül-āb-ı çehre-i pāk
Sen kılma 'izārımı 'araḡnāk

- 1326 Çün māderini iderler āgāh
Kim aḥtere meyl kılmadı māh
- 1327 Māder iriṣūp ider naṣīḥat
Kim itme oġul bize faẓīḥat
- 1328 Rūsvāy idüp bu ḥānımānı
‘Ār odına yaḡma dūdımānı
- 1329 Leylī iṣidüp olur müṣevveṣ
Ḥāṣāke ṣanasın irdi āteṣ
- 1330 Dir mādere k’iy ḥuceste fercām
Kılmadı dilümde ṣabr u ārām
- 1331 Ger ‘ayb ise ‘iṣḡ ‘iṣḡnākem
Dīvāne-i ‘iṣḡ u sīne-çākem
- 1332 Benden peder olmaz ise rāzī
Uṣda müftī vü uṣda ḡāzī
- 1333 Andan ne göre bu ġuṣṣa fersūd
Yok beyza-i ḥurūsdan sūd
- 1334 Sen hem olasın baña ‘araż-ḡāh
Bulmaz ġam u ġuṣṣa ġönlüme rāh
- 1335 Gevher ki bula ḡabūl-ı ṣarrāf
‘Ayb ola ṣadefden ursa ger lāf
- 1336 Çün ṣāḡhile düṣdi gevher-i pāk
Sevdā-yı ṣadefden ola bī-bāk
- 1337 ġöñülde hevā-yı dil-ber olsun
Ne māder ü ne birāder olsun
- 1338 Kāṣd eyledi ol ġarīb ü ġamnāk

- Kim şabr yaqasın eyleye çāk
- 1339 Fāş eyleye āteş-i derūnı
Hāke şala eşk-i lālegūnı
- 1340 İçindeki derdi taşu ura
Kim şışe-i 'arı taşu ura
- 1341 İşmet kadehin helāke şala
Cur'a gibi nāmı hāke şala
- 105a/1342 Māderden idüp ol ebr-i hūsn şerm
Der dökdi derūnı oldu pür-şerm
- 1343 Bu perde sevādı 'anberīn-fām
Çün oldu serāçe-i shehe bām
- 1344 Kurturdu neşāt çadırın şeb
Zer sürdi ruḥ-ı 'arūsa kevkeb
- 1345 Pervīnden aşup gulāke-i dūr
Çün gerden-i keh-keşān olur pūr
- 1346 Tāvūs gibi o gül-bün-i ter
Ser-tā-ḳadem oldu zīb ü zīver
- 1347 Eṭrāf-ı 'arūsa dil-rübālar
Pervīnveş irişdi meh-liḳālar
- 1348 Olmışdı dimāğlar mu'aṭṭar
Alup nefes-i 'abīr ü 'anber
- 1349 Beñzerdi çerāğ sebz serve
Üstindeki şu'le bir tezerve
- 1350 Çün oldu tamām 'ādet-i sūr
Dāmāda 'arūs virdi destūr

- 1351 Dāmād çün irdi ol bahāra
Çaşd itdi el ura lālezāra
- 1352 Şandı ğam-ı dilden olup āzād
Hem-ḥ^vāne-i serv ola şimşād
- 1353 Dāmād ḥarāb-ı 'ışk u sermest
Dāmān-ı 'arūsa şındı çün dest
- 1354 Leylī urur aña bir ṭapança
Kim qaldı yüzinde naqş-ı pençe
- 1355 Urur aña bir ṭapança-i saht
Kim zelzele buldı efser ü taht
- 1356 Dir aña ki iy kelāġ-ı küstāḥ
Bu bāġdan üzme mīve-i şāḥ
- 1357 Bu bāġ degül senüñ maqāmuñ
Būy-ı semen utmasun meşāmuñ
- 1358 Bu gülden irer şaḡın saña ḥār
Bu gencden irmeye meger mār
- 105b/1359 Şanma ki bu gence urasın el
K'oldı o ġarībden muqāffel
- 1360 Var deştde bir ġarīb ü medhūş
Anuñla bu serv olur hem-āġūş
- 1361 Bu mīveyi ol qodı emānet
Ḥāşā ki idem aña ḥıyānet
- 1362 Boynumda olursa n'ola ḥançer
Tek qılma quluñı ṭavq-ı pūr-zer

- 1363 Döndürmezem irse tîrûñe puşt
Sen tek kıoma ħarfûm üzre engüşt
- 1364 Çün ħākûmi kûze ide eyyâm
Kılmaz dehenüñe lîk düşünâm
- 1365 Dāmād görür ki genc-i gevher
Açmadı kilîd-i sîneden der
- 1366 'Işk olmış idi gönülde peyvend
Bî-çäre olur selâma ħursend
- 1367 Leylî eline virüp 'inânı
Eylerdi anuñla zindegânı
- 1368 Anuñla cihânı ħoş görürdi
Bâğ-ı dil ü cānı ħoş görürdi

Nāme nüviştēn-i Mecnūn-ı maĥzūn Leylî-rā be-ṭarîk-i ṭanz u efsūn

- 1369 Münşî-i şaĥîfe-i ruĥ-ı zerd
Bir nāme-i hecr yazdı pür-derd
- 1370 K'ol şifte-i ġarîb ü mehcūr
Çün oldu diyār-ı yārdan dūr
- 1371 Her gün otururdu zār u maĥzūn
Dīvāne-i 'ışk ya'nî Mecnūn
- 1372 Bir pîre-zen irdi aña nā-gāĥ
Geh göğsin urur gehî ider āĥ
- 1373 Hemşîre-i pîr-i zāl-ı 'ālem
Bār-ı ġam u derd ü ġuşşadan ħam
- 1374 Ağzında zebān-ı zehr-ġüftār
Bir ġūr-ı kühende şan ser-i mār

- 106a/1375 Ol hāl-i siyāh ü çehre-i zıst
Hākister-i külhan üzre engişt
- 1376 Kalmış iki gözleri çapağda
Zırnıq bigi yeşil çanağda
- 1377 Şankim görünür dehān-ı nā-pāk
Şeytān ayağında keşdür çāk
- 1378 Şan gözlerini kebūd şışe
Kim reşha-i nefit ider hemişe
- 1379 Ol pāy ki lāğer ü zebündür
Dehliz-i 'ademde şan sütündür
- 1380 Kaddi ki ham oldı bī-kıyās ol
Şer mezra'asına oldı dās ol
- 1381 Ev ki deri gür-ı gam-serādur
Kaddi aña girmege 'aşādur
- 1382 Dendānı ki düşmiş ol dehenden
Cān çıqmağa rāh ider bedenden
- 1383 Boynında ki sübha-i riyā var
Şan halka-i mār u ejdehā var
- 1384 Sahhāre-i ruzigāra beñzer
Destinde 'aşası mārā beñzer
- 1385 Mecnūna irince ol cefākış
Dir aña ki iy ğarīb ü dil-riş
- 1386 Dün Leylī-i nev-'arūs-ı mesrūr
Dāmāda virürler eyleyüp sūr

- 1387 Ol 'ahd-şiken unıtdı 'ahdi
Kılmadı vefā vü mihre cehdi
- 1388 Nān u nemegi idüp ferāmūş
Seg müdde'ıye olur hem-āgūş
- 1389 Şol gül ki idüp durur seni pest
Dāmānma ğayr şundi dün dest
- 1390 Şol serv ki eyledi seni hāk
Dün sāyesine irişdi hāşāk
- 1391 Leb-ber-leb-i ğayr oldu ol cām
Hem-ḥ^vābe-i zāğdur gül-endām
- 106b/1392 Mecnūn bu şovuk sözi ider gūş
Çekdi dem-i germ oldu bī-hūş
- 1393 Yağdı cigerin şerār-ı ğayret
Pür oldu dimāğı dūd-ı ḥayret
- 1394 Aldı ele hāme-i füsūn-sāz
Bir nāme-i ḥasret itdi āğāz
- 1395 K'iy mihr-i sipihr bī-vefāsın
V'ey cām-ı zülāl bī-şafāsın
- 1396 Ol hem-ser-i nev mübārek olsun
Gerdüñ aña tāt u tārek olsun
- 1397 Ben lāleyi yağdı āteşin dāğ
Kim bāğunı mesken eyledi zāğ
- 1398 Dil nāleden oldu kumrī-i şevk
Zāğa niçün ola sünbülün ḥavk
- 1399 Ol sünbüle zāğ urmasun dest

K'ol dāma bu murğ oldu pā-best

- 1400 Ben şīri koyup o çeşm-i āhū
Niçün diye gurg-ı deşte yāhū
- 1401 Kaşuñ ki beni komazdı seyre
Niçün şuna berg-i sebz ğayra
- 1402 Ol bīnī ki oldu ğonca zanbağ
Niçün vire bāğ u rāğa revnağ
- 1403 Diş yarası neyler ol zekanda
Yaraşmaya zāğ ol çemende
- 1404 Veh k'irdi harīm-i bāğuña ğayr
Gülzār-ı vişālūñ eyledi seyr
- 1405 Tūṭī yirini kelāğ tutdı
Bülbül haremini zāğ tutdı
- 1406 La'lūñ ki raḳībe sükker oldu
Ben sīne-figāra aḳker oldu
- 1407 Bu ṭurfē ki ol 'izār-ı mehveş
Ağyāra gül oldu baña āteş
- 1408 Sīmīn zekānuñ ki oldu bir sīb
Dendān-ı raḳīb olmuş āsīb
- 107a/1409 Ol sebze ki oldu nīl-i ruḥsār
Dendān-ı ṭama'dan olmuş āzār
- 1410 Ben ğarḳ iken eşk-i lālebāra
Sen serv raḳīb ider kenāra
- 1411 Ben başuma el uram megesvār
Nūş ide 'adüv leb-i şekerbār

- 1412 Dil bağlama mürveş kemerbend
Kūt-ı meges ola řekker ü kand
- 1413 Sen serv olup ol nihāle māyil
Kılsañ koluñı aña hamāyil
- 1414 Yād it bu ğarīb ü dil-figārı
Sīnemdeki zağm-ı hārḥārı
- 1415 Çün sāye-i serv ola penāhuñ
Gül ḥırmeni düşe ḥ^vābgāhuñ
- 1416 Yād it anı kim yoluñda iy pāk
Bālīni ḥas ola bisteri ḥāk
- 1417 Ben la'lüñe teşne yударum kan
Ol āb-ı ḥayātı içdi ḥayvān
- 1418 Dām oldı mı ol ğazāle řīre
El urdı mı nāfe-i ḥarīre
- 1419 İy kec süḥan u dürüg va'de
Māh-ı nev-i bī-fürüg va'de
- 1420 Ol mihr ü vefāya cehd n'oldı
Peymān u qarār u 'ahd n'oldı
- 1421 İy ğonca-i ter olup küřāde
Nüş itseñ anuñla cām-ı bāde
- 1422 Yād eylesesin bu derknāki
Bir cur'adan añasın helāki
- 1423 Dirdüñ ki raķīb iderse der-ḥ^vāst
Olam cigerine nāvek-i rāst

- 1424 Zülfüm ola çeşm-i haşma bir mār
Gencīne-i vaşluma nigh-dār
- 1425 Dirdüñ ki baña cihān gerekmez
Sensüz bedenümde cān gerekmez
- 107b/1426 Yoğdur baña senden özge dil-h^vāh
Bir sensin iki gözüm bir Allāh
- 1427 Hātım oldı çü şerh-i sīne-i çāk
Dil-dāra iletdi peyk-i çālāk
- 1428 Çün nāme-i yārı gördi Leylī
Kıldı dil ü cān anuñ tufeyli
- 1429 Şan berg-i hazān dil-i digergün
Hünābe-i eşkden ciger-hün
- 1430 Gülzār-ı belāda bir gül-i zerd
Ruhsār-ı garīb u guşsa-perverd
- 1431 Ruhsār u sirişk-i çeşme timsāl
Kim bir yüzi zerd bir yüzi al
- 1432 Her noktası şan bir āteşin dāğ
Yā nokta-i hāl-i lāle-i bāğ
- 1433 Şan oldı beyāzı şubh-ı firqat
Her saır-ı siyāhı şām-ı hasret
- 1434 Her noktası bir tezerve beñzer
Her bir elif anda serve beñzer
- 1435 Emr itdi perī-ruh-ı füsün-sāz
Kim oldı cevāb-nāme āğāz

Nāme-i cevāb nüvişten-i Leylī be-nāme-i Mecnūn-rā

- 1436 Kim hoş mısın iy ğarīb ü ğamnāk
İy sīne figār u v'ey ciger çāk
- 1437 Endāmuñı hār ider mi āzār
Hārādan olur mı pāyuñ efgār
- 1438 Kim çehreñi gerdden ider pāk
Hūnābe-i derdden ider pāk
- 1439 Bālīn saña hār-pušt mıdur
Sincāb-ı şafā dūrūšt midür
- 1440 Kuhsārda kim olur refiķūñ
Ol deyrde mürşid-i tarīķūñ
- 1441 Rūz-ı tarabuñ siyāh mıdur
Şām-ı elemūñ tebāh mıdur
- 108a/1442 Çün şeb ire kim yaķar çerāğuñ
Kim var ruķ-ı māhdan ferāğuñ
- 1443 Sensiz beni baħt kıldı gümrāh
Töhmetsede-i raķīb-i bed-ķ^vāh
- 1444 Līkin turur ol ķarār u ol 'ahd
Yumaz anı ħaşm iderse yüz cehd
- 1445 Bu leb ki şarāb-ı lālegündur
Ağyāra şan āteş-i deründur
- 1446 Bu ruķ ki olur bahār-ı dil-keş
Gülgüne-i ħaşma urur āteş
- 1447 Ağyāra bu ħāl-i nīl-endūd
Peykān-ı ħadeng-i zehr-ālūd

- 1448 Bu hāl-i siyāh-ı Һabb-ı pür-müşk
Mağzını rakībūñ eyleye Һuşk
- 1449 Sünbüllerümi şimāl ider seyr
Şanma k'ola tavķ-ı gerden-i ğayr
- 1450 Çāh-ı zekānum leţāfet ābı
Kim merdüm-i dīdedür Һabābı
- 1451 Cān virse rakīb-i teşne nā-gāh
Olmaya naşīb aña leb-i çāh
- 1452 Gül dirmeye ol bu gülsitāndan
Çoparmaya mīve bostāndan
- 1453 Kanda bula vaşl-ı serv-i gülpüş
Kim sāyemi kılmadı der-āğüş
- 1454 İrişmeye bu nihāl-i serve
Dem-sāz olımaz bu hoş tezerve
- 1455 Yok bezm-i vişālden naşībi
Olmaya bu bāğ ´andelībi
- 1456 Bu şehd cüdādur ol megesden
Bu āb-ı zülāl Һār u Һasdan
- 1457 Bu genc senüñdür iy fütāde
Olmaz o kilīdden küşāde
- 1458 Gül ğonca içindedür nuhufte
Olmadı vişāl dürri sufte
- 108b/1459 Һātırdasın iy gözüm çerāğı
Ben Һasta-dilüñ yüregi yağı
- 1460 Şanma ki seni idem ferāmüş

Cān oldı hayālūñe hem-āgūş

- 1461 Her hār ki pāyuñ ide efgār
Bu sīnede tīg olur şererbār
- 1462 Çün idesin āh-ı āteş-ālūd
Bu revzen-i dīde ola pūr-dūd
- 1463 Tīg-i sitem irse saña nā-gāh
Eyler ciger-i figāruma rāh
- 1464 Sen eyledüğüñce sīne pāre
Ġam revzen açar dil-i figāra
- 1465 Olduğça saña şerāre efser
Baña olur āteş üsküf-i zer
- 1466 Kān ağladuğünca sen siyeh hāl
Pīrāhenüm eşkden olur al
- 1467 Ger ġayre nikāh oldı taqdīr
Çün elde degül 'inān-ı tedbīr
- 1468 Ger hālvēt-i ġayr ise günāhum
Tecrīdlik ola 'özü-h'āhum
- 1469 Kılma baña ta'na 'işve-āmīz
Mecrūh-ı dile olup nemek-rīz
- 1470 Luţf ol mīdur idesin baña kahr
Ġayre şeker olasın baña zehr
- 1471 Bu nūkte degül dehānuña nağz
Kim olmaya telh pistede mağz
- 1472 İy dost egerçi mihrībānsın
Düşmen gibi şūh u bed-gümānsın

- 1473 Allāh Allāh bahāne-cūsın
Şīrīn-ḥarekāt u telḡ-gūsın
- 1474 Kılduñ beni zār u nā-tüvān sen
Āzürde-i ḥançer-i zebān sen
- 1475 Ger zaḥm ide tīḡ-i kīne-perdāz
Olur aña merhem-i devā-sāz
- 109a/1476 Līk āteş-i cāna emsem olmaz
Mecrūḡ-ı zebāna merhem olmaz
- 1477 Sen gerçi ki dil-figār-ı ġamsın
Āzürde-i ḥārḥār-ı ġamsın
- 1478 Vardur çün elüñde ihtiyāruñ
Ārāmuñ u şabruñ u qarāruñ
- 1479 Geh ´azm-i bahār-ı deşt idersin
Şahrālar içinde geşt idersin
- 1480 Geh maḥrem-i rāza rāz açarsın
Ġam-nāme-i cān-ġudāz açarsın
- 1481 Ben sīne figār u dil şikeste
Künc-i ġam u ḥasret içre ḥasta
- 1482 Bir yaña da ġüft u ġüy-ı māder
Tehdīd-i peder ġam-ı birāder
- 1483 Bir yaña da tīḡ-i ṭa´n-ı düşmen
Olmaya ki ide çāk-ı dāmen
- 1484 Ne hem-dem-i ´ıyş u maḥrem-i rāz
Kim def´-i ġam için ola dem-sāz

- 1485 Yetmez mi bu deñlü miñnet ü derd
Sen hem niçün idesin dem-i serd
- 1486 Ger sepmeziseñ bu âteşe âb
Virme ħas u ħârdan aña tâb
- 1487 Ger şunmaziseñ fütâdeye dest
Ayaklayup eyleme anı pest
- 1488 Çün oldı tamâm nâme-i derd
Mecnûna iletdi bir cüvânmerd
- 1489 Ol nâmeyi oқыınca Mecnûn
Fî'l-ħâl toluğdı gözleri ħûn
- 1490 Her nüktesi bir cerâħat-engîz
Ol zaħma beyâzıdur nemek-rîz
- 1491 Gördükde sevâdın âteş-âlüd
Dökerdi sirişk-i çeşmin ol dūd
- 1492 Rüşen olup aña 'özr-i Leylî
Teskîn bulur eşk-i çeşm-seyli

**(109b)Kaşd kerdn-i Leylî-i gül-çehre vü lâle-ruħsâr ve ħûn-revân şoden ez-Mecnûn-ı deşt-
nişin ü bîmâr**

- 1493 Bir şubħ ki tırdı ol semen-ber
Sûsen gibi ħ^vâbdan girân-ser
- 1494 Ol lâle-i ħüsn ya'nî Leylî
Kıldı ser-i câme-ħ^vâba meyli
- 1495 Şan hem-dem-i sâğar-ı mül oldı
Kim reng-i 'izârı gül gül oldı
- 1496 Nergisleri dökdügince jâle

- Oldı gül-i zerdi reşk-i lāle
- 1497 Gitdükçe kızardı rüy-ı zerdi
Hem-reng-i şerār u āh-ı serdi
- 1498 Kalmadı şükūfe-i sefīdi
Gül tōldı o gülşen-i ümīdi
- 1499 Hoşdur gül ü yāsemīn ü zanbak
Kim vire bahār-ı hūsne revnaç
- 1500 Olmasa gül ü semen muvāfık
Naḥl olmaya yaluñuz şaķāyıç
- 1501 Gerçi teni nā-tüvāna döndi
Şāḥ-ı gül ü erguvāna döndi
- 1502 Gül gül semeni ´araç dökerdi
Hürşīd ruḥı şafaç dökerdi
- 1503 Kalmadı bir aç şükūfe ḥandān
Bāğ-ı ruḥ içre līk dendān
- 1504 Tābişden olur derūnı maḥrūr
Şunar teni gerçi ķurş-ı kāfūr
- 1505 Āteş bigi germ olur birūnı
Kim lāle-şıfat yanar derūnı
- 1506 Bulmadı sükūn derūn tābı
Sūd itmedi şerbet-i lu´ābī
- 1507 Nüş eylese kāse kāse cüllāb
Gelmezdi gözine ķaṭre-i āb
- 110a/1508 Tābişden olur ṭabī´atı ḥuşk
Ķan bağladı şanki nāfe-i müşk

- 1509 Gül gibi tütüştü ol semen-ber
Olmazdı zülâlden lebi ter
- 1510 Gıtdükçe harâret oldı efzûn
Ġâlib olup aña 'unşur-ı hûn
- 1511 Çün münharif oldı nahl-ı Meryem
İrişdi tabîb-i 'İsevî-dem
- 1512 Kârüresini görür şafağgün
Nabzı şan atar şihâb-ı gerdün
- 1513 Bir neşteri vardı âb gibi
Bir kaçre-i dürr-i nâb gibi
- 1514 Şan tâze çemende sebze-i ter
Elmâs velî 'aķıķ-perver
- 1515 Müjgân-ı ciger-şikâfe beñzer
Ol hançer-i bî-ğilâfe beñzer
- 1516 Minķâr-i şikâr-gîr-i şehbâz
Nevk-i kalem-i cerîde-perdâz
- 1517 Bir süsen-i lâlezâra beñzer
Berg-i semen-i bahâra beñzer
- 1518 Feşşâda çü sâ'id oldı teslîm
Hemyân-ı harîrden çıkar sîm
- 1519 Şan şubh-ı sa'âdet-şafâdur
Bir âyîne-i cihân-nümâdur
- 1520 Tûmâr-ı hamâyil-i vefâ-nâm
Kim oldı hilâf-ı nuķre-i hâm

- 1521 Cān encümeninde şem'-i kāfūr
Kim şu'le-i dil-firūz dur nūr
- 1522 Çün neşter olur aña havāle
Şan sebzeden aqdı hūn-ı lāle
- 1523 Şan işledi sīme şāh-ı mercān
Elmās-ı ter oldı gevher-efşān
- 1524 La'l işledi şāh-ı lāciverde
Gül dikdi bu serv-i hoş-neverde
- 110b/1525 Şan şubḥ-ı şafā olur şafaḳ-rīz
Yā gül-bün-i bāḡdur gül-engīz
- 1526 Hıffet iricek o nāzenīne
Sīmīn eli çekdi āstīne
- 1527 Penbe koyup ol nihāli şardı
Ol şāha ḥarīr-i alı şardı
- 1528 Bu şıḥhata zaḥm oldı ḥandān
Kim penbe gözikdi anda dendān
- 1529 Neşter olıcaḳ cerāḥat-engīz
Penbe olur aña şan nemek-rīz
- 1530 Feşşāda dūr ü güher virürler
Gencīne-i sīm ü zer virürler
- 1531 Rāvī-i kühen rivāyet eyler
Bir kışsa-i nev-ḥikāyet eyler
- 1532 K'ol şīfte-ḥāl ya'nī Mecnūn
Deşt içre yürürdi zār u maḥzūn
- 1533 İrişdi yanına bir cüvānmerd

Kim göre nedür bu nā-tüvān merd

1534 Ser-geşte vü pāymāl-i ğamdur
Dil-ħasta-i miħnet ü elemdür

1535 Kılmışdı kenāra kārbandan
Kim ala ħaber bu nā-tüvāndan

1536 Mecnūna irüp çü oldı dem-sāz
Maķşūdını itmedin ser-āĝāz

1537 Görđi ki gül irdi gülşeninden
Kān oldı revān dāmeninden

1538 Kıldıķça o nāle-i ħazīni
Kān tıoldı dehān-ı āstīni

1539 Her kaķre-i ħūn ki düşe ħāke
Leylī yazılır o levħ-i pāke

1540 Çün kıldı ta'accüb ol vefādār
Mecnūna didi ki iy dil-efĝār

1541 Sen bī-ser ü pāda bu ne sırdur
Bu ħūn-ı revān ne perde-dırdur

111a/1542 Zaħm urmasa cism-i nā-tüvāna
Ĥūnābe neden olur revāne

1543 Leylī nice ism-i muħteremdür
Kim şafħa-i ħākde raķamdur

1544 Mecnūn dir añā ki iy vefā-kīş
V'ey ħ^vāce-i miħribān-ı dervīş

1545 Ben bülbül-i bāĝ u gülsitānem
Āşüfte-i ħüsn-i dilsitānem

- 1546 Leylî beni dil-figâr idendür
Ben lâleyi dâğ-dâr idendür
- 1547 Bir 'arîza irmiş ol nigâra
Hûn gâlib olup ol lâle-zâra
- 1548 Neşter urıcağ koluma feşşâd
Andan baña irdi zaḥm-ı bî-dâd
- 1549 Çün vaḥdete irişe iki dost
Bir olur iki ten ü reg ü post
- 1550 Ben Leylî-i 'ışk Leylî Mecnûn
Birdür iki tende cân-ı maḥzûn
- 1551 Çün döndi yolına ol cüvânmerd
Yârâna iletirdi kışşa-i derd
- 1552 Şorduğda kabîle-i ḥabîbe
İnandı bu sözde ol ğarîbe

Ṭoy kerdn-i Leylî ve şikesten-i kâse-i Mecnûn

- 1553 Bezm-i süḥan içre çâşnî-gîr
Bir kâsede ezdi şekker ü şîr
- 1554 K'ol ḥasta-i 'ışk ya'nî Leylî
Ṭoy itmege bir gün itdi meyli
- 1555 Kaşd itdi oḳıya ḥâş u 'âmı
Envâ'î ni'am pişe tamâmı
- 1556 Ṭabbâḥ şu deñlü yaḳdı âteş
Kûr itdi sipihri dūd-ı serkeş
- 1557 Olmağa kebâb o meclise gûr

Sîh oldu şihâb çarh tennûr

- 111b/1558 Envâ'î ni'am pişürdi tabbâh
Şan şaldı bisâţ çarh-ı küstâh
- 1559 Şan kâh-keşân-ı dil-pezîri
Ol sofranuñ itdi pîşgîri
- 1560 Pervîn ki felekde oldu manzûr
Bir kâsede şanki turş-ı engûr
- 1561 Şan turş-ı çükündüri şafağdur
Kim çarh aña sebzgûn çanağdur
- 1562 Meh şanki o bezm-i 'izz ü nâza
Bir kâse-i mâst oldu tâze
- 1563 İrişdi birinc-i şubh-ı hurrem
Bu zerde-i mihirden muqaddem
- 1564 Bu işrete dâne oldu handân
Gözikdi birinc şanki dendân
- 1565 Gül-berg-i sefîde döndi dâne
Zerde gül-i zerd-i gülsitâna
- 1566 Şan dâneyi rûy-ı nâzenîndür
Fülfül aña hâl-i 'anberîndür
- 1567 Şan kûbbe-i dâne üzre kufte
Bir kevkeb-i münhasif nuhufte
- 1568 Durmağa gözine bu behişte
Ser-rişte-i dest-gîr rişte
- 1569 Ol kişt-i birinc-i bî-kiyâsa
Ser-rişte-i rişte döndi dâsa

- 1570 Deryâyidi revġan-ı ter el-ħaġ
Ķaşuġlar anuñ içinde zevraġ
- 1571 Ħelvāya sipihr sīm sīnī
Şan māh-ı nev anda ħalka ħīnī
- 1572 Ķavs-i ħuzah anı ħıldı tezyīn
Şan zelbiye nīm-ħurş-ı pervīn
- 1573 Ol bezmde ezmege mükerrer
Şubħ oldu meger ki kelle sükker
- 1574 Ol 'aşrda kim ki eylese ħayr
Virürdi faġīre kendüni ġayr
- 112a/1575 Ol günde varan faġīre Leylī
Kendüzi ta'ām virdi ħayli
- 1576 Sīm ü zer idüp nişār nāsa
Virdi dene-zerde kāse kāse
- 1577 Bu 'işret[i] ħün işitdi Mecnūn
Şād u feraħ oldu ol ciġer ħūn
- 1578 Tebdīl idüben libās-ı pāki
Eġnine şalar palās-ı ħāki
- 1579 Baħş olur iken ta'ām nāsa
Mecnūn hem irişdi şundı kāse
- 1580 Leylī göricek teġāfūl itdi
Mecnūnı bilüp tecāhül itdi
- 1581 Bir kefçe urur o kāse-pāke
Kim kāse ufandı düşdi ħāke

- 1582 Mecnūn dönüp oldu hurrem ü şād
Şan kıldı şikest-göñlin ābād
- 1583 Ağyār didiler iy ciger-rīş
Çünkü şıdı kāseñ ol cefā-kīş
- 1584 Şād u feraḥ olduḡuñ 'acebdür
Bu cevır ne mūcib-i ıarabdur
- 1585 Mecnūn didi k'ol gül-i semen-ber
Ġayra beni görmedi ber-ā-ber
- 1586 Bu baña cefā degül vefādur
Hem 'ıyş u sürūr hem şafādur
- 1587 Şı kāse-i nefsüñ iy birāder
Ḥaḡḡa şınıcaḡ dūr olmaz ebter
- 1588 Bādām ki maḡzdur aña naḡz
Çünkü şına arta kıymet-i maḡz
- 1589 Kış olmasa ger şikeste iy dost
Girmez ele maḡz-ı piste iy dost
- 1590 Ço k'ola şikeste kāse-i gil
Kim ḡala dūrüst sāḡar-ı dil
- 1591 Olmasa şikeste kāse-Selmān
Olmazdı dūrüst 'ahd ü peymān
- 112b/1592 Ten olsa şikeste cān şaḡ olsun
Ḥas olmasa gülsitān şaḡ olsun
- 1593 Olmasa Celīlī dil şikeste
Manzūr-ı Ḥaḡ olmaz iy ḡuceste
- 1594 Dil şınmasa sīne rüşen olmaz

Çāk olmasa hāk gülşen olmaz

1595 Çün maẓhar-ı luṭf olur ūikeste
Ḥaḫ sendedür iy ūikeste-beste

Āşiyāne sāhten-i bülbül-i nevā-sāz der-ser-i Mecnūn-ı 'iṣḫbāz

1596 Bu bülbül-i āşiyāne-i rāz
Bir ṭurfe terennüm itdi āġāz

1597 K'ol murġ-ı bahār-ı gülşen-i derd
Mecnūn-ı ġarīb-i ġuṣṣa-perverd

1598 Vīrāneden oldı çünki dil-teng
Gül-geṣt-i bahāra kıldı āheng

1599 Nezzāre-i serv [ü] lāle itdi
Göz yaşını reṣk-i jāle itdi

1600 Bir gül-bün-i sebz gördi tāze
Beñzer ḫad-i yār-ı dil-nevāza

1601 Rengīn gül ü berg-i sebz ma'kūs
Mirāt-ı çemende dümm-i ṭāvūs

1602 Añup ruḫ-ı yārı ol ciger hūn
Ḥayrān ḫalur aña zār u maḫzūn

1603 Bülbül gibi dil-figār u ḫayrān
Ol gül-bün-i bāġı kıldı seyrān

1604 Gitdükçe ḫarāret oldı efzūn
Bir yerden irilmez iki üç gün

1605 Gerçi ki ṭururdu zār u bī-hūṣ
Ṭūṭīveṣ oḫırdı ūi'r-i pür-nūṣ

- 1606 İnşā ider idi ḥasb-i ḥālın
Şerḥ-i ğam u ğuşşa vü melālın
- 113a/1607 Nazm oqır idi bedīhe mevzūn
Eylerdi nişār dürr-i meknūn
- 1608 Mecnū 'a olur aña gül-i ter
Rengīn ğazel eyler andan ezber
- 1609 Çekdukçe derūn-ı dilden āġāz
Būlbūl olur idi aña dem-sāz
- 1610 Ūlpermişidi başında mūyı
Ol nāfe-i 'ışk-ı müşk-būyı
- 1611 Dīvāne olup yürürdi ḥayrān
Ger görse perī olur ġürīzān
- 1612 Karcasmış olup saçı müşevveş
Şan dūd-ı siyāh-ı āh-ı āteş
- 1613 Jūlide olup dururdi ol mū
Şan nāfe-i müşknāb-ı ḥoş-bū
- 1614 Ol mūy ki görmemişdi şāne
Būlbūl ider anı āşiyāne
- 1615 Mecnūmı çü hem-zebān idindi
Būlbūl saçın āşiyān idindi
- 1616 Ne zaḥmet-i ḥas ne cem' -i ḥāşāk
Ol mūyı idindi ḥāne-i pāk
- 1617 Mecnūn olıcağ terāne-perdāz
Būlbūl olur āşiyānda dem-sāz
- 1618 Mecnūn oqıdukça nazm-ı rengīn

Bülbül ider âşiyānda taḥsīn

1619 Mecnūn diledükçe gül kitābın
Bülbül okır idi faşl u bābın

1620 Mecnūn kaçan itse vaşf-ı lāle
Bülbül dile dāğ ider ḥavāle

1621 Mecnūn kaçan aḥsa dil-nevāzın
Bülbül öger idi serv-i nāzın

1622 Mecnūn aḥıcağ o gül nihālin
Bülbül kuçar idi serv dalın

1623 Mecnūn okıduğça tāze şî'ri
Bülbül dir idi ki leyte şî'ri

113b/1624 Mecnūn çün ide rivāyet-i 'ışk
Bülbül okır idi āyet-i 'ışk

1625 Mecnūn çü niyāz u nāz iderdi
Bülbül güle keşf-i rāz iderdi

1626 Mecnūn dile kōnşa dāğ-ı ḥūnbār
Bülbül olur idi sīne efgār

1627 Mecnūn dem-i serd kılsa nā-gāh
Bülbül dil-i germden ider āh

1628 Mecnūn-ı şikeste-ḥāl-i ḥākī
Çün gördi refīk-i derdnāki

1629 Kim yaptı başında âşiyān ol
Hem kendüye oldı hem-zebān ol

1630 İncitmedi ol garīb murğı
Göñli bigi bī-naşīb murğı

- 1631 Kim görmeye irte nūr-ı dīdār
Hem-sāyesine kim itse āzār
- 1632 Çün oldı şehīr-i şeh̄r u kūçe
Ma'lūm idinürler ucdan uca
- 1633 Her kavm irişüp ider ziyāret
Añlar dil-i ehl-i rāz işāret
- 1634 Gül vaḳti geçince ol ciger hūn
Ḥayrān ḳalur ol çemende maḥzūn
- 1635 Şābit-ḳadem oldı ol ser-efrāz
Şan serv-i bahār-ı 'işret ü nāz
- 1636 Çünkim per ü bāl açup hevādan
Būlbūl beçeler uçar yuvadan
- 1637 Mecnūn yine tutdı dāmen-i kūh
Ol lāle-i dāğ-dār-ı endūh
- 1638 Naḳḳāş-ı nigār-ḥāne-i ğayb
Söz levḥine yazdı naḳş-ı bī-'ayb
- 114a/1639 K'ol zühre-i şeb-nişīn-i bī-ḥ^vāb
Meh-pāreden ayru oldı pūr-tāb
- 1640 Pūr-dūd-ı siyāh idüp sipihri
Yaḳardı şerār māh u mihri
- 1641 Çün dāğ-ı elemden oldı dil-teng
Seyr-i gül ü bāğa ḳıldı āheng
- 1642 Hem-rāh olup niçe cemīle
Serv-i gül ü gülşen-i ḳabīle

- 1643 Bir lâlesitâna kıldılar 'azm
Kim sâye-i gülde ideler bezm
- 1644 Geh seyr-i gül ü semen iderler
Geşt-i harem-i çemen iderler
- 1645 Geh hem-dem-i cām-ı mül olurlar
Hem-sâye-i şâh-ı gül olurlar
- 1646 Rengîn gül-i nev-bahâr-perverd
Leylî ol arada bir gül-i zerd
- 1647 Her lâle-i bâğ nâfe-i müşk
Leylî şanasın nihâldür huşk
- 1648 Her gonca-i ter olurdu hândân
Leylî lebine ururdu dendân
- 1649 Her gül yağa çâk ider tarabnâk
Leylî gam u guşşadan ciger çâk
- 1650 Lâle deheninde hâbb-ı pür-müşk
Leylî cigerinde âteş-i huşk
- 1651 Ser-sebz-i çemende serv-i serkeş
Leylî cigerinde dūd-ı âteş
- 1652 Her lâle elinde bir piyâle
Leylî dile hûn ider nevâle
- 1653 Her bülbül-i mest nağme-perdâz
Leylî gam-ı yârdan nevâ-sâz
- 1654 Her rişte-i sünbül-i semensây
Leyliye olur selâsil-i pây
- 1655 Çün bâğa irişdi dil-rübâlar

Dirler gül ü serve merhabālar

- 114b/1656 Bu gülleri serv çünki gördi
Ta'zīm idüp ayağ üzre tırdı
- 1657 Gül def tutup oldı şād u hurrem
Bülbül çıgırur ki hayre-mağdem
- 1658 Her şāh-ı şükūfe-i gül-engīz
Olurdı nişār için direm-rīz
- 1659 Bir sāyede çün karar iderler
Nezzāre-i nev-bahār iderler
- 1660 Gül bigi piyāle-nüş olurlar
Bülbül bigi pür-hurūş olurlar
- 1661 Leylī ki tutardı cām-ı 'işret
Eylerdi neşāta nīm-rağbet
- 1662 Geh serve ğam-ı dirāzını dir
Derd-i dil-i cān-güdāzını dir
- 1663 Geh lāleye sīne-çākın eydür
Dāğ-ı dil-i derdnākin eydür
- 1664 Geh bāğa ğazel-serā olurdu
Bülbül bigi hoş-nevā olurdu
- 1665 Eylerdi terāne vaşf-ı hālin
Şerh-i dil-i pür-ğam u melālin
- 1666 Dir lāleye dāğ-ı dil-zebānın
Peydā idüben ğam-ı nihānın
- 1667 Nesrīne çü derdini dökerdi
Zehr-i ruḥ-ı zerdini dökerdi

- 1668 Geh ğoncaya sūziş-i nihānın
Dirdi açup āteş-i zebānın
- 1669 Dir sebzeve ħāksārılıĝın
Geh lāleye dāĝ-dārılıĝın
- 1670 Geh sūsene ħaçer-i belā dir
Geh sebzeve neşter-i cefā dir
- 1671 Bir ħārda ğorse ğonca-i ter
Ĥūnīn dile şanur irdi ħaçer
- 1672 Bir şaĥş meĝer ki sīne pūr-dāĝ
Eylerdī çemende cilve-i bāĝ
- 115a/1673 Ol encūmene irişdi nā-ĝāĥ
K’itmişdi ĝazāl içün çerāĝāĥ
- 1674 Mecnūn ĝazelin idüp ser-āĝāz
Ĝüyende-i bāĝa oldı dem-sāz
- 1675 K’ol lāle ki kıldı cilve-i bāĝ
Mecnūn dili andan oldı pūr-dāĝ
- 1676 Leylī ĝül-i bāĝ gibi ħandān
Mecnūna bahār-ı bāĝ zindān
- 1677 Leylī ĝül-i bāĝ-ı ’işret ister
Mecnūn ĥas u ħār-ı miĥnet ister
- 1678 Leylī ĝül-i bāĝ-ı ĝülşen-efrūz
Mecnūn teni lāleveş ciger-sūz
- 1679 Leylī ĝül-i bāĝ ider temāşā
Mecnūna bahār u bāĝ ĥāşā

- 1680 Leylî cevelānda reşk-i tāvūs
Mecnūn bu çemende cuġd-ı menhūs
- 1681 Leylî gül ü lāle hem-nişini
Mecnūn hās u hār hūşe-çini
- 1682 Leylî gül ü gülşene hem-āġūř
Mecnūn hās u hāra dūř-ber-dūř
- 1683 Leylî gül ü serv iderse maķřūd
Mecnūna yiter řerār-ı pür-dūd
- 1684 Leylî diler ise ferş-i zibā
Mecnūn yūzin itdi eřk dībā
- 1685 Leylî çemen içre serve beñzer
Mecnūn-ı hazīn tezerve beñzer
- 1686 Leylî nazārında serv-i pür-çeng
Mecnūn cigerinde tīġ-i pür-jeng
- 1687 Leylî ġabġabından eylemiş řavķ
Mecnūna kefen kılāde-i řavķ
- 1688 Leylî şalınur ġüzeller ile
Mecnūn ġeçinür ġazeller ile
- 1689 Leylî Hutēn içre bir ġazāle
Mecnūn seg-i pür-figān u nāle
- 115b/1690 Leylî çün işitdi bu nevāyı
Bezme oķıdı ġazel-serāyı
- 1691 Geh gerdine lāleveř yūz urdı
Nergis gibi geh ġözine sūrdi
- 1692 Geh üstine sīm ü zer şaçardı

- Ol dürc-i düre güher saçardı
- 1693 Dir aña ki iy refîk-i serkeş
Kim hırmen-i cāna urduñ āteş
- 1694 Bir nev ğazel eyledüñ ser-āġāz
Kim virdi kühen ğamumdan āvāz
- 1695 Bu zemzeme-i cerāhat-engīz
Kim derdüme oldı rāhat-engīz
- 1696 Ne şavt-ı ħazīn dil-keş olur
Ne çāşnī-i pür-āteş olur
- 1697 Ol bülbül-i 'ışk u ğuşşa-perdāz
Ne encümene olur ğazel-sāz
- 1698 Ne bezm-i bahār bülbülidür
Ne dāmen-i deşt ter gülidür
- 1699 Ne sāye-i servdür penāhı
Ne raĥne-i küh cilvegāhı
- 1700 Ne cuġddur anda yār-ı ġārı
Ne şehper-i zāġ perde-dārı
- 1701 Ne kām-ı nehengdür mekānı
Ne dümm-i pelengdür 'inānı
- 1702 Ġār içre yatur mı ejdehāvār
Olur mı dehen açup şererbār
- 1703 Gerdūna pelengveş idüp kīn
Şıçrar mı yirinden ol seĥer-çin
- 1704 Dīvāne midür perīye māyil
K'urur düm-i şīre zer-selāsıl

- 1705 Geh gāh hevā-yı bāğ ider mi
Ol lāle derūna dāğ ider mi
- 1706 Bir özge bahāra yoğ mı meyli
Eyler mi hevā-yı bāğ-ı Leylī
- 116a/1707 Bu sözi işidüp ol hıredmend
Dir aña ki iy gül-i ney-i kıand
- 1708 Mecnūn-ı şikeste-hāl ü nā-şād
Kim irdi ğamuñdan aña bī-dād
- 1709 Çün h^vāba vara görür cemālūñ
Ol teşne-i ğam leb-i zülālūñ
- 1710 Sen māhı idüp düşünde āğuş
Hürşīd olur aña dūş-ber-dūş
- 1711 Çün düşde görür perī cemālin
Tebhāle tutar leb-i zülālin
- 1712 Dīvāneves eyler ıztırāb ol
Dir kendüye güft ü gūy-ı h^vāb ol
- 1713 Çün ire nesīm-i şubhğāhı
Ol tīre-şebūñ olur penāhı
- 1714 Sebze gibi hākden çeküp ser
Virür çemen-i belāya zīver
- 1715 Yādında kalur o lezzet-i h^vāb
Ol teşne lebinde sükker-i nāb
- 1716 Büyūñ alup ol nesīm-i cāndan
Bülbül bigi bāğ u gülsitāndan

- 1717 Ol mürde çerāğı rüşen olur
Pejmürde giyāhı gülşen olur
- 1718 Ol sebze-i huşk-sāl-ı ümmīd
Būyuñdan alur hayāt-ı cāvīd
- 1719 Çün Leylī işitdi hāl-i yarı
Şerh-i ğam u derd-i dil-figārı
- 1720 Geh pür-ferah oldı cām gibi
Geh puhte mey içdi hām gibi
- 1721 Geh ğoncaya urdı zaħm-ı dendān
Geh gül gibi oldı şād u handān
- 1722 Ol şî'r-i ter oķıduķça mevzūn
Pür itdi lebin o dürr-i meknūn
- 1723 Çün ğoncaveş ol dehen açardı
Bu üstine berg-i gül şaçardı
- 116b/1724 Ol tāze nihāl-i bāğ u bostān
Güyendeye virdi berg-i ihsān
- 1725 Çün eyledi terk-i 'işret-i bezm
Ĝam-hānesine dönüp ider 'azm

Pejmürdeĝi-i ān gül-i sefid-berg ez-berf-rizī-i şarşar-ı merg

- 1726 Mātemzede-i fesāne-perdāz
Bir nevħa-i derd ķıldı āĝāz
- 1727 K'ol pīr-i hazīn-i dil-şikeste
Çün dāĝ-ı belādan oldı ğasta
- 1728 Görđi ki ecel 'inānın alur
Tenden irişüp revānın alur

- 1729 Āhir nefes oldı aña hursend
Kim göre cemāl-i hūb-ı ferzend
- 1730 Yārāndan irüp bir iki dil-h^vāh
Mecnūnı bulup iderler āgāh
- 1731 Çün irdi peder yanına Mecnūn
Yüzün gözin öpdi ol ciger hūn
- 1732 Yokdur baña ğayr-ı mültemes dir
Āhir nefesümde tut nefes dir
- 1733 K'iy cān-ı peder cihāna baqma
Şu üzre bu hākdāna baqma
- 1734 Hoş bāĝ idi şahn-ı zindegānī
Ger olsa bahārı cāvīdānī
- 1735 Dil-keş nice ola gülşen-i dehr
Kim sebzesi tīĝdür şuyı zehr
- 1736 Şanma ki şafaq gül-i çemendür
Hūn-ı dil-i ehl-i encümendür
- 1737 Qalmaz çemen-i sipihr hurrem
Kim āb-ı Hızırdan içmedi nem
- 1738 Deryā-yı felek serāba beñzer
Mıhr ü meh iki habāba beñzer
- 1739 Gülmīh-ı sarāyuñ olsa encüm
Hār u has içinde ol olur güm
- 117a/1740 Ger kāh-keşān çevürse dīvār
Āhir olisar zemīne hemvār

- 1741 Ol p̄ir-i es̄ir-i mihr-i ferzend
Mecnūna idince pend ü peyvend
- 1742 Cān murġı kafesden itdi pervāz
Kim oldu hūmā-yı 'arşa dem-sāz
- 1743 Şan ejder-i heft-serdür eflāk
Dendān aña encüm-i haţarnāk
- 1744 Yirũñ çü dehān-ı ejdehādur
Ṭu' me saña zehr-i pür-belādur
- 1745 Şād olma irince şubḥ-ı ḥandān
Ol tīġ-i sep̄idi şanma dendān
- 1746 Şan oldu 'uḳāb çarḥ-ı gerdün
Minkār-ı hilāl ġarḳa-i ḥũn
- 1747 Gör maţla'-ı 'ālemi gözüñ aç
Muḥliş dileriseñ alçaġa kaç
- 1748 Mecnũn göricek bu sũz u derdi
Giryān olup itdi āh-ı serdi
- 1749 K'iy ma'den-i mihr ü merḥamet āh
V'ey maḥzen-i luţf u mekremet āh
- 1750 Ben dürr-i yetīmi bī-kes itdũñ
Ben lāleyi hem-dem-i ḥas itdũñ
- 1751 Hem puşt [u] penāh idũñ baña sen
Hem mesned ü cāh idũñ baña sen
- 1752 Ben kaţre idũm sen ebr-i nīsān
Ben sebze idũm sen āb-ı bostān
- 1753 Bī-neşv [ü] nemā nihāldũm ben

- Pejmürde-i huşk-sâldüm ben
- 1754 Sen perveriş eyledüñ keremden
İy ebr vücūd idüp 'ademden
- 1755 Derdā ki idüp ğarīb ü pür-derd
Çoduñ beni künc-i ğuşşada ferd
- 1756 Hem-puştum u hem-penāhum idüñ
Dil-ḥ^vāhum u nīk-ḥ^vāhum idüñ
- 117b/1757 Dermān-ı dil-i figārum idüñ
Ġam-ḥ^vārum u ğam-ġüsārum idüñ
- 1758 Ger pāyuma batsa ḥār-ı ğülşen
Müjġānuñ iderdüñ aña sūzen
- 1759 Pür-ābile olsa cism efgār
Olurđı ğözüñ ğörince ḥünbār
- 1760 Ḥün-āb ṭolar ise çeşm-i nemnāk
Fī'l-ḥāl iderdi dāmenüñ pāk
- 1761 Derdā ki derün-ı ḥāke girdüñ
Çāh-ı ecel-i helāka girdüñ
- 1762 Çeng-i ecele şikār olduñ
Bir loġma-i ḥoş-ġüvār olduñ
- 1763 Olmışdı ḳadüñ çü ḥāke yeksān
Girdüñ der-i teng-ġüre āsān
- 1764 Ol mū ki şüküfe-i semendür
Derdā ser-i rişte-i kefendür
- 1765 Gerçi o şüküfe bī-bedeldür
Ṭurfe bu ki mīvesi eceldür

- 1766 Şan şubḥ-ı ğam itdi mūyı zāhir
K'oldı kefen aña şubḥ-ı āḥir
- 1767 Yoĝ idi dehānuñ içre dendān
Gūyā ki tolandı şubḥ-ı ḥandān
- 1768 Çün düşdi 'aşā-yı dil-pezirūñ
Mār-ı siyeh oldı dest-gīrūñ
- 1769 Tesbīḥ elūnden oldı çün dūr
Tesbīḥūñ ola meger şaf-ı mūr
- 1770 Ser-ḥalka-i sübḥa keh-rübādur
Kim 'akreb-i gūr pür-belādur
- 1771 Boynuña ridā yirine iy pāk
Derdā ki tolaşdı mār-ı Deḥḥāk
- 1772 Ol şāne-i mūy-ı rüy-i zībā
Ḥāk içre dirīĝ k'oldı çilpā
- 1773 Meşvāk-i ser-i 'amāme-i ḥūb
Oldı ser-i gūr üzre bir çūb
- 118a/1774 Benden eger olmaduñ rāzī
Ḥālüm n'ola Ḥaḳ olınca ḳāzī
- 1775 Senden kerem ü vefā irürdi
Benden sitem ü cefā irürdi
- 1776 Sen baña devā vü ben saña derd
Sen āyīne-i şafā vü ben gerd
- 1777 Üstümden eserse ger yüz bād
Sen eyler idūñ fiĝān ü feryād

- 1778 Ger tozsa cihān-ı ğuṣṣa-perverd
Kondurmaz idüñ sen üstüme gerd
- 1779 Pendüñ baña halka-i zer idi
Sīmīn şadef içre gevher idi
- 1780 Derdā ki ol āsitānda hāmūş
Ben halka-i derveş urmadum gūş
- 1781 Gündüz ne saña mülāzım oldum
Ne gice kapuñda kâyım oldum
- 1782 Sen perveriş eyledüñ bu ĩni
Perverde-i şīr-engübīni
- 1783 Şīr ü şeker eyledüñ ğıdāmı
Māverdden āb-ı pür-şafāmı
- 1784 Sen başuma şarduñ aķ 'amāme
Şarduñ tenüme harīr-cāme
- 1785 Ger itmez iseñ helāl baña
Maḥşerde olur vebāl baña
- 1786 'Işķ-ı şanem olsa 'özr-ḥ'āhum
Pür-nūr ola nāme-i siyāhum
- 1787 Mecnūn dile seng idüp ḥavāle
Çün kıldı birez fiġān u nāle
- 1788 Kavmi irişür palās-ı ber-düş
Kim her biri sīne çāk u medhūş
- 1789 Açup ten-i ḥāk zār u maḥzūn
Ol pīri iderler anda medfūn
- 1790 Mecnūn düşüp ol mezārı bī-hūş

Eyler ara bağrı bigi āđuř

- 118b/1791 Üstine dökerdi ara oprak
şan bāđ-ı ĥazānda zerd yaprak
- 1792 Yoğ idi bu şiddete ü şabrı
Gögsine ururđı seng-i şabri
- 1793 Dūd-ı dili dikdi řabrine māl
Uyardı řerār-ı āĥı řandāl
- 1794 Geh derd-i derūndan ol ciger ĥūn
Merřiyye ođırdı anda mevzūn
- 1795 Geh rūĥın anup du'ā iderdi
Ol ravzayı dil-kūřā iderdi
- 1796 Ĥāk oldı ü mūy-ı tāb-dārı
olsa n'ola yāsemīn mezārı
- 1797 Mecnūn bir iki gün itdi mātem
Geymişdi palās-ı ĥuřřa vü ĥam
- 1798 Māder ıkarup palās-ı ākı
Geydürdi aña ĥarār-i pāki
- 1799 Sen sağ ol oğul diyüp öperdi
şefkat idüp arđasın yeperdi
- 1800 Mecnūnı ĥörince dil pūr-āzer
şadr-ı pedere ĥeđürdi māder
- 1801 İdüp dil-i māderini ābād
urur bir iki gün anda nā-řād
- 1802 Yetmez midi bār-ı 'ıřđ-ı dil-dār
Bu tīđ-i ĥam oldı aña ser-bār

- 1803 Bir gūnki derūndan eyledi cūş
Düşdi yire oldı mest ü bî-hūş
- 1804 Destār u ridāyı şaldı hāke
Bār-ı ser ü gerdeni helāke
- 1805 Kıldukça havāle sīneye seng
Olurdu şikeste şīşe-i neng
- 1806 Ol çeşme-i ıışk u çeşm-i pūr-şevk
Girdāb-ı şafā-yı kılzum-ı zevk
- 1807 Ejder gibi çūn dehen açardı
Rüsvāylıg odını şaçardı
- 119a/1808 Çıkdı ser-i kūha şīr gibi
Şemşīr-i gulūy-gīr gibi
- 1809 Şol kūh ki Necddür aña nām
Vaşşīler iderler anda ārām
- 1810 Her puştesi bir sipihre beñzer
Her lālesi māh u mihre beñzer
- 1811 Bārānı sirişk-i çeşm-i nemgīn
Bādı dem-i serd-i cān-ı gāmgīn
- 1812 Ol ebr-i bahār-ı lāle-perver
Dūd-ı dil ü hūn-ı dīde-i ter
- 1813 Şan cūy-ı revānı keh-keşāndur
K'encüm bigi bādı gül-feşāndur
- 1814 Her sebzesi şanki tīg-i hūnbār
K'itmiş anı hūn-ı halk jengār

1815 Her çeşmesi cüy-ı çeşme beñzer
Hünābe-i dilden eşme beñzer

1816 Her rañne pür-āteş-i belādur
Güyā ki dehān-ı ejdehādur

1817 Her lāle ki kanlu pīrehendür
Şan küşte-i 'ışk için kefendür

1818 Şan ebr-i bahārı girye-i ğam
Her berg-i kebūd nīl-i mātem

1819 'Āşık gibi derd idüp nevāle
Berki olur āh u ra'dı nāle

1820 Şan çāh-ı ceñimdür şikāfi
K'ejderlerüñ andadur meşāfi

1821 Mecnūn çü yaķar şerāreden şem'
Pervāne gibi vuhūş olur cem'

1822 Dümm debredüben peleng-i pür-ḥāl
Eylerdi zebān-ı ḥālden ḳāl

1823 Şīr uzadup el du'ā iderdi
Hem pençeye merḥabā iderdi

Şıfat-ı berg-rizī-i şarşar-ı ḥazān ve be-ḥāk üftāden-i ān nihāl-i gül-dāmān

119b/1824 Çün tutdı ḥazān ḥarīm-i bāğı
Söyindi gül ü çemen çerāğı

1825 İrdi yereḳān çü gülsitāna
Reng-i ruḥı döndi za'ferāna

1826 Çünkim ten-i lāle ḥuşk oldı
Şankim kefen içre müşk oldı

- 1827 Țutıldı zebān-ı tīz-i sūsen
Üstine Һazān çü sürdi tevsen
- 1828 Mātemkede oldı Һāne-i bāğ
Feryād ider idi her Țaraf zāğ
- 1829 Țutıldı Һünük hevādan āvāz
Murğ eylemez oldı nağme-perdāz
- 1830 Görđi meger āfetin Һazānuñ
Kim Һanı Һurıdı erğuvānuñ
- 1831 Mıkrāz-ı çerāğ-ı bezm-i lāle
Mınķār-ı kelāğ-ı şom-nāle
- 1832 Şan urdı Țapanca bād-ı şarşar
Kim yirde yaturdı mīve-i ter
- 1833 Tārāc idicek Һazān-ı rehzen
Gök gönlek içinde Һaldı sūsen
- 1834 Sīb-i gülgūn şehīde beñzer
Ğalķān-ser-i nā-ümīde beñzer
- 1835 Bih şalmış idi palās ber-düş
Andan çemen oldı şan kefen-püş
- 1836 Pür-mīve olan draht-ı dil-cū
Ķaldı Һuru şanki şāh-ı āhū
- 1837 Çün görđi çenār gitdi nāmūs
Urup el ele iderdi efsūs
- 1838 ȶurudı enār şanki bir müşt
Ālūde-i Һūn velī yek-engüşť

- 1839 Bunuñ gibi günde halk-ı dil-şād
Bir küşede bezm iderdi bünyād
- 1840 Līk ol gül-i bāğ-ı hüsn Leylī
Kim serv-i semen olur tufeyli
- 120a/1841 Pejmürde olup hazān-ı ğamdan
Olur teni nā-tüvān elemden
- 1842 Bir gice ki ol perī şemāyil
Gözin süzüp oldu h^vāba māyil
- 1843 Ol lāle-‘izār-ı serv-i mevzūn
Düşinde görür ki öldi Mecnūn
- 1844 Bu ğuşşadan oldu çünki bī-dār
Kıldı anı tāb-ı teb giriftār
- 1845 Çün tutdı teb-i ğam ol bahārı
Olur gül-i āteşin ‘izārı
- 1846 Hünābeden oldu çeşmi gülfām
Şan virdi gül-i şükūfe-bādām
- 1847 Çün irdi hazān-ı ğuşşa-perverd
Şankim ruḥı oldu bir gül-i zerd
- 1848 Der şanma k’irince tābiş-i teb
Kaṭre kaṭre ireydi ğabğab
- 1849 Oldı zeḫanı tenūr-ı āteş
Hāl-i zenaḥ aḥker-i belākeş
- 1850 Tebhāle-i kand-i leb k’olur huşk
Keyfiyyet-i merge ḥabb-ı pür-müşk
- 1851 Āteşkede oldu lālezārı

- Bir aḥker-i lālegūn 'izārı
- 1852 Tebhāle-i la'l-i nāb-ı pür-nüş
Ḥāl-i siyehe olur hem-āgüş
- 1853 Tolındı cemāl-i şubḥ-ı tābı
Zerd oldı 'izārı āfitābı
- 1854 Teb āteş içine şaldı na'lin
Yākūt-ı kebūd kıldı la'lin
- 1855 Şan māh ruḥı hilāle döndi
Şimşād kadi ḥılāle döndi
- 1856 Tebden zeḳanına irdi çün renc
Ol sīb-i gül-ābı oldı nārenc
- 1857 Jülīde olup külāle-i ser
Pejmürde olur çü sebze-i ter
- 120b/1858 Nergisleri 'işve itmez oldı
Āhūları şīve itmez oldı
- 1859 Maḥv oldı 'araḳ idince ta'cıl
Ebrūdaki vesme yüzdeki nıl
- 1860 Ol ḡonca lebinde şanma jāle
K'oldı aña cān düri ḥavāle
- 1861 Dökerdi 'araḳ çü tābiş-i teb
Çāh-ı ecel oldı sīb-i ḡabḡab
- 1862 Yundukça kızılcası yüzinden
Şan ḥūn-ı ciger aḳar gözinden
- 1863 Bu za'fden ol gül-i semen-ber
Bir mūy-ı miyān olur ser-ā-ser

- 1864 Sīmīn ğabğab hilāl-i tībān
Şan tār-ı zer-i zih-i ğirībān
- 1865 Oldı teni üstüñYān-ı cedvel
Şan nāme-i mergdür mücedvel
- 1866 Dendāne-i ğuş u zülf-i şebğūn
Şan beyza-i mār-ı sihr-efsūn
- 1867 İrmiş zekānına zülf-i pür-ğam
Çāh-ı ecel üzre rişte-i ğam
- 1868 Pür-eşk-i yetīm olup zenaĥdān
Üftādeler ile tıldı zindān
- 1869 Çīn tıldı 'izār-ı mihr-i pertev
Bir mehden ider nice meh-i nev
- 1870 Pejmurde olup yanağı derden
Ĝül ayrulur ol ğül-āb-ı terden
- 1871 Ķand içse leb-i şeker-feşānı
Pür-şerbet-i merg olur dehānı
- 1872 Çün Leylī ğörür ki cān-ı nā-şād
İster ki kafesden ola āzād
- 1873 Döndi k'ola māderine dem-sāz
Şerĥ ide aña cerīde-i rāz
- 1874 Didi aña k'iy 'azīze māder
Kim ĥırmen-i cāna irdi āzer
- 121a/1875 Gel kim şeb-i 'ömr āĥir oldı
Şubĥ-ı ğam-ı merg zāhir oldı

- 1876 Çokdan ğam u miḥnetüm çekersin
Raḥmet diyü zaḥmetüm çekersin
- 1877 Yokdur baña senden özge ğam-ḥ^vār
Olmaya senüñ gibi vefādār
- 1878 Taḥt-ı kademüñ behişt-i pāküm
Pistānuñ şīr-i şehdnāküm
- 1879 Gīsū-yı münevverüñ penāhum
Şubḥ-ı felek[üñ] ümīd-cāhum
- 1880 Ol şāne-i gīsū-yı muṭahhar
Şan pençe-i mihrdür münevver
- 1881 Ol hırқа-i çāk-çāk-ı azraq
Şan hulle-i sündüs ü sitebraқ
- 1882 İrdi ecel iy 'azīze bānū
Bālīn-i ser eyle baña zānū
- 1883 Vaқt oldı ki iy refīқ-i ğam-ḥ^vār
Olmaya senüñ bigi vefādār
- 1884 Çün bülbül-i cān geçüp hevesden
Pervāz ura raḥne-i kafesden
- 1885 Kalsa nigerān bu çeşm-i ḥünbār
Yumma ki ide nezāre-i yār
- 1886 Mürde tenümi yu eşk-i terden
Kıl 'ıtrımı düde-i cigerden
- 1887 Dāmān-ı pür-eşkden kefen kıl
Ben küşteye қanlu pīrehen kıl
- 1888 Sīmīn kefen üzre za'ferānum

- Olsun ruḥ-ı zerd zer-niṣānum
- 1889 Ḳabr iḥre yōnūmi yāra dōndür
Ḳıble-i dil-i figāra dōndür
- 1890 Mecnūna ilet benüm selāmum
Ol puḥteye bu ḥayāl-i ḥāmum
- 1891 K'iy çeşm-i çerāğ-ı sīne-i çāk
V'ey şem'-i vefā vü mihr-i eflāk
- 121b/1892 Cān kıldı revān yoluñda Leylī
Oldı ğam-ı 'ıŝkuñuñ tuḥeyli
- 1893 Gūr oldı anuñ ṭarab-serāsı
Ḥıŝt-ı ser-i ḳabr müttekāsı
- 1894 Zülfi ki olurdı 'anber-efşān
Oldı ser-i ḳabrde perīşān
- 1895 Ebrūsın iderdi vesmeden reng
Ḥāk iḥre dirīğ k'oldı pür-jeng
- 1896 Süerderdi yanağına sefid-āc
Oldı kefen-i sefidde muḥtāc
- 1897 Gülgüne severdi ol 'izārı
Ṭoldı gül ü lāleden mezārı
- 1898 Ol dem ki bedenden uçdı cānı
Bu söz idi nağme-i zebānı
- 1899 K'iy 'āŝıq-ı müstemend ü mehcūr
Olma ḥarem-i nigārdan dūr
- 1900 Ben yoluña cān nişār kıldum
Göz nūrını ḥāksār kıldum

- 1901 Hışt-ı lahidi penāh idindüm
Ol bālīni tekyegāh idindüm
- 1902 Gūr oldı ıarab-serā-yı ‘aşrum
Levh-i ser-i ıabr ıāk-i ıaşrum
- 1903 Gel isteriseñ bahār-ı bī-hār
Bir yirde olalum iki ğam-h^vār
- 1904 ‘İşretgehimüz ol encümendür
Kim perde-serāy aña kefendür
- 1905 Bu ıaşra gel iy ğarīb ü medhüş
Olmağ dileseñ baña hem-āğüş
- 1906 Ruğ işte cemālūmi dilerseñ
Leb uřda zülālūmi dilerseñ
- 1907 Dūr it dil-i teřneden melāli
Uşda leb-i řekkerīn zülāli
- 1908 Ger bülbül-i bāğ iseñ sühan-sāz
Uşda gül-i ğüsn-i ğülşen-i rāz
- 122a/1909 Ger ıumrī-i ‘iřkiseñ tolu şavğ
Uřda saña zülf-i anberīn şavğ
- 1910 Ger ıūıı-i řevğ iseñ sühan-ğū
Uřda leb-i řekkerīn-i dil-cū
- 1911 Ger isteriseñ ğayāt-ı bākī
Uşda zulumāt u Hıızr-ı sākī
- 1912 Gel uşda cemāle-i melīħa
Uřda saña ğalvet-i řaħīħa

- 1913 Hışt-ı ser-i kabr ola dıvār
K'irmeye gezend-i çeşm-i ađyār
- 1914 Seng-i lahid ide ğayrı mehcūr
Der beste ola bu kařr-ı ma'mūr
- 1915 Yetmez mi kefen gūl-i sefidūñ
Ārāyiř-i gūl-būn-i ūmīdūñ
- 1916 Olur kefenūm řukūfe-perverd
Ūstindeki za'ferān gūl-i zerd
- 1917 Ťuyup kefenūmden ol mu'ařtar
Kim irdi behiştden bu 'anber
- 1918 Olalum irince hařr bī-hūř
Hem-h^vābe vū hem-dem ū hem-āĝūř
- 1919 Būlbūl gūl-i gūlřene iriřsūn
Cān cāna vū ten tene iriřsūn
- 1920 Gerçi dem-i serd kıldum iy dost
Līkin dađı germdūr ten ū post
- 1921 Ŗan germ iken eyle der-ber-i nerm
Peyvend Ťutar çū hūn ola germ
- 1922 Gōñlūñ bilürem ider nūfūrı
Kim Ťutmaya zinde hāne ğūrı
- 1923 Līkin gerek ehl-i 'iřķ ğam-h^vār
Kim bencileyin ola vefādār
- 1924 Bu hāk-i vücūd-ı ğuřřa-būnyād
Kūyuñ Ťolařa çūn ola ber-bād
- 1925 Çūn mādere eyledi vařıyyet

Cān itdi vedā'-ı cisme niyyet

122b/1926 Mecnūn Mecnūn diyince tekrār
Cānāna ulaşdı cān-ı ğam-ı^vār

1927 Çün kavm ü kabīle oldı āġāh
Dirler ki dirīġ vāy-veylāh

1928 Kim gül bigi cāmesin ider çāk
Kim sebzeveş üstine döker ħāk

1929 Kim ġarķ ola eşk-i lālebāra
Dönüp siyeh-ebr-i nev-bahāra

1930 Kim sīnesini ħırāş iderdi
Kim baġrını tāze baş iderdi

1931 Kim sīne kebūd şanki sūsen
Ser-tā-ķadem oldı zahm-ı nāġen

1932 Aķ pürçegini yolardı māder
Urup ķara baġrına ğam-āzer

1933 Çünkim yudılar sirişk-i terden
Yok yok nice eşk-i müşk-i terden

1934 Perde ŧonanur 'arūs-ı zībā
Pīrāhen idüp ġarīr-i dībā

1935 Ķorlarsa kefende n'ola kāfūr
Kim bula devā derūn-ı maġrūr

1936 Tābūtı götürdi dil-rübālar
Ol mihr-i vefā-yı meh-liķālar

1937 Mātemzedeler yürür pes ü pīş
Kim sīne figār u kim ciger-rīş

- 1938 Eyerler olup melûl u maḥzûn
Gül ḥırmeni içre servi medfûn
- 1939 Bünyād iderler anda bir ḳaşr
Kim mişlini görmemişdi ol 'aşr
- 1940 Ḥıştın zer ü sîm-i ḥām iderler
Ḥākini 'abîr-fām iderler
- 1941 Şan rîze-i kâh aña kevkeb
Şubḥ aña kirec mu'anber-i şeb
- 1942 Ḳavs-i ḳuzah anda ṭâḳ-i rengîn
Şan kâh-keşân ḥarîm-i sengîn
- 123a/1943 Zencîr-i deri ki âhenîndür
Gîsû-yı siyâh-ı ḥür-ı 'îndür
- 1944 Gülmîḥ ki zîver-i der oldı
Şan dâğ-ı dil-i pür-âzer oldı
- 1945 Taḥta ki deridür ol mezâruñ
Şan levḥ-i cebîni bir nigâruñ
- 1946 Ol ḳaşr u ḥarem çü buldı itmām
Gülzâr-ı behişt olur aña nām
- 1947 Eyvân-ı felek ki ğam-serâdur
Ḥışt-ı meh ü mihr keh-rübâdur
- 1948 Ol kim remz idi kûha bir gâh
Ḳapdı anı kâh bigi nâ-gâh
- 1949 Şanma ki şafaḳ gül-i ṭarabdur
Kim ḳanuña çarḥ-ı teşne-lebdür

- 1950 Virmez çemen-i bahār yaprak
K'itmeye hazān-ı dehr toprak
- 1951 Nergis ki şükūfe idi hoş reng
Kıldı ğam-ı dehr keh-rübā reng
- 1952 Bitmeye dıraht-ı serv-i 'ar'ar
Kim olmaya çüb-ı tahta-i der
- 1953 Olmaz ham-ı zūlf-i pür-girih-gir
K'olmaya kapuya halka zencir
- 1954 Her süsen ü gül k'ire tarabnāk
Dür idiser anı hār u hāşāk
- 1955 İy genc-i cihān için çeken renc
K'alur saña renc ü ejdere genc
- 1956 Ger servveş olasın tehī-dest
Kimse çeküp itmeye seni pest
- 1957 Ger olursañ dıraht-ı pür-bār
İrür saña seng-i dest-i āzār
- 1958 Ger kılmaz ise nezāre rüşen
Tut çeşmüñi mih-i hāne-i ten
- 1959 Olsa atuña hilāl-i zer na'l
Yonsa şafağ aña mih için la'l
- 123b/1960 Ol zer ola ahir āteş-efrüz
Bu la'l ola ahker-i cigersüz
- 1961 Düş hāke inende āteş olma
Pādāş-ı hevā-yı serkeş olma

Telḡkām Őoden-i Mecnūn ez-ḡudūret-i zūlāl-i Őafā ve niŐār kerden-i cān-ı Őirīn-rā cur'aveŐ der-
ḡāk-i rāh-ı vefā

- 1962 Bir nevhagerī 'azā-yı nā-gāh
Çekdi dil-i germden Şovuk āh
- 1963 Kim ḡāke girince genc-i Leylī
Māder ider āh u vāy-veylī
- 1964 Şan Őāḡ-ı benefşedür ḡadi ḡam
Egninde palās-ı nīl-i mātem
- 1965 Ruḡsārını ḡarḡ-ı ḡūn iderdi
Nāḡunları lālegūn iderdi
- 1966 Yolardı eliyle mūy-ı pūr-nūr
Döker dil-i germe Őanki kāfūr
- 1967 Ol sīne figār u dīde pūr-ḡūn
Mecnūn yanına iriŐdi maḡzūn
- 1968 Didi āna k'iy ḡarīb ü ḡam-ḡ^vār
Dil-Őīfte-i firāḡ-ı dil-dār
- 1969 Ol ḡül-būn-i bāḡ-ı ḡūsn ḡanı
Ol lāle-i dāḡ-ı ḡūsn ḡanı
- 1970 Bir berḡ hevādan irdi nā-ḡ^veş
Ol ḡırmen-i ḡūsne urdı āteŐ
- 1971 Çūn bādden ol çerāḡ-ı maḡŐūd
Őoyindi cihānı ḡapladı dūd
- 1972 Ol bāḡa ḡazān fenāsı irdi
Ol Şehde ecel hevāsı irdi
- 1973 Ol lāle çerāḡ-ı mürde oldı

- Ol dāğ-ı derūn füsürde oldı
- 1974 Ol gül ki geyerdi hil'at-i pāk
Hār-ı ecel itdi dāmenin çāk
- 124a/1975 Ol serve ecelden irdi şarşar
Hāk-i rehe eyledi ber-ā-ber
- 1976 Leylī-i ciger-figār u dil-hūn
Mecnūn diyü virdi cān-ı maḥzūn
- 1977 Gel kim olalum ciger-fürüzān
Şem'-i ser-i qabr gibi sūzān
- 1978 Gel kim ikimüz idüp ciger çāk
Qabri üzerinde olalum hāk
- 1979 Kim yansa iki çerāğ-ı revğan
Tīre-şeb olur ziyāde rüşen
- 1980 Mecnūn işidüp bu āh u zārı
Çāk eyledi sīne-i figārı
- 1981 Feryād u figān idüp ser-āğāz
Bu şavt-ı hazīne oldı dem-sāz
- 1982 K'iy hākde menzīl eyleyen māh
Efsūs efsūs Allāh Allāh
- 1983 Cismūñ ki çekerdı gülden āzār
Veh k'oldı kefen aña girān-bār
- 1984 Mu'tād olan ḥarīr-i pāke
Nice döye bister-i helāke
- 1985 Ol ğonca tebessüm eylemez mi
Dür-bār-ı tekellüm eylemez mi

- 1986 N'oldı 'aceb ol ruḥ-ı perī ṣān
Ol sünbül-i gīsū-yı perīṣān
- 1987 İy tāze bahār n'olduñ āḥir
V'ey naqş-ı nigār n'olduñ āḥir
- 1988 Bārī kefenüñ semen olaydı
Gül yaprağı pīrehen olaydı
- 1989 Ol gül ki ḥarīrdi niḳābı
Oldı mı kefen anuñ ḥicābı
- 1990 Ol cisme neden irişdi bī-dād
Gül ḥırmenini kim itdi ber-bād
- 1991 Olsa n'ola ol nihāl-i mevzūn
Gül ḥırmeninüñ içinde medfūn
- 124b/1992 Ol āb-ı leṭāfet ol ruḥ-ı pāk
Eyvāy ki oldı vāye-i ḥāk
- 1993 Ol zülf k'olurdu zīb-i ruḥsār
Veh k'irdi yirine ḥalka-i mār
- 1994 Ebrū ki iderdi vesmeden reng
Ṭutdı mı 'aceb anuñ yirin jeng
- 1995 Ol çeşm k'iderdi kuḥl aña rāh
Pür-ḥāk-i siyāh oldı eyvāh
- 1996 Ol nīl k'olurdu ḥāl-i ruḥsār
Derdā ki yirini ṭutdı jengār
- 1997 Gülgüne yirine ol 'izārı
Reng ide mezār-ı lālezārı

- 1998 Seng ursa 'aceb mi gögsine kabır
Kim derd ü ğamuñdan oldı bî-şabr
- 1999 Mecnün çü fiğāndan oldı hāmūş
Düşdi yire mest bigi bî-hūş
- 2000 Pervāne-i 'aql u hūş olur cem'
Çün kendüye geldi āteşīn şem'
- 2001 Cem' itdi özin çü bir zamāndan
Āh eyledi āteşīn zebāndan
- 2002 K'iy peyk-i ecel irüp sebük-hīz
Vir müjde-i merg-i rāhat-engīz
- 2003 İy bād çerāğımı söyündür
V'ey dūd dimāğımı göyündür
- 2004 İy cān kafes-i ten oldı çü teng
Gülzār-ı behište eyle āheng
- 2005 Kūrtar beni derd-i serden iy merg
Gülzār-ı hayātı eyle bî-berg
- 2006 Hālī-ceres ol gönül nefesden
Āyende revendeveş hevesden
- 2007 İy tīğ-i ecel ol ebr-i hurrem
Kim qalmaya bāğ-ı merg bî-nem
- 2008 Ger sīnemüñ olmaduñsa yarı
Bārī koma gerdenümde bārı
- 125a/2009 İy kevkeb esürge ben helākı
Kim menzīlüm ola burc-ı hākı
- 2010 İy çeşm çerāğ-ı mürde ol sen

V'ey germ-i ciger füsürde ol sen

2011 İy nergis-i dīde ol tolu hāk
V'ey gonca-yı sīne kıl kabā çāk

2012 İy āh beden libāsını yaq
Cān kisvetinüñ palāsını yaq

2013 Mecnūn çü du'āya götürür dest
Fī'l-hāl düşüp yire olur pest

2014 Derd-i ser-i merg 'arız oldı
'Işq āfetine mu'arız oldı

2015 Zānū-yı helāk üzre qor ser
Bālīn aña seng ü hāk bister

2016 Yoq ebr-i sefid gibi hem-dem
Kim penbeden ağızına şoqa nem

2017 Yummağa gözin yanında yoq ferd
Ala gam-ı mergden iren gerd

2018 Yoq kimse ki göstere irādet
Telqīn ide aña tā şehādet

2019 Engüşt-i vefā olup düm-i şīr
Telqīn-i şehādet itdi taqrīr

2020 Yoq kimse vaşiyet itmege gūş
Şalmağa cenāzesini ber-düş

2021 Ne kimse kefen tedārik eyler
Pīrāhen-i cism-i nāzik eyler

2022 Ne yumağa kimse germ ider şu
Ola ki sirişk-i çeşm-i āhū

- 2023 Çün bister-i hāke düşdi Mecnūn
Bālīn-i helāke düşdi Mecnūn
- 2024 Vaqt irdi ki murğ-ı rûḡ-ı ḡamnāk
Gülzār-ı behište ire çālāk
- 2025 Çün perde-i cismden olur dūr
Bir perde-serāy gördi pūr-nūr
- 125b/2026 Gösterdi maḡāmını ferişte
Baḡdı gül ü gülşen-i behište
- 2027 Çün ḡūra uzandı cism-i ḡāki
Leylī diyü virdi rûḡ-ı pāki
- 2028 Cān eyledi ol cihāna çün rāh
Feryād ü ḡirīv ḡopdı nā-gāh
- 2029 Ol deşt vuḡuşı vü sibā'ı
Feryād idüp itdiler vedā'ı
- 2030 Fī'l-hāl irişdi ra'd u bārān
Nālān giryān nite ki yārān²⁰⁵
- 2031 İrişdi ḡazāle-i ḡüzīde
Ġasl itmege dökdi āb-ı dīde
- 2032 Ol mürdeye 'anḡebūt-ı pīçān
Tār-ı kefen itdi rişte-i cān
- 2033 Bu ḡuşşadan oldı şīr rencūr
Kim pençe urup ḡazar aña ḡūr
- 2034 İrdi çü pelenge ḡuşşa vü ḡam
Endāmına urdı dāḡ-ı mātem

²⁰⁵ 'nālān giryān' kelimeleri arasındaki atıf vavı atıldığı takdirde sekt-i melih meydana gelir ve vezin düzelir.

- 2035 Āhū añā ġam-ġüsār oldı
Şāhı 'alem-i mezār oldı
- 2036 Şīr oldı bu derdden çü bī-ķūt
ġöġsin añā ķıldı taħta tābūt
- 2037 Nā-ġāh ķazā-yı āsumānī
İrişdi Ĥicāz ķārbānı
- 2038 Çün ķāfile-i Ĥicāz irdi
Erbāb-ı niyāz u nāz irdi
- 2039 Bir şahş ġörürler anda mürde
Ĥün-h^vāre-i 'ışķ u Ĥün-füsürde
- 2040 Tekfīn ü techīz-sāz iderler
Ol ķavm añā namāz iderler
- 2041 Ol vāķı'adan melūl u maħzūn
Ĥāk içre iderler anı medfūn
- 2042 Ol ġitdi çün urdı kūs-ı rıħlet
Bir ġün saña hem irişe nevbet
- 126a/2043 Cāvīd degül bahār-ı 'ömrüñ
Bir ġün geçe lālezār-ı 'ömrüñ
- 2044 Zībāyidi dehr ġülsitānı
Ger olmasa āfet-i Ĥazānı
- 2045 Her serv ki virdi bāġ u ġülzār
Pāyını teberden itdi āzār
- 2046 Çünkim didiler cihāna bir pul
Der-bendine çarħ-ı Ĥabl-ı ġülgül

- 2047 Kimse pulı cāygāh ider mi
Ya'nī vaṭan u penāh ider mi
- 2048 Şunlar ki ḥakīm ü ḥurdedāndur
Dir 'āleme çeşme-i revāndur
- 2049 Şu üzre çü ḥāne olmaz ābād
İy bŭ'l-heves itme 'ömr ber-bād
- 2050 Yā Rab dem-i enbiyā ḥaḳiyçün
Ol nağme-i cān-fezā ḥaḳiyçün
- 2051 Sırr-ı dil-i evliyā ḥaḳiyçün
Mir'āt-i cihān-nümā ḥaḳiyçün
- 2052 Sŭz-ı dil-i derdnāk ḥaḳḳı
Nezzāre-i çeşm-i pāk ḥaḳḳı
- 2053 Hem şu'le-i dāğ-ı lāle ḥaḳḳı
Hem ḳaṭre-i eşk-i jāle ḥaḳḳı
- 2054 Şol günki Celīlī-i ciger-ḥŭn
Dergāhuña vara zār u maḥzŭn
- 2055 Ol bezme ki luṭfuñ ola sākī
Feyz it aña cur'a ola bākī
- 2056 Sen gönline vir şafā-yı tecrīd
Kim berḳ ura anda nŭr-ı tevḥīd
- 2057 Sen eyle aña refīḳi tevḥīḳ
Taḳlīd gidŭp görine taḥḳīḳ

Tāb dāden-i meşāṭṭa-i nev-'arŭs-ı sŭḥan ser-zŭlf-i ĩn silsile-i müşkbār-rā

- 2058 Ol dŭrc-i güher-feşān-ı ma'nī
Gencīne-güşā-yı Gence ya'nī

- 126b/2059 Münşî-i şaḥîfe-i girāmî
Baḥr-i güher-i süḥan Nizāmî
- 2060 Nāzil olup aña şî'r dīni
Baḥr-i süḥanuñ olur emīni
- 2061 Şan şî'r aña vaḥy-i āsumāndur
Peygām-ber-i āḥirü'z-zamāndur
- 2062 Kilk-i süḥan oldı aña barmaq
Kim şafḥa-i māhı eyledi şaq
- 2063 Çün ḥāmesi oldı nazm-perver
Barmaqdan aqıtdı āb-ı kevşer
- 2064 Çün şuffe-i nazm olur müşerref
Aşḥāb-ı şafā irişdi şaf şaf
- 2065 Ma'mūr olıcaq süḥan diyarı
Ḥusrev anuñ oldı yār-ı ğārı
- 2066 Dīn-i süḥana çü virdi ol zeyn
Ḥusrev aña oldı ²⁰⁶ تَانِي اثْنَيْن
- 2067 Ol rāh-nümā çü şaldı pertev
Evvel aña Ḥusrev oldı pey-rev
- 2068 Ol servere oldı yār-ı evvel
Dīn-i süḥanı idüp müseccel
- 2069 Naḳd-i süḥanı 'ayār kıldı
Bu dīn yolına nişār kıldı
- 2070 İrişdi ikinci yārı Cāmī
Kim dīn-i süḥanda oldı ḥāmī

²⁰⁶ Kur'an: 9/40

- 2071 Farq eyledi haq u bātlı ol
Söz mülkinüñ oldı 'ādili ol
- 2072 Çün buldı hilāfet-i sühan ol
Gencine açar nev ü kühen ol
- 2073 Engüşt kilid-i genc oldı
Gencine-i naqd penc oldı
- 2074 Lîk ol ki üçünci server oldı
Ol Hâtifi-i sühanver oldı
- 2075 Rengin sözi naqş-ı صِبْغَةَ اللَّهِ²⁰⁷
Ser-nāme-i nazmı şemse-i mäh
- 127a/2076 Leylî Mecnün gül zamîri
Şîrîn Husrev meh-i münîri
- 2077 Çün kıldı bu iki nāmeyi zeyn
Virsem aña n'ola burc-ı nūreyn
- 2078 Kılmasa hayā ol ebr-i hurrem
Ġayruñ çemenin iderdi bî-nem
- 2079 Dördünci benem 'Alî-şalābet
Tîğ-i kalemüm virür mehābet
- 2080 Kilk-i dü-zebān u dür nişārum
Şan oldı elümde zü'l-fikārum
- 2081 Söz cennetine çü reh-berem ben
Sākî-i şarāb-ı kevşerem ben
- 2082 Düldül kalemüm durur sebük-pey
Kim 'arşa-i nazm eyler ol tay

²⁰⁷ Kur'an 2/138

- 2083 Ger nazm-ı met̄in olursa Hayber
H̄amemden olur küşāde ol der
- 2084 Gerçi ki ider gürūh-ı h̄asid
Bu nazma taḥayyülāt-ı fāsīd
- 2085 L̄ik oldı bu pend baña peyvend
Ḳadr-i hüneri bilür h̄iredmend
- 2086 Derdā ki sipihr-i süfle-perver
Ḳar mühre şanur görürse gevher
- 2087 Şanur gül-i zerd görse zirnīḥ
Dir berg-i benefşeye ser-i mīḥ
- 2088 Ger görse zümürüd-i güher-dār
Şanur kef-i h̄āk-i sebz-i jengār
- 2089 Şengerf şanur 'aḳīḳ-i nābı
Rīg virme o kurıdur ḥoş-ābı
- 2090 Ger görse gül-i sefid-i sīr-āb
Şanur anı rīze-i sefid-āb
- 2091 Birdür aña ḥār u ḡonca-i gül
Āvāze-i zāḡ u şavt-ı bülbül
- 2092 Şavt-ı ḥar işitse ol şütür-ser
Eyler dem-i 'İsīye ber-ā-ber
- 127b/2093 Ger felsefede ḥakīm olasın
Bir fülse kaçan nedīm olasın
- 2094 Ger nazmda olasın Nizāmī
Ya Ḥusrev-i mülk-i nazm-ı Cāmī
- 2095 Bir pūla kim ala penc-i gencūñ
Ancaḳ saña ḳala derd ü rencūñ

- 2096 Gören sana Şāh-nāme senci
Bu 'aşrda hārkeş dilenci
- 2097 Ben kim olıcağ fesāne-perdāz
Her şīve-i nāmem olur i'cāz
- 2098 Baht eyledi maḥlaşum Celīlī
Kim ola celāletüm delīli
- 2099 Tarz-ı ğazel içre Husrevem ben
Ol kevkeb mihr-i pertevem ben
- 2100 Cāmī eger ide sözlerüm gūş
Mest ide anı bu cām-ı pür-nūş
- 2101 Eyer ğazelüm olup nevā-sāz
Üslüb-ı Nevāyiden nevā-sāz
- 2102 Kullāb-ı sūḥan ki meşnevīdür
Bāzüm anı çekmede kavīdür
- 2103 Şanmañ beni hūşe-çīn-i Cāmī
Yā cur'a-keş-i mey-i Nizāmī
- 2104 Anlar kadar ihtirāmum olsa
İkbālüm ü ihtişāmum olsa
- 2105 Tab' olmasa pāy-ı bend fāka
Bir merḥaleye sürerdi nāka
- 2106 Kim gerdini görmeye Nizāmī
Hārın müjgān idine Cāmī
- 2107 Tab'um ola baḥr-i gevher-efşān
Çün cem' ola ḥātır-ı perīşān
- 2108 Hāmemden irince nefḥa-i şūr
Firdevsī dirile çāk idüp gūr

- 2109 Kilküm 'alemin ide penāh ol
Bu taht-ı livāyı tekyegāh ol
- 128a/2110 Līk āteş-i fakr cānı yaqdı
Ol dūd bu dūdımānı yaqdı
- 2111 Dīnār firāqı āteş oldı
Bu guşşada dil müşevveş oldı
- 2112 Āzāde degül gönül elemden
Sūsen bigi hār-ı derd ü ğamdan
- 2113 Āyīne-i ṭab'dur mükedder
Ser-çeşme-i hāṭırum ḥas-āver
- 2114 Şükr aña ki görüben digergün
Kılmadı beni kimesne memnūn
- 2115 Ne şundı kimesne āb-ı şāfı
Ne loqma-i hoş-güver-i şāfı
- 2116 Ben kim iki nāme eyledüm nazm
Dürdāne-i ḥāme eyledüm nazm
- 2117 Olmışdı dāsītān-ı evvel
Şīrīn Ḥusrev diyü müseccel
- 2118 Ger dām-ı ğam itmez ise pā-best
Üç gence dahı şunam kef-i dest
- 2119 Tā ola tamām penc-gencüm
Dür-bār ola kilik-i genc-sencüm
- 2120 Līkin bu ṭabī'at-ı güher-senc
Ne penc ider hevā-yı deh-genc

- 2121 K'on barmağum on hüner ide 'arz
Gencine-i pür-güher ide 'arz
- 2122 Elmāsveş ola nāhunum tīz
Bu k̄ālib-i sīnede güher-rīz
- 2123 Var luḡf-ı Ḥudāya i'timādum
Vire ele dāmen-i murādum
- 2124 Tārīḡ-i 'Arabda iy nikū-fāl
Olmışdı toḡuz yüz on toḡuz sāl
- 2125 Buldı bu şaḡife-i ġam encām
Zī'l-ḡicce evāḡirinde itmām
- 2126 Ebyātı şumār iy güher-senc
Oldı iki biñ şad u çihil penc
- 128b/2127 Bu nāme ki müşkfām oldı
Çün Edrenede tamām oldı
- 2128 Ol vaz'-ı ḡoş u binā-yı 'ālī
Yā Rab ki ḡalelden ola ḡālī
- 2129 Bu nāmeyi yazsa merd-i k̄ābil
Ümmīd budur k'ide muḡābil
- 2130 Naḡş itmege anda beyt-i ḡurrem
Tā nāme-i 'ömrüm olmaya kem
- 2131 Bu sübḡa-i dürri eyleyen seyr
Hem nāzımı ide zikrū bī'l-ḡayr
- 2132 Yā Rab bu raḡam ki oldı ābād
Sen eyle sezā-yı āferīn-bād
Temmet

3.2 METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Leylâ ve Mecnûn

- 1 Allah (kelimesi) yüce bir lafızdır. Geçmiş ve gelecek ondan yazılmıştır.
- 2 Sanki Cebrail'in kanadı, selsebil kelimesinin ucunun kıvrımı O'dur.
- 3 Dünya ve din sarayının koruyanı, dokuzuncu kat göğün yaygısının kenar dilimleridir.
- 4 Lütuf tartan bir el ayasına benzer. El ayası ne! Beş hazine gibidir.
- 5 O sanki insanın beş duyusu gibidir. Eksiksiz, alemin esası O'dur.
- 6 Sanki onun elifi şeker kamışı, irfan meyvesi veren bir dal gibidir.
- 7 Vahdet meclisinin neyi O olduğundan hikmet sırrının söyleyeni O'dur.
- 8 O, elbette Nil nehrini ayıran Hz. Musa'ya asa oldu.
- 9 Sanki muştuluk bahçesinin suseni, şahadet parmağına göstergedir.
- 10 Sanki gerçek bereket bağının yeşilliğidir. Toprak baş tahtasına ilk derstir, yazılandır. [Tahtanın başına ilk olarak Allah'ın adının yazılması âdetine, her işe bismillah ile başlamaya işaret vardır.]
- 11-12 Sevgilinin saç kıvrımına, misk kokusuyla dolu bir saç kâkülüne benzeyen o lam harfi sanki ebedi bereket bağının bülbülü, Hz. Muhammed'in mis kokulu saçı gibidir.
- 13 Terk ve tecrit ehlinin baş halkası, tevhit sarayının kapısının çengelidir.
- 14 Felek levhası üstünde nun harfi, ters dönmüş yeni ay gibidir.
- 15 Bağın goncasının ağzı he harfi, ya da mazag²⁰⁸ bahçesinin nergisidir.
- 16 Melek tespîhinin halkası ya da feleğin merkezinin kuşatanıdır.
- 17 Hz. Muhammed'in peygamberlik mührü gibi din Kâbe'sine arkasını dayadı.
- 18 O isim, mektup taşıyan bir hüdhüddür, şedde (Allah yazarken üzerine konan şedde) ona taç şeklindeki mühür gibidir.²⁰⁹
- 19 Sanki amber renkli karınca dizisi, iri gözlü hurinin siyah kirpiğidir.
- 20 Ya Rabbi, zavallı Celilî seni layık olduğun şekilde anamaz.
- 21 Sen onun okunu hedefine; yani onun duasını senin yanına ulaştır.
- 22 Yeni başladığı bu bahçeyi sen yeni yetme güzel güllerle süsle.

²⁰⁸Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı. Âyette Hz. Peygamber'in Cebrail'i gördüğü anda bakışlarının onda sabitleştiği, başka bir şeye bakmadığı anlatılmaktadır.

²⁰⁹ Burada mektup yazıldıktan sonra mühürlenmesi ve mührün farklı şekillerde olmasına işaret edilir.

- 23 (Eserin kenarına çekilen) her cetveli şeker ırmağı, her siyah satırı yeni bitmiş yeşillik olsun.
- 24 Ayrı yazılan her elif dalı ya servi ya da şimşir fidanı olsun.
- 25 Bu eseri herkesin beğendiği (bir eser) yap. İsmi dilden dile yayılsın.
- 26 Bülbül gül toplantısına katılırsa bu nağmeden başlasın, aklına ilk gelen bu eser olsun.
- 27 Her beyit felek köşküne temel, arş burcunun koruyana gölge olsun.
- 28 Başlangıcını gül renkli bulut, her damlasını hazinede saklanan yakut gibi yap.
- 29 İlk bakışta göze çarpan sürmelenmiş sevgilinin gözü gibi unutulmaz yap.
- 30 Onun dış görünüşü göze hoş görünsün, muhtevası (da) mizaca uygun olsun.
- 31 Hisli olana sırdaş olsun, eğlence meclislerinde hiç ayrılmasın.
- 32 Her noktası amber kokulu(renkli) ben, parlak ayın yüzünün süsü olsun.
- 33 Kimse gezinti yerinde gül demeti gibi koltuk altından, elden bırakamasın.
- 34 Taş kalpli olanı yumuşatsın, gönlü buz tutanı ısıtsın.
- 35-36 Adı Leylâ ve Mecnûn olan kan dolu ve mis kokulu bu eseri kutlu, uğurlu adlı yap, kokusunu burna hoş gelen eyle.

Zincirinin halkaları gibi sıralanan kendine ait müstesna güzellikteki sıfatları ve (gözdeki) rastık gibi hakikatin perde arkasına gizlenmiş güzelliği olan Allah'ın birliğinin yazıyla ifade edilmesi

- 37 Hamd hataları bağışlayana, şükür de ihsanlar ve iyilikler verene hastır.
- 38 O, varlık âlemini yoktan var edendir; yerin ve göğün yaratıcısıdır.
- 39 Yokluk denizinden yağmur göndererek varlık bahçesini neşelendirdi, canlandırdı.
- 40 Ondamamlar indi, hem yıldızlar ve hem yörüngeler meydana geldi.
- 41 Her damlası bir gök katmanı oldu, her zerresi ay ve güneş oldu.
- 42 O sızıntıdan, damladan meydana gelen 'akl-ı kül' nefislerin bahçesini canlandırdı.
- 43 Servi, gül ve lale yaprağıyla dolu olan unsur bağı o katrede meydana geldi.
- 44 O sızıntıdan denizler ve karalar oldu, pek çok değişik ülkelerdeki coğrafi şekiller meydana geldi.
- 45 Kâinat konağını yarattığı, düzenlediğinde insan onun misafiri oldu.
- 46 Allah, insanı gereği gibi yüceltip padişahlık sancağını bağışlamıştır.

- 47 Onu, mükemmel bir örnek olarak yarattı, kâinattaki basitten karmaşığa bütün yaratılanların başı yaptı.
- 48 Ona söz söyleme yetkisini vererek insanı yaratılmışların en seçkini yaptı.
- 49 Dil tacını insana süs yaparak onu dil cevherinin en yüksek seviyesine oturttu.
- 50 Şeker kelamlı papağan gibi yarattı; tatlı, şirin dilli ve kırmızı dudaklı yaptı.
- 51 Naz servisinin sülününün (insanın mümeyyiz vasfı), bu karga ve kuzgundan imtiyazı, ayrıcalığı da söz oldu.
- 52 Ağızını kıymetli taşlarla dolu bir hazine yaparak dilini o hazineye kilit yapar.
- 53 Ondan gün gülü açtı (güneş doğdu), sabah ona çiğ gibi diş oldu
- 54 Gökyüzü filini sürebilmek için Zuhâl yıldızı fil sürücüsü oldu.
- 55 File, Samanyolu yıldızından hortum, gökyüzündeki aydan fildişi yapar.
- 56 Dönen felek onun cömertlik nimetlerine bir kâsedir ve sabah da tuz ekenidir.
- 57 O, bu dokuz feleği gül bahçesi; sabahı da ona bir lekesiz parlaklık yaptı.
- 58 O, sabahı gökyüzünde ak karanfil edip siyah geceyi sümbül yaptı.
- 59 Gökyüzünü yeşil nilüfer edip ay ve güneşi sarı renkli gül yaptı.
- 60 Kâinatı aydınlatan her yıldız tanesi nilüfer içinde bir su damlası gibidir.
- 61 O, örümceği cambaz yaptı, ona iplik yapma sanatının sırrını verdi.
- 62-3 Toprakta olan resim evinin ressamı; temiz, saf gözün ayna tutanı; arının ağzına bal, üzüme asma fidanından beşik verdi.
- 64 Göğü iki büklüm bir yaşlı kıldığından Pervin yıldızı ona yakuttan tespih oldu.
- 65 O, sanki Şihab'ı bir değnek, mavi hırka gibi olan gökyüzünü örtü yaptı.
- 66 Can alıcı bir kaplan olan felek, kaza ve kader pençesinde güçsüzdür.
- 67 Otu semen olan ahuya benzeyen Ay'ı, yıldızlar içinde O yarattı.
- 68 O, gökyüzünü kükremiş arslan gibi yapıp güneşi ona sanki pençe etti.
- 69 Gökyüzünü kaplan misali yarattı, üzerinde yer yer yıldızları ona ben yaptı.
- 70 Asumanı ahuya benzetti, ona Samanyolu yıldızını boynuz yaptı.
- 71 Bu kuru kafaya(ahuya) eğer Allah'ın lütfu nail olursa misk nefesi gibi güzel kokular saçar.
- 72 Kahır yükünü söylenmeden taşırca bu gökyüzü filinin göbeği çatlar.
- 73 O, baharın bağımlı güldürdü çiçek ona beyaz renkli diş oldu.
- 74 O, menekşe kâkülünü kıvırdı. Ondan gonca dudak yeniden can buldu.

- 75 O, diken dolu gülü sanki ahunun mis kokulu nefesi gibi hoş kokulu yaptı.
76 O, bağı bülbülün yaygısı edip ona gülden yuvarlak yastığı verdi.
77 O, dağın eteğine lale dikti, sadefin ağzına da inciye nevale yaptı.
78 O, havayı, gül yaprağına ve inci döken laleye çiğ saçan yaptı.
79 Bahar çocuklarına bulut dadısı süt emzirsin diye takdir etti.
80 Yüce Allah'ın yaptıklarına bakarak goncanın ağzı hayranlıktan açık kaldı.
81 O'nu, susen gibi yeni yetme dilli bir kimse övmeyi beceremez.
82-84 Eğer Celilî'nin dili susen ve goncadan olsa saf miskten dudağı, çiğ yerine gülsuyuyla dolmuş olsa bile; Hakk'ı övmeye layık olamaz, o bala bu karınca uygun düşmez, yaraşmaz.

Yakariş gemisinin kıyıya çekilmesi

- 85 Ya Rabbi, beni senin adını anan, nimetlerine şükreden eyle.
86 Beni yararsız bilgidan, başarımın temelini zarardan kurtar.
87 Sen ejderhaya benzeyen nefsimi zapt edip bana dinin direğini bağışla.
88 Sen lütfunu tıpkı ihtiyar değneği gibi dayanak et.
89 Sen gönül mumunu, kandilini aydınlatıp ay ışığının parıltısını ver.
90 Konuşan dilimi fasih et, şirin sözümü hoşla giden eyle.
91 Sen boynuma, huri gibi güzellerin kıskanacağı nurdan bir örtü koy.
92 Sen yüzüme abdestten nur ver, yüz suyundan taravetli gül eyle.
93 Dişlerimi temizlemekten dolayı benim sözlerimi şeker gibi et, ağzımı ot parçalarıyla(misvağın lifleriyle) doldur.
94 Seccademi Cebraîl kanadı, onun tozunu benzersiz bir koku salan abir eyle.
95 Kiblemi eşiğinin toprağı, bağ ve bostanın gülünün şiltesi yap.
96 Senin yüce mihrabını bana karşı et ki gönlüm, içim senin bolluk ve bereketine erişebilsin.
97 Uzun boylu kimse kıyama dursa onu yüce cennet servisi yap.
98 Rûku'a varınca boyumu tadil-i erkanın baş halkası yap.
99 Sana alnım secde ettiğim zaman onu din harimimin gülü yap.
100 Gönül bahçesine ferahlık fidanı dik; o meyveden bana tespih yap.
101 Allah'ı anma kadehi kuvvetini ver ki gönülde senden başkasının düşüncesi kalmasın.

- 102 Gönül ve can ağacını diri kıl, canlandır; o dala senin ilminden meyve ver.
103 Sen nazmımı(şiiirimi) bir güvercin, ya da kanadı yeşil papağan yap.
104 (Benim şiiirimin) yuvasını senin övgü bahçende kur; dilini şeker ve süt doldur.
105 Sen, senin övgü balına layık, söz balı yapan dili üstün kıl.
106-7 O gün, zavallı Celilî civanmertlik denizine gemi indirdiğinde ona özel, has lütfunun havasını ver ve günah girdabından kurtar.
108 Her ne kadar günahla dolu amel defterine sahipsem de söz sihirbazıyım.
109 Eserimi senin rahmet yağmurunla temizle; nimetinin ürünlerinden de kalemime ver.
110 Gözüme Hz. Muhammed'in tozunu, bu pencereye safâ ışığını sal.

Onun elmastan yapılmış mührünün yüzük kaşı Levh-i mahfuz olan ve insanlıktan önceki ve sonraki bütün bilgilerin onun yüzük kaşındaki bir harf gibi olan son peygamberin övgüsü

- 111 O, ebediyet denizinin tek incisi, nebiler çeşmesinin başı Muhammed'dir.
112 Peygamberler ordusunun başı, iki cihanın önderi, "Kâbe kavseyn" ordusunun kumandanıdır.
113 Nübüvvet halkasının baş halkası; fütüvvet çeşmesinin baş kaynağıdır.
114 Kureyş ve Haşimî ordusunun başı, senin saçların "ve'l-leyl" suresinde kastedilen gece gibi oldu.
115 Ey gayb sayfasının sırlarını bilen ve "la-rayb" sırrının perdesini açan;
116 Ey risaletin cevherli tacı, ve ey ululuk semasının yıldızı;
117 Ey arşa sırtını dayayan, arşta dinlenen; iki cihanın halkının yolunu beklediği;
118-20 Hakk'ın vahdet kutusunun nadide incisi, bütün evreni yaratanın hazinedarı; ey risalet bahçesinin bülbülü ve ey başının etrafında yeşil renkli imamesi olan papağan; ey yeşil başlıklı, ey başı eğilmeyen; seni mucizelerle dolu bağın servisi kıldı.
121 Boyun, Hakk'ın peygamberlik nişanesi olan kimse; ter ü taze yaprak gibi nur saçan dalgalı saçlı;
122 Sen yuvası arş olan bülbül, la-mekân bağının papağanısın.
123 Senin yerin Mekke-i Mükerreme'dir, kapını süpüren Hz. İsa'nın soluğudur.
124 Senin elinde bulunan Kuran-ı Kerim dinin direğidir yani Allah'ın sağlam ipidir.

- 125 Tespihin, ümit dolu inci kutusudur. Güneş akiği ona imamedir.
- 126 Tespihin imamesine felek muhtaç olduğundan onu başına taç etsin.
- 127 Ey günahsız, senin bal dolu ağzının içinde bitki parçası sanki misvak gibi oldu.
- 128 Ağız içindeki misvak değil, can içinde elif harfi oldu.
- 129 Hak senin örtünü sır perdesi edip değneğini de dinin sütunu yaptı.
- 130 Ey günahsız, senin kadehinin süsü olarak “Sen olmasaydın bu felekleri yaratmazdım.” hadisi yetmez mi?
- 131 Senin sünnetin herkese ulaştığında sabah başına ak sarık sardı.
- 132 Gökyüzü kısa yenli bir elbise giydi, ona yeni ay ağız (yaka) gibi oldu.
- 133 Süreyya yıldızı(Pervin) kesintisiz zikir telkin etmek için eline tespih alır.
- 134 Gökyüzü, Samanyolu yıldızından abdest aldı, [böylece] akan o çeşmeden temizlendi.
- 135 Ortaya çıkan her su damlası gökyüzündeki yıldızların ortaya çıkması gibidir.
- 136 [Felek] gönül huzuruyla namaza durduğu zaman yeni ayı mihrap köşesi yaptı.
- 137 Felekten senin yaptıklarını gören meleklerden zikir sesi ulaşır.
- 138 Yani felek de senin ümmetindir, senin nevbet davulunun tokmak sesidir.
- 139 Ey Hak gülşenin yeni yetme turuncu, sen hidayet bahçesinin süsüsün.
- 140-41 Gönül açan bahçe bahardan önce yeni turunç verdiği için sen narin turunç dalısın, yaprak ve çiçekle dolu din bağısın.
- 142-43 Ey dinin gülü, “Küntü nebiyyen” senin dostun, ilkbahar dalının ilk meyvesi sen olduğu için senin yolun, seninle gelen kurallar insanlığın sonuna kadar çiçek kokusu saçacaktır.
- 144 Dinin temeli senin sığındığın yer olduğundan bu hisarın dört direği senin dört halifendir.
- 145 Ey tevhit baharının dört gülü, tecrit göğünün dört yıldızı;
- 146 Başkalarının üzerine gölge salan dört taze fidan, bir kaynaktan sağlam ve diri oldu.
- 147 O has hazinenin dört incisi, bir denizden samimiyet bereketi buldu.
- 148-49 Ya Rabbi, gönlü yaralı Celilî, senin kapına, huzuruna gözü kan saçarak vardığında o susamışa, Hz. Muhammed’in şefaât kadehini, ebedi bereket damlasını nasip eyle.

Bütün insanlığın yardımını istediği hükümdarın övgüsü

- 150 Kalemim hikâye düzenleyen olduğunda büyü saçmaya başladı.
151 Sanki Meryem'in kız kardeşi gibi olan kalemim, şiir İsa'sına anne oldu.
152 Şairlik kudretim söz denizinde dalgiç olarak nadide inci çıkardı.
153 O Hint büyücüsüne benzeyen kalemim, sihir ayarında (bir) eser nazm eyledi.
154 Mücevher ne kelime! O kıymetli taşlar hazinesi, bir parlak inci mahzeniydi.
155 Her siyah renkli beyit amberle örtülmüş, her siyah satır parlak siyahtır.
156 Maden (gibi olan) görününce o altın ve gümüş teslim elini yere koydu, saygıdan eğildi.
157 O saf inci eğer denize erişse eline göğsüne koyup insaf ederdi.
158 Düşünce gönülde mum yaktı, fikir pervaneleri toplandı.
159 O huriye kıvrım kıvrım saç düzünce Firdevsî'den medh ü sena ulaştı.
160 Nizamî, benim şiirimi duyup bana cennetten selam gönderdi.
161 Câmî'ye rüzgâr o kokuyu iletince mis kokulu ağzı "Aferin, bravo!" der.
162 Kalem ahusundan göbek(naf) ayrılınca Attar'dan da haklılık mesajı geldi.
163 O eseri tamamladığım zaman adını *Şirin ü Husrev* koydum.
164-65 Feleğin etrafında döndüğü dergâhın padişahı olan şah hazretlerine sunayım diye o tatlı su incisine, saf akik mücevheri kutusuna niyet ettim.
166 Göğün kulu, kölesi olduğu o padişahın, yıldız ordusu sanki askeridir.
167 Kâinat genişliğinde saraya sahip olan o sultan, cihanın güneşi Selim Han'dır.
168 Kapısı âlemin secde yeri olan âlemin koruyucusu, cihan sultanıdır.
169 Üzerindeki padişaha ait gölgelik ilahi gölgeyle bir aradadır.
170 Şafak eyvanı, onun kızıl otağı; gökyüzünün gül bahçesi, konağıdır.
171 Üzeri mücevherlerle işli kılıcında Fetih süresi yazılmıştır.
172 Onun kılıcından temiz, pak su damlası yere düşünce toprak âleminin tozu kalkmaz oldu.
173 Onun yayı ve oku "nun ve'l-kalem" gibi olduğundan ne zaman olsa düşmanını ele geçirir.
174 Dostun kadehini inciyle, düşmanının kadehini(kafatasını) kanla doldurdu.
175 O ihsan hazinesine el uzatınca dostunun nasibi altın, düşmanın nasibi taş oldu.
176 Muhtaçların ihtiyacını gideren eli iyilik, güzellik gölgesinin pençesi oldu.

- 177-78 Bütün cihan, zayıfı kuvvetlisi, fitne arayıcı olduğu zaman kılıcından yok edici kulzum eriştiğinde feleğin yüce burcu yere serilir.
- 179 Eğer yüzünü ekşitir, sert bakarsa korkudan feleğin dişi düşer.
- 180 Bütün kainatı dolaşan şiddetli kahır kasırgası olduğu zaman fitnenin tozunu attırsa şaşılmaz.
- 181 Fil, senin siyasetine yenildi; (filin) burnu da karıncaya süpürge oldu.
- 182 Adaletinden dolayı kimseye boyun eğmedi; kudretlileri öldürücü, düşkünleri de okşayıcıdır.
- 183 Cömertlik eli batıdan doğuyu, latif teni baştan ayağa kadar her yeri temizler.
- 184 O hazine, satranç tahtasının karelerinin sayısını zaafa düşürecek kadar her isteyene bahşiş verir.
- 185 Onun eli, kıymetli taşlarla dolu maden ocağıdır. Cömertlik ve ihsan ne güzeldir.
- 186 Atını sanki rüzgâr yürütür, ondan zamane ders alır.
- 187 Ey arşı besleyen, terbiye eden Allah'ın gölgesi, cihanı dolaşan adalet güneşi;
- 188 Gökyüzü sana tacı teslim etti, yedi iklim tahtının (bütün dünyanın) padişahı oldun.
- 189 Cem'in tacı ve tahtı senin olduğu için Acem ve Arap ülkesi senindir.
- 190 Senin tabiatın, ilahi inci sadefi; gönlün, şahlığın ayarını anlayan, fark eden mihektir.
- 191 İkbal hazinesinin kilidi, senin lütfunda; hal cezbesinin sırrı da senin övgünde gizlidir.
- 192 Gökteki Merih yıldızı silahtarın, yıldızlar da bir kaç ulufe isteyenindir.
- 193 Gökyüzünde hizmetçi olan ay, sana sancak tutan kul olmuştur.
- 194 Senin keremin gökyüzüne rızık garantisi, yıldızlar senin emrine amadedir.
- 195-96 Ya Rabbi, bu toprak alemi olan dünyanın merkezi, feleklerin döndüğü yörüngesi oldukça sen onu kutlu, saadetli et, nusret ve zafer daima onunla olsun.
- 197 Din padişahının hümayaya, feleğe gölge salan ankaya benzediğini gördüm.
- 198 Şehzadesini bütün dünyanın sığındığı, ululuk ve izzet gökyüzünün güneşi yap.
- 199 O (padişah) denirse bu (şehzade) ona inci, o gökyüzüyse bu ona aydır.
- 200 O kükremiş arslan, bu arslan yavrusu; o kılıç, bu boğazkesen hançerdir.
- 201 O izzet ve ikbal ilkbaharı; bu istekler bahçesinin güzelidir.
- 202 O ilimlerin feyzine 'akl-ı evvel', bu cömertlik örneğidir, iyiliğin ve lütfun özüdür.

- 203 O ay harmanının sümbülüdür, bu gökyüzü bağının yeni yetme gülüdür.
204 Ya Rab onu ululuk yıldızı, talihi açık kâinatın güneşi yap.
205 Nazmım eğer bir güvercin olursa o Kâbe'ye konsa kanadı kırılır.
206 Anladım ki sinek hümayla kıyas edilemez. Feryat kemendi aya ermez.
207 Bağın gülü ondan canlandığından her zaman ona başvurdum.
208 Allah'ın gölgesiyle yan yanadır, Allah'ın lütfunun besleyip yetiştirdiğidir.
209 Hüner bahçesine uzun fidandır, fazilet hazinesine değerli incidir.
210 Kerem gül bahçesinde gülfidanı, marifet kaynağının tatlı suyu gibidir.
211 Dış sarayı, evi mamur; iç, gönül penceresi nur doludur.
212 Elbisesi hem ilim hilati, hem de örtüsü fakirlik, alçak gönüllülük giysisidir.
213 Gayb sayfasının inceliklerini bilen, "la-rayb" sırrının remizlerini bilendir.
214 İlim, amel, salah ve ihsan ona eyvanın dört direği olmuştur.
215 Hem gayb sayfasının sırlarını bilen hem de semanın sırrını anlayandır.
216 Şeriat gül bahçesinin süsü, hakikat gülfidanının yeni filizidir.
217 Doğruyu görececek ve bilecek şekilde yetiştirilmiş; devlet ve din kâinatının efendisidir.
218 Ya Rabbi ona bahtı kılavuz yap ki padişaha yakınlığı artsın.
219 Ya Rabbi bu dokuz gök ve yıldızlar durdukça, sen gölgenin gölgesi eyle.
220 O, benim her gönlün beğendiği eserimi görünce "Aferin, aferin!" dedi.
221-22 O saray kapısında emre amade vezir çekirge ayağını Süleyman'a arz eylediğinde sanki gülü gül bahçesine koydu; o saf olmayan gümüşü madenine geri koydu.
223 Denize yeni, parlak, yuvarlak inci, güzel koku satana abir, misk ve amber verdi.
224 Hem makam hem de maddi karşılık; cömertlik kadehinden damla, sızıntı umardım.
225 Ancak o mutluluk bulutu elli padişah benim şairlik kabiliyetimin bahçesine yağmadı.
226 İlkinde(*Şirin ü Husrev* mesnevisinde) kadehi içtiğinde sakinin gamını giderdi.
227 Ben de sihir yapan olarak bir esere daha başladım.
228 Gönül gamının rivayetini, *Leylâ ve Mecnûn* hikâyesini nazmettim.
229 Husrev'in ruhunun aferin diyeceği nazm tahtını yeniden kurayım.
230 Şiir tarzını yenileştireyim, siyah yazıyı yeşil yapayım.

- 231-32 Acem ülkesinde her bir sanatkâr beş hazine(hamse) ortaya koyduğundan Anadolu'da da Acem üslubunu tescilleyen ilk ben olayım.
- 233 İster İnan şiiri ister Anadolu şiiri olsun manzum sözün mezesi, malzemesi birdir.
- 234 İki dil üstüne süslü şiir, bir güzele iki ipekli elbisedir.
- 235 Çok şükür kolaylıkla son buldu, bu baht sonunda bize de güldü.
- 236 Bu eser fitratın açık dudaklı goncası gibi sanatkâr kabiliyetimin bir meyvesidir.
- 237 Bir mücevher tartan, kısa bir zaman içinde çok zahmet çekip hazinenin kapısını açar.
- 238-39 Amaç, zamanın padişahı bu gül bahçesine baktığı zaman zavallı Celilî'yi ansın, bağı görüp onun bahçıvanını ansın.
- 240 Mücevher saçan o dağ kazıcısına, padişaha yaraşır şekilde yardım ve ihsanda bulunsun.
- 241 O, bunu alelade, yararsız bir iş olarak görmezse kabul etme himmetini ihsan etsin.
- 242 Cebimi altın ve gümüşle doldursun, eteğime gözyaşı gibi inci yağdırın.
- 243 O cihan padişahı beni hem nasipsizliğimden hem de fakirliğimden kurtarsın.
- 244 Kulunun nasibi olarak bir memuriyet, mansıp versin ki düşman çatlasın, dost sevensin.
- 245-6 Ya Rabbi sen bu uğurlu eseri, sihirli kalemin destanını; padişahın sohbet meclisine mücevherli kadeh, o devletin mührüne yüzük kaşı olsun.
- 247 Bazen mutrip, bazen saki, o meclise devamlı arkadaş olsun. Bu mesnevi, daima o mecliste okunsun.

Destanın Başlangıcı

- 248-49 Aşk rivayetinin inci delicisi, aşk hikâyesinin gülünü yetiştiren; bu şekilde rivayet etti, hikâye gülünü bu tarzda dikti.
- 250 Arap kabilelerinin (birinde) soy sopça bilinen bir adam vardı.
- 251 Huyu suyu güzel, kabilenin büyükleri arasında bilinen biriydi.
- 252 Hem makam ve mevki sahibi hem de akıllıydı; ama oğlu, çocuğu yoktu.
- 253 Bulut, yağmur damlalarını saçmasına rağmen sadefte inci tanesi meydana gelmiyordu.
- 254 O lütuf ve şive baharının ağacı, yeni meyve elde etmek isterdi.
- 255 Çemende çiçek açtıkça o fidan, yeni meyve vermezdi.

- 256 Oğul(halef) sevdasından bitkindi, gam ve üzüntü taşından gönlü kırıldı.
- 257 Onun haleften amacı dünyada adının kalmasıydı, yaşamasıydı.
- 258-9 Adını devam ettirecek evladı, yadigârı olmayan kimsenin ölüm, yerini gam şehri yaptığında (öldüğünde) dünyada onun adını kim anar?
- 260 Hayırlı evlat, babanın verebileceği en güzel hediyedir.
- 261 Çocuk bağırırsa üzülme; çünkü ‘Baba buyurunuz.’u bina eder, ona hazırlık yapar.
- 262 Lal gibi kırmızı dudağının üzerine süt ve şeker, annenin ümit sabahı ve şafağıdır.
- 263 Oğul diş çıkarınca babasına mutlu gün doğar.
- 264 Allah’tan oğul istediğinden sadaka ve duadan (fayda) umardı.
- 265 Damla saçan istek bulutu, sadehini inciye içine almaya uygun yaptı.
- 266 O tane, inci damlası olduğu zaman ümit sadepleri doldu.
- 267 O oğul incisi doğduğu zaman dadısı hemen kucağına aldı.
- 268 Sabah ve şafağa örnek olacak lale renkli ipeğe sardı.
- 269 Süt ve şekerle besleyip misk ve amber kokularıyla bezedi.
- 270 Şeref burcunda doğan o ay(gibi güzeli) kim görse ‘Allah bağışlasın.’ derdi.
- 271 Baba böyle bir çocuğa sahip olduğu için pek çok sadaka verir; o beyaz tenli çocuğu (kucağına) aldığında inci saçar.
- 272 İmrü’l-Kays’ın yaratılışında, asaletinde olduğunu görünce babası adını Kays koyar.
- 273 Bakıcısı bir an elinden bırakmaz, kucağından ayırmazdı.
- 274 O çocuk devamlı ağlar, annesine mülayim, yumuşak başlı olmazdı.
- 275 Bir gül yüzlüyü görse lale misali üstüne çiğ gibi düşerdi.
- 276 Bir servi boyluyu kucaklamasa, gözyaşı sel olup akardı.
- 277-79 Gözyaşı saçan gözün ağlamasını görenler anarlardı ki o çocuk gamın esiri olacak; âşıklık ilmi ile tanınacak, bir servi boyluya âşık olup bir lale yüz, gönlünü yaralayacaktı.
- 280 O yasemin göğüslü bir yaşına girdiği zaman sanki çemende yeni bir gonca yetişti.
- 281 O gül dalı, iki yaşına girince gonca ağzına çiğ düştü, yani dişi çıktı.
- 282 Dört yaşına girdiği zaman ay gibi yüzü olgunlaştı, dolunay gibi oldu.
- 283 Babası mektep köşesinde oturan terbiyeli (biri) olmasını isterdi.
- 284 Ay gibi Kays’a, Utarit (feleğin kâtibi) talim etsin diye onu üstada teslim etti.

- 285 Her çocuğun gülfidanı dalı gibi olduğu o okul değil; sanki cennet bahçesiydi.
- 286 Çocuklar boylarına göre bir tarafa dizildiler.
- 287 Her birisi on dörtlük ay gibi altın (işlemeli) başlıklı ve beyaz gerdanlıydı.
- 288 Lale yanaklar; sevimli, güzel, servi boylu (kızlar) bir yana otururlardı.
- 289 Parlak beyaz yanaklı her kız, güzellik feleğinin burcunda parlayan yıldızlar gibiydi.
- 290 O sırada Kays'la karşı karşıya oturan bir yasemin tenli vardı.
- 291 Adı Leylâ olan bu yeni fidanın her lale yanaklı hayranıdır.
- 292 Bir servi boylu ve nar göğüslü, gül bahçesi ve okulun gül yanaklısıdır.
- 293 Sümbül gibi saçları, lale renkli yanağın gölgesi; parlak gonca gibi olan ağız jale misali (dişlerin) muhafızıdır.
- 294 Kaşları yeni açmış bademin yaprağı, yüzü gül renkli yasemindir.
- 295 O çivit renkli süsler ihtiva eden tatlı yanaklı, melahat gülşeninini nilüferi gibiydi.
- 296 O ay (gibi sevgilinin), yanağının iki tarafındaki saçları kuyunun ağızındaki Hz.Yusuf'un gölgesi misali çene çukuruna uzatmış.
- 297 Kaşları içine işlenmiş olan çivit renkli süsler, saf mihrabında yeni yanmış bir kandil gibidir.
- 298 O kaşlar, sebze bahçesindeki ceylan gözü (çiçeği) gibi parlak ottur.
- 299 Büyüleyici gözü cihanın fitnesi, gönül çalan ve ruha sıkıntı verendir.
- 300 Onun yüzü, sanki berrak, saf su; çene çukuru da sanki onun kabarcığıdır.
- 301 O şekerli meze gibi fıstık ağızlı ve şarap kadehine benzeyen saf, halis yakut gibi dudaklıdır.
- 302 Bir yerde iki hilale benzeyen dudakları ve Süreyya yıldızı gibi sıra sıra dişleri olan o yakut dudaklı sevgili sözü seçerek söyler.
- 303 Yanağı üzerinde Hintli çocuk gibi siyah beni, vefa ülkesinin şeker satıcısı gibidir.
- 304 Yüzüne, yanağına çektiğı şu çivit renkli süsler, lale bahçesinin servi boylusuna süs oldu.
- 305 O çivit rengi ayva tüyleri üzerindeki ben noktası sanki servi ağacındaki sülünü yere düşürdü.
- 306 Yakut (renkli) dudağı etrafındaki inci gibi diş sanki şafakta parlak sabahtır.
- 307 Güzel ve tatlı gülüşlü ağızdaki dişler; sanki şafak içinde yıldızlar gibidir.

- 308 Kırmızı yanağına örtü örttüğünde sanki güneşe hale dolanmış gibi olur.
- 309 Beyaz mermer gibi olan burnu yeşil kubbedeki sütuna benzer.
- 310 Her parmağı güzellik baharına aydınlık, parlaklık veren açmamış zambak gibidir.
- 311 Lale renkle kınalanmış her tırnağı gül yaprağı ve narin, hoş bir fidan sanırsın.
- 312 Hoş tavırlı ve cazibeli; boyu şeker kamışı misali şeker saçandır.
- 313-4 Yürürse keklik yürüyüşlü, konuşursa bal söyleyişli; otursa gül ve yürüse şimşad olan (sevgilinin) boyuna, servi köledir.
- 315 Yüzü utanınca safa gülşenindeki şebnem gibi terlerdi.
- 316 O utangaç yüzü gül gibi saf, temiz gülsuyu dökercesine terlerdi
- 317 O utanma bulutu jale dökerdi, yüz lale rengine dönerdi.
- 318-9 Kays, o güzellik bağına, yeni yetme fidanı gördüğü zaman aşk gamının gönlü yaralısı, o lale yanaklının meftunu oldu.
- 320 O ilkbahar gibi güzele bülbül, gülün aşüftesi, sümbülün esiri oldu.
- 321 Leylâ da aşktan gönlü yaralı olarak o servi boyluya sevdalanır.
- 322 O Kays'a ve Kays ona âşık, gönül alan ve gönül veren birbirine uygundur.
- 323 Bu, ona esir o, buna kul; bu, ona müptela; o, (buna) bağılı.
- 324 Bu, aşk şarabının kadehinden sarhoş; o, bela ve dert tuzağına tutulmuş.
- 325 Bu, can eriten bir şekilde ağlar; o, mum gibi yüze niyaz ederdi, yalvarırdı.
- 326 O, gonca gibi ciğeri kanlıdır; bu, lale gibi gül renkli(kırmızı) yaş doludur.
- 327 Bu, göğüs geçirerek, iç çekerek ah eder; o, göz ucuyla bakardı.
- 328 Aşk, iki taraflı olunca dert, gam ve mihnet de iki taraflı, iki baştan oldu.
- 329 Başkalarından çekinerek işaretle niyaz ve naz ederlerdi.
- 330 Ders zili çalınca her biri ahlayıp feryat ederdi.
- 331 Kays'ın elife(okumaya) meyli, hevesi yoktu; Leylâ'nın boyunun hevesindeydi.
- 332 Elif (harfi yazmak) yerine sevgilinin servi gibi boyuna bakmayı yeğlerdi, sürdürürdü.
- 333 Cim (harfi gibi olan) saçı görünce o tatlı tatlı esen rüzgâra benzer sümbül saçlıyı anardı.
- 334 Her nokta sevgilinin beninin hayali olmasa hicran yarası olurdu.
- 335 Boynunu büküp hilal gibi iki büküm eder; o saçın aşkı, hevesiyle dal(harfi gibi) yapardı.

- 336 Leylâ ve Kays bir araya gelince aşk hevesinin ahengine uydular.
- 337-8 Üstada hikâye uydurup her birisi bir bahane bularak biraz konuşurlar ve birbirlerine sırlarını açıklarlardı.
- 339 Bir nefes feleğin vefasını bulunca dünya ve ahiretin sefasını sürerlerdi.
- 340 O iki sevgili ayrı ayrı dönüp yerli yerlerine otururlardı.
- 341 Başkalarından ihtiyat ederek bu şekilde görüşürler.
- 342 O servi gibi olan Leylâ mektepten çıkınca Kays hemen bir bahane uydururdu.
- 343 Okuldan çıkar çıkmaz Leylâ'nın annesiyle görüşme imkânı arardı.
- 344 Başkalarını hikâyeyle oyalayıp o, bahaneyle yol arkadaşı olur.
- 345 Yolda ona halini anlatır böylece gam ve üzüntüsünden uzaklaşırdı.
- 346 Bu, gizli gamını söylerdi; o, kan saçan gözyaşını akıtırdı.
- 347 Bu, gül gibi gönlünü açardı; bülbül gibi inlerdi.
- 348 O, can eriten bir şekilde ağlar; kimi zaman gönül okşayan (şekilde) tebessüm ederdi.
- 349 Sevgilinin kapısına vardıklarında Kays'ın yüreği pır pır ederdi.
- 350 Leylâ'ya dönüp veda ederdi, ne yapacağını bilemez bir halde dönüp durur ve
- 351-5 şunları söylerdi: "Ey gönlümün içi senin ikametgahın olan; gönül gam evi sarayın, can nakdi ayağının saçısı olsun; ey pak, istersen bu gönlümü yarayım; ama senin sarayının kapısı kim olacak? Gönül sarayı karanlıksa gel benim gözümün köşesine otur; gözüm senin yoluna yakut ve parlak inci saçsın, ağlasın."
- 356 O gözü yaşlı, gönlü kan dolu üzüntülü olarak gam evine dönerdi.
- 357 O gece evde hastalanırdı, sabaha kadar hem inler hem de Allah'a yalvarırdı.
- 358 Sabah olduğu zaman yeniden dirilirdi; gül ve gül bahçesinin kokusunu duyardı.
- 359 Bağ ve bostan hevesi gelir; yani okula gitmek isterdi.
- 360 Sevgiliye kavuşma ümidiyle neşeyle, bütün çocuklardan önce o gelirdi.
- 361 Leylâ'nın mahallesinin meltem yeli estiğinde Leylâ'nın kokusu burnuna gelirdi.
- 362 Sorular soran üstada hikâye anlatırdı, sözde, bahaneler uydururdu.
- 363 O gönül alan sevgiliyi karşılar; hatır sorarak merhaba derdi.
- 364 Leylâ da çekinerek, göz ucuyla selama mukabele ederdi.
- 365 Birbirlerine aşırı sevgi duyarlar, ayrılık gecesini anlatırlardı.
- 366 Her biri hayırlı sabahlar deyip başkaları görmeden yerlerine otururlardı.

- 367 Bu sırrı başkaları bilmesin diye bu katı şartı koymuşlardı.
368 Bu sırrı saklı, gizli zannederlerdi, gizlice aşk oyunu oynarlardı.
369 Ağzı kapalı, bağlı şarap küpünün halkı şarap kokusundan sarhoş ettiğini bilmezlerdi.
370 Mecliste ud tütsüsü yandığı zaman halkın zihnini dumanla doldurmaz mı?
371 Ey arkadaş, aşk güzel koku gibidir. O post, misk rüzgârını saklayabilir mi?
372 Sevgiliye duyulan aşk ve gönül temizliği kadehteki saf şarap gibidir.
373 Aşk tuzağına düştüklerinden o ikisi dert ortağı olmuşlardı.
374 Çocuklar bu sırrı anladılar, gül bahçesinin meltemi saklı kalır mı?
375 Eve giden her çocuk bu sırdan kendine göre bir hikâye anlattı.
376 Annesine o gamlı kıssadan rivayetle hikâye anlatırdı.
377 Her kulak o sır incisiyle doldu, delinmiş inci gibi küpe oldu. Bu sır kulaktan kulağa yayıldı.
378-79 Sanki düşmanın dili gibi uzanan gökyüzünün kayan yıldızını gördükçe pırıl pırıl gökyüzündeki hilal gibi çekemeyenlerin ağzı açılır.
380 Taşkın akarsu, üzerindeki ağır köprüyü tutar; ama çekemeyenler dilini tutmaz.
381 Dünyada her yere dehliz yapılırsa fitne çıkarana ağız durmaz.
382 Ey birader ağzını düğmeyle tut, açma. Katırın ferici gibi altın kilit bezen.?

(Katı) yürekli annenin kızın yüreğini yakan sırdan haberdar olması ve kanlı gözyaşı akıtmasından dolayı o servi boylunun hapsedilmesine dair

- 383 Leylâ'nın annesi (olaydan) haberdar olunca gönlünü elem ve keder kapladı.
384 Ah, vah, yazık! Leylâ aşkın kötü adlısı oldu, dedi.
385 Leylâ'yı nasihat vermek için çağırdı, ona şöyle dedi: "Ey uğurlu evlat!
386 Herhalde, bir servi boyluya esir olmuşsun, aşk okuyla yaralanmışsın.
387 Galiba, o da sana vurulmuş, zamanın deli divanesi olmuş.
388 Sana bu aşk, heves yaraşmaz; gül saba rüzgârının arkadaşı değildir.
389 Ey yeni yetme fidan ve güzel endamlı! Gül gibi heva ve hevesine uyma.
390 Gül gonca gibi saklı olsa sarı turunç gibi gönül çekici olur.
391 Güzelliği ortaya çıkınca solup biter.
392 Gel aşk töhmetinden paklan; namus eteğini pislikten temizle.

- 393-4 Ey annenin ruhunun yeni filizlenmiş fidanı, ey annenin gül bahçesinin gülfidanı; gül gibi dikenden korkusuz olma ki namus eteği yırtılmasın.
- 395 Ey gül evde otursaydın bülbül gözünün zararı sana ermezdi, ulaşmazdı.
- 396 Kirpiğini göze göz örtüsü yap, elemine ve zararın gamını ortadan kaldır.
- 397 Eğer Kays açmamış zambak olsa senin kılına bile dokunamamalıdır.
- 398 Elma, gül renkli ve mis kokuluyken ele girerse, ona dokunulursa onun cezasını görür.
- 399 Ey şeker kamışı tatlılığında gül gibi güzel kimsenin yüzüne bakıp tatlı (tatlı) gülme!
- 400 Yeni açmış gonca gibi gülümseme, inci değerinde sözler söyleyip konuşma!
- 401 Uygun tarzda utanan, edep ve hayâ eden mutluluk tacını takar.
- 402 Ey hayâ bulutu ve ar gül bahçesi, sakın şeref ve haysiyetini yerde süründürme.
- 403 Gel ar perdesini korunak yap, namus temelini sağlamlaştır.
- 404-5 Toplumda gül gibi açılma, çemende ilk göze çarpan susen gibi olma; çünkü menekşe kulağı eksiklik arar, dile benzeyen her yaprak ayıp ve hata söyleyendir.
- 406 Bundan sonra gökyüzünü süsleyen hilal gibi bile olsa süslü ayakkabı giyme!
- 407 Yüzünü fazla süsleme. O uğursuza çok yüz verme!
- 408 O mum gibi yanan aşığa sakın fitil olma ve herkesin ağzına düşme!
- 409 Göz ucuyla baksa ona kız, hiddetlen. Gözün iğne gibi delici bakışını, kör eden mil yap.
- 410 Bu aldatıcı işveni bırak. Bağlı ve bülbülü artık anma!
- 411 Kendi görüşünde ısrar edip de mutsuz olma. Bizim halk arasında adımızı kötüye çıkarma!
- 412 Aşk, ciğerde gönül yağının parlaklaştırdığı yakıcı ateş olur.
- 413 Seni aşkı bilen ve halis, sadık âşık farz edeyim.
- 414 Korkusuz çocuk, şüpheli olduğundan onun halis [niyetli] olup olmadığı bilinmez.
- 415 Aşk ateşiyle yanan gönül ne kadar da halis olsa halkın sözü sert ve de utandırıcıdır.
- 416 Eğer işin ehlinden utanmak olmasa; vefasızın, kötü sözlünün sövmesinden kim kurtulur.
- 417 Leylâ bu sözleri duyduktan sonra yüzünden örtüyü kaldırmadı.

- 418 Kays ile bir alakasının olmadığına dair yüce Allah'ın ismini anarak yemin etti.
419 [Leylâ'nın] annesi babasını [bu olaydan] haberdar eder. Zavallı [adam bu olayı] duyunca gönlü yaralı oldu, üzüldü.
420 İlkbahar servisi gibi olan Leylâ'nın zamanını evde geçirmesini emretti.
421 O servi boylu, nar gibi göğüslü Leylâ'nın okula gitmemesini istedi.
422 Leylâ ev hapsine mecbur tutulduğundan dolayı zamanın gamını yükledi.
423 Gönlüne gam yükünü havale ederek gizlice ağlayıp inlerdi.
424 Annesinden çekindiği için görünüşte mutluluk incisi açardı [gülürdi].
425 Keder gözyaşı dökerek mutlu görünürdü. Acı dolu olduğu halde gönlü sevinçli görünürdü.
426 Yüzüne sürdüğü allık gönlünde kanlı yara olurdu.
427 Yüzündeki renkli süs gönlündeki paslı temrenin yüzüne aksetmesiydi.
428 Ne zaman ağlayıp inlemeye başlasa bir bahane uydururdu.
429 Her akşam sabaha kadar uykusuz kalmasına ateş ve sıtma nöbetini bahane ederdi.
430 Sabır dalı sebepsiz yere ah ettiği zaman ölüm gamını bahane ederdi.
431 Kan dolu gözyaşı belli olmasın diye sırtına kızıl renkli elbise giyerdi.
432 Gözyaşını sildikçe eli kırmızı olur. Kınalıdır diyerek kandırır.
433-34 Birisi vücudunda morluk gördüğü zaman gömleğin renginden fark etmesin diye o muştı bahçesinin suseni, mavi gömlek giymeyi adet edinmişti.
435 Gözyaşını silse mendilimi kırmızıya boyadım diye kandırırdı.
436 O ay gibi güzel Leylâ, her gece bu bahaneyle sabaha kadar ağlayıp inlerdi.

Mecnûn'un korkarak aşk talimine yeniden başlaması ve yaşlı gözlerle talim tahtasını temizlemesi, yıkaması

- 437 Leylâ okula gelmediğinden dolayı Kays ah u vah ederdi.
438 Gözyaşını kiriş, boyunu çeng ederek şu nağmede çalıp söylerdi:
439 Ey gonca gibi küçük ağızlı ve elma gerdanlı, sensiz okul bana hapis oldu.
440 O tatlı kokulu saçlı Leylâ görünmeyeli ders sayfası karardı.
441 Ey yasemin göğüslü(sevgili) sensiz her rahlenin içi sanavber(çamfıstığı) ağacı gibi parçalandı.
442 Rahle, sen güzellik mushafını elde ister. Hayır, hayır elde değil, koltuk altında ister.

- 443 Böylece iki elini açıp Allah'a yöneldi, yalvardı.
- 444 Sensiz elif, zünnarın ibrişimi oldu. Senin saçın gibi zünnarın başı da yılan halkası gibi oldu.
- 445 O saça boynunu teslim ettiğinden beri mimin halkası gam gerdanlığına döndü.
- 446 Ey siyah benli, (sensiz) her dal harfi sanki bela topuna melâmet çevganı oldu.
- 447 Ey peri gibi olan sevgili aşk divanesine sin harfi, suçlunun ayağındaki zincir bağı oldu.
- 448 Ey cevher saçan, sin harfinin dişlerine şın harfinin her noktası birer taş atar.
- 449 Sensizlikten dolayı ağladığı için sad harfinin gözünün kör olmasına şaşılmaz.
- 450 O benin siyah noktası ve güzel kaşlar nun harfinin gönlünü ateşle dağlar.
- 451 O dudağa bütün vârimı teslim eden mim harfinin başı gamdan küçüldü.
- 452 Sensiz bana ne ders ne meşk. Sensiz bana ne selam verme ne de selam alma.
- 453 [Mecnûn] böyle ağlayıp inler, gül yaprağına benzeyen yüzünü lale kıskanır.
- 454 O aşkında samimi, bir sabah bahane ile her tarafı yırtık, siyah renkli elbise giyer.
- 455 Hiç aızığı olmayan biri gibi eline bir tas alıp dilenmek için dilenci misali yürür.
- 456 Sevgilinin kapısına geldiğinde birden dilenci edasıyla bağırır.
- 457 Leylâ dilenciye görünce o yabancı kılıklı dostu tanır.
- 458 Sadaka vermek için kapıya gelir. Kimse görmeden gönlünü mutlu eder.
- 459 Kıskananların beynini kurutacak tarzda birbirlerine yakınlık gösterirler.
- 460 Bir anlık kavuşmayı ganimet bilirler, bu güzel tesadüfü iyiye yorarlar.
- 461-62 Leylâ Kays'a, Kays Leylâ'ya hayran, karşılıklı ağlaya sızlaya veda ederek ayrılırlar. Hicrana müptela olurlar.
- 463 Leylâ ağlaya ağlaya [evine] dönerdi. "Eyvahlar, yazıklar olsun!" derdi.
- 464 Annesine [dilenci] acıklı, gönül yakıcı hikâye anlatıyor diye bahane uydururdu.
- 465 Bir başka gün de o hikâye anlatan yeni bir bahane icat eder.
- 466 Bütün elbiselerini değiştirir ve sırtına dilenci çulunu alır.
- 467 Kör gibi asaya dayanarak gönül aldatan sevgilinin evinin kapısına ulaştı.
- 468 Allah Allah diye bağırırken اساسı kaydı, aniden düştü.
- 469-70 Leylâ kör dilenciye görünce annesine şöyle der: "Ey göz nuru, gözün şükrü için bu dilenciye yardım edeyim; çünkü yere düştü."

- 471-73 Leylâ gönü gam dolu, gözü yaşlı ve ciğeri yarık bu dervişi görünce pek aciz bir esir, misk kokulu saçının düşkünü, gönül bahçesi güzelinin aşığı olan kimsesiz ve zavallı Kays olduğunu anladı
- 474-75 O damla suyu yerden kaldırmak için bu güzellik güneşi ulaştığında düşmüşün elinden tuttu ve hakîri tozdan temizledi.
- 476 Kays, Leylâ'yla el ele olunca eli sanki arşa (arştaki Sâk yıldızına) dokundu.
- 477 Birbirini görüp ah ettiler, gizlice durup bakıştılar.
- 478-79 Başkaları bu hali, keder ve üzüntü hikâyesini duyduklarında o nasipsiz, o bülbülü gülden ayırıp uzaklaştırdılar.
- 480-81 Kays bülbülün gül bahçesinden, bağdan ayrı kalışı gibi gönül bahçesinden ayrıldığı zaman gül gibi yakasını yırttı, bülbül gibi başına toprak saçtı, mateme büründü.
- 482 Bülbül gibi ah çekti ve inledi, gül gibi jale damlaları döktü.
- 483 O yasemin tenli taşla dövündü, vücudu susen gibi morardı.
- 484 Dışına lale gibi yara vurdu, dağladı, içine jale gibi yaş döktü.
- 485 Yarasına açmamış zambak fitil, beyni yasemin ve yenibahar gibidir.
- 486 Bulunduğu yer, harabe ve çöl oldu, baykuş misali viranede dolaşırdı.
- 487 Elinden ihtiyarı gittiğinden şan ve namusu bıraktı.
- 488 O muradına eremeyen kıra doğru yola koyuldu, anaför gibi dönüp dururdu.
- 489 Aşk divanesi ve korkusuz inleyen, ağlayan o bağırıp çağırana Mecnûn lakabı verildi.
- 490 O dert ülkesinin padişahı Mecnûn diye şöhret buldu.

Mecnûn'un babasının deli oğlunu dağın eteğinde bulması ve çeşitli hile ve büyülerle (kandırarak) annesinin yanına getirmesi

- 491 Bu gam sayfasına bakan, bu benzersiz şiiri yazdı.
- 492 Sanki Hızır'ın yeşile yönelmesi gibi Kays, kırım(sahranın) yolunu tuttu.
- 493-5 Tanıdıklardan birisi ansızın gelip babasını "O yeni filizlenmiş, taze gülfidanı bulut gibi ağlaya ağlaya(yaşı yağa yağa) dağa yöneldi; vecd gamı yakasını yırttı, Necd (dağın) eteği onu gizledi." diyerek bu gamdan haberdar etti.
- 496 İhtiyar bu sözü duyunca içten ah çekerek bayılıp düştü.
- 497 Kalkıp aceleyle bulut gibi ağlaya ağlaya çölün yolunu tuttu.

- 498 Çöl tarafına yöneldiğinde o çöl eteğinin uğursuzu göründü.
499 Babası Kays'a bakınca göğsünü tırnaklayıp parçaladı.
500 Sanki kurumuş ot; büyüemeyen fidan gördü.
501 Sanki viranede baykuş oturur, o mazlum üzüntüyle feryat eder.
502 Üzerinde ne elbise ne sarık var, toprak ve dağın taşları ona elbise olmuştur.
503 Saçı ayağına kadar uzamış, sanki ayağına dolanmış.
504 Bazen taşla göğsüne vurur, bazen yüzünü toprağa sürerdi.
505 Ne dost, ne arkadaş ne de dert ortağı, gül yerine eteği diken dolu.
506 Bu ıstıraba düşünce sabrı rüzgâra(yele) kararı suya salmış. Bütün dünyanın kayıtlarından el çekmiş.
507 O vücutta görünen her yara, gül ve çemenden bir alev gibidir.
508-17 Mutsuz ihtiyar yanına varınca "Ey gözümün bebeği ve gönlümün süruru, sana ne oldu? Ey gül neden hilatin(elbisen) yırtıldı ve ey lale, yüzünü kim toprağa buladı? Ey hayâ bulutu, gözün yaş dolu, hangi gussadan, kederden gönlüne sıkıntı düştü? Dağ, mücevherle aynı ayarda olmadığı halde vücudunu böyle nasıl yaraladı? Ey ay, saçını kim dağıttı, ah! Kim ayağına zincir taktı, kim senin evinin temelini harap etti? Bu dünyada, sadık dostun var mı? Ya Rabbi hangi periden büyü ulaştı, bu zamanda seni kim delirtti? Hangi sevgiliye gönlün aktı, hangi lale seni bu yarayla yaktı? Hangi siyah gözlüden bu sevda ulaştı ki yerin ahu gibi kır oldu?"(diyerek) yakasını yırttı, feryat etti.
518 Mecnûn inleyip ve kendinden geçmiş bir şekilde yürürken bu sesi, sadayı duymadı.
519 Leylâ Leylâ diye koşarak çölde gezinirdi.
520 [Mecnûn'u] aşk, sarhoş etmiş ve sersemletmişti. Bu yüzden baba şefkatine aldırış (bile) etmedi.
521 Birader, arkadaş; o ruha aşk, ateş salarsa baba sevgisi bırakmaz.
522 Sevdalı Kays'ın babasının söylediklerinden haberdar olmadığını gören ihtiyar Mecnûn'u karşısına aldı inleyerek "Ey göz bebeğim, sakın gitme!" diyerek ağladı.
524 Sen, ürkek gönüllü kaçma. Sen, ruh ve vücuda göz nurusun.
525 Ey can, neticede babanın oğlusun, babanın çemeninin servisisin.

- 526 Gönül sadefine sen incisin, kulağına küpe olsun ki hayatımın bir parçasısın.
- 527 Ona yemin olsun ki ey gönlü yaralı, sen aşk gamına bağlandın.
- 528 Ey kenara düşmüş yeni filizlenmiş, taze gülfidanı, yüzü gözyaşından lale bahçesine dönmüşün gözyaşlarına merhamet eyle.
- 529 Mecnûn baktı, iki büklüm boyu yay, sözleri ok gibi tesirli olan bir ihtiyar gördü.
- 530-43 Ona, “Ey güzel yüzlü, faziletleri ve özellikleri beğenilen; ey samimi ve temiz ruhlu, ben aşk delisi ve gönlü yaralıyım, bana ne baba ne anne lazım; gözü yaş, gönlü ateş dolu ben, ne baba ne de anne sevgisi isterim; ne olur, beni kınama, kurtuluş yoluna beni yönlendirme. Ey gönlü yaralı benden ümidini kes; çünkü senin gül ümidiyle hazırladığın bağında diken bitti, yetişti. Ben sevgilinin güzellik bağının bülbülü, sevgilinin sümbül saçının düşkünüyüm; zihnim, sevgili sevdasıyla doludur, çayırılık çimenlik olarak bana bu harabe yeter; bana ev, göğe yükselmiş köşk gerekmez; mutsuz, bıkkın, bitkin canı eğlendirmeğe harabe dinlenme yeri olarak yetmez mi; yastık bana kirpi, safa minderi sert gelir. İzzet ve ululuk sarayı olarak bana dağın yamacı sığınacak yer olarak yeter. Sevgiliye kavuşmanın zevki(naim) olmazsa çektiğim bu yük hicran azabıdır. Ya namus timsali güzeli elde ederim; yoksa dağı taşı birbirine katarım. Bu taşta mücevher dolu hazine buluncaya kadar viranede can verip eziyet çekerim.” dedi.
- 544 Zavallı ihtiyar bu hali görünce göğsünü dövüp (şöyle) ah ve feryat etti:
- 545-49 “Ey gönlümün süruru ve gözümün nuru, ey can gülşeni ve gözün bağ ve bahçesi; aklını ve temyiz kabiliyetini senin elinden alana yemin olsun ki; sığınağın ve mescidin olan zatın hürmeti için, hedefin olan sevgili, tapındığın put gibi güzel hürmeti için; Leylâ eğer parlak ay olsa sen güneş gibi parlak olana hemen yakınlaştırım.
- 550 O gül yüzlüyü koynunda tut, o servi boylu fidanı yanında gör.
- 551 O inci kutusu sana teslim olsun diye pek çok inci ve gümüş saçayım.
- 552 Annen senin yolunu gözler, o gönlü yaralı senin (için) ağlar.
- 553 Gam dalında biten çiçek gibi saçı üzüntüden aklaşmıştır.
- 554 Ey ciğeri kanlı buradan beni yalnız başına isteğine kavuşmadan ve hüznü gönderme.”
- 555 Mecnûn bu güzel vaatleri duyunca kavuşma umuduna kapıldı.

- 556 Aceleyle kalkarak babasına uydu, çözü aşıp eve vardı.
557 Annesi oğlunun geldiğini görünce aşırı sevgi gösterisinde bulundu.
558 Karşıladi, kucakladı, gözünü öptü, yüzünü sevinç gözyaşlarıyla temizledi.
559 O kederli anne, şefkat elini uzatıp oğlunun yüzünü topraktan temizledi.
560 Yırtık elbiseyi sırtından alıp ona yeni elbise giydirdi.
561 Ağlaya ağlaya seyretti, kalbi pır pır ederek karşısında durdu.
562 Bu ıstırap durulunca sanki ciğerinin kanından gözü yaşardı.

**Akıllı babanın oğlunun yanık gönlünü nasihat ve öğüt şerbetiyle teskin etmesi,
sakinleştirmesi**

- 563 O fesahatli söz söyleyen ve hünerli ihtiyar Mecnûn'a (şöyle) nasihat eder ve öğüt verir:
- 564-6 "Ey göz bağının yeni filizlenmiş, taze fidanı, göz kargasının talihli hüması; babanın beklentisi senden can gibi bu vücuttan gitmen, beni cihandan bıktırman, bu tatlı candan usandırman mıydı?
- 567 Ey peri gibi güzel yüzlü, babanın haline senin merhamet etmen beklenirdi.
568 Çiçek veren saç ağardığında oğul taze meyve gibi (rahatlık) verir.
569 İhtiyarlık belimi büktüğünde sen servi, ona baston gibi destek olmalısın.
570 Abdestim senin şeref ve haysiyetin, temiz seccade senin mahallenin toprağı olmalıydı.
571 Yakup gibi gözlerim kör olsa Yusuf gibi ona ışık vermeliydin.
572 Güz yeli şiddetli esince hayatımın gül yaprağını sarartır.
573 Benim yerime sen hayat sürmeliydin, vakar bahçesinin servisi gibi dimdik olmalıydın.
574 Ömür sayfam bu güz yelinden titrediğinde sen mum gibi parıldamalıydın.
575 Şimdi yaşlılık geldiğinden ölüm gamının derdi ortaya çıktı.
576 Ne gözde fer ve vücutta kuvvet, ne vücutta huzur ve canda rahat var.
577 Mücevher kutusu gibi ağızım inciden mahrum kalmış, (diş yok) ıslak gözyaşından gözüm lal doludur, kırmızıdır.
578 Başımdaki saçların beyazlığı ortaya çıkınca sanki benim son sabahım oldu.
579 Ecel ateşinden parıldamış o beyaz muma fitil, beyin oldu.
580 Kederin beslediği fidan gibi olan vücut sanki gam ve dert çiçeği verdi.

581 Sanki ömür bağının mahsulünü almadan ölüm kışının karı yağdı.
582 Işığın parlaklığı kalmadığından çaresiz iki gözüm dört cam oldu.
583 [Gözüm] karanlık gecede karıncayı görürdü, şimdi ışığın aydınlığını seçemez
oldu.
584 Bir zamanlar inci saçan, güzel söz söyleyen inci kutusunda inci diş yok.
585 Dünya gamı kulağımı sağır ettiğinden bana şimşeğin varlığını hissetmez oldum.
586 Eğer elle gösterilmese kelimeler arasında münasebet kurmaktan acizim.
587 Bu şekilde olan ihtiyarlığın meydana getirdiği felaketten beni kurtarma zamanıdır.
588 Bu kahır şerbetinin acısı yetmez mi ki sen de aşımı, yiyeceğimi zehir edersin.
589 Senin yüzünden gönlüme sıkıntı gelsin, gönül aynasına soğuk nefes dokunsun.
590 Alçak(denî) dünyanın gamı kâfi gelmez mi sen de beni inletip hüznlendirme.
591 Dünyanın zulmü boyumu iki büklüm yaptı, sen gam yükü vurma hiç olmazsa sus.
592 Hiç olmazsa, sen bir an gönül okşayıcı söz söyle, dert üstüne dert katma.
593 Ey babanın canı, dünyaya bağlanma, su üzerindeki bu dünyaya güvenme.
594 Felek köşkü ve hilal şeklindeki kemeri sonsuza kadar kalıcı olsun zannetme.
595 Ey ümit bağının yeni yetme fidan, bu baharın sonsuza (kadar) kalacağını sanma.
596 Ömür su ve beden toprak sarayıdır, su üzerindeki binaya dayanma.
597 Bu taç ve taht sonsuz değil bir lahza hayatı ganimet bil.
598 Ecel habercisi hızlı bir binici gibidir, her bir nefes bitince, yok olunca o hızla
yaklaşır.
599 Çabalayıp iyi huylar kazan ki adın dünya içinde son noktaya ulaşsın.
600 Yolun ilim ve edep olsun ki namus esası kapıcın, koruyucun olsun.
601 Eğer Leylâ değerli mücevher olsa bile gözden çıkar, ona meyletme.
602 Ey kalpsiz masum çocuk, kadın süsünü görüp kapılma.
603 Kadından vefa ve sevgi gelmez, bu çemenden kimse gül deremedi.
604 Kocası gözünden uzaklaştığı zaman onu mücevher gibi kıymetli bile olsa anmaz,
hatırlamaz.
605 Kocası olunca da feryat ederek başkasıyla ilişkisi var diye uzak tutar.
606 Saçını misk kokulu zannetme, gam, mihnet ve bela gecesidir.
607 Hışım ve gazapla kıvrım kıvrım olan kaşlarını Çin miski zannetme,
608 Yakut gibi olan dudağı ruhun azığı değil yaş akıtan kanlı gözdür.

- 609 Ciğer kanından gül renkli olan yüzünü görüp meftun olma, kapılma.
610 Siyah benini misk sandığın ne fayda ki senin dimağımı kurutur.
611 O gönül okşayan saçları zulmetmek için uzanmış el gibidir.
612 Çene çukuruna aldanma, o Babil kuyusu gibi fitne doludur.
613 O boy pos gönül çekici görünür; ancak ayağa kalksa kıyamet kopar.
614 Gönül okşayan dişi ve dudağı, gam ve bela sabahı ve gecesidir.
615 Her zaman saygı görmek (seçkin olmak) istersen, ders (öğrenme) aşkıyla dol.
616 Sana gönül okşayan sevgilinin boyu, vefa çemeninin servisi yine elif harfidir.
617 Siyah saç ve gül renkli yüz güzelliğini, lam harfinin kıvrımını renkli yaprak haline sok.
618 Meşk ettiğin cim harfine seyredip sevgilinin gerdanının yuvarlağına bak.
619 Eğer gönlün inci gibi diş görmek isterse sin harfinin dişlerine gülümseyerek bak.
620 Sevgilinin ağzına bakmak istersen mim harfinin baş halkasına göz dik.
621 Ders bağı içinde sad harfinin nergisi(gözü) sana sevgilinin gözünü hatırlatır.
622 O servi boylu sevgili sana meyletmediği halde sen niçin Leylâ hevesindesin, aşkındasın?
623 O servi boylu sevgili yolunda perişan olma! Çünkü onun gözünde çer çöp senden daha değerlidir.
624 Eteği çalı çırpı dolu olan o gonca gibi sevgili için gönlü yaralı olma.
625 Sen onun yolunda gözyaşı akıtan, o senden gözyaşı gibi kaçıdır.
626 Kim seni istemiyorsa yok olsun, mihnet ve gam tutkunu olsun.
627 Ey oğul, ben sana bir sevgili bulayım, hem nasıl sevgili! Dost ve vefalı...
628 Bir gül yüzlü ve servi boylu güzel, bir kabilenin gül bahçesinin goncası.
629 Bir servi boylu ki Leylâ onu görse su gibi onun peşinden gider.

Yay gibi iki büklüm babanın nasihat okunu tekrarlamasına Mecnûn'un gam ve melâmetle dolu kalkana benzeyen göğsünü siper etmesi

- 630 Mecnûn, babasının sözünü duyunca bir müddet edeple susar.
631 Bu kadar azar yedikten sonra susmayı bırakıp (şöyle) cevap verir:
632-33 "Ey ruh ve vücut güzelliğine sahip ve kabilelerin yücesinin yücesi; sen hem can incisine sadef, hem de talih yıldızıma şerefsin.
634 Ben zerre, güneş sen; ben damla ve sen saf incisin.

- 635 Ey vefalı, beni görünce gönlünün yaralandığını bilmez değilim.
636 Zira ciğerinde yara olan kimse huzur bulamaz.
637 Oğul, ciğerin köşesi olduğundan oğul üzüntüsü babanın gamıdır.
638 Kazma kazımaya başlayınca mücevher taştan dışarıya çıkar.
639 Deve yükten inlese şaşılmaz çünkü o yükü deve çeker semer değil.
640 Kimin ciğerinde ateş yansa yel onu rahatlatır zannetme.
641 Taş hedefe isabet ettiğinde inciden önce istiridye kırılır.
642 Sitem taşı sürekli ulaştığında kar yağmadan gül dalı yere düşer.
643 Kader kalemi alınma yazdığı için gönül sevdasına çare bulunmaz.
644 Bu perişan halimi görüp ayıplama; çünkü iradem elimde değil.
645 Kişi göz göre göre kuyuya düşmez, bal olmasa karınca zehre üşüşmez, toplanmaz.
646 Kim kendisinin kınanmış olmasını, sıhhat ve esenliğinin olmamasını ister.
647 Ayağına kişi bile bile balta vurur mu; vücudunu, ruhunu ve başını terk eder mi?
648 Benim bu üzüntü ve keder hikâyem bu halimi mazur gösterir.
649-50 Halden ve güzelliğin sırlarından haberdar olan kimse; donmuş (olan) soğuk ve sıcak nedir ya da yumuşak ipek ve dikenin ne olduğunu bilmez.
651 Mum parıltısının ne olduğunu pervane, lale gönüllü yara şevkini bilir.
652 Sarı gül bülbülü ister; doktorun kıymetini de hasta bilir.
653-54 Bu sırrı, aşkın icabı olan niyaz ve nazı bilmeyen herkes ayıplarsa gam değil, dert değil; divaneye, deliye sövmek olağandır.
655 Ben ki bu belaya müptelayım, tutkunum; gönül okşayan saçın düşkünüyüm.
656 O saç benim aklımı, irade yeteneğimi ortadan kaldırdı.
657 Zihnim sevda kıvılcımlarıyla dolu, mumum, bu dertten parlaklığını yitirdi, söndü.
658 Sanki ümit sabahı bitti, gam ve dert gecesi başladı.
659 Kader bu alın yazısını yazdığından dolayı başıma gelen bu musibete tedbir olmaz.
660 Bela ve gam yükü taşıyan gibi kaşını görelili boyum iki büklümdür.
661 Göz ve gönül tutan saç büyüleyeli gam dolu gecede inleyip, ağlayan oldum.
662 Onun göz akı benim için gam sabahı ve karası mutsuzluk gecesidir
663 Dert ve gam oku olan kirpikleri sanki canıma elem hançeridir.
664 Lale bahçesine benzeyen al yüzü gönlümdeki parlayan kıvılcıma benzer.
665 O ben tanesi ve ay gibi parlak olan saç, ateş dolu gönlün kara başlı yarasıdır.

- 666 Bela kuyusuna benzeyen çene çukuru zavallı ve düşkünün zindanıdır.
- 667-8 Sen, ey evlat esiri olan baba, akıllı insanların hür olanı, beni arzu ve hevesimden, sevgiliye kavuşma sevdasından vazgeçerim zannetme.
- 669 Bu belayı öğüdün önleyebileceğini, aşk selinin önünü keseceğini umma.
- 670 Çünkü bu yazı alın yazım; huyum, sevgili sevdasından oldu.
- 671 Bu aşk ya vücudumu toprak edecek ya da o namus timsalini elde edeceğim.
- 672-75 Eğer sen vaadini tutarsan, sözüne sadık kalırsan, gönül hastasına deva edersen; o servi boyluyu benim yanıma getirir, aşk eleminden kuruyup dikene dönmüş beni de kışın kasavetinden bahara ulaştırırsan; yaralı gönlüm, o şaşkın halim ve bahtım, cinnet vartasından, sihir dolu saçın halkasından kurulması beklenir, ümit edilir.”

Mecnûn’un adamlarının lale gibi tertemiz olan Leylâ’yı istemeye gitmesi ve gönülleri yaralı ve istediklerinden mahrum olarak geri dönmeleri

- 676 Güzel gelin adayının süsleyeni şiire bu şekilde ipek elbise giydirdi:
- 677-81 Çocuğunun gönül macerası, ihtiyarın gönlünde yer ettiğinden Mecnûn’un derdine deva olsun, kan dolu gözyaşı dinsin; o taze gül, nikâh akdiyle, bu aşk bülbülüne eş olsun diye birçok boyu posu düzgün, ordunun ve kabilenin ileri gelenleri ile meltem yelinin lale bahçesine esmesi misali, yol arkadaşı olup sevgilinin oturduğu yere ulaştı.
- 682 Çadır ve gölgelik görününce yolun zahmeti ve sıkıntısı tükendi, bitti.
- 683 Çadır değil gökyüzü görürler, bulut gibi gölgelikle karşılaşırlar.
- 684 Talihli, uğurlu, mutlu ve güleç yüzlü bir kavim, topluluk görürler.
- 685 Her biri saygıdeğer ve makam sahibi, dünyanın dağdağasının ulaşmadığı [bir topluluk].
- 686 Siyah atlas kumaştan çadır, kubbesini gökyüzüne doğru salmıştı.
- 687 Sevgilinin kaşı sanki yeni ay ve o kara ev sanki işret, eğlence gecesidir.
- 688 En fakir ve dertlisinin bile bin koyunu vardı.
- 689 Her koyun postundan yüz binlerce dervişe yünden hırka bağışlardı, hediye ederdi.
- 690 O kavimdeki peynir yuvarlağı gökyüzünde parlak ay dairesi gibidir.
- 691 Çoban kavalını çalınca gökyüzünü sarsardı.
- 692 Boynu ay gibi parlayan her deve sanki sabah vaktindeki gökyüzü gibidir.

- 693 Devenin boynundaki boncuğu Samanyolu'ndaki Ay ve Zühre farz et.
694 Ayağındaki saf gümüşten halhal sanki mutluluk burcunun ayıdır.
695 Süreyya takımyıldızına benzeyen dişleri ve ağzı, Şihab yıldızının kulağına yücelik, ululuk üflüyor gibidir.
696 Leylâ'nın kavmi haber alınca atlı sürüsünü karşıladılar.
697 Yollarına işlemeli kumaş döşenince güzel gelinin babası öne çıktı.
698 Seyyid-i Âmirî'ye mutlulukla, coşkuyla "Hoş geldiniz, safalar getirdiniz." dedi.
699 Hususi köşküne misafir edip özel bir ziyafet tertipledi.
700 Güneş aya misafir olunca koç, kebab olarak inse şaşılmaz.
701 Sanki gökyüzü güzelliğinde ve çeşitliğinde bir sofraya ay gibi yuvarlak ekme konuldu.
702 Gönülde sevgilinin ayva tüyünün hayali gibi kebabın etrafı yeşilliklerle donandı.
703 Yıldızlar gibi renkli renkli mezeler sanki gökyüzü sofrasını kısındırarak ölçüdeydi.
704 Dönen dokuz göğün yıldızları o mecliste küçük tabak ve tuzluktur.
705 Bu ziyafette gümüş sini gökyüzü; ay, işlemeli porselen kâse düzer.
706 Yemek merasimi bittiğinde söze başlama sırası geldi.
707 O tedirgin Seyyid-i Âmirî maksadını dile getirdi.
708 Gelinin babasına yaklaşarak gizli hikâyeyi belli bir düzen içinde şöyle söyledi:
709-10 "Ey kabilelerin en iyi başkanı, kabilelerin hem baş tacı hem de reisi; senin can bağının yaprağı ile gül bahçesi fidanının sözünü keselim.
711 Bülbül bağa mahrem olsa ne iyi olur. Gülle diken bir arada olsa şaşılmaz.
712 Töreye uygun olarak, Leylâ, Kaysa çeyiz olsun.
713-19 O güzellik güneşine mehir istersen ona bin ay yüzlü köle; her biri gündüz feneri siyahî yüz zenci hizmetçi; gece gündüz hizmetini görecek gönül aydınlatan, iç açıcı yüz Hintli köle vereyim; çölün eteğini dolduracak kadar altın ve inci saçayım; Samanyolu katarını dolduracak kadar semirmiş bin deve vereyim; her biri gökyüzü vadisini ayaklar altına alacak hilal halhallı deve de olsun; felek korusunu otlak edecek yıldızlar gibi bin koyun sürüsü vereyim.
720 Yalnız altın ve gümüş vereceğim sanma aynı zamanda tilki gibi kurnaz düşmanına arslan kesilirim, seni korurum.

- 721 Düşmanın gönlüne kılıcım sıkıntı versin. Kılıcımın suyunun kabarcığı zehir olsun.
- 722 Düşman elinden adaletsizlik gelince kan saçan kılıcımı hatırla.
- 723 Sözüme muktedir, elimde hüner olmadığını farz et.
- 724 Ey mutluluk bahşeden bahar, beni mahallenin çemeninde dikenden daha değersiz görme.
- 725 Hangi bağın çevresi dikenli olursa yankesici hırsız oraya giremez.”
- 726 Ay gibi gelin adayının babası bu sözü işitince hiddetlendi.
- 727 Kaşlarını çattı, hançer gibi keskin dilini çıkararak şöyle dedi:
- 728 “Ey ihtiyar, eğer aklın ve fikrin olsaydı hikâyen ona uygun olurdu.
- 729 Her sözü söylemek doğru değil, her acı olan ilaç değildir.
- 730 Çok acı vardır ki hasta içince ona ölüm ilacıdır.
- 731 Ey ihtiyar, hedefi belli olmayan okun yaydan atılmaması daha iyidir.
- 732 Başkasına sıkıntı veren her nükteyi mücevher tartan (ağız) anmasa iyi olur.
- 733-6 Ülkede adı kötüye çıkmış, deliliğin ayaklar altına aldığı ve akıbeti üzüntü veren; divane, mest ve kayıtsız, gam ve sıkıntısı haddinden fazla; canavar yaratılışlı ve insan yüzlü, ülkenin bir köşesinde çocukların oyuncağı; vahşi hayvanlar ile arkadaş ve dost; nam, şöhret ve namusla alakasız bir kişidir.
- 737 Yüzünü görünce devin ürktüğü bir kimseye ben nasıl cesur, bahadır diyeyim.
- 738 Rüsva, alçak ve akılsız olan bir kimsenin evlenmesi doğru olur mu?
- 739 O perişan yüz, sana saf altın bana ateş gibi gözükür.
- 740 Akıllı insan, kahır dolu yılanı tutar sanma! Kim bal umarak zehir içer
- 741 Mesela, eğer altın hançer olsa da ben ona boynumu uzatmam.
- 742 Beni mal mülke de boğsan çekemeyenin kınamasına kim engel olacak?
- 743 Ben, elem ve eziyete layık değilim; dolayısıyla Arapların kınamasına da tahammülüm yok.”
- 744 Allah’ı anıp aramızda herhangi bir akrabalık bağı olmaz diye yemin etti.
- 745 Bu arslan eğer ipin ucu olursa bu iş nasıl kavuşmayla son bulsun?
- 746 Kırgın ve sitem işitmiş ihtiyar, eli boş olarak kabilesine geri döndü.
- 747 Kays’ın annesine olup biteni, maruz kaldığı üzüntü ve sıkıntıyı birer birer anlattı.
- 748 Ancak bahane bularak olanları Mecnûn’dan gizledi.

**Mecnûn'un, sevgilisinin çadırını yad ederek Kâbe'yi tavaf etmesi ve kokulu, kıvrım
kıvrım saç buklesinin hayâliyle Kâbe'nin halkasına elini sürmesi**

- 749 Söz Kâbe'sine kalem erince ona şöyle bir siyah elbise giydirdi:
- 750-1 O perişan ve gönlü yaralı, sevgilinin ayrılığının matemzedesi, naz servisinin gölge salmadığı sırrını öğrendi.
- 752 Gül bülbülün nasibi olmadı, sihir ve büyü kâr etmedi, işe yaramadı.
- 753-4 Gerek anne gerek baba bu derde, yani yakıcı nefese ve buz gibi olan soğuk aha çare bulamadı ve çare telinden ses çıkaramadı.
- 755 Vefa bahçesinden mahrum olduğunca o baykuş harabede konaklamağa niyet etti.
- 756 Deli misali bulut gibi ağlaya ağlaya dağın yolunu tuttu.
- 757-8 Baba bu hale, bu dert, gam ve kedere vakıf olunca Hicaz'a sefer edip çaresizi, çare yaratana(Allah) havale etmek için çabaladı.
- 759 Mecnûn'u yanına alıp aceleyle çöl Kâbe'sinin yolunu tuttu.
- 760 Dört sütuna örtü yaymış gibi deve üzerine mihaffe koydu.
- 761 Birbiri arkasına sıralanmış yıldızlar gibi develere altın çizgi çekti.
- 762 Devenin boynunu Samanyolu, ayın ona altın saçan çingirak olduğunu farz et.
- 763 Yol azığı tamamlanıp gerekli yükler deveye yüklenince bir iki menzil uzaklaştılar.
- 764 Mecnûn ah ve inleyerek şöyle bir aşk şarkısına başladı:
- 765-67 "Ey mübarek yol, bana dardını söyle, tozun bana taç ve zırh süsüdür; senin kumun, vefa reisinin başı; gönül çalanın öldürücü kılıcı gibidir; soğuk ahı donduran, dert ehlinin gözünden döktüğü yaş olduğunu farz et.
- 768-69 Senin rüzgârın misk kokulu meltem rüzgârıdır, rüzgâr değil! Ruha ferahlık veren samyelidir; o rüzgâr kime candan ererse göz yumup dünya sıkıntısından kurtulur, ölür."
- 770-71 Bazen de (şöyle) derdi: "Ey deve dikenin, gül dalı ve çöl suseni; ben dert bostanının bülbülüym, gözyaşı ve soğuk ahın gamla beslediğiyim.
- 772 Senin boyun, bana çemenin gülfidanı; dikenin, gözüme gül ve yasemin gibi gelir.
- 773 Senin gölgen, hacıların sığındığı yer olduğundan beri hacıların külâhı tubaya erer.
- 774 Nimetinin kölesi olan deve bir yaprağını azık yapıp doyar.
- 775 Develere gıda olan dikenin, iştah açıcı leziz hurma gibidir.
- 776 Senin gölgende ölen kimsenin ruhu, Sidre makamına erişen kuş gibi olsun

- 777 Bazen (şöyle) derdi: Ey deve coş, homurdanarak benim figanıma arkadaş ol,
feryat et.
- 778 Bu yolda sen bana dert arkadaşı olduğun için ben ah eyledikçe soğuk nefesi
böğürerek ortaya çıkar.
- 779 Hem gam sıkıntısını yüklenmişsin hem de gam ve elem yükü çekensin.
- 780 Sarhoş gibi bağırsın şarap küpü gibi her zaman coşarsın.
- 781 Senin bağırman gök gürlemesi gibi olduğundan coşkunluk köpüğün şimşek gibi
parlasa şaşılmaz.
- 782 Ağzından taşan köpük sanki pırıl pırıl açmış olan sevinç sabahıdır.”
- 783 Bu şekilde mırıldanırdı, gözyaşını ırmak edip giderdi.
- 784 Hacıların yolu Kâbe’ye varınca her biri toprağını alıp öptüler.
- 785 O gamlı Seyyid-i Âmirî gereği gibi dini vecibelerini yerine getirdi.
- 786 O ciğeri kanlı ihtiyar, Mecnûn’u Kâbe kapısına inleye ağlaya ulaştırdı.
- 787-88 “Oğul niyaza başla Allah’a yalvar, halkayı tut sırları ortaya çıkarmağa başla;
Allah’ın özel lütfu erişsin ki Leylâ gamından kurtuluşu iste.” dedi.
- 789 Mecnûn, yüce eşikte eğilip Kâbe’nin baş halkasına el uzatıp şöyle dedi:
- 790-804 İlahi, her sır sana malum olduğu gibi benim sırrım da sence bilinmektedir; irfan
ehlinin gönül ve can kiblesi kıldığı bu ev hürmeti için, âşık gibi yol tozuna, yas
tutan misali siyaha batmış; aşk divanesi gibi korkusuz, gönlü yüz parça çöle
yöneldi; put gibi güzel aşkından gönlü daralmış olduğundan göğsüne yer yer taş
vursa şaşılmaz; aşkı gönül ve cana kılavuz yap, günden güne onun derdini arttır;
çünkü aşk, beden ve ruhun temeli, yer ve göğün dayanağıdır; hasta gönlümü aşk
esiri, aşk okunun yarasının ıstırap çekenini yap; mavi gökyüzünün ona kapı halkası
olmak istediği bu kapı hakkı için; ben kendinden geçmiş ve çaresize çare eyle,
sevgilinin kapısına halka gibi as; kulağım halka gibi kapıda kalsın, feryat dolu
canım sakinleşsin; can bedenimde misafir olduğu müddetçe bülbül çemenimde
misafir olsun, bütün meşguliyetim Leylâ’nın gamı olsun, o arzuyla ömrüm
tükensin; ten süsünden temiz olduğu zaman Leylâ gamı toprağın arkadaşı olsun;
kıyamet gülşenin baharı erişince servi ile bu otu birlikte dirilt.”
- 805 Mahzun ihtiyar Mecnûnün sözünü işitince gözü kan doldu.
- 806 Bu derde, o yanan göğse ve soğuk aha deva olmadığını anladı.

- 807 Hacılar dönünce o vefa timsali, yüreği yaralı kabilesine geldi.
- 808-809 Yakınlarına, dua kapısına ulaştıklarını, Mecnûn'un gam ve dert, gözyaşı ve sarı yüz istediğini anlattı.
- 810 Dostlar bu hali öğrenip kanlı yaş dökerek ondan ümidi kestiler.

Dünyayı kavuran temmuzun tasviri ve vahşileşmiş Mecnûn'un dal tahtında oturan kargayla konuşması

- 811-12 Temmuzun harareti bir günü yani öğle vaktindeki samyeli; güneş, şişini ateşe koyup ördeği kebab yapmıştı.
- 813 Gölgeyi ağacın her yaprağı semenderle dolmuş zannedersin.
- 814 Güneşin(sevgi) gamından müessir olan sabah, tan yeri ağarmak üzereyken gömlekçe olurdu.
- 815 Sabah, elbisesinin yakasını seher havasını almak için açtı.
- 816 Semada aksetmiş gökkuşağı sanki tavus kuyruğundan yelpaze oldu.
- 817 Altın renkli güneş(sarı güneş) saf gümüşe, gökyüzü boşluğu da seraba dönmüştü.
- 818 Güneş, yükseldikçe beyaz renkli sarığını düşürdü.
- 819 Zambak, bu sıcak havayı görüp sadece beyaz bir arakiyye giydi.
- 820 Meclisin mumu hararet, parlaklık dolu olduğu zaman pervane kanadı yelpazedir.
- 821 Kan tere bulanmış felek şafak saçsa şaşılmaz.
- 822-23 O yaralı gönül, aşkın gönlünü yaraladığı yani Mecnûn bunun gibi bir günde; o gözü yaş dolu ve bağı yanık ağlayarak çöle düşüp giderdi.
- 824 Altın süslemeli saraydan, gökyüzünün kubbe ve kemerinden vazgeçmişti.
- 825 Aşk ülkesinin başında tahtı bırakıp bir başka âleme at sürmüştü.
- 826-27 Ne baba ne anne sevgisi, ne ev bark zevki; heybet, azamet içindeki arslan gibi başı dönmüş bir şekilde dağ içinde yürürdü.
- 828-29 Dünyayı kavuran temmuz güneşini, öğle vaktinin hararetini duymayıp varını yoğunu ateşte yaktığından ağaç gölgesinin tarafına yöneldi.
- 830 O gölgeyi korunak, onu sıcaktan dolayı sığınak edindi.
- 831 O cefa isteyen, ağaca bakınca ansızın şöyle bir kargaya gözü ilişti:
- 832 Gözleri geceleri parlayan inciye, yanık siyah yaraya benzer.
- 833 Çemen goncası gibi olan gagasını meclisin nefe açanı farz et.
- 834 Sırtına peri misali siyah renk giyen sanki misk nefesinden kanadı var.

- 835 Bir siyah sarık sarınarak zikreden güvercin gibi şeyti.
- 836 Bağa girmiş bir Hintli çocuk gibi ayağına kırmızı çizme giymiş.
- 837 Garibin felaket günü, nasipsizin gam ve dert gecesi gibidir.
- 838 Aşk ehlinin kara bahtı ya da ahının isidir.
- 839 O siyah örtüye bürünmüş, başını hırkaya çekmiş bir Halveti dervişi gibi sessizdir.
- 840-41 Mecnûn(ona) (şöyle) dedi: “Ey kendini kurtarmış, dindar ve selamete ermiş; sen benim durumumu anlatan kitaptaki bir misal gibisin, benzeri olmayan suskun ve kimseye rahatsızlık vermeyen bir varlıksın.
- 842 Yas tutan gibi siyah giyinmiş, seni kim yaralı ve suskun kıldı?
- 843 Sen işret ve safa gecesi gibi olan gönül kapan siyah saçsın.
- 844 Sen Çin misk saçan nafe, bu ardıc ağacına amber renkli bir baykuşsun.
- 845 Kartal görünüşlü gagan, sanki vefa denizine demir atmış gibidir.
- 846 Bazen havaya seccade salıp dal üstünde dua edersin.
- 847 Kanadın Kâbe’nin siyah alemi, ya da yücelik ve makam Kâbe’sinin elbisesidir.
- 848 Amber kokulu sevgilinin saçına benzeyen o kanat duaya el açar.
- 849 Senin nefesin amber ve misk kokar; sana kim kuru softa der?
- 850 Yoksa sen, bütün varı yoğu yanmış ağacın içinin dumanı mısın?
- 851 Ben zavallıya, göz nuru; ürkmüş gönlün dert ortağı sensin.
- 852 Ey siyah duman gibi olan karga uç, sevgilinin damının eşiğine (şu) sırrı ilet:
- 853-55 Ey sevgilinin neşe evi olan köşk, sevgilinin lütuf ve kerem yuvası; kadersiz, kırgın Mecnûn’un temmuzdan ciğeri yandı; eşiğine sığınsa, o gölgede oturup dinlensen ne çıkar?
- 856 Ey saf, temiz sevgili, o terli yanak sarayının süpürgecisi olsa ne olur?
- 857 Feryat ederek ve akli başından geçmiş, çıplak yürüyünce gölgen onun başını örtse ne çıkar?
- 858 Ey saf, temiz sevgili, aynı gölgede gölgelensen ne olur çünkü çer çöp serviyle aynı gölgededir.
- 859 Saf gönüllü, yolunda toprak olan bu beden damına konya ne olur?
- 860 Gökyüzünün en yükseğine bu güvercinin ermediği gibi o dama da bu kanatsız kuş ulaşamaz.

- 861-62 Ey cefakâr, kerem kıl da bir defa vefa göster de [o âşığı] gölgende barındır,
bezminde onu dost edin.
- 863 Senin gölgen, sarayın gülşeni ve çiçek bahçesi, o gönül alan güzellik bülbülü
gibidir.
- 864 Bülbülün çemene, yasemin servisine yakın olması yaraşır.
- 865 Eşiğinden o garibi uzaklaştırma, bülbülü bahçenden ayırma.”
- 866 Mecnûn bu sözleri pervasızca derken o karga daldan dala uçardı.
- 867 O tuhaf kargayı dert ortağı sanıp yeniden hüzünlenir.

**Gecenin tasviri ve dertsiz, virane köşesinde oturan baykuş ile değerli şeyleri ayırt
eden Mecnûn'un konuşması**

- 868-69 (Gece) yıldızlar gibi parlayan karganın gözünü parlak inci kadehini gösterdiği
zaman gösterdiği zaman nurlu ay bir mum yakıp yıldızlar pervane gibi etrafına
toplandı.
- 870 Karga görünmez olunca Mecnûn'un gam ve gussadan ciğeri kanlandı.
- 871 O gönlü yaralı etrafa bakınca dağın baykuşu gözüne ilişti.
- 872 Sanki iki gözü yanan mum parlaklığında olan insana benzer bir kuş görüldü.
- 873 Mecnûn ona; “Ey ciğer yakıcı, geceyi aydınlatan gözünde hangi mücevher
mevcuttur.” dedi.
- 874 Aşk elinde bela tartan, viraneler içinde hazine arayıcısı sensin.
- 875 Ey kanaat köşesinde yalnız başına yaşayan, bu uzlet içinde sana eş, arkadaş yok.
- 876 Ey kuş, Allah Allah! Neden geceyi seviyorsun? Yoksa gündüz senin için ansızın
gelen bir bela mıdır?
- 877 Gündüz sanki senin için siyah gece, sabah vaktinin karanlık zamanı oldu.
- 878 Sen canlılarla ilişki kesmekle meşhur olduğun için harabe evin, barkın olarak
yetmez mi?
- 879 Ne bülbülle gam ortağı ne de keklikle yakın dost olursun.
- 880 Dostlardan sohbet dizginini, bağını koparıp eline yalnızlık yuları aldın.
- 881 Lale ve gül aynı kokuda olmadığı gibi ot ve sümbül aynı renkte değildir.
- 882 Aynı huyda olmayan iki sevgili olmadığında yerinin bağ ve gül bahçesi olmasının
ne önemi var?
- 883 Gözün, gece parlayan inciye; gece siyaha, gündüz beyaza benzer.

- 884 Cemşid hazinesi senin durağın, Takyanus altını senin iki mumundur.
- 885 Cem ülkesinin tahta oturanı, viranede taçsız bir şahsın.
- 886 Senin gözün Cemşid hazinesinin iki incisi olduğundan güneşin mumu olmasa ne olur?
- 887 Derdin yaktığı insanların, çöl içinde yol alanların dostusun.
- 888-89 Senin nefesinden yokluk âleminin kokusu, iki dünyanın terki geldiğinden bu bağa ve çayıra(dünyaya) bağlanmaması için akıl ehli senden öğüt almalı.
- 890-91 Gül ve semenden bağımsız çemende ilk açan susen gibi bu tekkeyi menzil edinin senin gölgene sığınmalı.
- 892 Benim muradım, isteğim kavuşma altınıdır, yokluk hazinesine itimadım var.
- 893 Bu dünyanın süsünden, isteklerinden geçtim; kan saçan gözyaşından elimi temizledim.
- 894 Yokluk âlemine düşen gönlüm, asla ve asla servi ve gül seyretmez.
- 895 Yokluk ateşine varlığım yandığından, varım yoğum viraneye düştü.
- 896 Senin gibi dostum olmadığından bana doğru yolu göstersen ne olur?
- 897 Mecnûn ah ve feryat ederken sabah oldu ve baykuş (gözden) kayboldu.
- Kükreyen arslan olan Mecnûn'un tuzağa düşmüş ceylanı avcı tuzağından kurtarması**
- 898-99 Sevgi geyiği ansızın erdiği zaman gökyüzü çemeni otlak edip üzüntü ve sıkıntı dolu, perişan Mecnûn ayağa kalktı.
- 900 Gussadan başka arkadaşı olmadığından gamını savmak için gezmek istedi.
- 901 Biraz etrafı dolaşırken gözüne çöl ahusu göründü.
- 902 Tuzağa düşmüş bir güzel ceylan gördü.
- 903 Avcı, ceylanın üstüne kapanarak o cellat, kanını dökmek ister.
- 904 Avcıdan o avı almak için yalvararak ilerledi.
- 905-6 Avcıya şöyle dedi: "Ey civanmert, bu derdimin üzerine dert ekleme; bu ahuyu tuzaktan serbest bırak, fakire bağışlayarak büyük bir iyilik yapmış olursun.
- 907 Kokusu bahar gibi güzel, şehla gözü sevgilinin gözüne benzeyen (ceylana) kıyma.
- 908 Boynuzları bostan servisi, ayakları hizran servisi gibidir.
- 909 Bırak onu yeşil ot yesin, ucu sivri ota benzer hançeri ona çekme.
- 910 Vilayetin sembolü olan o boynuza haddini aşarak elini uzatma.
- 911 O nafe, Çin miskine; narin güzelin saçına benzer.

- 912 Onu tutsak edip toprağa salma (öldürme) bu hayvanı ölüme gönderme.
- 913 Bu ahuya kılıç yaraşır mı? Vefasız olanın başını kes.
- 914 Sürmenin dost olduğu o göze, yol tozu bulaştırma sakın!
- 915 Boynuzunun toprak yani mezar işareti olmasına izin verme.
- 916 Avcı bu sözleri işitince ne avı, kendini bile unuttu.
- 917-18 Mecnûn'a "Ey uğurlu; kimsesiz, fakir ve düşkünüm. Bu gönlü mutlu eden avı istersen bana değerini ver, serbest bırak." dedi.
- 919 O ahuya kurtuluş parası olarak yakut verir, Mecnûn böyle yaparak avcıyı şaşırttığını fark eder.
- 920 Mecnûn'un kol süsü olarak taşıdığı mücevherin değeri, kıymeti ölçülemezdi.
- 921 Mecnûn'u ya deli ya sarhoş sanıp o fakir avcı yerinden sıçradı.
- 922 O yakutu alıp yola düşer, acaba aldatıldı mı diye şüphe ederdi.
- 923 Mecnûn tutup ahuyu öper, sevgiyle arkasını okşardı.
- 924 Gözü sevgilinin gözüne benziyor diye onu yaş saçan gözüne sürer.
- 925-27 Ona (şöyle) der: "Ey çölde oturan Çin ülkesinde cevelan eden; ey Çin ahusunun nafe açanı ve aktarı; otun gül ve laleden, kıblen kutsal çöl olsun.
- 928-29 Sana padişah kemendi dolaşmasın, ayağına oku erişmesin; eğer ok ulaşırsa bahar servisi dokunsun, onun demir ucu sülün olsun.
- 930-31 Kılıç ulaşırsa susen, ya da gül bahçesinin yeni yetme fidanı olsun; misk saçan melteme, o ilkbaharın yeni fidanına rüzgâr olarak ulaşsın.
- 932 Köpek gözüne canavar, vefa çemenine arslan olasin.
- 933 Ne kaplanın ağzına yemek ol, ne de üzerine köpek saldırsın.
- 934 Eğer o hançer taze, yeni açmış susen bile olsa o boğaza dokunmasın.
- 935-36 Ey çöl ahusu, sana ansızın eğer sevgilinin mahallesi otlak olsa o bahçeye sabah vakti ulaşınca beni merhametinden hatırlayasın.
- 937 Oturduğu yerin kapısına selamımı ilet, halimi çalısına ulaştır.
- 938 Oturduğu yerin servisine, ırmak gibi akan gözyaşımı, gül yaprağına lale bahçesi gibi olan yaramı anlat.
- 939 Köpeklerine yalvaramamı, dostlara sırrımı şöyle arz et:
- 940-42 Ey arslan yaratılışlı, ejderha sesli, dağın panter ve kaplanıyla arkadaş; yolunu kaybetmiş kervan aniden sesini duyarsa onu rehber etsin; orada köpeğe benzer

dört gözle bekleyenler var.

943 Ey panter yaratılışlı ve arslan yavrusu, kuyruğun boynumda tasma olsun.

944 Mecnûn gönlüne derdi nevale edip bu şekilde ah ve feryat ederdi.

945 O vefa isteyen nereye gitse ahular yanında yoldaş olurlar.

**Leylâ'nın çölün kenarında Mecnûn'un gözyaşından yeşeren lale bahçesini ve sahranın
çeşmesinin gözesini ziyaret etmesi**

946 Söz, bezm içinde dönen kadeh ve şeker saçan şöyle bir meze getirdi.

947 Mecnûn'un hali, tasası, gamı ve üzüntüsü menkıbe haline geldi.

948-49 Çöllere içinde deli gibi dolaşması, gizli gamı açığa çıkınca her ülke içinde meşhur oldu ve dillerde onun gam ve tasası söylenir oldu.

950-52 "O güle bülbülünün duasını, o çer çöpe kirpiğimin övgüsünü ulaştır." (diyen Mecnûn'un) o keder hikâyesinin söylentisi Leylâ'ya ulaşınca gam ve derdi çoğalmasına rağmen o ciğeri kanlı onu açığa çıkarmadı.

953 Güzellik gül bahçesine yeni yetmiş gonca gibi bir yasemin göğüslü sırdaşı vardı.

954-56 Arslan tabiatlı, cesaretli ve coşkulu ahu gibi olan güzel annesini uyutunca Hemzad ile birlikte atla, gül gibi ilkbahar rüzgârına o iki güzel, adı Necd olan dağa ulaştılar.

957 Perişan ve ümitsiz Mecnûn, Necd dağına güneş doğduğunu gördü.

958 Zerre güneşi, bu müflis o saf inci hazinesini karşıladı.

959 Leylâ gelince attan indi, gözyaşı gibi yere serildi.

960 Birbirine yakışan o iki âşık bir araya gelip kucaklaştılar.

961 Kutlu olsun o iki hümaya, vefa çemeninin kuşuna aferin.

962-65 O iki gül, servi ve sümbül dalının ucu bir araya geldiğinde bir müddet oturup o iki sevgili, bu ona bağışlayıcı o buna dert ortağı, bu kavuşma ganimetini, bu uğurlu ve kutlu şanslı görünce her biri bu nimet, işret ve safa için Allah'a şükretti.

966 Leylâ, Hemzad'a gelmesi için işaret etti ve o da bu bezm yerine yöneldi.

967 Dünyayı kavuran temmuz günleri için bir kâse şerbet getirmişti.

968 Leylâ saf gümüş gibi elini uzattığı zaman ona altın işlemeli kadehi sundu.

969 Mecnûn alıp o tatlı şerbeti, o kavuşma meclisinin kadehini içti.

970 Bu susamışlar o kadehi içip şarap küpü gibi gönülden coştular.

- 971-72 Leylâ safa çiğinden (jale) (terleyen) gül bahçesi gibi utanmadan (hayâdan) terleyip gonca gibi ağzını açıp gülümsedi, bülbül gibi konuştu.
- 973-74 Mecnûn'a, "Ey ciğeri kanlı, bahtı kara, gözyaşı kanlı; vezinli gazelin, şiirin ve renkli menkıben dünyayı sardı." dedi.
- 975 Mahzun canın arkadaşı ve dostu, devamlı vezinli şiir söylemekte.
- 976 Gizli niyeti olmayan, kusursuz yeni bir gazel, yüz tatlı öpücük değerindedir.
- 977 Bu gönül, gonca gibi mutlu olsun diye yeni bir gazel terennüm et.
- 978 Tasa dolu gönül açıklayan ve hali anlatan bir şiir oku."
- 979 Mecnûn bu hitabı işitince saf inci kutusunu (gibi olan ağzını) açtı.
- 980 Çaresiz, söz söylemeğe mecal bulduğu zaman hasbihalini irticalen şöyle şiire döktü:
- 981 "Ey bahar rüzgârı, sevgili gülünün kokusu hoş geldin.
- 982-86 Ey kutlu sabahın meltem yeli ve sadık aşığın arkadaşı; gül bahçesinin gül kokusunu getirdin, gönül bahçesinin çer çöpünü temizledin; can gülşeninde salınan bu lale etekli hangi servidir; gönlümde ateşli yara dağlayan bu gönül alan güzel hangi laledir; bu gönlüme dünyayı dar eden o ağzı kapalı hangi açılmamış goncadır?
- 987 Ey saadet muştucusu, ey saba rüzgârı, canım yoluna feda olası gel.
- 988 Hangi bahar, hangi bağ ve gülşen bu güzellik gülfidanına mesken oldu söyle?
- 989-90 Ne bağın eteği, ne ova ne dağ; bu kekliktir ki salınsa gönüller alır, konuşsa papağan gibi olur.
- 991 Çemenin güvercini midir ya da gül ve semenin kumrusu mudur?
- 992 Naz yapsa ne olur nazlıdır, saçları kokulu gerdanlık gibidir.
- 993 Ey çemen servisi, gümüş gibi beyaz tenli uğur getirdin.
- 994-95 Çöpün yüzüme, yolunun tozu iki gözüme gelesi; ey dudağı tatlı safa getirdin, can ve gönle güzellikler getirdin.
- 996 Bu hareketinle beni göklere çıkardın sanki zerreyi çok parlak güneşe benzettin.
- 997-98 Bana bu kavuşma meclisi, tatlı su kadehi ne yazık ki eğer senin kavuşma sâkîn olmasa bu tatlı suyun susamış ölüdü.
- 999-1000 Ey mücevher kutusunun mücevheri ve mücevher kutusu, burcun yıldızı ve yıldız burcu; ey inci ve lal hazinesi, yarımı görüp bana eziyet etme.

- 1001 Beni lale gibi yaralama, yaşımı çiğ gibi akıtma.
- 1002 Yok yok, sevgilinin bağı renkli olsun diye kan yağdıran gözyaşı aksa ne olur.
- 1003 Ben, periye benzeyen senin aşk delisine yar olacağını ummazdım.
- 1004 Ey peri gibi olan sevgili, ben aşk susamışına su diye niçin ateş sunarsın
- 1005-6 Kavuşma bağını ve solmuş fidanı yenileyen, canlandıran ey ebedilik suyu, hangi çeşmedensin, ey kerem bulutu neredensin?
- 1007 Ey canlılık suyu salına salına yürürken çalı çırpı görünce eteğini toplama.
- 1008 Senin ayağında çöp gül olsa, siyah çalı sümbül olsa ne olur!
- 1009-11 Sebze bahçesini, baharın solmuş gülünü canlandırsan; toprağa nebat, susamış gönle canlılık eseri versen; ey ümit bağının canlılık suyu, bana sonsuz ömür versen ne olur!
- 1012 Kadehinden sızan şarap bu ayrılık ölüsünü diriltti.
- 1013 Ben ölüyken dirilttin, sonsuz ömür (için) berat verdin.
- 1014-15 Eğer gonca gibi ağzım, susen gibi yüz dilim olsa ben bu nimete, bu elde ettiğim makam, yücelik ve izzete şükredemem.”
- 1016 Mecnûn gazeli bitirince Leylâ onu kulağına incili küpe yaptı.
- 1017 O gönlü yarılmışa, saf yaratılışlıya övgüler düzüp bravo dedi.
- 1018 Âşığı gönlünü memnun edince o şeker gülüşlü çadırına döndü.
- 1019 Mecnûn orada bülbül gibi hasret bağında ayrılık acısıyla baş başa kalır.
- 1020 Baharı sona ermiş bağa, lale bahçesi geçmiş, solmuş bir kıra benzer.
- 1021 Bu felek kubbesi afetler doludur, ona ne yapsan karşılığını verir.
- 1022 Mecnûn ahuyu azat ettiği için gönlü mutlu, güzellik ahusuna erişti.
- 1023 Avı serbest bıraktığından o arslana sevgilisi av oldu.
- 1024 Ey arkadaş, hayır ya da şer her ne yaparsan karşılığını görürsün.
- 1025 Her ne olursa zayıf bir canlı olan insanın kendisindedir.
- 1026 Berekette cimrilik ve kıskançlık asla olmaz. Allah amellerine göre verir.

İlkbaharın başlangıcının tasviri ve gam ortağı dostların çöl baykuşundan hastayı gül bahçesi tarafına davet etmeleri ve dağın eteğine gitmeleri

- 1027 Kutlu bir bahar günü, sanki tatlı tatlı esen yeldi.
- 1028 Menekşe ovaya su basmasın diye sincap kürkünden bir örtü sermişti.
- 1029 Bağdaki ağaçlar açınca çiçek sanki diş gibi parladı.

- 1030 Dağ, ayağına sanki kına yakmış lale misali parlak sevgiliye benzedi.
- 1031 Taş gibi sert olan jale yağınca lale kadehi kırıldı.
- 1032 Gül işve giysisini giydiği zaman bülbül keçe elbisesini parçaladı.
- 1033 Her bülbül ve boynu bükük gonca, kırmızı gagalı papağan gibidir.
- 1034 Su kenarı ve bostan servisi, Hızır ve ölümsüzlük suyunun kıyısı oldu farz et.
- 1035 Her kara yazılı menekşe yaprağı, çemenin üstünde çivit rengi bene benzer
- 1036 Her lale, yasemin ve sümbül; çemen üzerinde bir tabak gül gibidir.
- 1037 Gül ve goncadan akarsu kenarı, sevgilinin dudağının kırmızısı(lal) gibi gönül çeken oldu.
- 1038 Bunun gibi bir günde halk mutlu, Mecnûn sevgilinin gam ve derdiyle dosttur.
- 1039 Bir gün, dert ortağı bir iki dost Mecnûn için endişelerini ortaya döktüler.
- 1040-42 O garibi, o bağdan ayrı düşmüş bülbülü; baharın gül mesiresine, şahini ava çağırarak için Necd dağının eteğine ulaştıklarında o, aşk tuzağının esiri görüldü.
- 1043 Birlik(vahdet) askerinin kumandanı, uzlet ehlinin baş halkası olmuşu gördüler.
- 1044 Dağ ona rahat bir saray, arslanın kuyruğu sarayın süpürgesi gibi olmuştu.
- 1045 Arslan başı sanki ona sarı ipekten yuvarlak yüz yastığı oldu.
- 1046-47 Kaplan, koruyucusu; sırtını dayadığı minder fidan; her zayıf yavruya süt emziren dişi av hayvanı ona acıyan olmuştu.
- 1048 Sanki gözünün akı ve karası gibi olan kaplana çöp düşse razı olmaz.
- 1049 O mihnet ve dert zarıyla oynasın diye kaplan tavla tahtası hazırlamıştı.
- 1050 Gönül alan gamlının halkası olan Mecnûn'un göğsünü, arslanın pençesi kaşırdı.
- 1051 Dağın başını mesken tuttu, her arslan ona koruyuculuk yapmaktadır.
- 1052 Arslanın yüzü sarı gül, ahu boynuzu gönül çeken servi gibi olmuş.
- 1053 O saf, ayrılık mektubu gönderse ahuyu çabuk koşan ulak olarak vazifelendirdi.
- 1054 Ah edip ateşe yandığında onun arzusunu arslan yerine getirirdi.
- 1055 Sevgilinin gözüne özlem duyunca ahunun gözüne bakar.
- 1056 Eğlence ve mutluluk servisi isterse anaforu seyrederdi.
- 1057 Seçkin hükümdar ve sarayı gibi dağdaki mağarayı ev yapmıştı.
- 1058 Arslan, onun saray kapısının köpeği, kapının her halkası bir ejderhadır.
- 1059 Dostlar, o gönlü yaralıya varınca vahşi (hayvanlar) dağa dağıldı.
- 1060 Mecnûn'a selam verip gerekli saygıyı gösterdiler.

- 1061 Mecnûn da hürmet etti ve aleyküm selam dedi.
- 1062 Kollarını çınar dalı gibi açarak dostları çiçek gibi kucakladı.
- 1063 Dostlar etrafına halka oldu, topluluğun baş halkası inleyen ve ağlayan (Mecnûn) oldu.
- 1064 Lal gibi kırmızı renkli inci tespih safa verendir, imamesi kehribardır.
- 1065 Mecnûn'a arkadaş olduklarından ona (şöyle) nasihat etmeye başladılar:
- 1066 "Ey kırık gönüllü ve zulüm yarası ile gönlü yaralı halin nicedir?
- 1067 Kalk, bostanın safa rüzgârı erdiği zaman gül bahçesi ve gül eğlencesi vaktidir
- 1068 Her yeşil çiçek bahçesi gökyüzü, her çiçek dalı Samanyolu yıldızı gibidir.
- 1069 Yeni açmış gonca çocuğunun içmesi için nergis, süt ve şeker ezer oldu
- 1070 Her cins cinsiyle arkadaş olduğundan tavus, tavusun arkadaşı olur.
- 1071 Kargaya papağan nasıl arkadaş olsun, kumru kuzgunla dost olur mu?
- 1072 Bu dağda gönlünü yaralama, gel bağ gezintisine gidelim.
- 1073-75 Çemende servi gibi sevgilin salınırken, o serviden senin sülünün uçmadan; çemen içinde gezelim, dağ ve çöl tepesini terk edelim; mutlu alametli, haberli ulak olan kuzey rüzgârı gibi gül gezintisi yapalım.
- 1076 Gönlün gonca misali daralırsa gül bahçesinin meltem yeli (onu) gül gibi açar.
- 1077 Zihin karışıklığın varsa uzak olsun. Gel, akarsuyu seyret.
- 1078 Boş, olmayacak hayâli def etmek için mey tortusundan başka fayda veren yoktur.
- 1079 Senin gönlüne dünya gamı, sen gonca gibi açılmamış gönülde kan olmaması gerekir.
- 1080 Baharın beslediği güle keder dokunduğunda bir güz yaprağı gibi sararıp solar.
- 1081 Senin mumun yüreğinin yağını eritince keder de gönül mumunu sarartır.
- 1082 Çer çöple beraber olsa bile akıl sahibi bundan kederlenmez.
- 1083 Dostların önünde yabanilik etme, o eski samimiyet ve dostluğa ne oldu?"
- 1084 Gül gibi olan Mecnûn söylenenleri dinleyince gönlü gonca misali kan doldu.
- 1085 Susen gibi dilini kılıç yapıp gül misali yakıcı ağızını açarak şöyle dedi:
- 1086-89 "Ey bana nasihat edip ayıplayanlar, kaderde yazılan değiştirilemez; kader levhasının yazısı silinemez; beni ateş gibi sözlerle yani gül ve çemen kıvılcımı ile yakmayın; kıvılcım saçan gül ve erguvan dalı yarsız bir dumandan ibarettir.
- 1090 Sığınağı kafes olan bülbüle çırpınıp dolaştığı yer zindan olur.

- 1091 Örneğin eğer uğursuz baykuş olsa bile onunla dost olana tavus gibi görünür.
- 1092 Bu gam yeri bana, bağ ve bostandan, gül bahçesinin alanından üstündür.
- 1093 Ayrılıktan darmadağın olan gönül, bahar ve bağdan zevk alır mı?
- 1094 Sevgilinin güzelliğine meyletmiş gönül, baharın gülüne yönelir mi?
- 1095 Bana bağ, sevgilisiz zindandır, her lale gönülde bir yara açmaktadır.
- 1096 Baharın gülü onsuz diken, lale bahçesi o olmadan ateşkede gibidir.
- 1097 Menekşe onsuz gözüme bir duman, her lale mihnetle kaplı kıvılcımdır.
- 1098 Sümbül eğer sevgilinin saçının kıvırcığı değilse ah ve inleme dumanı olur.
- 1099 Sevgilinin büklüm büklüm saçı olmazsa menekşe bahçesi, matem rengi olan lacivettir.
- 1100 Beyaz tenli sevgilinin yanağı yoksa her lale ağızlı alev saçar.
- 1101 Gonca ağızlı sevgilinin dudağı yoksa her gonca gözüme gam dikenini gibidir.
- 1102 Sevgilinin yeni çıkmış ayva tüyleri olmazsa bağın her yeşereni neşter olsun.
- 1103 Servi sığınağım olmasa şaşılmaz, bana bu ahımın dumanı (gölge olarak) yetmez mi?
- 1104 Yasemin tenli sevgilinin boyu olmadan sanavberin(fıstık çamı) dili yüz parça olur.
- 1105 Bana onsuz susen hançer, gül gönlüme ateş olur.
- 1106 Sığınağım çölün kenarı olduğundan yerim bağ olmasa ne olur.
- 1107 Her ne kadar virane göze hoş görünmezse de alışana cennet gibi gelir.
- 1108 Bana arkadaş olarak vahşi (hayvanlar), şarap olarak gözyaşı, meclisin kebabı olarak ciğer yetmez mi?
- 1109 Sevgilinin sarayının kapısının (üzerindeki) gül işlemeli çivisi benim için baharın taze gülüne benzer.
- 1110 Gülşen üzerindeki su halkaları, sevgilinin köpeğine boyun gerdanlığı gibidir.
- 1111 Âdemoğlunda ne sevgi ne de vefa var, iki yaratılmış bir değildir.
- 1112 Zavallıyı anlayan insan olmadığından insanlık ortadan kaybolmuştur.
- 1113 Senin makam sahibi olmanı isteyen kimse gizlide kuyunu kazar.
- 1114 Eğer kıskançsa Allah esirgesin; sabah akşam sana beddua eder, kötülüğünü ister.
- 1115 Eğer kıskanç değilse, ne nükteden anlayan ne de güzel söz söyleyebilen cahildir.
- 1116 O kimse eğer sohbet arkadaşı ve dost değilse insanın ruhuna elim ve azap gibidir.”
- 1117 Dostları o garibi görünce işret ve eğlenceden nasibi olmadığını anladılar.

- 1118 Akıllı değil deli olduğundan ne öğüt ne yakınlık işledi.
1119 Bülbül gibi topluluklarına, vatanlarına döndüler.
1120 Baykuşa harabı, bu susamışa o serabı bıraktılar.
1121 Dostlar, gam ve üzüntüden ciğeri kanlı mahzun bir şekilde evlerine vardılar.

**Sayısız askeri olan Nevfel ile Mecnûn'un tanışması ve padişah meclisinin mücevher
saçan dostu olması**

- 1122 Söz, musiki icra eden olduğu zaman bu teraneyi söylemeğe başladı:
1123-24 Kıskanç beyinleri un ufak etmiş o kahraman Nevfel, zamanın hükümdarı; bazen
kadeh bazen demir tutardı, bazen ateş bazen gülşen olurdu.
1125 O arslan yaratılışlı, avcı olarak bir sabah avlanmaya niyet eder.
1126 Kırdan avlanırken av yeri civarında Mecnûn'a rastladı.
1127 Bu nasıl bir insan ki burada vahşi(hayvanlarla) bir arada bulunan nasıl bir
kimsedir, diye sordu.
1128-29 Ahının kıvılcımını, figanının dumanını, feryadının şarkısını, gözyaşı selini; gizli
kederini ortaya çıkarıp padişaha arz ettiler.
1130-31 Hükümdar, o garibe, o bağdan ayrı bülbüle merhamet etti; çünkü kendi de bir
güzeli seviyordu, o lale gibi sevgilinin kölesi olmuştu.
1132 Dertten eser olan her gönül, aşk gamından haberdar olur.
1133 Atından inip yaya olarak o garip ve emeline kavuşamamışın yanına gider.
1134 Selam ve merhaba deyip yanına alıp gönlünü hoş eder.
1135 Ona, "Ey zavallı ve üzgün kişi, seni çöl içinde kim delirtti." der.
1136 Mecnûn, onu dost ve dert ortağı gördüğünden hangi çemenden diken ulaştığını
söyledi.
1137-40 Nevfel gönül derdini, sararmış yüzünü ve soğuk ahını anlayınca ona (şöyle) der:
"Ey garip ve mutsuz, mihnet köşesinin oturanı! Ben senin derdinin tabibi, acıklı
iniltinin ne olduğunu biliyorum, tasalanma; sen gönlüne yakıcı(ateş) yara vurma,
mutlu mutlu bağın gülünü dolaş.
1141 Seninle sevgilini bir araya getiririm, sen bülbülü o bağa mahrem ederim.
1142 Aramızda ister barış ister savaş olsun o inciye seninle kavuşturayım.
1143 O beyaz tenli sana eş olsun diye onun yoluna altın saçayım.
1144 Seninle bir araya gelmek istemezse kaba kuvvet kullanırım.

- 1145 Paraya pula temayül etmezse kılıcımı kuşanırım.
- 1146 Ey feraset sahibi, yalnız vahşi gibi çölde gezip tozan olmamanı beklerim.
- 1147 Alışkanlık ve kaynaşma, aynı cinsle olduğundan insandan fazla kaçma.
- 1148 Tek elden ses çıkar mı, kanadı olmasa kuş uçar mı?
- 1149-50 Gül saçan bağın bahar yağmuru denize damla damla ulaştığı zaman o katreye eğer sevgili sade olursa, hükümdara yaraşır değerli bir inci olur.
- 1151-53 O olgun inci hazinesine talip, gönül sahibi olanlara sohbet arkadaşı ol; o can hazanının yaprağına dost olan mutluluk baharının gülü yetişince; gel gülşen zevkini tadalım, bahar gezintisi ve susen seyri yapalım.
- 1154 Bazen kırmızı renkli saf şarap içelim, gamı savmak için şerbet içelim.
- 1155 Bazen meclisimizi akarsu kenarında kuralım, mutrip gönül alan müzik icra etsin.
- 1156 Sen mecliste vezinli şiir söyle, ben şiirine el değmemiş inci vereyim.
- 1157 Sen irticalen şiir söyle, ben o ağza inci doldurayım.
- 1158-59 Sen benim yanık nefesim ve soğuk ahımın vasfi olan ve derdimi şerh eden bir gazel söyle; ben yakut gibi olan dudağımı, o hokkayı gibi olan ağzı inciyle doldurayım.”
- 1160-61 Perişan ve gönlü yaralı Mecnûn (şöyle) der: “Ey fakir dostu padişah; evren sana hükümlanlık tahtı; ay, o tahtın izzet tacının ucunu süslesin.
- 1162-64 Ben bitkin gönlün derdinin devası, gözyaşının ve soğuk ahının teskini; ey vefalı dert ortağı çok doktor çabaladı; (ama) başaramadı; o hastalık ilaçla tedavi edilemez, bu mizaca sıhhat gelir zannetme.
- 1165 Talih gülmediği zaman kıvılcım dolu ah ne fayda verir.”
- 1166 Nevfel, o perişanı, keder gülşeninin susenini görür.
- 1167 Yemin edip lale yarası ona nokta olan bağın sayfasını şöyle andı:
- 1168 Can kuşu bu bedenden uçmazsa bu günden (itibaren) sözünde durur.
- 1169 Mecnûn bu söze güvendiği için bu ahde vefaya temayül etti.
- 1170 Nevfel ona ihtimam gösterdi, hususi çadırında onu ağırladı.
- 1171-74 Bir kalem yazmak için hazırlandı şöyle bir mektup yazmaya başlamasını emretti: “Ey Benî-hay kabilesinin başı, ayağı uğurlu kabilelerin reisi; Leylâ, Mecnûn’a nikâhlanırsa yoluna mücevher saçayım; eğer bunun tersi olursa işi kılıç halleder.”
- 1175 Mektup goncası dürüldüğü zaman ulak gül bahçesinin nesimi (gibi) gider.

- 1176 O mektubu, sevgilinin oturduğu yerin harimine, namlı reisine ilettili.
- 1177 Mektubun maksadını anlayınca sanki çalıya alev düştü.
- 1178-82 Mektuba başlamak için sihir yapan kalemi ele aldı ve (şöyle dedi): “Ey kabilenin reisi, kahraman Nevfel, senin güzünden düşmanın başı ufalanır; bu küstahlığı abartma, ey baharın gülü baş ağrıtmayı bırak; bilgili ve zeki insanların ayağını kilimine göre uzatmaları gerekir; bizi kimsesiz ve zavallı zannetme, hem derdine dert hem de ölüne ölü ile karşılık verebilecek gücümüz var.”
- 1183 Mektubun cevabı çabucak geldiği zaman Nevfel görüp hiddetlendi.
- 1184 Kıskanç gönüllüleri davul gibi dövmek için bayrak açıp namus davulu vurdu.
- 1185 Sevgilinin kabilesi haberdar olunca her biri kan dökmek isteyen kılıca dönüştüler.

Dünyaya hükmeden Nevfel’in ay sembollü sancağı çekmesi ve yıldızlar kadar çok ve coşkun deniz misali askerin tozundan dünyayı karartması

- 1186 Güneş padişahı sancak çektiği zaman önce sabah beyaz bayrak gösterdi, hava aydınlandı.
- 1187 Altın boru, yelpaze gibi olup kıvılcıma kin ateşi saçtı.
- 1188 Gökyüzü, davul sesinden aklını kaybetmemesi için sabahın kulağına pamuk tıkadı.
- 1189 Askerin çıkardığı tozu, siyah bulut; kılıç süsü, bir meşale tutan oldu.
- 1190 Taşı ufalayacak güçteki zehirli mızrak yılan gibi dil uzattı.
- 1191 Her okun süratli bir kuzgun misali, kan içmekten gagası kızıştı.
- 1192 Omuzdaki mızrak, panzehiri düşmanın beyni olan Dehhak’ın yılanıdır.
- 1193 Dönen gökyüzünün hayrete düşürmesi gibi düşmanın başına keskin kılıç salları.
- 1194 Ok ciğerde düşman kanı içip, ağzını silip belde oturur.
- 1195 Hint kılıcı kanlı gönle ulaşınca sanki makas kırmızı ipek bulmuş gibi oldu.
- 1196 Güzlerin sesi Hicaz’dan Irak’a kadar duyuluyordu.
- 1197 Şeref ve haysiyetin yok olduğunu görünce davul, eliyle göğsünü döverdi.
- 1198 Her demir şiş bu mihnet ve elemde, bu gamdan dolayı tasalandı.
- 1199 Can kuşu çabuk gitsin diye keskin hançer, pencereler açardı.
- 1200 Feridun’un padişahlık sancağı, kanlı ve düşman sembolüdür.
- 1201 Altından yapılmış ejderha gibi o sarı boru ses çıkarsa kin ateşi saçardı.
- 1202 Sanki bela tuzağı olan zırhlar benim ömrümün düğümleri gibiydi.

- 1203 Kılıç gözbebeğinin pırıltısını kesince feleğin güneşi ortadan kayboldu.
- 1204 Kılıç, merdin terazisi; eldeki siper ona sarı kefe olmuştu.
- 1205 Sanki süratli hançer sesi gönle öldürücü yarık açmıştı.
- 1206 Ok, gönül ateşini görünce ciğer kebabı yapmak için demir şiş oldu.
- 1207 Çeşme gibi olan her zırh gözü sanki ecel akarsuyundan göze oldu.
- 1208 Yavaş yavaş kanla dolan şarap kadehi kalkan gibi oldu.
- 1209 Düşmanın başındaki bütün saçlar kana bulanmış, dumanla çevrelenmiş yanan micmere benzer.
- 1210 Keman gibi olan kaşları çatıldığı zaman düşman askerini korkuttu farz et.
- 1211 Bağ ve gül bahçesi savaş alanı oldu, ok orada sanki susen servisinin fidanıdır.
- 1212 Her mızrak yeşil suretli fidan, her al bayrak yeni açmış bir gül gibidir.
- 1213 Su kıvrımı, orada zırh, her süratli hançer susen yaprağıdır.
- 1214 Vezirler fil olmadan ecel tahtası üzerinde hane hane at sürerlerdi.
- 1215 Beş parmak padişahı topuz diye düşmana yumruk atardı.
- 1216 Ona peçeli kadınlar dediklerinden kılıç vuranlar zırh giyemezlerdi.
- 1217 Gürzle savaştan cihangir kılıcın geline ayna gibi olduğunu söyler.
- 1218 Ok gelse göğsünü siper ederdi, kin kılıcı ulaştınca da başını açardı.
- 1219 Yer sestten sallanırken ayak vuruşundan dağlar yıkılırdı.
- 1220 Perişan ve gönlü daralmış Mecnûn bu hale, sese ayak uydurmuştu.
- 1221 Ancak, duaya başlasa başta düşmanı (Leylâ'nın kavmini) anardı.
- 1222 Leylâ'nın kavmi mağlup olunca ordu dört bir yana kaçtı.
- 1223 Kör talih, Leylâ'yı esir ve mahzun etti.
- 1224 Leylâ'nın yüzü (cemali), görününce Nevfel bütün varlığıyla ona meyletti (âşık oldu).
- 1225 Leylâ'nın bağının havası estiği zaman o laleyi (Nevfel'i) Leylâ'nın yarası yaktı.
- 1226 [Nevfel] her sülün gibi hareketi, beni kahreden bu yeni yetme serviye görelim, derdi
- 1227 Onu Mecnûn'un dostu (sevgilisi) yaparsam ben üzüntüden mahvolurum.
- 1228 Savaştan (çadır) köşküne döndüğü zaman işret ve eğlence meclisi kurulmasını buyurdu.
- 1229 Peri yüzlü sâkîye, Mecnûn'a zehirli şerbeti içirmesini emretti.

- 1230 Sarhoş saki, gaflete düşüp öldürücü zehri Nevfel'e sundu.
1231 Nevfel, o zehri içtiği zaman can verip dünyadan göçtü, öldü.
1232 Bu benzersiz felek çemberi sanki yapılan amellerin toplandığı bir ekin yeri gibidir.
1233 Yeni ayın orak olduğu o ekin yerine kim buğday ekerse arpa biçmez.
1234-35 İster dilenci ister padişah olsun; kendi düşüp ansızın yerle bir olursa kuyunun başına ulaşıp el uzatabilsin diye kazdığı kuyunun boyunca olması gerekir.
1236 Gökyüzü kubbesine seslensen, ne dersen ona karşılık verir.
1237 İyilik yapana güzellik erişir, kötülük yapan kötülük bulur.
1238 Nevfel dünyadan göçünce tacı ve tahtı varislerine kaldı.
1239 Güzel gelinin babası, o yeni yetme gülü alıp sabretti.
1240 Mecnûn orada sevgilisiz, bülbül gibi bağ ve gül bahçesi olmadan şaşkın bir halde kaldı.
1241 O baykuş, harabelerde kendinden geçmiş, yıkılmış ve mahrum olarak kaldı.

İbn Selâm'ın oğlunun sünbül ve gül destesinden kemer kuşanması, nafe kokulu aşk nakışından Leylâ'nın güzellik yaprağına bağlanması

- 1242 Gökyüzü yılanı eziyet etmek için kar tanesinden zehir akıtır.
1243 Güneş hüzmeleri ufuktan uzaklaşıp soğuktan buz yağını gibi olur.
1244 Bu güneşin sıcağından(parlamasından) önce sabah soğuk rüzgâr estirmezdi.
1245 Kış, gökyüzünün kar dökeni olduğu zaman eleği gökkuşağı olmuştu.
1246 Zaman, soğuktan büzüşüp göze kısa ve az göründü.
1247 Çınarın soğuktan eli düşünce akarsuyun yüzeyi titredi.
1248 Buzlar eriyince taban suyla kaplandı, sanki suyla dolu bir kabarcık oldu.
1249 Her yeni yanmaya başlamış kor, siyah kömürün yaraladığı, dağladığı bir bağ lalesi (gelincik) gibi oldu.
1250 Ab-ı hayat, ateş; karanlık(zulümat) da onu(çevreleyen) başıboş duman oldu farz et.
1251 Sanki her alev alev yanan kor, sarı şarap ve kırmızı(sengerf) taş gibi etrafa saçıldı.
1252 Nemrud'un kurduğu ateşkedeyi bu zamanda gören kişi mabud edinirdi.
1253 Eğer önceden cennete koysalar, bu günde olanlar cehenneme gitmek ister.
1254 Yıldız çocukları buz tutmasın diye yol başına Samanyolu tuz döktü.
1255 Pençesini yumamaz hale gelen güneşe soğuğun [yaptığı] işkencesiyi gör.

- 1256-57 Bunun gibi bir günde o semen kokulu, lale yanaklı ve gönlün arzu ettiği servi boylu; gönül çeken eğlence meclisi kurmak için çadırı içinde ateş yaktı.
- 1258 O yeni çiçeklenmiş güzellik goncası (gibi olan sevgilinin) yüzü ayın on dördü gibiydi.
- 1259 Saba rüzgârı, o güzellik gülşeninden dem vurup her eğlence meclisini neşelendirirdi.
- 1260-61 Mecnûn, aşkın şöhretlisi oldukça güzellik sesi çoğalırdı; çünkü âşık ne kadar tutkun, düşkün olursa sevgili de o kadar şöhretli ve başkalarından üstün olur.
- 1262 Adı İbn Selâm olan gönlü mutlu, bir kabile reisi vardı.
- 1263 Arap kabilelerinin önde gelenlerinden, soy ve sop bakımından üstündü.
- 1264 Servi gibi uzun boylu bir oğlu vardı, şimşir onun kölesi olmuştu.
- 1265 Tatlı gülüşlü sevgilinin tatlı ağzı şeker kamışı gibi bend bağlardı.
- 1266-67 Başında Leylâ hevesi, gönlünde Leylâ gam ve belası olduğundan yanağının kırmızılığı, menekşe bahçesinin gül gölgeliği kalmamıştı.
- 1268 Gül yaprağına uygun bir menekşe gibi olan Leylâ'ya duyarak âşık olmuştu.
- 1269 Gönlünde, gözünde hep Leylâ vardı gönlü ateş doldu ve gözyaşı sel oldu.
- 1270 İbn Selâm [bu durumdan] haberdar olunca gönlü gam ve sıkıntıyla doldu.
- 1271 Kabilenin ileri gelenlerinden birkaçıyla birlikte sevgilinin huzuruna vardı.
- 1272 Amacı, o delinmemiş inciye, Leylâ kubbesinin incisine çift etmek, birleştirmektir.
- 1273-77 O lale gibi kırmızı yanaklıya mehir olarak vermek için ay yüzlü pek çok köle, sanki göz bebeği kana gark olmuş gibi elbisesi gül renkli olan zenci çocuk, yüzünün kenarında kıvrım kıvrım saçı olan misk kokulu elbiseli yüz Hıta'yi Türk, sanki hilal ile ay kucak kucağa gelmiş gibi güneş küpeli yüz tane ay yüzlü, durdurma dizgini Süreyya yıldızıyla süslenmiş yakut ve altın koşumlu yüz at aldı.
- 1278 Deve; halı, altın işlemeli ve nakışlı bir sürü atlas kumaş yükü çekerdi.
- 1279 Dünyaya daraltacak kadar olan şeker yükünden hızlı giden develer sekmeye başladı.
- 1280 Gökyüzü misali altın çingiraklı ve gümüş halhallı yüz tane dişi deve (vardır.)
- 1281 Bir gökyüzü gibi olan her devenin gerdanı sanki Samanyolu yıldızı gibi parlardı.
- 1282 Yıldız nakışlarıyla işlenmiş bu gökyüzü nikâh için bir tabak altın olmuştu.
- 1283 Güzel gelinin babası (geldiklerini) işitince yola ipek yaygı döşetti.

- 1284 Dünyayı yoluna saçıp misafirleri çadıra götürdü.
- 1285 İbn Selâm yakınlık gördüğü zaman halini sırayla anlattı.
- 1286-89 Ona (şöyle) der: “Ey akıbeti uğurlu, gönlü huzurla dolu insanların olduğu kabilenin reisi! Oğlumu kapının kölesi yap, o topraksa sen onu altın yap; eğer taşsa sen onu güneş ışığının terbiye edip beslediği mücevher yap; ben onu damat yap demiyorum, bir taşla köpeğin gibi mutlu et.”
- 1290 Hüzünlü gelinin babası, bu sözü işitince memnun oldu.
- 1291 İzzet ve ululuk ehli toplanıp güzellik ayma mehir bağladı.
- 1292 İki taraf razı oldunca kadı nikâhı kıydı.
- 1293 O kavmin her zengini ve şöhretlisi inci saçtı.
- 1294-98 Gönlü yanık Leylâ ansızın bu soğuk haberi öğrenince sabah gibi yakasını yırttı ve şöyle dedi: “Ey dönen felek ne kadar vefasızsın, ey asi gökyüzü (ne kadar) kötüsün ki benim harmanımı ateşe veriyorsun. Sen beni sevdiğimden ayırıp bu belaya müptela ettin. Kutsal gül bahçesini kararttın, bu kargayı bahçenin arkadaşı yaptın.”
- 1299 Leylâ bu şekilde feryat ederken gelin süsleyici ona yaklaştı.
- 1300 Sanki güneş pençesi gibi eline saf altından tarak almış.
- 1301 Sanki gümüş göğüslü sevgilinin dudağı gibi tarağın dişleri de mücevher doludur.
- 1302-03 Bahtı karaya, yolun toprağına o ben yaraşmaz diye o yüze siyah ben yaptığında Leylâ gözyaşından onu kırmızı yapardı.
- 1304 Yaş saçan gözyaşı temizlediğinden yüzü allık tutmazdı.
- 1305 Parlaklık veren her çivit rengi gönül penceresini dumanla kapladı.
- 1306 Gönülde de hasret oku, bela ve mihnet temreni olur.
- 1307 Misk kokulu saçı tararsa kızgınlıkla kıvrım kıvrım olurdu.
- 1308 Garip ve kendinden geçmiş yas tutan gibi omuzu sanki siyahlara bürünmüştü.
- 1309 Eğer siyah kâkülünü büklüm büklüm eylese üstüne siyah yılan sıçradı zannedersin.
- 1310 (Saçının) her teli gelin süsleyicisine ateş saçmak için ejderha gibi olurdu.
- 1311 O siyah göze süs (için) sürme sanki sabrı olmayan gönlün dumanıdır.
- 1312 Can penceresini dumanla kaplanmış gibi gözünü kanlı gözyaşına buladı.
- 1313 O iştihak dolu ayrılık bağının kumrusuna altın zincir ateşten gerdanlık gibi oldu .

- 1314 İç içe geçmiş ve peş peşe dizili halkalar halinde altın halhal ve gümüş cevşendir.
- 1315-16 Gelin süsleyicisine (Leylâ) (şöyle) der: “Ey uğurlu, gönül aynası kırıktır; ey vefa arayan [bana] ayna gerekmez, bu kucak gam aynası olarak yeter.
- 1317 Lale gibi kızıl gözyaşım kırmızı allık, içimin ateşi de altından varak olarak yeter.
- 1318 Kanlı kefenimden duvak yap; çünkü bu al örtü olarak bana kâfidir.
- 1319 Gel yüzüme beyaz allık sürme; çünkü külü fildişi ağartmaz.
- 1320 Bu yüze onu(allığı) harcama, siyah toprağa kar yağmadı farz et.
- 1321 Aşk divanesiyim ve bağırı yanığım, ağzımın köpüğü beyaz allık olarak yeter.
- 1322 Kıvılcımla kaplı bu ahın ateşi yüze altından varağım olarak yeter.
- 1323 Bu yüze saf misk, siyah toprağa gülsuyu dökme.
- 1324 Gözümün yaşı gülsuyu gibi, bu göz de gülabdandır.
- 1325 Gözyaşı, temiz yüzün gülsuyu oldu; sen yüzümü tere batırma.”
- 1326 Annesine; ay, yıldız meyletmedi diye haber verirler.
- 1327-28 Annesi gelip, evlat bize edepsizlik etme; bu evi rüsva edip bu ocağı, soyu utanma ateşine verme, diye nasihat eder.
- 1329 Leylâ (bunları) duyup üzülür. Çalıya ateş düşmüş zannedersin.
- 1330 Ey akıbeti uğurlu (annem), gönlümde sabır ve huzur kalmadı, der.
- 1331 Aşk eğer ayıp ise ben aşığı, göğsü yarık ve aşk divanesiyim.
- 1332 Eğer babam benden razı olmazsa işte müftü işte kadı.
- 1333 Ondan bu sıkıntının yıprattığı ne görür, horoz yumurtasından fayda gelir mi?
- 1334 Sen benim iyiliğimi istersen gam ve sıkıntı gönlüme giremez.
- 1335 İnci eğer sarraf tarafından beğenilmişse, sadeften bahsetmesi doğru değildir.
- 1336 Saf inci sahile vurunca sade karanlığından korkmaz.
- 1337 Yeter ki gönülde sevgilinin isteği olsun. Anne olmuş kardeş olmuş ne çıkar.
- 1338-39 İçinin yangınını gözler önüne sermek ve lale renkli gözyaşını toprağa salmak için o zavallı ve gamlı, sabır yakasını yırtmağa kesin karar verdi.
- 1340 İçindeki derdi dışa aksettirmek için ar şişesini taşa vurur.
- 1341 İffet kadehini yokluğa salar, cura gibi namını yerle bir eder.
- 1342 O güzellik bulutu annesinden utanıp ter dökerek içi utançla doldu.
- 1343 Bu amber rengi gibi siyah perde padişah sarayına çatı oldu.
- 1344 Gece, neşe çadırını kurdurdu; gelinin yüzüne yıldız, altın sürdü.

- 1345 Süreyya yıldızından inci sepet astığı için Samanyolu'nun boynu dolardı.
- 1346 Tavus kuşu gibi o yeni bitmiş gül fidanı baştan ayağa (değerli taşlarla) süslendi.
- 1347 Gelinin etrafını gönül alan güzeller, Süreyya yıldızı misali ay yüzlüler sardı.
- 1348 Abir ve amber nefesi (kokusu) alıp dimağlar kokuyla dolmuştu.
- 1349 Mum, parlak bir serviye, üstündeki ateşi de bir sülüne benzerdi.
- 1350 Düğün merasimi bittiği zaman gelin damada gelmesi için izin verdi.
- 1351 Damat, o bahar gibi Leylâ'ya ulaşınca lale bahçesine el uzatmaya kalkıştı.
- 1352 Gönül gamından kurtulup şimşir, servi ile aynı odada bulunacağını zannetti.
- 1353-55 Aşk harabı ve kendinden geçmiş damat, gelinin eteğine el uzattığında Leylâ ona öyle kuvvetli bir tokat vurur ki elinin izi yüzünde kalır, tacı tahtı sallanır.
- 1356 Ona (şöyle) der: Ey edepsiz karga; bu bağdan dalın meyvesini koparma.
- 1357 Bu bağ senin yerin değil, senin burnun yasemin kokusundan yararlanmasın.
- 1358 Bu gülden sana diken gelir sakın! Bu hazineden yılan çıkmaz zannetme.
- 1359 Bu hazineye el süreceğini zannetme; çünkü o garip için kilitlendi.
- 1360 Çölde garip ve şaşkın biri var, bu servi onunla kucaklaşır, eş olur.
- 1361 Bu meyveyi o emanet bıraktı, asla ona ihanet etmem.
- 1362 Boynumda hançer olursa ne çıkar! Yalnız, kuluna altınla kaplı boyunduruk takma.
- 1363 Okun eriştiği zaman sırtımı döndürmem, yeter ki sen beni lekeleme.
- 1364 Zaman, toprağımı testi ettiği zaman senin ağzına düşürmez.
- 1365 Damat, inci cevherinin gönül kilidi ile kapı açmadığını görür.
- 1366 (Leylâ) aşkı gönülde sımsıkı bağlanmıştı. Çaresiz damat, Leylâ'nın isteklerini kabul etti.
- 1367 Dizgini Leylâ'nın eline verip onunla can bulurdu, yaşardı.
- 1368 Onunla dünyayı, can ve gönül bahçesini hoş görürdü
- Hüzünlü Mecnûn'un Leylâ'ya alay ve sitem yollu mektup yazması**
- 1369 Solgun yüz sayfasının yazarı, dert dolu bir ayrılık mektubu yazdı.
- 1370-71 O terk edilmiş ve kimsesiz, düşkün; sevgilinin yurdundan ayrı düştüğünden aşk divanesi olan Mecnûn, her gün inleyerek canı sikkın otururdu.
- 1372 Ona ansızın, bazen göğsüne vuran bazen de ah eden bir yaşlı kadın geldi.
- 1373 Gam, dert ve keder yükünden iki büklüm, dünyanın saçı ağarmış ihtiyar hemşiresidir.

- 1374 Ağzında zehir gibi laflar söyleyen dili, sanki eski bir mezarda yılan başı gibidir.
- 1375 O siyah beni ve çirkin yüzü, külhanın külü üzerindeki odun kömürü (gibidir.)
- 1376 Zırnık gibi yeşil çanakta iki gözü çapak içindedir.
- 1377 Temiz olmayan ağızı sanki şeytanın giydiği yırtık ayakkabıdır.
- 1378 Her zaman nefis sızan gözleri mavi şişe gibidir.
- 1379 O zayıf ve ince bacağı sanki yokluk dehlizinde sütundur.
- 1380 O, benzersiz biçimde iki büklüm boyu, kötülük mezasında orak oldu
- 1381 Kapısı keder yüklü mezar gibi olan eve girmek için onun boyu değnektir.
- 1382 O ağızdan düşmüş her dişi canının çıkması için vücudunda birer yol gibidir.
- 1383 Boynunda yılan ve ejderha halkasına benzeyen riya tespihi var.
- 1384 Dönemin çok meşhur büyücüsüne, elindeki asası yılan benzer.
- 1385-87 O zalim, Mecnûn'a varınca ona (şöyle) der: "Ey garip ve gönlü yaralı; dün mutlu yeni gelin Leylâ'ya, düğün yapıp damada verdiler; o sözünde durmayan sözünü unuttu, vefa ve sevgi için çabalamadı.
- 1388 Ekmek ve tuz andını unutup köpek rakibe eş olur, sarılır.
- 1389 O seni yerle bir eden gülün dün eteğine başkası el uzattı.
- 1390 Seni toprak eden o servinin dün gölgesine çalı ulaştı.
- 1391 O kadeh, yabancı bir dudakla buluştu, gül endamlı karga ile birlikte uyumakta."
- 1392 Mecnûn, bu soğuk sözleri işitince yakıcı bir nefes alarak kendinden geçti.
- 1393 Kıskançlık ateşi bağırnı yaktı, dimağı hayret dumanıyla doldu.
- 1394 Eline büyü tesirinde bir kalem aldı, şöyle bir hasret mektubuna başladı:
- 1395 "Ey gökyüzünün güneşi vefasızsın ve ey tertemiz kadeh saf ve temiz değilsin.
- 1396 O yeni eşin mübarek olsun, toprağın ona taç ve başlık olsun
- 1397 Senin bahçeni karga mesken ettiğinden beri ben laleyi ateşli yara yaktı.
- 1398 Gönül inlemeden şevk kumrusuna döndü, kargaya sümbül gibi olan saçın niçin gerdanlık olsun.
- 1399 O sümbül gibi olan saça karga el sürmesin, çünkü bu kuş o tuzağa esir, tutsak oldu.
- 1400 O ahu gözlü, ben arslanı bırakıp çölün kurduyla niçin yakınlık kurar.
- 1401 Benim seni seyretmeme izin vermeyen kaşın şimdi niçin başkasına yeşil yaprak (hediye) sunar.

- 1402 O açmamış zambak gibi olan burun niçin bağ ve çayıra parlaklık verir.
- 1403 O çenede diş yarası ne arıyor? O çemene karga yaraşmaz.
- 1404 Ne yazık ki, senin bağın harimine başkası erdi ve senin kavuşma gül bahçeni gezdi.
- 1405 Papağanın yerini kuzgun, bülbül haremimi karga kaptı.
- 1406 Senin yakut gibi dudağın rakibe şeker, ben gönlü yaralıya alev sunan oldu.
- 1407 Bu şaşılacak şey ki ay gibi yanaklı sevgili yabancıya gül, bana ateş kesildi.
- 1408 Elma gibi yuvarlak olan beyaz çene yuvarlağını, rakibin dişi incitmiş.
- 1409 Ter ü taze olan yüzün çividi tama dışından yaralanmış.
- 1410 Ben lale renkli gözyaşına boğulmuşken sen servi boylu güzel, rakiple kucak kucağasın.
- 1411 Ben sinek gibi başıma el vurayım, düşman şeker saçan dudağı içsin.
- 1412 Ey gönül, karınca misali itaat kemerini bağlama ki sineğin azığı şeker ve bal olsun.
- 1413 Sen servi o fidana meyl edip kolunu onun boynuna asıver.
- 1414 Bu kimsesiz ve gönlü yaralıyı, gönlümde ıstırap verici yarası bulunanı hatırla.
- 1415 Sığınağın servi gölgesi olduğu zaman yatağın gül harmanı olsun.
- 1416 Ey temiz yaratılışlı; senin uğruna yastığı çalı, yatağı toprak olan (âşığı) an, hatırla.
- 1417 Ben senin lal gibi kırmızı dudağına susamış kan yutarken, o hayvan (rakip) sonsuzluk suyunu içti.
- 1418 O yavru geyik, arslanın tuzağına düştü mü? İpekten nafeye el sürdü mü?
- 1419-20 Ey eğri sözlü, vadinde durmayan, ortaya çıktığında parıldaması gerekirken parıldamayan yeni ay; o sevgi ve vefa için çabalamaya; söz, karar ve yemine ne oldu?
- 1421-22 Ey yeni yetme gonca, açılıp onunla şarap içersen bu dertliyi hatırlayasın, bir curadan (o) helak olmuşu anasın.
- 1423-24 Derdin ki; eğer bir başkası (beni) isterse ciğerine dosdoğru giden ok gibi saplanırım; saçım, düşman gözüne bir yılan, kavuşma hazineme bekçi olsun.
- 1425-26 Derdin ki bana dünya gerekmez, sen olmadan hayatta olmanın ne anlamı var; bana senden başka sevgili yok; iki gözüm, yemin olsun ki bir Allah bir sen varsın.”

- 1427 Yarık gönlün şerhi bittiği zaman hızlı bir haberci sevgiliye (Leylâ'ya) mektubu ulaştırdı.
- 1428 Leylâ, sevgilisinin mektubunu görünce gönül ve canı ona feda etti.
- 1429-30 Sanki sonbaharda dökülen yaprak gibi başı dönmüş gönül, gözyaşı kanından ciğeri kanlanmış; bela gül bahçesinde sararmış bir gül; zavallı ve fakir elemle beslenen bir hali vardı. Yüzü, üzüntü kaplı, tuhaf ve sıkıntı vericidir.
- 1431 Bir tarafta sarı beniz ve bir tarafta çeşme gibi akan kanlı gözyaşıdır.
- 1432 Her noktası sanki bir yakıcı yara ya da bağ lalesinin içindeki siyah nokta gibidir.
- 1433 (Mektubun) beyazı ayrılık sabahı, her siyah satırı da hasret gecesi oldu farz et.
- 1434 (Mektubun) her noktası bir sülüne, her bir elif (harfi) serviye benzer.
- 1435 Sihirler yapan peri yüzlü cevabî mektubuna başlama emrini verdi.
- Leylâ'nın Mecnûn'un mektubuna cevap mektubu yazması**
- 1436 Ey garip ve gamlı, gönlü yaralı ve ciğeri parçalanmış, mutlu musun?
- 1437 Senin vücudunu diken incitir mi, kayadan ayağın yaralanır mı?
- 1438 Yüzünü topraktan, dert kanından kim temizler?
- 1439 Yastık sana kirpi midir safa sincabı sert midir?
- 1440 Dağlarda arkadaşın kimdir, o ibadethanede yol gösterenin kim olur?
- 1441 Mutluluk günün kararı mı, elem gecen sıkıntılı mıdır?
- 1442 Ay yüzlü sevgiliden vazgeçtiğinden beri gece olunca mumunu kim yakar
- 1443 Sensiz bana talih yolunu kaybettirdi, kötülük isteyen rakibin töhmeti altında kaldım.
- 1444 Unutma ki verilen karar ve sözler aynen geçerlidir; düşman yüz kere çabalasa onu bozamaz.
- 1445 Bu lale renkli şarap gibi olan dudak başkasına iç yakan bir ateş gibidir.
- 1446 Gönül çeken bahara benzeyen bu yanak, düşmanın kırmızı yüzüne ateş salar.
- 1447 Başkasına bu çivitle boyanmış ben, zehre batmış okun temreni gibidir.
- 1448 Misk dolu tane gibi olan bu siyah ben, rakibin beynini kurutsun.
- 1449 Kuzey rüzgârının dolaştığı sümbül gibi olan saçlarımın başkasının boynuna dolanacağını zannetme.
- 1450 Göz bebeği kabarcığı kadar olan çene çukurum tatlı su doludur.
- 1451 Susamış rakip ansızın susuzluktan can verse, kuyunun kenarına dahi ulaşamaz.

- 1452-56 O rakip, bu gül bahçesinden gül deremeyecek, bostandan meyve koparamayacaktır; gül kaplı serviye kavuşmayı nerde bulsun, daha gölgemi bile kucaklayamadı; bu servi fidanına erişemez; bu hoş, güzel sülüne arkadaş olamaz; kavuşma meclisinden nasibi olmayan, bu bağın bülbülü olamaz; bu bala, o sinek üşüşmez; bu tatlı su çer çöpten arı ve durudur.
- 1457 Ey düşkün, bu hazine senindir. O kilit açılmaz.
- 1458 Gül gonca içinde saklıdır, kavuşma incisi delinmemiştir.
- 1459 Ey gözümüm ışığı, ben hasta gönlün yüreğinin yağı, asla unutulmadım.
- 1460 Seni unuturum zannetme; ruhum, senin hayalinle kucak kucağadır.
- 1461 Senin ayağını yaralayan her diken bu gönülde kıvılcım saçan kılıç olur.
- 1462 Yakıcı ah çektiğin zaman bu göz penceresi duman dolar.
- 1463 Zulüm kılıcı sana ansızın ulaşırsa yaralı bağıma da ulaşır.
- 1464 Sen göğsünü parçaladıkça gam, yaralı gönle pencere açar
- 1465 Sana kıvılcım taç oldukça bana ateş altın üsküf olur.
- 1466 Sen kara bahtlı kanlı yaş döktüğün müddetçe gömleğim gözyaşından kırmızı olur.
- 1467 Tedbir dizgini elde olmadığından dolayı başkasına nikâh takdir oldu.
- 1468 Eğer başkasının eşi olmak ise günahım, ondan ayrı kalmam özür isteyenim olsun.
- 1469 Bana hakaretlerde bulunup da yaralı gönlüme tuz basma.
- 1470 Bana kahır etmek lütuf mudur? Başkasına şeker bana zehir olursun.
- 1471 Acı fıstıkta iç olmadığı gibi senin ağzına bu nükte yakışmaz.
- 1472 Ey dost, sevgili olduğun halde, düşman gibi utanmaz ve kötü niyetlisin.
- 1473 Allah Allah! Bahane arayan, tavır ve hareketin güzel; ama sözlerin acıdır.
- 1474 Sen, beni inleyen ve takatsiz kıldın, dilin ile beni yaraladın.
- 1475 Kin alıcı kılıç eğer yaralarsa ona çare bulan merhem olur.
- 1476 Ancak ruh ıstırabına deva olmaz, dil yarasına merhem olmaz.
- 1477-80 Sen gamdan gönlü yaralı, gam ateşinin incinmişi olmana rağmen senin elinde iraden, huzurun, sabrın ve kararın olduğundan bazen çölün baharını gezer, sahralar içinde dolaşırsın; bazen de sırdaşına sırrını açığa vurursun, ruhu eriten gam mektubu açıp okursun, istediğini yaparsın.

- 1481-83 Ben göğsü yaralı ve gönlü kırık, gam ve hasret köşesi içinde perişan; bir yandan annemin dırdırı, baba tehdidi, kardeş üzüntüsü; bir yandan da düşmanın kınama kılıcı varken, namusu elden bırakıp istediğim gibi davranamıyorum.
- 1484 Gamdan kurtulmak için eşlik edecek ne eğlence arkadaşı ne de sırdaş var.
- 1485 Bu kadar dert ve mihnet yetmez mi? Sen de niçin sert sözlerinle beni yaralıyorsun.
- 1486 Eğer bu ateşe su serpmezsen, ona çalı çırpıdan hararet verme.
- 1487 Eğer bu düşmüşse el sunmazsan, onu çiğneyip yerle bir etme.
- 1488 Dert mektubu bitince bir delikanlı Mecnûn'a mektubu ulaştırdı.
- 1489 Mecnûn, o mektubu okuyunca hemen gözleri kanlı yaşla doldu.
- 1490 Mektubun her cümlesi bir yara artıran, beyazı o yaraya tuz serpendir.
- 1491 Ateşe bulanmış mürekkebin gördükçe o duman, gözyaşını dökerdi.
- 1492 Leylâ'nın özrü ona aşikâr olunca sel gibi akan gözyaşı diner.

Gül çehrelî ve lale yanaklı Leylâ'nın yavaş yavaş kendini öldürmeye niyet etmesi ve çölde oturan ve hasta Mecnûn'dan kan akması

- 1493 Bir sabah, o beyaz göğüslü, susen gibi uykudan başı ağırarak kalktı.
- 1494 O güzellik lalesi yani Leylâ geceliğini giydi.
- 1495 Sanki şarap kadehinin arkadaşı olmuş gibi yanağının rengi al al oldu.
- 1496 Nergis gibi baygın gözleri çiğ taneleri gibi yaş döktükçe solmuş yüzü laleyi kıskandıracak hale geldi.
- 1497 Solgun yüzü git gide kızardı; bazen ateş basıyor bazen de soğuk ter döküyordu.
- 1498 Beyaz çiçeği kalmadı, ümit bahçesi gül doldu.
- 1499 Gül, yasemin ve zambak, güzellik baharını süsleyince güzel görünür.
- 1500 Gül ve semen birlikte olmazsa şakayık tek başına nahıl olmaz.
- 1501 Bedeni güçsüzleşince, zayıflayınca gül ve erguvan dalına döndü
- 1502 Semen gibi olan göğsü, gül gül terlerdi, güneş gibi yüzü şafak vakti gibi kızardı.
- 1503 Yüz bahçesi içinde diştten başka taze beyaz bir çiçek kalmadı.
- 1504 Vücudu kafur yuvarlağı sunmasına rağmen içi hummadan ateşler içindedir.
- 1505 İçi lale misali yanarken dışı (da) ateş gibidir.
- 1506 İç ateşi sönmedi, bal şerbeti fayda vermedi.
- 1507 Kâse kâse şerbet içtiği halde gözüne su damlası gelmedi.
- 1508 Misk kesesinin kan bağlaması gibi hummadan tabiatı kurudu.

- 1509 O semen göğüslü, gül misali kızardı; tatlı, latif sudan dudağı ıslanmadı.
- 1510 Kan unsuru ona galip olup harareti gittikçe arttı.
- 1511 Meryem ağacı eğrilince İsa nefesli doktor yetişti.
- 1512 Gözbebeği şafak rengi gibi kızarmıştır, nabzı sanki gökyüzündeki Şihab gibi hızlı atar.
- 1513-16 Su gibi, saf inci tanesi misali bir neşteri vardı; taze çemende yeni bitmiş yeşillik farz et; elmas gibi beyaz ama akik yetiştirir, kan akıtır; o kinsız hançere, ciğer yaran kirpiğe benzer; doğanın avlayan gagası, yazı yazan kalemin sivri ucu gibidir.
- 1517 Lale bahçesinin susenine, bahar(da açan) semenin yaprağına benzer.
- 1518 Cerraha kol teslim olduğu zaman sanki ipek keseden gümüş gibi beyaz kol çıkar.
- 1519-21 (O beyaz kol) sanki mutluluk getiren sabah beyazlığı, cihanı gösteren bir ayna gibidir; işlenmemiş gümüşün tersi olan vefa denen hamayil tomarıdır; can meclisinde ışığı gönül aydınlatan alev olan kâfurdan yapılmış mumdur.
- 1522 Ona neşter vurulunca sanki sebzedeki lale gibi kırmızı kan aktı.
- 1523-25 Sanki gümüşe mercan dalı saplandı, parlak elmas mücevher saçtı; lacivert damarına yakut saplandı, bu güzel görünümlü serviye gül dikti; şafak renkli ışık saçan mutluluk sabahı ya da gül saçan bahçenin gül fidanı oldu farz et.
- 1526 O narin Leylâ'ya titreme gelince beyaz elini yenine, gömleğine çekti.
- 1527 Pamuk koyup o fidan gibi kolu, o dala kırmızı ipeği sardı.
- 1528 Pamuk kanlar içinde diş gibi gözükünce bu tedavide yaranın ağzı açıldı.
- 1529 Neşter cerahat dökünce pamuk ona sanki tuz eken oldu.
- 1530 Cerraha inci ve mücevher, gümüş ve altın hazinesi verirler.
- 1531 Eski râvî rivayet eyler, yeni bir hikâyeyi (şöyle) anlatır:
- 1532 O düşkün yani Mecnûn, çöl içinde inleyerek ve hüzünlü bir şekilde yürürdü.
- 1533 Bu güçsüz adam nasıl biridir diye görmek için yanında bir delikanlı peyda oldu.
- 1534 Şaşkın ve gam tutsağı, mihnet ve elemden yüreği hastadır.
- 1535 Bu güçsüzden haber alsın diye kervandan ayrılmıştı.
- 1536 Amacını söylemeden Mecnûn'un yanına gelip arkadaş oldu.
- 1537 Gül bahçesinden gül geldiğini, eteğinden kan aktığını gördü.
- 1538 O hüzünlü naleyi söyledikçe yeninin ağzı kan doldu.

- 1539 Toprağa düşen her kan damlasıyla o temiz levhaya(yere) Leylâ yazıldı.
- 1540-43 O vefalı, şaşırıp Mecnûn'a (şöyle) dedi: "Ey gönlü yaralı; sen elsiz ayaksız, güçsüzde bu ne gizli şey, bu akan kan nasıl bir perde parçalayandır? Zayıf vücuda yara gelmeden kan neden aksın; Leylâ nasıl bir yüce isimdir ki toprak sayfasında yazılır.?"
- 1544-50 Mecnûn ona (şöyle) der: "Ey vefalı, derviş dostu efendi; ben bağ ve gül bahçesinin bülbülü, gönül bahçesinin güzelinin düşkünüyüm; Leylâ beni gönlü yaralı yapan, ben laleyi dağlayandır; o lale bahçesine kan galip olup o sevgili hasta olmuş; cerrah (onun) koluna neşter vurunca bu amansız yara o yüzden bende ortaya çıktı; çünkü iki sevgili birliğe ulaşınca iki vücut, damar ve ten bir olur; ben aşk Leylâ'sı, Leylâ Mecnûn; iki bedende hüznü ruh birdir.
- 1551 O delikanlı geri döndüğü zaman dostlarına [bu] dert hikâyesini anlattı.
- 1552 Sevgilinin kabilesine sorduğu zaman o garibin bu sözüne inandı.
- Leylâ'nın ziyafet vermesi ve Mecnûn'un kâsesini kırması**
- 1553 Söz bezminde çeşnicibaşı bir kâsede şeker ve sütü şöyle karıştırdı:
- 1554 O aşk hastası yani Leylâ bir gün ziyafet vermeğe kalkıştı.
- 1555 Zengin fakir herkesi çağırıp herkes için çeşitli yemekler pişsin diye niyetlendi.
- 1556 Aşçı öyle bir ateş yaktı ki başıboş dumanı gökyüzünü kör etti.
- 1557 O meclise yaban eşeğini kebab etmek için Şihab demir şiş, gökyüzü ocak oldu.
- 1558-59 Aşçı çeşit çeşit yemekler pişirdi sanki hudutsuz gökyüzü yaygı serdi ve gönlün beğendiği Samanyolu'nu o sofranın havlusu yaptı.
- 1560 Gökyüzünde görünen Süreyya yıldızı sanki bir kâsedeki ekşi üzüm gibiydi.
- 1561 Pancar turşusu şafak gibi kırmızıdır, gökyüzü de ona yeşil renkli çanaktır.
- 1562 O izzet ve naz meclisine ay sanki yeni bir yoğurt kâsesi oldu.
- 1563 Sevinç getiren sabah pirinci(beyazı), güneş zerdesinden(sarısından) önce ulaştı.
- 1564 Bu eğlenceye tane(buğday) gülümsedi, pirinç sanki diş gibi gözüktü.
- 1565 Pirinç beyaz gül fidanına, zerde gül bahçesinin sarı gülüne döndü
- 1566 Pirinç sanki nazlı sevgilinin yüzü gibidir; karabiber ona amber renkli bendir.
- 1567 Pirinç kubbesi üzerindeki köfte sönmüş bir yıldız gibi gizlenmiştir.
- 1568 Bu sofrada göz önünde durmak için sofrada erişte bulunacak ve diğer yemeklere yardımcı olacak.

- 1569 O benzersiz pirinç tarlasında şehriye orağa döndü.
- 1570 Gerçekten parlak yağ deniz, kaşıklar onun içinde gemiydi.
- 1571 Gökyüzü, helvaya gümüş sini; yeni ay sininin kenarında sanki porselen halka gibiydi.
- 1572 Gökkuşığı onu süsledi, zelbiye tatlısı sanki Süreyya yıldızının yarım dairesine benzedi.
- 1573 O bezemde defalarca ezilmek için sabah sanki kelle şekeri gibi oldu.
- 1574 O zamanda kim hayır yapsa fakire kendinden başka her şeyi verirdi.
- 1575 Leylâ, ziyafet gününde gelen fakire kendisi birçok yiyecek verdi.
- 1576 Ziyafete katılanlara, gümüş ve altın saçıp kâse kâse dene-zerde verdi.
- 1577 Bu eğlenceyi Mecnûn, o ciğeri kanlı, işittiği zaman mutlu oldu ve ferahladı.
- 1578 Temiz elbiselerini değiştirip boynuna yırtık bir çul aldı.
- 1579 Halka yemek verilirken Mecnûn da yetişip kâse uzattı.
- 1580 Leylâ görünce tanımazlıktan, Mecnûn’u tanıyıp bilmezlikten geldi.
- 1581 O kâsesi temiz, Mecnûn’a bir kepçe vurdu ki kâse kırılıp yere düştü.
- 1582 Mecnûn dönüp huzurlu ve mutlu oldu; sanki kırık gönlü yeniden dirildi.
- 1583-84 Yabancılar, ey ciğeri yaralı; o cefa eden senin kâseni kırdığı zaman mutlu ve memnun olman şaşılacak şeydir, bu ızdırıp senin için nasıl bir sevinç vesilesi olur?
- 1585 Mecnûn şöyle dedi: “O semen göğüslü sevgili, beni başkaları ile eşit görmedi.
- 1586 Bu bana cefa değil vefa göstergesidir, hem eğlence ve neşe hem de safadır.
- 1587 Ey birader, nefis kâsesini kır, doğru delinen incinin değeri azalmaz.
- 1588 Bademin güzelliği içinde olduğundan kırıldığında kıymeti artar.
- 1589 Ey dost, kabuğu kırılmazsa fıstığın içi elde edilmez.
- 1590 Gönül kadehi sağlam kalması için bırak da kilden kâse kırılınsın.
- 1591 Selman’ın kâsesi²¹⁰ kırık olmazsa ahit ve söz sağlam olmazdı.
- 1592 Vücut yok olsa da ruh yaşasın, çer çöp olmasa da gül bahçesi mevcut olsun.”
- 1593 Celilî, gönül kırık olmasa, ey uğurlu kimse, Hakk’ın nazarına mazhar olmaz.

²¹⁰ Selman-ı Farisî’nin öldüğü zaman bütün servetinin bir kase (tas), bir leğen, bir kilim ve bir hasırdan ibaretti. (m. 655)

- 1594 Gönül kırılmasa sine aydınlanmaz, toprak bellenmezse gül bahçesi olmaz.
- 1595 Lütfun zuhur ettiği yer, gönül kırık olursa ey kırık dökük, Allah sendedir.
- Aşkın oyuncağı olan Mecnûn'un başında öten bülbülün yuva yapması**
- 1596 Bu sır yuvasının bülbülü, (şöyle) yeni bir şarkıya başladı:
- 1597 O dert gülşenin bahar kuşu, garip ve kederle beslenen Mecnûn,
- 1598 Viraneden gönlü daraldığından bahar gezmesine için hazırlandı.
- 1599 Lale servisi seyretti, jalenin kıskandığı gözyaşını döktü.
- 1600 Gönül okşayan sevgilinin boyuna benzeyen yeni yetme yeşil bir gül fidanı gördü.
- 1601 Çemen aynasında tavus kuyruğu (gibi), renkli gül ve yeşil yaprak aksetmiştir.
- 1602 O ciğeri kanlı sevgilinin yanığını anıp ona inleyerek ve kederli bir halde hayran hayran bakar.
- 1603 Bülbül gibi gönlü yaralı ve hayran, o bağı gül fidanını geziyordu.
- 1604 İki üç günden önce varılmayan bir yere gitti ve sıcaklık arttı.
- 1605 Her ne kadar inleyerek takatsiz bir şekilde duruyorsa da papağan gibi kulağa hoş gelen şiir okuyordu.
- 1606 Halini ortaya koyar; gam, gussa ve kederini açıklardı.
- 1607 İrticalen vezinli şiirler okurdu, el değmemiş inci saçardı.
- 1608 Ona yeni açmış gül, şiir mecmuası olur; ondan renkli gazeller ezberler.
- 1609 Gönlünün derininde haykırdıkça bülbül ona arkadaş olurdu.
- 1610 O mis kokulu aşk nefesi gibi olan başındaki saçı diken diken olmuştu.
- 1611 Divane olup kendinden geçercesine yürürdü, eğer (bu halini) peri görse ondan korkup kaçar.
- 1612 Saçı sanki ateşli ahın siyah dumanı gibi birbirine karışıp dağılmıştı.
- 1613 Hoş kokan miskli nafe gibi o saç karışıp dururdu.
- 1614 Taranmamış o saçı bülbül (kendine) yuva yaptı.
- 1615-16 Bülbül, Mecnûnla ağız birliği yaptı, saçını da yuva edindi; (artık) ne diken zahmeti ne de çalı çırpı yığını, o saçı kendine temiz bir yuva edindi.
- 1617 Mecnûn şarkı söylediğinde bülbül yuvasında ona eşlik eder.
- 1618 Mecnûn güzel şiirler okudukça bülbül yuvasında (ona) aferin der.
- 1619 Mecnûn gül kitabını istedikçe bülbül kitabın bölümlerini okurdu.
- 1620 Mecnûn ne zaman laleyi tarif etse bülbül gönlüne yara açar.

- 1621 Mecnûn, ne zaman gönül okşayan (sevgilisinin) sözünü etse bülbül naz servisini överdi.
- 1622 Mecnûn, o gül fidanını anınca bülbül servi dalını kucaklardı.
- 1623 Mecnûn, yeni (bir) şiir okudukça bülbül de keşke bu şiir benim olsaydı derdi.
- 1624 Mecnûn, aşk rivayet ettiği zaman bülbül aşk ayeti okurdu
- 1625 Mecnûn niyaz ve naz ettikçe bülbül güle sırrını açardı.
- 1626 Mecnûn'un gönlüne kanlı yara açılrsa bülbül de ıztırap çekerdi.
- 1627 Mecnûn, ansızın soğuk bir nefes alsa bülbül yanan gönlünden ah eder.
- 1628-30 Toprak gibi olmuş o kırık gönüllü Mecnûn dertli arkadaşını, o başında yuva yapanı ve kendisine ağız birliği yapmış olanı gördüğü zaman o garip, gönlü gibi nasipsiz kuşu incitmedi.
- 1631 Kim onun gölgesine dokunacak olursa kıyamet günü Allah'ın yüzünü görmesin.
- 1632 Ülkenin her tarafında meşhur olunca küçükten büyüğe herkes tarafından tanınırdı.
- 1633 Her kavim gelip ziyaret eder, sır ehlinin gönlünün nasıl olduğunu gösterir.
- 1634 O bağı kanlı, gül vakti sona erince hüznün içinde o çemende şaşkın halde kalır
- 1635 O başına buyruk, eğlence ve naz baharının servisi gibi olduğu yerde kaldı.
- 1636-37 Bülbül yavruları kanat açıp hevesle yuvadan uçunca, o eziyetin yaraladığı lale gibi olan Mecnûn yine dağın yolunu tuttu.
- 1638 Bilinmezlik atölyesinin nakkaşı söz levhasına kusursuz (şöyle) bir nakış yazdı:
- 1639 O uykusuz gece oturan Zühre, ay parçası (gibi sevgiliden) ayrı sıkıntıya gark oldu.
- 1640 Gökyüzünü siyah dumanla doldurup alevi ay ve güneşi yakardı.
- 1641 Elem yarasından gönlü daraldığından gül ve bağ gezintisine niyet etti.
- 1642-43 Gül servisi ve kabilenin gül bahçesi nice güzellerle, yol arkadaşı olup çiçek gölgesinde eğlence kurmak için bir lale bahçesine doğru yola çıktı.
- 1644 Bazen gül ve semen seyrederek, bahçenin içinde dolaşırlardı.
- 1645 Bazen şarap kadehinin arkadaşı, gül dalının gölgesinde otururlardı.
- 1646 İlkbaharın beslediği göz alıcı güller arasında Leylâ bir sarı güle benzerdi.
- 1647 Bağın her lalesi misk nefesi, Leylâ kurumuş fidan gibiydi.
- 1648 Herkes gülerken Leylâ dudağını dişlerdi.
- 1649 Her gül zevkten yakasını yırtar, Leylâ gam ve gussadan gönlünü parçalardı.
- 1650 Lale ağzında misk dolu tane, Leylâ ciğerinde kuru ateş vardır.

- 1651 Çemenin yeşilliğinin kenarında başı havada servi, Leylâ ciğerinde ateş dumanı vardır.
- 1652 Her lale elinde bir kadeh tutar, Leylâ gönlünü kanla besler.
- 1653 Her sarhoş bülbül öterken Leylâ sevgili gamından dem vurur.
- 1654 Her yasemin gibi hoş kokan sümbülün ucu, Leylâ'nın ayağına dolaşır.
- 1655 Gönül kapan güzeller bağa ulaştığında gül ve serviye merhaba derler.
- 1656 Bu gülleri servi gördüğü zaman saygı gösterip ayağa kalktı.
- 1657 Bülbül hoş geldiniz diye bağırırken gül def çalıp mutlu ve neşeli oldu.
- 1658 Güle kanmış her çiçek dalı saçı için para dökerdi.
- 1659 Bir gölgede durmağa karar verince ilkbaharı seyrederek.
- 1660 Gül gibi kadeh kaldırırlar, bülbül gibi bağırır, çağırırlar, coşarlar.
- 1661 Leylâ eğlence kadehi tutmasına rağmen coşkuya tam olarak katılmazdı.
- 1662 Bazen uzun zamandır çektiği gamını, can yakan gönül derdini serviye söyler.
- 1663 Bazen laleye bağrının yanıklığını, dertli gönlün yarasını anlatır.
- 1664 Bazen bağda gazel okuyan olurdu, bülbül gibi de şakırdı.
- 1665 Durumunu anlatır, keder ve üzüntü dolu gönlünü şerh ederdi.
- 1666 Gizli gamını açığa çıkararak laleye gönül diliyle yarasını söyler.
- 1667 Nesrine derdini döktüğünde sarı yüzünün zehrini dökmüş gibi olurdu.
- 1668 Bazen goncaya içten yanışını, yakıcı dilini açıp anlatırdı.
- 1669-70 Yeşillige perişan halini, bazen laleye yaralı halini söyler; bazen susene bela hançeri, bazen ota cefa neşteri der.
- 1671 Bir dikende yeni açmış gonca görse kanlı gönle hançer saplandı zanneder.
- 1672 [O sırada] yara dolu gönlü olan bir kişi çemende dolaşıyordu.
- 1673 Ceylanın otladığı yerdeki meclise ansızın o kimse geldi.
- 1674 Mecnûn'un gazelini okuyup bağın şarkıcısına (şöyle) eşlik etti:
- 1675 "O bağda gezinen lale gibi olan Leylâ'dan Mecnûn(un) gönlü yara doldu.
- 1676 Leylâ bağın gülü gibi açılmış, Mecnûn'a bağın baharı zindan olmuş.
- 1677 Leylâ eğlence bağının gülünü, Mecnûn mihnet dikenini ve çırpısını ister.
- 1678 Leylâ gülşen süsleyen bağın gülü, Mecnûn'un vücudu lale gibi ciğer yakandır.
- 1679 Leylâ bağın gülünü seyrederek, Mecnûn bahara ve bağa gitmeye tövbelidir.
- 1680 Leylâ yürüyüşte tavusun kıskandığı, Mecnûn bu çemende uğursuz baykuş gibidir.

- 1681 Leylâ gül ve lale ile birlikte oturur, Mecnûn çalı çırpı toplar.
- 1682 Leylâ gül ve gülşenle kucak kucağayken Mecnûn çalı çırpıya sırtına dayamış.
- 1683 Leylâ gül ve servi isterse, Mecnûn’a duman dolu alev ulaşır.
- 1684 Leylâ süslü yaygı isterse Mecnûn yüzünü işlemeli kumaşa döndürdü.
- 1685 Leylâ çemen içinde serviye, üzüntülü Mecnûn sülüne benzer.
- 1686 Leylâ’nın bakışında kıvrak, neşeli servi; Mecnûn ciğerinde paslanmış kılıç vardır.
- 1687 Leylâ boynunu açmış, şevk zinciri Mecnûn’a kefen olmuştur.
- 1688 Leylâ güzeller ile salınarak gezinir, Mecnûn gazellerle yaşar.
- 1689 Leylâ Hutun’de bir ceylan, Mecnûn ağlayan ve inleyen bir köpek gibidir.”
- 1690 Leylâ bu şarkıyı işitince meclise gazel okuyanı çağırdı.
- 1691 Bazen ayağının tozuna lale gibi yüzünü, bazen de nergis gibi gözüne sürme olarak çekti.
- 1692 Bazen üzerine altın ve gümüş, o inci kutusu gibi olan ağza mücevher saçardı.
- 1693 Ona şöyle der: “Ey hür hareket eden dost, sen can harmanımı bu şiirinle ateşe verdin.
- 1694 Eski elemimi hatırlatan bir yeni gazel söyledin.
- 1695 Bu yara çoğaltan zezeme, benim derdimi rahatlattı, dindirdi.
- 1696-1706 Hüzünlü ses, gönül çeken; ateşli bir tat olur mu; o aşk ve kederle şakıyan bülbülü hangi topluluğa gazel söyleyendir; hangi bahar eğlencesinin bülbülü, hangi kır eteğinin yeni açmış gülüdür; hangi servi gölgesi sığınağı, hangi dağ vadisi onun gezindiği yerdir; orada hangi baykuş dert ortağı, hangi karga kanadı bekçisidir; mekanı hangi timsahın damağı, dizgini hangi kaplan kuyruğudur; mağara içinde ejderha gibi yatar mı, ağzını açıp ateş saçar mı; gökyüzüne kaplan gibi kin besleyip o sabahleyin yerinden sıçrar mı; arslanın kuyruğuna altın zincir vuran periye sevdalı bir deli midir; zaman zaman bağa gitme arzusu duyar mı, o lale gibi olan bağına yara açar mı; bir başka bahara meyli yok mu Leylâ’nın bahçesini ister mi?”
- 1707-08 O akıllı kişi bu sözü işitip Leylâ’ya (şöyle) der: “Ey şeker kamışı gibi tatlı gül, düşkün ve mutsuz Mecnûn senin gamından zulüm, eziyet içinde.
- 1709 O gam susamışı uykuya dalınca senin yüzünü, tatlı dudağını görür.

- 1710 Sen ay gibi sevgiliyi rüyasında kucaklayıp sanki güneş onunla omuz omuza vermiş gibi olur.
- 1711 Rüyada senin peri gibi olan yüzünü gördüğü zaman onun tatlı dudağı uçuklar.
- 1712 O, divane gibi acı çeker. Kendi kendine ‘O uyku saçmalığıdır.’ der.
- 1713 Sabah vaktinin serin esen meltemi estiğinde kara bahtlının sığınağı, koruyanı olur.
- 1714 Ot gibi topraktan baş uzatıp kalkınca bela çemenine süs verir.
- 1715 O susamış dudağında saf şeker tadı gibi, o rüyanın lezzeti hatırında kalır.
- 1716-17 Bülbül gibi bağ ve gül bahçesinden, o ruh gibi olan sabah yelinden senin kokunu alıp o sönmüş mumu uyanır, pörsümüş otu hayat bulur.
- 1718 O ümidin yağmur görmemiş sebzesi senin kokundan sonsuz hayatı bulur.”
- 1719-20 Leylâ sevdiğinin halini, gönlü yaralının keder ve derdini ayrıntısıyla öğrenince bazen kadeh gibi ferahlık doldu, bazen ham kişi gibi olgunlaşmış şarap içti, ne yaptığını bilemez oldu.
- 1721 Bazen gonca gibi olan ağzını dişledi, bazen gül gibi mutlu oldu ve güldü.
- 1722 O, yeni vezinli şiir okudukça (Leylâ) el değmemiş inciyle onun ağzını doldururdu.
- 1723 O, gonca gibi ağız açtığında bu, üstüne gül yaprağı saçardı.
- 1724 Bağ ve bostanın o yeni fidanı, şiir söyleyene bolca ihsanda bulundu.
- 1725 Eğlence meclisini terk edince gam evine dönmeye karar verdi.
- Ölümün soğuk rüzgârının kar saçmasından beyaz yapraklı gülün solması**
- 1726 Efsane söyleyen matemzede (şöyle) bir dert ağzına başladı:
- 1727-28 O gönlü kırık üzüntülü ihtiyar, bela yarasından hasta olduğu zaman gördü ki ecel; iradesini, vücuduna ulaşıp ruhunu alır.
- 1729 Oğlunun güzel yüzünü yeniden görebilecek olması ömrünün son anlarını ona mutluluk vesilesi yaptı.
- 1730 Dostlardan bir iki gönüllü ulaşıp Mecnûn’u bulup (durumdan) haberdar ettiler.
- 1731 Mecnûn, babasının yanına geldiği zaman o ciğeri kanlı, yüzünü gözünü öptü.
- 1732 Bana senden başka yardımcı yoktur; son nefesimde sus ve dinle:
- 1733-35 “Ey babanın canı cihana, su üstündeki bu dünyaya değer verme; eğer baharı sonsuz olsa yaşam bahçesi güzel bağıdı; otu kılıç; suyu zehir olan dünyanın gülşeni ne kadar gönül çekici olabilir?
- 1736 Şafağı çemenin gülü sanma, (o) meclis ehlinin gönül kanıdır.

- 1737 Ebedilik suyundan sulanmadığı için dünya bahçesi mutlu olarak kalmaz.
- 1738 Gökyüzü denizi serap gibidir, güneş ve ay iki su kabarcığına benzer.
- 1739 Sarayının gül işlemeli çivisi yıldızlar olsa bile çalı çırpı içinde görünmez.
- 1740 Samanyolu'nun çevirdiği, yaptığı duvar sonunda yerle bir olur.
- 1741-42 Oğul sevgisinin esiri o ihtiyar Mecnûn'a tavsiye ve öğütte bulununca arş hümasına arkadaş olup can kuşu kafesten uçtu
- 1743 Felekler sanki yedi başlı canavar gibidir, onun dişleri onda korku salan yıldızlardır.
- 1744 Yerin yılanın ağzı olduğu için; rızık, yiyecek sana bela dolu zehirdir.
- 1745 Aydınlık sabah erince sevinme! O beyaz renkli kılıcı diş zannetme.
- 1746 Dönen gökyüzü kartal gibi oldu ve hilal gibi gagası da kana bulanmıştır.
- 1747 Alemin doğuşuna bak da samimiyet istersen aşağıya in.
- 1748 Mecnûn bu ıstırapı tadınca ağlayıp (şöyle) soğuk nefes aldı:
- 1749 "Ey sevgi ve merhamet madeni, ah! Ey lütuf ve cömertlik hazinesi ah!
- 1750 Ben tek inciye (dürr-i yetim) kimsesiz bıraktın; ben laleyi çalıyla arkadaşı ettin.
- 1751 Bana sen hem yardımcı ve koruyucu hem de dayanak ve müracaat makamıydın.
- 1752 Ben damla, sen nisan yağmuru; ben yeşillik, sen bostanın suyu idin.
- 1753 Ben büyüyemeyen fidan, kuraklığın soldurduğuydum.
- 1754 Ey bulut, yokluktan vücuda getirip sen cömertliğinden beni eğittin, yetiştirdin.
- 1755 Eyvahlar olsun! Zavallı ve derde düşer ederek beni gussa köşesinde yalnız bıraktın.
- 1756 Hem dayanağım ve hem sığınağımın, gönlümün istediğini bilen ve iyiliğimi isteyendin.
- 1757 Yaralı gönlümün dermanı, dert ve gam ortağımın.
- 1758 Eğer ayağıma gül bahçesinin dikenini batsa onu çıkartmak için kirpiğini iğne yapardın.
- 1759 Vücut sivilceyle kaplansa; sen bu durumu görünce kanlı gözyaşı akıttırdı.
- 1760 Yaşlı göz kan dolarsa senin eteğin hemen temizlerdi, gözümün yaşını silerdi.
- 1761 Eyvahlar olsun ki toprağın içine, ölüm kuyusuna girdin.
- 1762 Ecel kancasına av, sindirimi kolay bir lokma oldun.
- 1763 Boyun yerle bir olduğundan mezarın dar kapısına kolayca girdin.

- 1764 O yasemin çiçeği gibi olan saç ne yazık ki şimdi kefen ipinin ucudur.
- 1765 O çiçek, kıymeti ölçülemezdir; ama şaşılacak şey ki meyvesi eceldir.
- 1766 Gam sabahı saçı ortaya çıkardı farz et, ona kefen son sabah oldu.
- 1767 Senin ağzının içinde diş yoktu sanki kızıl sabah dolaştı.
- 1768 Senin gönlün beğendiği bastonun düştüğünden yardımcın siyah yılan oldu.
- 1769 Dünyada çektiğin tespih elinden düştüğü için senin tespihin şimdi karınca dizisi olur.
- 1770 Tespih halkasının başı, imamesi kehribardır; ama mezar akrebi bela doludur.
- 1771 Ey temiz, günahsız boynuna atkı yerine ne yazık ki iki başlı yılan dolandı.
- 1772 O süslü yüzün sakal tarağı, eyvah ki toprak içinde kırkayak oldu.
- 1773 Senin sarığının konduğu yer güzel mezarın başında bir tahta oldu.
- 1774 Eğer benden razı olmadıysan Allah kadı olunca(hesap gününde) halim ne olur.
- 1775 Senden kerem ve vefa, benden sitem ve cefa gelirdi.
- 1776 Sen bana ilaç, ben sana hastalık; sen temiz ayna, ben ise aynanın parlaklığını gideren tozum.
- 1777 Eğer üstümden beklenmeyen bir rüzgâr eserse sen bağırıp çağırırdın.
- 1778 Gussa besleyen dünya toz gibi savrulsa sen üzerime toz kondurmazdın.
- 1779 Senin öğüdün bana altın halka, gümüş sadef içinde inci gibiydi.
- 1780 Eyvah ki o, evde sessizdi; ben kapı halkası gibi duymadım, aldırmadım.
- 1781 Ne gündüz seninle birlikte oldum, ne de gece kapıda bekledim.
- 1782 Sen bu çamurdan olanı yetiştirdin, kudret balıyla besledin.
- 1783 Yiyeceğimi süt ve şeker, içtiğim temiz suyu gülsuyundan yaptın.
- 1784 Sen başıma beyaz sarık sardın; ipek elbise giydirdin.
- 1785 Eğer bana (hakkını) helal etmezsen mahşerde bunların cezasını çekerim.
- 1786 Bahanem sevgili aşkı olsa amel defterim aydınlanır.”
- 1787-88 Mecnûn gönlüne taş basıp ağlayıp inerken; omuzlarında çul, her birinin gönlü yaralı ve şaşkın kavmi gelir.
- 1789 Ağlayarak ve hüznle toprağı kazıp o ihtiyarı oraya gömerler.
- 1790 Mecnûn, o mezara kendinden geçerek düşüp onu kara bağı gibi kucaklar.
- 1791 Sonbahar bahçesinde sarı yaprak gibi üstüne kara toprak dökerdi.
- 1792 Bu felakete sabrı olmadığından kabrin taşıyla göğsünü döverdi.

- 1793 Gönülünün dumanı ile kabrine taş dikti, ahının alevi kandili yaktı.
- 1794 Bazen o ciğeri kanlı içinin derdinden orada vezinli mersiye okurdu.
- 1795 Bazen [babasının] ruhunu anıp dua eder, o bahçeyi süslerdi.
- 1796 Parlak saç toprak olduğu zaman mezarı yasemin dolsa ne fayda!
- 1797 Mecnûn, keder ve gam çulunu giyerek bir iki gün yas tuttu.
- 1798 Annesi yırtık pırtık çulunu çıkarıp ona saf ipekten elbise giydirdi.
- 1799 Sen sağ ol oğul deyip öper, sevgiyle sırtını okşardı.
- 1800 Annesi, Mecnûn'u gönlü ateş dolu görünce baba makamına geçirdi.
- 1801 Annesinin gönlünü rahatlatmak, mutlu etmek için bir iki gün orada istemeden durdu.
- 1802 Sevgilinin aşk yükü yetmezmiş gibi bu gam kılıcı onun başına dert oldu.
- 1803 Bir gün içten coşkulu bir ah ederek sarhoş ve kendinden geçmiş bir halde yere düştü.
- 1804 Sarığını ve çulunu yere fırlattı; baş ve boynunun yükünü yokluğa saldı.
- 1805 Göğsüne taşla vurdukça şeref şişesi kırılırdı.
- 1806 Şevk dolu aşk çeşmesi ve göz, zevk denizinin safa girdabı gibidir.
- 1807 Ejderha gibi ağız açtığında rüsvalık ateşini saçardı, ağzına geleni söylerdi.
- 1808 Arslan tavrıyla ve boğaz kesen kılıç kızgınlığıyla dağ başına çıktı.
- 1809 Vahşi (hayvanların) yaşadıkları o dağın adı Necd'dir.
- 1810 O dağın, her tepesi bir gökyüzüne; her lalesi ay ve güneşe benzer.
- 1811 Yağmuru, ıslak gözyaşı; rüzgârı, gamlı ruhun soğuk nefesidir.
- 1812 O lale büyüten bahar yağmuru, yaşlı gönlün dumanı ve gözün kanıydı.
- 1813 Akarsuyu, Samanyolu yıldızı; rüzgârı yıldızlar gibi gül saçandır.
- 1814 Her yeşilliği, otu sanki halkın kanıyla pas tutmuş kanlı kılıçtır.
- 1815 Her pınarı akarsu gibi olan göze, gönül kanından kuyuya benzer.
- 1816 Her kuytuluk, sanki bela ateşiyle dolu ejderha ağzı gibidir.
- 1817 Kanlı gömlek gibi olan her lale aşkın öldürdüğü kimse için kefen gibidir.
- 1818 Onun bahar yağmuru gam gözyaşı; her yeşil renkli yaprak matem (renge olan) çivit rengidir.
- 1819 Âşık gibi derdi (kendine) azık edip şimşeği ah ve gök gürültüsü inleme olur.

- 1820 Ejderhaların(canavarların) sıralandıkları yer olan mağara sanki cehennem kuyusudur.
- 1821 Mecnûn kıvılcımdan mum yaktığı zaman pervane gibi vahşi hayvanlar toplanır.
- 1822 Benek, ben dolu kaplan kuyruk sallayarak hal diliyle konuşurdu.
- 1823 Arslan el açıp dua eder hem de pençeye benzer güneşe merhaba derdi.

Sonbaharın soğuk rüzgârının yaprak dökümünün tasviri ve o gül etekli fidanın toprağa düşüşü

- 1824 Sonbahar, bağın içini kuşattığında gül ve çemen mumu söndü.
- 1825 Gül bahçesine sarılık ulaşınca yüzünün rengi safrana döndü.
- 1826 Lalenin teni kuruyunca kefen içindeki miske benzedi.
- 1827 Sonbahar üstüne (azgın) at sürdüğünden susenin keskin dili tutuldu.
- 1828 Bağ evi matem yeri oldu karga her tarafta öterdi.
- 1829 Soğuk havadan ses kısıldı; kuş ötmez oldu.
- 1830 Erguvan sonbahar afetini görünce kanı kurudu.
- 1831 Lale bezminin mumunun başını kesen makas, uğursuz ötüşlü kuzgun gagasıdır.
- 1832 Soğuk rüzgâr öyle bir sarstı ki taze meyveyi yere yatırdı.
- 1833 Yol kesen, haydut sonbahar yağma edince, susen mavi gömlek içinde kaldı.
- 1834 Gül renkli, kırmızı elma şehide, ümidi olmayan yuvarlanan başa benzer.
- 1835 Ayva sırtına çul almıştı, onun [renginden] çemen sanki kefen rengine büründü.
- 1836 Meyveyle dolu olan gönlün aktığı ağaç ahu boynuzu gibi kuru kaldı, kurudu.
- 1837 Çınar ağacı yaprakları dökülünce namus gitti diye el ele vurup hayıflanırdı.
- 1838 Nar, kana bulanmış tek parmak misali bir yumruk gibi kurudu.
- 1839 Bunun gibi bir günde gönlü mutlu insanlar bir köşede eğlence kuruyor, hazırlıyordu.
- 1840-41 Ancak yasemin servisi onun hizmetkârı o güzellik bağının gülü olan Leylâ(nın); gam sonbaharından solup vücudu üzüntüden takatsiz kalır.
- 1842 Bir gece o peri gibi güzel gözünü kapatıp uykuya daldı.
- 1843 O lale yanaklı ve muntazam servi boylu rüyasında Mecnûn'un öldüğünü görür.
- 1844 Dehşete kapılıp uyanınca onu sıtma ateşi tuttu.
- 1845 O baharı, gam sıtması tuttuğundan yüzü ateşten gül gibi olur.
- 1846 Kandan gözü kızardı sanki badem çiçeği gül verdi.

- 1847 Gussa besleyen sonbahar erince yüzü sarı bir güle benzedi.
- 1848 Sıtma ateşi, gelince boynu tere batardı, gıdıktan(gabgabdan) damla damla akan(ı) ter zannetme.
- 1849 Çenesi ateş ocağı, yanağındaki beni bela çeken kor oldu.
- 1850 Tatlı dudağındaki uçuğu kururken ölüm keyfiyetine misk dolu tane gibidir.
- 1851 Lale bahçesi gibi olan yüz ateşkede; yüzü, yanağı lale renkli bir kor oldu.
- 1852 Tertemiz dudağının uçuğu, siyah benle kucak kucağa olur.
- 1853 Parlak sabah gibi olan güzel yüzü dolunay gibi beyazladı, yüzü(nün) güneşi, parlaklığı sararıp soldu.
- 1854 Sıtma, ateş içine nalını saldı; lal gibi olan dudağını mavi yakuta döndürdü.
- 1855 Ay yüzü hilale, şimşad gibi düzgün boyu kürdana döndü.
- 1856 Sıtmadan çenesi titrediğinden gülsuyu rengindeki elması(gıdığı) sarardı.
- 1857-58 Saçı karışıp taze otu solduğundan; nergisleri işve etmez, ahuları şive etmez oldu.
- 1859 Ter basınca kaştaki rastık yüzdeki çivit(nil) bozuldu.
- 1860 O gonca dudağındakini çiğ damlası sanma, çünkü ona can incisi havale oldu.
- 1861 Sıtmanın kuvvetinden ter döken gabgab elması ecel kuyusu oldu.
- 1862 Yüzünden allık aktıkça, yıkandıkça ciğer kanı gözünden akıyor zannedersin.
- 1863 Bu hastalıktan o beyaz göğüslü güle benzeyen güzel, baştan ayağa kıl gibi olur.
- 1864 Parlak hilal gibi beyaz gıdık(gabgab), sanki yaka kenarının altın teli gibidir.
- 1865 Kemikten cetvel gibi olan vücudu sanki kenarına cetvel çekilmiş ölüm fermanına döndü.
- 1866 Kulak memesi ve gece renkli siyah saç, sanki sihirli yılan yumurtası gibidir.
- 1867 Ecel kuyusu üzerindeki gam ipliği gibi olan kıvrım kıvrım saç çenesine ermiş.
- 1868 Çene çukuru yetim yaşıyla dolup zindan düşkünlerle doldu.
- 1869 Parlak güneş (gibi olan) yüzü kırışık doldu; bir aydan nice yeni ay ortaya çıkar.
- 1870 Yanağı terden solup o parlak gülsuyundan gül ayrılır.
- 1871 Şeker saçan dudağı şeker içse ağzı ölüm şerbeti dolar.
- 1872-73 Leylâ, mutsuz ruhunun vücut kafesinden uçmak istediğini anlayınca derdini annesine anlatmak için döndü; ona sır kitabını anlatsın diye yöneldi.
- 1874 Ona, “Ey yüce anne, can harmanına ateş düştü.” dedi.
- 1875 Gel kim, ömür gecesi sona erdi ölüm gamının sabahı göründü.

- 1876 Çok zamandır gam ve mihnetimi, rahmet diye zahmetimi çekersin.
- 1877 Bana senden başka dert ortağı yoktur, senin gibi vefalı kimse olmaz.
- 1878 Senin ayağının altı hiçbir kirin ve pisliğin olmadığı cennetim; senin memen tatlı süt verenimdir.
- 1879 Ak saçın sığınağım, felek sabahın ümit yerimdir.
- 1880 O mübarek saç tarağı sanki parlak güneş pençesidir.
- 1881 O mavi parça parça hırka sanki atlas ve sündüsten cennet elbisesidir.
- 1882 Ey ulu kadın, ecel geldi; kucağını bana ölüm yastığı yap.
- 1883 Ey dert ortağı dost, senin gibi vefalı olmayan zaman geldi.
- 1884 Can bülbülü hevesten geçtiğinden kafes aralığında kanat çırpır.
- 1885 Bu kanlı göz açık kalırsa kapatma ki sevgiliyi seyretsin.
- 1886 Ölmüş vücudumu ıslak yaşınla yıka, kokumu ciğer isinden yap.
- 1887 Yaşla dolu etekten kefen yap, ben ölüye kanlı gömlek yap.
- 1888 Beyaz kefen üzere safranım, altın nişanım sarı yüz olsun.
- 1889 Kabir içinde yönümü sevgiliye, yaralı gönül kiblesine döndür.
- 1890 Benim selamımı Mecnûn'a, o yanmışa bu gerçekleşmesi mümkün olmayan hayalimi (şöyle) ilet:
- 1891 "Ey yaralı gönüllü (ve) aydınlatan göz; vefa mumu ve feleklerin güneşi;
- 1892 Leylâ yolunda can verdi, senin aşk gamına kendini adadı.
- 1893 Onun eğlence yeri mezar oldu, kabrinin başının tuğlası dayanağı oldu.
- 1894 Amber saçan saçı, kabir başında dağıldı.
- 1895 Rastık çektiği kaşı ne yazık ki toprak içinde pas tuttu.
- 1896 Yanağına allık sürerdi, (şimdi) beyaz kefene muhtaç oldu.
- 1897 O yüzü allık severdi, şimdi lale ve gülle mezarı doldu."
- 1898 Ruhu bedenden uçtuğu zaman söylediği söz şuydu:
- 1899 "Ey biçare ve ayrılmış(mehcur) âşık, sevgilinin hareminden uzaklaşma.
- 1900 Ben senin yoluna can verdim, göz nurunu toprağa kattım.
- 1901 Kabrin tuğlasını sığınak, o yastığı dayanak edindim.
- 1902 Ömrümün eğlence yeri mezar oldu, kabrin başındaki levha(yazı) sarayımın kubbesi oldu.
- 1903 Dikensiz bahar istersen gel iki dert ortağı bir yerde olalım.

- 1904 Kefenin perde olarak kullanıldığı o topluluk bizim eğlence yerimiz olsun.
- 1905 Ey zavallı ve kendinden geçmiş, benle kucak kucağa olmak istersen bu kasra gel.
- 1906 Yüz istersen işte cemalim; dudak istersen işte tatlı suyum.
- 1907 Susamış gönülden kederi uzaklaştır; işte şekerli dudağın tatlı suyu.
- 1908 Şiir yazan, eğer bağımlı bülbülüysen işte sır gülşenin güzellik gülü.
- 1909 Eğer şevk dolu aşk kumrusuysan, işte sana amber kokulu saç boyunluğu.
- 1910 Tatlı dilli papağan isen işte gönlün aktığı tatlı dudak.
- 1911 Eğer sonsuz hayat istersen işte karanlık (işte) saki gibi olan Hızır.
- 1912 Gel işte, şirin güzel; işte, sana gerçek halvet.
- 1913 Yabancı gözün zararı ermesin diye kabrin baş tuğlası duvar olsun.
- 1914 Mezar taşı yabancıyı uzaklaştırsın, bu mamur köşkün kapısı kapalı olsun.
- 1915 Kefen (olarak) beyaz gülün, ümit gül fidanı süsün (olarak) yetmez mi?
- 1916 Kefenim çiçek yetiştiren, üstündeki safran sarı gül olur.
- 1917 Kefenimden o (güzel) kokuyu duyup bu amber hangi cennetten diyerek kokuyu al.
- 1918 Kıyamet kopunca kendimizden geçelim; eş, arkadaş ve kucak kucağa olalım.
- 1919 Bülbül, gül bahçesinin gülüne; ruh ruha ve vücut vücuda erişsin.
- 1920 Ey sevgili gerçi, soğuk ah ettim ancak vücut ve deri hala sıcaktır.
- 1921 Kan sıcakken yumuşak kucağa al, kan sıcak olduğu zaman söz dinler.
- 1922 Bilirim gönlün ürker, çünkü canlı kimse mezarı ev olarak istemez.
- 1923 Benim gibi vefalı olan için aşk ehli dert ortağı olmalıdır ancak.
- 1924 Bu gam yüklü toprak vücut yok olduğu zaman senin oturduğun yeri dolaşır.”
- 1925 Ruh, vücuttan ayrılmaya niyet edince annesine böyle vasiyet etti.
- 1926 Tekrar tekrar Mecnûn Mecnûn diyerek dert ortağı ruh, sevgiliye kavuştu.
- 1927 Ailesi ve kabilesi durumdan haberdar olunca eyvah, yazık, vah derler.
- 1928 Kimi gül gibi elbisesini yırtar, kimi ot gibi üstüne toprak döker.
- 1929 Kimi ilkbaharın siyah bulutuna benzeyip lale gibi kırmızı gözyaşı döker.
- 1930 Kimi göğsünü tırmalar, kimi bağına taze yara açardı.
- 1931 Kimi susen gibi göğsü dövünmekten morarmış baştan ayağa tırnak yaraları var.
- 1932 Anne, kara bağına gam ateşi yakınca ak kâkülünü yolardı
- 1933-34 Islak gözyaşından, hayır hayır nice ıslak mis kokulu yaşla yıkadıkları süslü gelin, işlemeli ipeği gömlek edip kefene sarındı.

- 1935 Kefene kâfur koyarlarsa ne olur, ateşli iç nasıl deva bulur?
- 1936 O gönül tutan, ay yüzlü vefa güneşi gibi güzeller, tabutu götürdüler.
- 1937 Yas tutanlar, kimi gönlü yaralı kimi ciğeri yarık önlü arkalı yürürler.
- 1938 Kederli ve mahzun bir şekilde gül harmanı içinde servi gibi Leylâ'yı gömerler.
- 1939 Oraya, o dönemde kimsenin benzerinin görmediği bir türbe inşa ederler.
- 1940 Tuğlasını altın ve saf gümüşle, toprağını abirle yoğururlar.
- 1941 Yıldız onun saman parçası, sabah kireç, gece orada amber kokusu vermedir.
- 1942 Gökkuşuğu orada renkli kubbe, Samanyolu sanki taştan harim gibidir.
- 1943 Demirden olan kapısının zinciri, siyah gözlü güzelin siyah örgülü saçına benzer.
- 1944 Ateş dolu gönlün yarasına benzeyen gül şeklindeki çivi kapının süsü oldu.
- 1945 Tahtadan olan o türbenin kapısı bir güzelin açık alnı gibidir.
- 1946 O türbe ve haremi tamamlandığı zaman ona "Gülzar-ı behişt" denilir.
- 1947 Gam yeri olan felek eyvanın güneş ve ay tuğlası, kehribardandır.
- 1948 O, dağa bir an kapılınca ansızın saman gibi kapacağıının remziydi, işaretiydi.
- 1949 Şafağı eğlence kırmızısı zannetme, dudağı susuzluktan kurumuş felektir.
- 1950 Dünya sonbaharı toprak etmezse bahar çemeni yaprak vermez.
- 1951 Güzel renkli çiçek açan nergisini dünya gamı kehribar rengi yaptı, sararttı.
- 1952 (O türbenin) kapısının tahtası olmayacaksa ardıç servisi bitmesin, yetişmesin.
- 1953 Kapıya halka zincir olmayan düğüm dolu saç kıvrımı yoktur.
- 1954 Neşe veren her suseni ve gülü çalı çırpı uzaklaştırır.
- 1955 Ey dünya hazinesi için sıkıntı çeken sana eziyet, yılan da hazine kalır.
- 1956 Eğer servi gibi eli boş olursan kimse seni çekip yere yatırmaz, meyvesiz ağaca kimse bakmaz.
- 1957 Eğer meyve dolu ağaç olursan sana kötülük elinin taşı gelir.
- 1958 Eğer baktığın yer parlak değilse gözünü vücut evinin çivisi, koruyucusu olarak gör.
- 1959-60 Senin atına altından yapılmış hilal şekilli nal olsa şafak ona çivi olarak yakut yontsa sonunda o altın ateş saçan olur; bu yakut ciğer yakan kor olur.
- 1961 Toprağa düş, çok yanma; gurur sevdasıyla arkadaş olma.

Safa tatlı suyunun bulanıklığından Mecnûn'un tiksinişi ve vefa yolunun toprağına cura gibi tatlı canını saçması

- 1962 Bir ağıt söyleyen bu ani ölüm için yanan gönülden soğuk ah çekti.
- 1963 Leylâ hazinesi toprağa girince anne ah u vah eder.
- 1964 Sırtında matem rengi olan çivitten(lacivert) çul, boyu iki büklüm menekşe dalı gibidir.
- 1965 Yüzünü kana gark eder, tırnakları kandan kırmızı olurdu.
- 1966 Yanan gönle sanki kâfur döker gibi eliyle beyaz saçını yolardı.
- 1967 O gönlü yaralı ve gözü kan dolu anne; Mecnûn'un yanına hüznü bir şekilde ulaştı.
- 1968-69 Ona (şöyle) dedi: "Ey garip ve dert ortağı, sevgilinin ayrılığıyla gönlü tutkun; o güzellik bağının gül fidanı nerede, güzellik yarasının lalesi nerede?"
- 1970 Bir yıldırım havadan istenmeyen bir şekilde erdi o güzellik harmanını ateşe verdi.
- 1971 O elde edilmek istenen parlak mum, rüzgârdan dolayı söndüğü zaman cihanı duman kapladı.
- 1972 O bağa sonbahar yokluğu; o bala ecel isteği ulaştı.
- 1973 O lale sönmüş muma döndü, gönül yarası dondu
- 1974 O temiz elbise giyen gülün, ecel dikenini eteğini yırttı.
- 1975 O serviye ecelden kasırğa ulaştı, yolun toprağıyla bir etti, yere yatırdı.
- 1976 Bağı yaralı ve gönlü kanlı Leylâ, Mecnûn diyerek mahzun ruhunu teslim etti.
- 1977 Gel, kabrin başındaki mum gibi yanalım.
- 1978 Gel, ikimiz bağrımızı yırtıp onun kabri üzerinde toprak olalım.
- 1979 İki yağ kandili yansa karanlık gece fazlasıyla aydınlanır."
- 1980 Mecnûn bu ah ve inlemeyi işitip yaralı gönlünü yırttı.
- 1981 Feryat edip ağlamaya başlayıp bu hazin sese (şöyle) eşlik etti:
- 1982 "Ey toprağa gömülmüş ay, yazıklar yazıklar olsun, Allah Allah.
- 1983 Senin gülden incinen tenin, ne yazık ki kefenin yükünü çekmektedir.
- 1984 Saf ipeğe alışmış olan helak yatağına nasıl tahammül edebilir?
- 1985 O gonca gibi olan ağız tebessüm etmez mi, konuşma incisi saçmaz mı?
- 1986 O peri gibi olan yüz, dağınık saçın sümbülüne acaba ne oldu?
- 1987 Ey yenibahar ve ey sevgili nakışı sonunda ne oldun?
- 1988 Hiç olmazsa kefenin yasemin, gömleğin de gül yaprağı olsaydı.
- 1989 O giydiği ipekten olan gülün (şimdi) örtüsü kefen mi oldu?

- 1990 O vücuda neden zulüm erişti, gül harmanını kim savurdu?
- 1991 O düzgün fidana benzeyen güzel, gül harmanı içinde yatsa ne olur?
- 1992 O tatlılık suyu, o temiz yüz ne yazık ki toprağın nasibi oldu.
- 1993 Yüzün süsü olan o saçın yerinde yazık ki (şimdi) yılan halkası erdi, var.
- 1994 Rastıktan renklenen, boyanan kaşın yerini acaba pas tuttu mu?
- 1995 Sürmenin çizgi çektiği o göz siyah toprakla doldu eyvah.
- 1996 Çivitten olan yüzünün beninin yerini yazıklar olsun ki pas tuttu.
- 1997 O yanağı allık yerine lale bahçesi olan mezar renklendirir.
- 1998 Senin dert ve gamından sabrı kalmadığından kabir, göğsüne taş vursa şaşılmaz.
- 1999 Mecnûn ağlamayı bırakıp susunca; sarhoş gibi kendinden geçmiş biçimde yere yıkıldı.
- 2000 Ateşli, yanan mum kendine geldiği zaman akıl ve fikir pervanesi toplanır.
- 2001 Bir zaman sonra kendini topladı, ateşli dilden şöyle ah etti:
- 2002 “Ey ecel postacısı olan Azrail, hızlıca erip rahat artıran ölüm müjdesi ver.
- 2003 Ey rüzgâr, kandilimi, mumumu söndür ve ey duman dimağımı karart.
- 2004 Ey ruh, vücut kafesi daraldığından “Gülzar-ı behişt”e gitmeye niyet et.
- 2005 Ey ölüm, beni bu ıstıraptan kurtar hayat gül bahçesini kurut.
- 2006 Gönül, nefesten içi boş çingirak gibi ol; yolcu gibi hevesten vazgeç.
- 2007 Ey kılıca benzeyen ecel, mutluluk bulutu ol da ölüm bağı susuz kalmasın.
- 2008 Eğer gönlümün sevdiği olmadıysan hiç olmazsa boynumdaki yükü al.
- 2009 Ey yıldız, ben helaki esirge ki menzirim toprak burcu olsun.
- 2010 Ey göz, sen sönmüş mum ol, sön; ey ciğer ateşi, sen de buz tut.
- 2011 Ey nergis gibi olan göz, toprak dol ve ey goncaya benzeyen gönül elbise yırt.
- 2012 Ey ah, beden elbisesini, can kisvetinin çulunu yak.
- 2013 Mecnûn dua için el açtığı zaman hemen yere düşüp uzanır.
- 2014 Ölüm vaki oldu, aşk afetiyle karşı karşıya kaldı.
- 2015 Helak kucağı üstüne baş koyar, taş ona yastık ve toprak yatak olur.
- 2016 Beyaz bulut gibi arkadaş yok ki pamuktan ağzına su versin.
- 2017 Gözünü yummak için yanında kişi yok ki ölüm gamından iren tozu alsın.
- 2018 Ona irade gösterip yanında şahadet telkin edecek kimse yok.
- 2019 Arslan kuyruğu vefa parmağı olup şahadet telkinini söyledi.

- 2020 Vasiyet dinleyecek kulak, cenazesini sırtlayacak kimse yok.
- 2021 Ne kimse kefen bulur, (ne de) nazik vücudun gömleğini yapacak kimse var.
- 2022 Ne yıkamak için kimse su ısıtır, muhtemeldir ki ahunun gözyaşı (su) olur
- 2023-24 Mecnûn topraktan yatağa düştüğünde helak yastığına baş koyduğunda gamlı ruh kuşu vakit gelince “Gülzar-ı behişt”e çabucak ulaşır.
- 2025 Ten perdesinden uzaklaşınca nur dolu bir köşk gördü.
- 2026 Melek makamını gösterdi, gül ve Gülzar-ı behişt’e baktı.
- 2027 Toprak vücudu ölüme, yokluğa uzandığından Leylâ diyerek günahsız ruhunu verdi.
- 2028 Ruh, o dünyaya (doğru) yol alınca ansızın feryat ve ağlama koptu.
- 2029 Yabani hayvanlar ve kuşlar(sibai) feryat edip uğurladılar.
- 2030 Ağlayan ve inleyen dostlar gibi olan vahşi hayvanlar hemen gök gürlemesi ve yağmur yağdı.
- 2031 Eşsiz güzellikteki ceylan ulaştı, gasletmek için gözyaşı döktü.
- 2032 Kıvrım kıvrım örümcek, o ölüye can ipliğini kefen teli etti.
- 2033 Bu kederden dolayı üzülen arslan pençesiyle ona mezar kazar.
- 2034 Kaplana keder ve gam erdiğinde vücuduna matem yarası vurdu.
- 2035 Ahu ona gam ortağı oldu, boynuzları mezar taşı oldu.
- 2036 Bu dertten yiyeceksiz kalıp zayıflayan arslan göğsünü ona tahta tabut yaptı.
- 2037 Allah’ın takdirıyla aniden Hicaz kervanı ulaştı.
- 2038 Hicaz kafilesi ulaşınca niyaz ve naz erbabı geldi.
- 2039 Orada aşkın kanını içtiği ve kanı donuk ölmüş bir kişi görürler.
- 2040 Kefenlerler ve hazırlarlar; o topluluk onun namazını kılar.
- 2041 O olaydan (dolayı) kederli ve hüzünlü bir şekilde onu gömerler.
- 2042 Ayrılık davulu çalınca o gitti. Bir gün sana da sıra gelir.
- 2043 Ömür baharın sonsuz değil, ömür lale bahçen bir gün solar.
- 2044 Eğer sonbahar afeti olmasa dünya gül bahçesi süslüydü.
- 2045 Bağ ve gül bahçesinin verdiği her servi ayağını baltadan incitti.
- 2046 Dünyaya bir köprü geçidi, çarha benzer gür sesli davul gibidir.
- 2047 Kimse köprüyü yer, yani vatan veya sığınacak yer eder mi?
- 2048 Şu bilgin ve ince fikirliler âleme akan bir su çeşmesi derler.

- 2049 Su üstünde ev inşa edilmez, ey arzusunun esiri olan ömrü yok etme.
- 2050 Ya Rab, nebiler nefesi hakkı için, o can rahatlatan nağme hakkı için;
- 2051 Velilerin gönül sırrı hakkı için, dünyayı gösteren ayna hakkı için;
- 2052 Dertli gönlün ateşinin, günahsız gözün bakışının hakkı;
- 2053 Hem lale yarasının alevinin hem de çiğ tanesi gibi olan gözyaşı damlasının hakkı;
- 2054-55 Ciğeri kanlı Celilî şu günde ağlayarak ve hüznü dergâhına vardığında senin lütfunun saki olacağı o bezmi bereketlendir ki orada cur'a sonsuz olsun, tükenmesin.
- 2056 Sen gönlüne yalnızlık(tecritlik) safası ver ki orada tevhit nuru şimşek gibi çaksın.
- 2057 Sen ona başarıyı arkadaş yap ki taklit gidip gerçek görünsün.
- Söz gelininin süsleyeninin misk kokulu zincir gibi olan saçı süslemesi**
- 2058-59 Mana incisi saçan kutu, Gence'nin hazinesini açan yani; ululuk sayfasının yazarı, şiir incisinin denizi Nizamî'dir.
- 2060 Ona şiir dini nazil olunca, şiir ehlinin peygamberi olur.
- 2061 Sanki şiir ona ilahi bir vahiydir, şiirin ahir zaman peygamberidir.
- 2062 Şiir kalemi ona parmak olduğundan dolayı ay yüzeyini ortadan ikiye böldü.
- 2063 Kalemi, şiir besleyen olduğundan parmağından Kevser suyu akıttı.
- 2064 Şiir suffası müşerref olduğu zaman safa topluluğu sıra sıra dizilir.
- 2065 Şiir ülkesi imar edilince Husrev, onun en yakın arkadaşı oldu.
- 2066 Şiir dinine o süs verdiği için Husrev ona ikinin ikincisi oldu.
- 2067 O yol gösteren ışık saldıği zaman ilk olarak Husrev onun ardından gitti.
- 2068 Şiir dinini deftere geçirip o, sultana ilk dost oldu.
- 2069 Altın gibi kıymetli olan şiirin değerini arttırarak bu din yoluna saçtı.
- 2070 Şiir yoluna gidenleri himaye eden ikinci dostu Câmî erişti.
- 2071 O hak ve batılı birbirinden ayırdı, söz mülkünün adalet dağıtıcısı oldu.
- 2072 O şiir hilafeti bulduğu için yeni ve eski hazine açar.
- 2073 Parmak, hazinenin kilidi oldu, şiir hazinesi beş oldu(hamsesi oldu)
- 2074 Üçüncü padişah ise o fesahatle söz söyleyen Hatifi oldu.
- 2075 Tesirli sözü Allah'ın renginin bir işareti, şiirinin başlığı ay motifli şemsedir.
- 2076 *Leylâ ve Mecnûn* gülün içi, *Şirin ve Husrev* parlak ay gibidir;
- 2077 Bu iki eseri süslediği zaman ona iki burcun nurunu versem ne çıkar.

- 2078 O mutluluk bulutu utanmasa başkasının çemenini susuz bırakırdı.
- 2079 Ali tabiatında olan dördüncü benim. Kılıca benzeyen kalemim korku saçar.
- 2080 İki ağızlı ve inci saçan kalemim sanki elimde zülfikarım oldu.
- 2081 Söz cennetine ben rehber olduğumdan Kevser şarabının sakisiyim.
- 2082 Düldül gibi olan kalemim, hızlı hareket eder ve şiir arsasını aşar.
- 2083 Şiir sahası Hayber (kalesi) gibi olsa da kalemimden o kapı açılır.
- 2084 Gerçi kıskananlar bu nazma boş hayaller derler.
- 2085 Ancak bu söz benim için bağlı kalacağım bir dal oldu, hünerin kıymetini akıllı insanlar bilir.
- 2086 Ne yazık ki asil olmayanların koruyucusu olan felek, katır boncuğunu görse inci zanneder.
- 2087 Sarı gül görse zırnık zanneder, menekşe yaprağına çivinin başına benzetir.
- 2088 Kıymetli bir zümrüt görse pas tutmuş yeşil toprak yosunu zanneder.
- 2089 Saf akiki, kırmızı taş zanneder; altın renkli kum verme o hoşabı(suyu; hoşafi) kurutur.
- 2090 Yeni açmış beyaz gül görse onu allık parçası, kırıntısı zanneder.
- 2091 Ona diken ve gül goncası; karga bağırması ve bülbül sesi aynıdır.
- 2092 O deve başlı eşek sesi duysa İsa'nın nefesi, sesiyle bir tutar
- 2093 Eğer felsefede filozof olmak istersen bir kuruşa nasıl dost olursun.
- 2094-95 Eğer nazmda Nizamî ya da mülkün Husrev'i veya Câmî'nin nazmına ulaşırsan da senin hamseni kim bir kuruşa alır, ancak sana dert ve zahmeti kalır.
- 2096 Bu zamanda Şehname yazanı sırtında çalı çırpı taşıyan dilenci zanneder.
- 2097 Ben bu destanı kaleme aldığım zaman eserimin her nüktesi mucize ortaya koyar.
- 2098 Büyüklüğümün delili olarak talih mahlasımı Celilî yaptı.
- 2099 Gazel tarzında ben Husrev'im; o yıldız ben parlak güneşim.
- 2100 Eğer Câmî sözlerimi işitirse bu zevk dolu kadeh onu sarhoş eder.
- 2101 Gazelim okununca Nevayî üslubundan haber verir.
- 2102 Söz kapısının el yapımı kilidine benzeyen mesneviyi kolum çekecek kadar kuvvetlidir.
- 2103 Beni Câmî'nin kırıntılarını toplayan ya da Nizamî şarabının tortusunu içen (bir şair) sanmayın.

- 2104 Onlar kadar saygı görsem, ikbalim ve ihtişamım olsa;
- 2105-06 Yaratıcı kabiliyetim fakirliğe düşer olmasaydı tozunu Nizâmî'nin göremeyeceği,
Câmî'nin dikenini kirpik edineceği bir merhaleye deve sürerdi.
- 2107 Dağınık zihin toplanınca şairlik tabiatım, inci saçan deniz olur.
- 2108 Kalemimden sur üfürüşü gelince Firdevsî mezarından çıkar.
- 2109 O, kalemimin sancağını sığınak, bu sancağın altını oturacağı yer yapar.
- 2110 Ancak fakirlik ateşi canı yaktı, o duman bu haneyi yakıp yıktı.
- 2111 Para yokluğu ateş oldu, bu gussayla gönül karmakarışık oldu.
- 2112 Gönül elemden, susen gibi dert ve gam dikeninden kurtulmuş değildir.
- 2113 Mizaç aynası pas tutmuş, zihin çeşmesinin başı çalı doludur.
- 2114 Şükürler olsun ki kimse beni perişan görerek memnun etmedi.
- 2115 Ne kimse saf su ne de şifa veren hazmı kolay lokma verdi.
- 2116 Ben ki iki eseri şiire döktüm, kalemle inci tanesini dizdim.
- 2117 İlk destan, mesnevi Şirin ve Husrev diye kayda geçmişti.
- 2118 Eğer ayağım gam tuzağına düşmezse daha üç mesneviyi yazmaya niyetim var.
- 2119 Böylece hamsem tamam olur. Değerli taş tartan kalemim inci saçan olur.
- 2120 Ancak bu inci, mücevher tartan tabiatım ne beş, on hazine hevesindedir.
- 2121 On parmağımda on marifet olduğundan mücevher dolu hazine sunar.
- 2122 Tırnağım elmas gibi keskin olsun, bu gönlüm de mücevher saçsın.
- 2123 Allah'ın lütfuyla istediğim eteği elime vereceğine itimadım var.
- 2124-25 Ey talihi güzel kimse, Arap tarihinde(hicri takvime göre) yıl 919(1514) senesinde
Zilhicce(Ocak/Şubat) sonunda tamamlanıp bu gam sayfası son buldu.
- 2126 Ey mücevher tartan, beyitlerini sayarsan 2145'tir.
- 2127 Bu eser Edirne'de tamamlandığı için mis kokulu oldu
- 2128 Ya Rab, o hoş konumu ve yüce binayı zarardan koru.
- 2129 Bu eseri yazacak kabiliyetli adam, umulur ki eserin aslıyla karşılaştırarak yazsın.
- 2130 Onda hiçbir beyti atlamasın ki ömür eserim azalmasın.
- 2131 Bu inci tespihe bakan, okuyan onu yazanı da hayırla ansın.
- 2132 Ya Rabbi, tamamlanmış olan bu yazıyı sen aferine, çok yaşaya, bravoya layık kıl.

Son

اول خار شمال سما تیر نور
 اول خار در فر نیزه خاص
 در کار همکوه و راه دیده فوزیله
 اول تشبیه رخ فیض سرمد
 عالم شته
 اول خار جنوب سما تیر نور
 اول خار در فر نیزه خاص
 در کار همکوه و راه دیده فوزیله
 اول تشبیه رخ فیض سرمد
 عالم شته

اول خار شمال سما تیر نور	اول خار در فر نیزه خاص	در کار همکوه و راه دیده فوزیله	اول تشبیه رخ فیض سرمد	عالم شته
اول خار جنوب سما تیر نور	اول خار در فر نیزه خاص	در کار همکوه و راه دیده فوزیله	اول تشبیه رخ فیض سرمد	عالم شته

اول خار جنوب سما تیر نور
 اول خار در فر نیزه خاص
 در کار همکوه و راه دیده فوزیله
 اول تشبیه رخ فیض سرمد
 عالم شته

اول خار جنوب سما تیر نور
 اول خار در فر نیزه خاص
 در کار همکوه و راه دیده فوزیله
 اول تشبیه رخ فیض سرمد
 عالم شته

اول خار جنوب سما تیر نور	اول خار در فر نیزه خاص	در کار همکوه و راه دیده فوزیله	اول تشبیه رخ فیض سرمد	عالم شته
اول خار جنوب سما تیر نور	اول خار در فر نیزه خاص	در کار همکوه و راه دیده فوزیله	اول تشبیه رخ فیض سرمد	عالم شته

اول خار جنوب سما تیر نور
 اول خار در فر نیزه خاص
 در کار همکوه و راه دیده فوزیله
 اول تشبیه رخ فیض سرمد
 عالم شته

Handwritten notes on the right side of the page, including a list of names like "ابو... الله", "ابو... محمد", and "ابو... احمد".

Handwritten notes at the top of the page, including "خداوند گویا بیضا چینی کا" and "خداوند گویا بیضا چینی کا کوئی نام ہے".

A handwritten table with two columns and several rows, containing names and titles in Persian/Urdu script.

Handwritten notes on the left side of the page, including "خداوند گویا بیضا چینی کا" and "خداوند گویا بیضا چینی کا کوئی نام ہے".

Handwritten notes on the right side of the page, including "خداوند گویا بیضا چینی کا" and "خداوند گویا بیضا چینی کا کوئی نام ہے".

A handwritten table with two columns and several rows, containing names and titles in Persian/Urdu script.

Handwritten notes on the left side of the page, including "خداوند گویا بیضا چینی کا" and "خداوند گویا بیضا چینی کا کوئی نام ہے".

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

چون ما در دلیلی دادی ای آقا
 دیدم که درین غایت و عجب
 بسیار فتنه کردی و بره
 بر سر و فتنه بسیار پیش
 اولی که در کار او کش
 در بیان ز روز کار او کش
 کل به بعضی صنایع و کل در
 کل که بی بود از او دل با دل
 و کل کشی از روز تو که کشی
 بنام کرده از دست ابره زوال
 جمعیت انگیزه قوه صفای کل
 و کل که از دست است آن کل در
 کم و در بعضی صنایع اولی که
 از روزی که تو در چشم من
 دفع الم و بعضی که در دست است

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

طولت انحراف در راهی برای اورد
 خیر یا فتن ما در در برابر ز سوزش اولی و صوم
 و در رسم کشیدن آن سر و ازا از آب و دیبغ تر

در این کتاب که در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است

بنا نهادند و در آنجا با اینها که در آنجا بود و در آنجا بود و در آنجا	که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا	که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا	که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا
---	--	--	--

و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است

در این کتاب که در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است

و در آنجا و در آنجا و در آنجا و در آنجا	و در آنجا و در آنجا و در آنجا و در آنجا	و در آنجا و در آنجا و در آنجا و در آنجا	و در آنجا و در آنجا و در آنجا و در آنجا
--	--	--	--

و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است
 و در بیان احوال و عیال و اسباب و احوال است

فوق و سطح نظیر را که هر که بر این کس
 از سادات که در در این فلک عالم
 با این بستان را بنیاد فلک عالم
 است که در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس

که این یوسف اولی است	یعنی اید و بیای آیین	دندان و دندان عهد پرورین	صاف کنوش ششها به و در هر کس
دینیم اگر بیک غلام مهر بهر	اول همه چهار دستک مهر	تو رخ اید بسیار سبزه چینی	اگاه اولی قوم سلیبی
مهر بیوری سواد چشم ایام	پوز فادرم ز کج صفتی نام	چون نون لاله نرد و نشانی دریا	اراده ای پدید آوردن ز با
کم فضا بیکدیگر شمع روز	پوز همندی غلام هم روز	کاشقی المیش خیره مقدم	در سینه عاونه خفم
که در این وقت المیش بر	شکل دکونتا را هم روز	امر اید نزل اقتضا همه	سهاقه ایوبی سران ضامه
که او در قطار که گمان بر	مهر یکی در هم چهار دستک	بگره صهل اول نزل سران	عهد خدای خود ما همه اولی هاه
فادان سپهر که اید به بال	هر بخش اول مال خیال	سردن اگر قوس ناز بکلان	صاف نبعده آسمان بکلان
کا و تلخ اید به فلک قوسین	انجام یکی یک قوسین کس	صاف دلخ خیال نظر فغان	سعدی که اول روی نزل بریان
که رویه صحرای اولم بنیز	شما ز رویه صحرای کس	صاف قله سپهر غم نگر	اینچه یکی نکل رنگ در رنگ
نزهت او در صواب آب چشم	ویوه دل فضا تا آب چشم	اول بر زنده صحرای کس	بیا بیا نه سپهر کج اول
قل بخیر خورشید غایب	چون دست عدودان او به یاد	سره کاش زنده بخار چینی	صحنی تکک اوله سپهر چینی
او اما به بهین المیاتی بهر	لغو کیم دکم سرتزه مهر قار	آیین کلانم ظام هر هو اولان	چون رسم لطام آهوان اولان
کوی یک صفتند فادان کم	کورد مهری ای بنا در صدم	مقصود نولش اوله آن یک	اول سید عاونه آن تک
پوز نظری اگر در و طیار	نه با غم او او هر کس فادان	اف نزل از ن چیلان تحب	پوز اولی پدید عروه تعویب
پوز سوزی استند و اولش	چهار کیم پوز کورس مهر کس	هم افسرد هم کس قرین	کای مهر بهش قسایل
او ز سوزی زبا بهی آیین	ایرود ستمه صلاله لنگر بهی	پوز نزل مال کس کس	اول نزل برک باغ فانک
اول و در سطلای اگر تفکک	کای آیین اول ستمه مهر کس	نه رنگ کله ظاهر مهر اول	سلیبی نزل با غم مهر اول

فوق و سطح نظیر را که هر که بر این کس
 از سادات که در در این فلک عالم
 با این بستان را بنیاد فلک عالم
 است که در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس

دندان و دندان عهد پرورین	صاف کنوش ششها به و در هر کس	فوق و سطح نظیر را که هر که بر این کس
تو رخ اید بسیار سبزه چینی	اگاه اولی قوم سلیبی	از سادات که در در این فلک عالم
چون نون لاله نرد و نشانی دریا	اراده ای پدید آوردن ز با	با این بستان را بنیاد فلک عالم
کاشقی المیش خیره مقدم	در سینه عاونه خفم	است که در این بستان در این کس
امر اید نزل اقتضا همه	سهاقه ایوبی سران ضامه	در این بستان در این کس
بگره صهل اول نزل سران	عهد خدای خود ما همه اولی هاه	در این بستان در این کس
سردن اگر قوس ناز بکلان	صاف نبعده آسمان بکلان	در این بستان در این کس
صاف دلخ خیال نظر فغان	سعدی که اول روی نزل بریان	در این بستان در این کس
صاف قله سپهر غم نگر	اینچه یکی نکل رنگ در رنگ	در این بستان در این کس
اول بر زنده صحرای کس	بیا بیا نه سپهر کج اول	در این بستان در این کس
سره کاش زنده بخار چینی	صحنی تکک اوله سپهر چینی	در این بستان در این کس
آیین کلانم ظام هر هو اولان	چون رسم لطام آهوان اولان	در این بستان در این کس
مقصود نولش اوله آن یک	اول سید عاونه آن تک	در این بستان در این کس
اف نزل از ن چیلان تحب	پوز اولی پدید عروه تعویب	در این بستان در این کس
هم افسرد هم کس قرین	کای مهر بهش قسایل	در این بستان در این کس
پوز نزل مال کس کس	اول نزل برک باغ فانک	در این بستان در این کس
نه رنگ کله ظاهر مهر اول	سلیبی نزل با غم مهر اول	در این بستان در این کس

فوق و سطح نظیر را که هر که بر این کس
 از سادات که در در این فلک عالم
 با این بستان را بنیاد فلک عالم
 است که در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس
 در این بستان در این کس

در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

<p> خوار و تسلیم از سبزه تر بوش عجم و لایب دولت اول تا که شکست چینه کبر با مال ایوب از خاک حاصله بجا بود یه تیغ نه دعدا در نغز چشمه که کل اولها در شانهی تو هم فاک داد لایب صیاد بود سوز زدی ایوب کوش بخیز نه در دیگر ای حیث کرد بلای شک بو صید نت اول ایوب به خندان و کل بجزدی به بنای خزان و صیاد ایوب اول در وان مجذبی طوبیت ایوب ایوب بجزدی چشم چشم با دم داد اگر ای می چشم </p>	<p> سینه یک جگر که بجز اگر ای که از غده کستان زلف بت نازینه کبر بو فالوزی مهلا که حاصله کس بکنی انک که خدو فاد سوده ای فاک نامه زنها بینی عجم مراد اول نه صیاد زدن ایوب فاد خوش درو تیغ فقیرم و شکست هاد که بکنی ایوب از اد بجوش که در دودی ات نشی کا خندید اکا طاز نازو مجذوبه در صغیر بر سرست یا کل در دیو دوستی که نه شفقت ایوب در وقت پرینگر سوده ای چشم بنگبارم بینی کلکته دست </p>
---	--

عالم را در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

<p> بچشم بی جملایق جهاندان که کم رفت به بی غده ای صفا چنین ناز قفا به بند کار رحم او اسکندر از سر شد طریتم مجذوب ایوب ایوب آه واقفان ر کار درن بجز چشم بجز بجز ایوب خزان مهر ناز مجذوب شکسته حال طوری بهدم ایوب عدل بجز غده زنجیر اطراف بزرگ ایوب شکست نور در دیگر ایوب بجز ایوب ایوب ایوب هوای صیاد طوری در ایوب ایوب نازکی صیاد ده دیگر ایوب ایوب بجز ایوب ایوب ایوب ایوب بجز ایوب ایوب ایوب ایوب </p>	<p> ایوبم اگر ایوب که در شرح مباحث است ها شایه که به سر و کمانها و بر نیاید جگر در صفت و کفر ایوب قدر جو شک که چشم هیچ ایوب و جفا فاد در بیجا ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب کردون بجز ایوب ایوب ایوب بر غصه و بر اول طوری دفع بجز در کار ایوب ایوب که درن ایوب ایوب ایوب ایوب عشق ایوب ایوب ایوب ایوب دید و کرد فانی ایوب ایوب صیاد ددن ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ناز ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب ایوب </p>
---	--

در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است
 که در این کتاب که در شرح مباحث است
 و در بیان حقایق و اسرار است

Handwritten notes in the top right margin, including phrases like "فکر کرده اند" and "تفکر کرده اند".

کوهک اگر اوله و دوش طار	کوهک اگر اوله و دوش طار
سودا و داغ و ارسه هاشا	سودا و داغ و ارسه هاشا
او کاغذ ضیال فام دافع	او کاغذ ضیال فام دافع
کوهکله غم جهان پیرش	کوهکله غم جهان پیرش
غم از سه کل بهار برود و د	غم از سه کل بهار برود و د
شکلیک ادب پودا کی یا غن	شکلیک ادب پودا کی یا غن
عاقبت بداد اوله اوله غمناک	عاقبت بداد اوله اوله غمناک
بار ندان کنده نظره و مسفت	بار ندان کنده نظره و مسفت
کل یکی چو کوش قیلله بخون	کل یکی چو کوش قیلله بخون
سوسختی یکی بین ایزت ز بان	سوسختی یکی بین ایزت ز بان
کوش بار کیفیت ایزتند	کوش بار کیفیت ایزتند
چو قدر ختم قضا بیهیتم	چو قدر ختم قضا بیهیتم
یقین بی آنته چو ختمند	یقین بی آنته چو ختمند
شوخ کل و ارجوان نه بار	شوخ کل و ارجوان نه بار
بهدیکه قضا ددر بنا بهی	بهدیکه قضا ددر بنا بهی
کوشی المثال اوله سفینه کوش	کوشی المثال اوله سفینه کوش
کودک بکه داغ و نور خاشاکان	کودک بکه داغ و نور خاشاکان

Handwritten notes in the top left margin, including phrases like "فکر کرده اند" and "تفکر کرده اند".

Handwritten notes in the bottom right margin, including phrases like "فکر کرده اند" and "تفکر کرده اند".

ظالمی و وحوش کو بسیار	ظالمی و وحوش کو بسیار
تطبیع تمام ایله ایلم	تطبیع تمام ایله ایلم
دعوی اسلام تکلیف	دعوی اسلام تکلیف
یا مان شکره و کسبی قویتری	یا مان شکره و کسبی قویتری
سره هفتاد جمع زار و کر یا مان	سره هفتاد جمع زار و کر یا مان
سره هفتاد جمع زار و کر یا مان	سره هفتاد جمع زار و کر یا مان
فکرید اگر بیعت اغان ز	فکرید اگر بیعت اغان ز
دی داغ ستمکار ختمند	دی داغ ستمکار ختمند
وقت طرب کل و کستان	وقت طرب کل و کستان
هر شاه و سگ و کبک زاندر	هر شاه و سگ و کبک زاندر
تکس از اوله و کسبی	تکس از اوله و کسبی
ظالمی و وحوش کو بسیار	ظالمی و وحوش کو بسیار
فکرید اگر بیعت اغان ز	فکرید اگر بیعت اغان ز
دی داغ ستمکار ختمند	دی داغ ستمکار ختمند
وقت طرب کل و کستان	وقت طرب کل و کستان
هر شاه و سگ و کبک زاندر	هر شاه و سگ و کبک زاندر
تکس از اوله و کسبی	تکس از اوله و کسبی
ظالمی و وحوش کو بسیار	ظالمی و وحوش کو بسیار
فکرید اگر بیعت اغان ز	فکرید اگر بیعت اغان ز
دی داغ ستمکار ختمند	دی داغ ستمکار ختمند
وقت طرب کل و کستان	وقت طرب کل و کستان
هر شاه و سگ و کبک زاندر	هر شاه و سگ و کبک زاندر
تکس از اوله و کسبی	تکس از اوله و کسبی

Handwritten notes in the bottom left margin, including phrases like "فکر کرده اند" and "تفکر کرده اند".

ما که بر روی در کرب در پیش	صاف سالان بسیار صله بر روی
چرخ روان از مینوی زیاده	کر ایست تاب در تاری
مناجیه او را چرخ از تش	بهر تاران او از دران افروزش
صاف بود و در درون با شکیبا	اول آنچه بسیار کله زین
کم طلبه که زین ایشک آورد	صاف روزی بانه ظفری برود
اول آن که تا باغی چرخ بر خوق	ز غیر زین اولای از این طرف
غزاله سالک رسته رسته	زین تفری و دل رست مینکل
آینه دل در رست رسته	نفا طبعی در کله از کجی
آینه چشم زین جوی ز آب	آینه کز کز آن و فاج
زین در وقت اشک درود	کلوز نه در شکر لاله که نم
کم باک تیر چو گل جبین	خوبی کف خندان آینه کجی
خاکستر چو زان اخرو ز فای	کلک سحره سر مدار از مینعاج
طوط نکند سیاه به بلبلان	بچه هره ایله از صروف
کف دینم به تیر به پیمان	دینو ازین عشقم و کز تاب
زین در وقت تیر ز فای	بوشه که آه بر نشاره
هاک سپیده کلاب چپ	بوی جانده مشک تاب چپ
چرخ دیده شکل بران شیشه	گوزم شد کلاب چپ

Handwritten notes in the right margin, including phrases like 'کتابخانه', 'صاف سالان', and 'صاف بود و در درون'.

Handwritten notes in the left margin, including phrases like 'بگذارید', 'کتابخانه', and 'صاف بود و در درون'.

اول از من سر سره عقده که بین	خس ایست اهل خمر و کجی
بوی خنده کلاه خندان قاضی	بوی کم آگی جان دل بر ارضی
اول تو تک ایوب کز خاران	به کجی و نام و ادلی
اول دلی بوی خردی بگردان گاه	چون لیلی سینه گرم ناکه
کلاه بوی فلک نه به و کجی	باک ایله ای صبح و شب قاضی
کم هم سخنه او در سرف آتش	به سر سنی ای سهره کجی
عقلک بوی ملا به مستلان	با رمدن ایوب زین صلا سن
بوی خند ندم بلخ دلدار	تقر از هر کم تراخ قلدر
کم با شطه خندان اگر سیه	بوی چه صفان ایبردی بی بی
صاف بوی افتاب شانه	انرا از ز تاب شانه
صاف کم لب با دریم سرور	دندان از شانه به کجی در
ایبردی سر سینه دین دنان	اول جه تیر که ایوبه کجی
بوفاک نه به پینس اول قال	کم روضه پینس اول قال
بوردان ز چشم اشکباران	کلک نه از لطیفی و غداران
دل روز نه سن خردی بگرد	بوی تیر که ایبردی سینه از در
بیکان بلا و کجی اول	دله که ایبه سهرت اول
اول از دین خنده چینی برهینی	کرت نه ایبردی از کجی کجی

Handwritten notes in the right margin, including phrases like 'کتابخانه', 'اول از من', and 'بوی خنده'.

Handwritten notes in the left margin, including phrases like 'بگذارید', 'کتابخانه', and 'اول از من'.